T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAZİNE ARAZİLERİNİ İŞLEYEN AZ TOPRAKLI VE TOPRAKSIZ TARIM İŞLETMELERİNİN EKONOMİK ANALİZİ; KONYA İLİ TÜRKMENCAMİLİ ÖRNEĞİ

Hüsniye ÖZER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Haziran-2021
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

HAZİNE ARAZİLERİNİ İŞLEYEN AZ TOPRAKLI VE TOPRAKSIZ TARIM İŞLETMELERİNİN EKONOMİK ANALİZİ; KONYA İLİ TÜRKMENCAMİLİ ÖRNEĞİ

Hüsniye ÖZER

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Cennet OĞUZ

2021, 200 Sayfa

Jüri
Prof. Dr. Cennet OĞUZ
Doç. Dr. Zuhal KARAKAYACI
Doç. Dr. Mustafa KAN

Bu çalışmada az topraklı ve topraksız tarım işletmelerinin ekonomik analizini yapmaktır. Konya ilinde hazine arazisi dağıtımı yapılan Çumra ilçesine bağlı Türkmencamili mahallesinde tahsis edilen arazilerden faydalanan 65 adet işletme tam sayım yöntemine göre seçilmiştir. Çalışmada işletmelerin tabaka genişliklerine ayrılmasında Konya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından belirlenen sınıflandırma esas alınmıştır. Az topraklı işletmeler dağıtım normundan daha az toprağa sahip bulunan tarımsal işletmeler, topraksız işletmeler ise uygulama alanı ilan edilen bölgede kendisi, eşi ve reşit olmayan çocuklarına ait toprağı olmayan tarımsal işletme olarak tanımlanmaktadır.

İncelenen işletmelerde mülk, kira ve tahsis edilen arazilerden oluşan işletme arazisi ortalama olarak 193,65 dekardır. İşletmelerin sahip olduğu arazilerin %50,64'ü tahsis edilen arazilerden, %32,64'ü mülk, %16,72'si ise kira arazilerden oluşmaktadır. İşletme başına ortalama nüfus varlığı 4,74 kişidir. Toplam nüfus varlığının %68,83'ü erkek, %31,17'si kadın bireylerden oluşmaktadır. Toplam nüfus varlığının %64,29'unu 15-49 yaş grubu nüfus varlığı oluşturmaktadır. Bu durum işletmelerde büyük bir işgücü potansiyelinin varlığını göstermektedir. Araştırma alanında incelenen işletmelerin sermaye yapısı fonksiyonlarına göre sınıflandırılmıştır. İşletmeler ortalamasında aktif sermaye 3.107.697,56 TL olarak hesaplanmıştır. Aktif sermayenin %88,66'sını arazi sermayesi, %11,34'ünü ise işletme sermayesi oluşturmaktadır. Toplam işletme sermayesi 352.555,81 TL olarak tespit edilmiş olup bu değerin %78,51'ini sabit işletme sermayesi, %21,49'unu döner işletme sermayesi oluşturmaktadır. Pasif sermayenin %84,14'ü öz sermayeden, %15,86'sı yabancı sermayeden oluşmaktadır. Toprak dağıtımından faydalanmış olan işletmelerin yıllık faaliyet sonuçları incelenmiş olup ortalama işletme başına gayrisafi üretim değeri 422.968,31 TL olarak tespit edilmiştir. Toplam gayrisafi üretim değerinin %76,32'sini bitkisel üretim değeri oluşturmaktadır. İşletme başına elde edilen 322.800,48 TL olan bitkisel üretim değerinin 156.817,30 TL'si hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerden elde edilmektedir.

Gayrisafi hasıla 436.195,23 TL, saf hasıla 189.196,00 TL, tarımsal gelir 255.230,61 TL ve toplam aile geliri 262.933,69 TL olarak hesaplanmıştır. Tarımsal gelirin %50,64'ü hazineden tahsis edilen alanlardan elde edilmektedir. Dekar başına tarımsal gelir 1.318,73 TL olarak hesaplanmıştır. Üreticilerin hazineden tahsis edilen arazileri kullanması sonucu gelirlerinde anlamlı bir şekilde değişiklik olduğunu tespit etmek amacıyla t testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda çiftçilerin elde ettiği tarımsal gelirleri az topraklı ve topraksız işletme olmasına göre farklılık göstermektedir. Az topraklı ve topraksız işletmelerin tarımsal gelirini etkileyen faktörlerin analizinde çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Analizde bağımsız değişkenlerden, tahsis edilen arazilerden elde edilen bitkisel üretim değeri, EİB ve hazineden tahsis edilen arazi miktarı istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. İncelenen işletmelerde ekonomik rantabilite (ER) %6,09, mali rantabilite (MR) ise %8,01 olarak hesaplanmıştır.

Ayrıca üreticilerin tahsis edilen hazine arazilerine karşı görüş, düşünce, memnuniyet gibi tutum ve davranışlarını belirlemek amacıyla likert tipi ölçeklendirme yöntemi kullanılarak hazine arazisi tahsis

edilen çiftçilerin memnuniyet düzeyini etkileyen faktörlerin belirlenmesinde faktör analizi kullanılmıştır. Çiftçilerin hazine arazisi tahsisinden dolayı memnuniyet düzeyini etkileyen 16 değişken faktör yüklerine göre 4 faktöre indirgenmiştir. Ayrıca, hazine arazisi tahsisinin az topraklı ve topraksız işletmelerin mevcut durumlarına etki eden faktörlerin analizinde lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Lojistik regresyon analizi sonucunda incelenen 12 değişkenden 5'i istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Analiz sonuçlarına göre incelenen tarım işletmelerinde işletme yöneticisinin eğitim durumu, tarımsal gelir, net kar, gelir artışı ve güven faktörlerinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Genişlemesi neredeyse imkansız olan tarım arazilerimizin en azından korunması ve daha da azalmasını önlemek açısından bu kanunun uygulamasının tüm ülke geneline bir an önce yayılması çok önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Az topraklı işletmeler, Topraksız işletmeler, Ekonomik analiz, Hazine arazisi, Çumra

ABSTRACT

MS THESIS

ECONOMIC ANALYSIS OF LOW-SOIL AND SOILLESS AGRICULTURAL ENTERPRISES PROCESSING TREASURY LAND; CASE OF TURKMENCAMILI OF KONYA

Hüsniye ÖZER

Selcuk University Institute of Science and Technology
Department of Agricultural Economics

Advisor: Prof. Dr. Cennet OĞUZ

2021, 200 Pages

Jury
Prof. Dr. Cennet OĞUZ
Assoc. Prof. Zuhal KARAKAYACI
Assoc. Prof. Mustafa KAN

In this study, it is aimed to make an economic analysis of low-soil and soilless agricultural enterprises. 65 enterprises that benefit from the allocated land in Turkmencamili district of Çumra district, where treasury land is distributed in Konya province, were selected according to the full counting method. In the study, the classification determined by the Konya Provincial Directorate of Agriculture and Forestry was taken as the basis for the division of the enterprises into layer widths. Enterprises with low soil are defined as agricultural enterprises with less land than the distribution norm, and soilless enterprises are defined as agricultural enterprises that do not have land belonging to themselves, their spouses and their underage children in the region declared as the application area.

The operating land, which consists of property, rent and allocated lands, is 193.65 decares on average in the examined enterprises. 50.64% of the lands owned by the enterprises are allocated lands, 32.64% are property and 16.72% are rental lands. Average population size per enterprise is 4.74 people. 68.83% of the total population is male and 31.17% is female. The population of the 15-49 age group constitutes 64.29% of the total population. This indicates the existence of a large workforce potential in enterprises.

In the study analyzed were classified according to capital structure functions. Active capital on avarege was calculated as 3,107,697.56 TL in the average of enterprises. 88.66% of active capital was composed of land capital, 11.34% was operating capital. The total working capital was determined as 352,555.81 TL, of which 78.51% is operating fixed capital and 21.49% was operating variable capital. 84.14% of passive capital was composed of domestic capital, 15.86% was foreign capital. The annual activities result of the enterprises that benefited from the land distribution were examined and the average gross production value per enterprise was determined as 422,968.31 TL. Plant production value constitutes 76.32% of the total gross production value. 156,817,30 TL of the plant production value of 322,800,48 TL per enterprise is obtained from the products grown on the lands allocated from the treasury.

Gross product was calculated as 436.195.23 TL, net production was 189.196.00 TL, agricultural income was 255.230.61 TL and total family income was 262,933.69 TL. 50,64% of the agricultural income was obtained from the areas allocated from the treasury. Agricultural income per decare was calculated as 1,318,73 TL. The t test was applied to determine that there was a significant change in the income of the producers as a result of using the lands allocated from the treasury. As a result of the research, the agricultural incomes of the farmers differ depending on the fact that they are a farm low soil or soilless. Multiple linear regression analysis was used to analyze the factors affecting the agricultural income of farms with low soil and soilless. In the analysis, the independent variables, the crop production

value obtained from the allocated lands, EİB and the treasury were found statistically significant. The level of economic profitability of farms which were analyzed was calculated as 6.09% and financial profitability which shows the success of farm operator was 8.01%

In addition, factor analysis was used to determine the factors affecting the satisfaction level of farmers who were allocated treasury land by using the likert type scaling method in order to determine the attitudes and behaviors of the producers towards the allocated treasury lands.16 variable factors affecting the satisfaction level of farmers due to the allocation of treasury land were reduced to 4 factors according to their loads. In addition, logistic regression analysis was used in the analysis of the factors that affect the treasury land allocation on the current situation of the landless and landless enterprises. As a result of the logistic regression analysis, 5 of the 12 variables examined were statistically significant. According to the results of the analysis, it was determined that the education level of the business manager, agricultural income, net profit, income increase and confidence factors are significant in the agricultural enterprises examined. It is very important that the application of this law be spread all over the country as soon as possible in order to at least protect our agricultural lands, which are almost impossible to expand, and to prevent their further decline.

Keywords: Capital, Cumra, Economic analysis, Enterprises with low soil, Konya, Soilles enterprises, Teasury land

ÖNSÖZ

Lisans eğitiminden başlayarak üniversite hayatımın her aşamasında, yüksek lisans tez çalışmamın her sürecinde yakın ilgi ve desteğiyle sürekli bana yol gösteren, sahip olduğu bilgi birikimini benimle paylaşan, değerli danışman hocam, Prof. Dr. Cennet OĞUZ'a çok teşekkür ediyorum.

Bu süreç boyunca çekinmeden aklıma takılanları danıştığım, bilgi alışverişinde bulunduğum Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi bölümü hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim. İçinde bulunduğum süreçte yardımları ve katkıları ile tezimi güçlendirmeme yardım eden jüri üyeleri Doç. Dr. Mustafa KAN ve Doç. Dr. Zuhal KARAKAYACI hocalarıma da teşekkür ediyorum. Literatüre katkı yapması açısından istatistiki analizlerde desteğini esirgemeyen Arş. Gör. Gürhan ÖZAYDIN'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca yüksek lisans eğitimim devam ederken çalışmaya başladığım HAPA Mühendislik yöneticilerine, çalışanlarına ve şefimiz Seyyid Bilal ÇELİK'e başaracağımıza dair umutlarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Lazım olan bütün anlarda yanımda bulunan, çok kıymetli arkadaşım Rüveyde YILMAZ'a ve değerli ailesine teşekkür ederim.

Bütün eğitim hayatım boyunca sürekli arkamda duran, destek olan babam Ertuğrul ÖZER'e, her türlü fekadarlığı esirgemeyen annem Huriye ÖZER'e, tüm konularda fikrine ihtiyaç duyduğum yol gösterenim abim Mehmet ÖZER'e, bana sahip olmadığım kız kardeş duygusunu yaşatan yengem Ayşe ÖZER'e, gülüşüyle bana mutluluk veren, bal küpü yeğenim Ertuğrul ÖZER'e, tez çalışmam esnasında hayatımıza katılan ve bu süreçte büyüyen minik çitlembiğim Huriye ÖZER'e varlıkları için teşekkür ederim.

Hüsniye ÖZER
KONYA-2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **VII**

ABSTRACT ..... **IX**

ÖNSÖZ ..... **XI**

İÇİNDEKİLER ..... **XII**

ÇİZELGELER DİZİNİ ..... **XV**

GRAFİKLER DİZİNİ ..... **XIX**

SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **XX**

1.GİRİŞ **1**

1.1.Araştırmanın Önemi 1
1.2.Araştırmanın Amacı 5

2.LİTERATÜR ARAŞTIRMASI **6**

3.MATERYAL ve YÖNTEM **10**

3.1.Materyal 10
3.2.Yöntem 10
3.2.1.Örnek Hacminin Belirlenmesinde Kullanılan Yöntem 10
3.2.2.İşletmelerin sosyo-demografik özelliklerinin tespitinde kullanılan yöntem 13
3.2.3.İşletmelerin yapısal özelliklerinin belirlenmesinde kullanılan yöntem 14
3.2.4.İşletmelerde sermaye yapılarının belirlenmesinde izlenilen yöntem 14
3.2.5.İncelenen işletmelerde ekonomik faaliyet sonuçlarının hesaplanmasında kullanılan yöntem 16
3.2.6.Topraksız ve az topraklı olan işletmelerin gelir artışının tespitinde kullanılan yöntem 20
3.2.7.Az topraklı ve topraksız işletmelerin hazine arazisi tahsisinden dolayı memnuniyet düzeyinin belirlenmesinde uygulanan yöntem 22

4.KAVRAMSAL ÇERÇEVE **27**

4.1.Dünya'da Toprak Reformu Uygulamaları 27
4.2.Türkiye'de Toprak Reformu ve Hazine Taşınmaz Varlığı 29
4.2.1.Türkiye'de toprak reformu 29
4.2.2.Çiftçiyi topraklandırma kanunu 31
4.2.3.Sulama alanlarında arazi düzenlemesine dair tarım reformu kanunu 33
4.2.4.Türkiye'deki hazine taşınmaz varlığı 37
4.2.5.Konya ili az topraklı ve topraksız çiftçilere arazi dağıtımı projeleri 39

5.ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER **44**

5.1.Konya İli Coğrafi Yapısı ve Konumu 44
5.2.Konya İli Nüfus Yapısı ve Eğitim Durumu 45

5.3.Konya İli Bitkisel Ürün Üretim Durumu 48
5.4.Konya İli Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim Durumu 52
5.5.Konya İli Çumra İlçesi Coğrafi Yapısı ve Konumu 54
5.6.Çumra İlçesi Nüfus Yapısı ve Eğitim Durumu 55
5.7.Konya İli Çumra İlçesi Bitkisel ve Hayvansal Üretim Durumu 56
5.8.Çumra İlçesi Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim Durumu 60
5.9.Türkmencamili Mahallesi ile İlgili Bilgiler 62

6.ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA 66

6.1.İncelenen İşletmelerin Sosyo-Demografik Faaliyet Sonuçları 66
6.1.1.İşletmelerin arazi varlığı, tasarruf şekli ve üretim deseni 66
6.1.2.İşletmelerin toplam arazi varlığı içinde hazine arazileri varlığı ve üretim deseni..... 70
6.1.3.İşletmelerin nüfus ve işgücü varlığı 73
6.1.3.1.İncelenen işletmelerde nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyetlere göre dağılımı..... 73
6.1.3.2.İncelenen işletmelerde aile işgücü varlığı 74
6.1.3.3.İncelenen işletmelerde nüfusun eğitim durumu 77
6.2.İşletmelerin Sermaye Yapısı 79
6.2.1.Aktif sermaye 79
6.2.1.1.Arazi sermayesi (Çiftlik sermayesi) 80
6.2.1.2.İşletme sermayesi 84
6.2.2.Pasif sermaye 95
6.3.İncelenen İşletmelerde Yıllık Faaliyet Sonuçları 97
6.3.1.Gayri safi üretim değeri 98
6.3.1.1.Bitkisel üretim değeri 98
6.3.1.2.Hazine arazilerinden elde edilen bitkisel üretim değeri 100
6.3.2.Hayvansal üretim değeri 103
6.3.3.Toplam gayrisafi üretim değeri (GSÜD) 104
6.3.4.Gayrisafi hasıla 105
6.3.5.Değişen Masraflar 106
6.3.5.1.Bitkisel üretimde değişen masraflar 106
6.3.5.2.Hayvansal üretimde değişen masraflar 109
6.3.5.3.Toplam değişen masraflar 112
6.3.6.Sabit masraflar 113
6.3.6.1.Amortisman Masrafları 113
6.3.6.2.Toplam Sabit Masraflar 114
6.3.7.İşletme masrafları 115
6.3.8.Üretim masrafları 117
6.3.9.Saf hasıla 117
6.3.10.Brüt kar 118
6.3.11.Net kar 118
6.3.12.Tarımsal gelir 119
6.3.13.Toplam aile geliri 123
6.3.14.İşletmelerin rantabilite faktörü, mali ve ekonomik rantabilite 124
6.3.15.İşletmelerin sermaye devir oranı ve hızı 126

7.ARAŞTIRMA ALANINDA İNCELENEN İŞLETMELERİN GENEL ÖZELLİKLERİ 128

7.1.İşletmecilerin Tarımsal Örgütlere Üyelik Durumu..... 128
7.2.Yetiştiricilik Konusunda Bilgi Kaynakları 128
7.3.İncelenen İşletmelerin Tarımsal Kuruluşlarla Görüşme Sıklığı 130
7.4.İncelenen İşletmelerin Televizyon, Radyo, İnternet Kullanma Sıklığı 132
7.5.İşletmelerin Hayvancılık Desteklerinden Yararlanma Durumu 133
7.6.İşletmecilerin Bitkisel Üretim Desteklerinden Yararlanma Durumu 134
7.7.Üreticilerin Arazi Kanunları ve Hazine Arazileri ile İlgili Tutum ve Davranışları……..... 135

8.TOPRAKSIZ VE AZ TOPRAKLI ÇİFTÇİLERİN MEMNUNİYET DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ..... 140

9.SONUÇ ve ÖNERİLER 150

10.KAYNAKLAR 158

11.Ekler-1..... 166

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Örnek işletmelerin tabakalara göre dağılımı (adet) 10
Çizelge 3.2. III. sınıftaki toprakların diğer toprak sınıflarına çevrilme katsayısı 11
Çizelge 3.3. Az topraklı ve topraksız işletmelerin arazi dağılımı (da, %) 12
Çizelge 3.4. Erkek iş gücü birimine çevirmede kullanılacak katsayılar 13
Çizelge 3.5. Fonksiyonlarına göre sermayenin sınıflandırılması 15
Çizelge 4.1. Değişik ülkelerde toprak reformu uygulamaları 28
Çizelge 4.2. 1937 – 1943 yılları arası dönüm başına çiftçi aile sayısı 31
Çizelge 4.3. 1940 – 1945 yılları arasında dağıtılan toprak miktarı 33
Çizelge 4.4. Türkiye'de toprak reformu gereği 1947-1959 yıllarında çiftçiye dağıtılan toprak miktarı (dönüm) 33
Çizelge 4.5. III. sınıftaki toprakların diğer toprak sınıflarına çevrilme katsayısı 35
Çizelge 4.6. Hazinenin özel mülkiyetinde olan taşınmazların türlerine göre dağılımı 38
Çizelge 4.7. Hazine yönetiminde olan taşınmazların cinslere göre dağılımı 38
Çizelge 4.8. Hazinenin özel mülkiyetindeki taşınmazların cinslerine göre dağılımı 39
Çizelge 4.9. Az topraklı veya topraksız çiftçilere tarım arazisi dağıtımı projesi 40
Çizelge 4.10. Tarım arazisi dağıtımı çalışmaları devam eden bölgeler 40
Çizelge 4.11. Hazine arazisi dağıtımı devam eden bölgeler 41
Çizelge 4.12. Hazine arazisi dağıtımı senet takipleri 41
Çizelge 4.13. Tarım arazileri dağıtım çalışmaları devam eden ve bitirilmesi hedeflenen mahalleler 42
Çizelge 4.14. Hazinenin özel mülkiyetinde olan taşınmazların büyüklüklerine göre dağılımı 42
Çizelge 5.1. Konya ili yıllara ve cinsiyetlere göre nüfus varlığı (kişi, %) ve Türkiye nüfusu (kişi) 45
Çizelge 5.2. Konya ili ilçelere ve cinsiyetlere göre nüfusun dağılımı (Kişi, %) 46
Çizelge 5.3. Konya'da yaşayan bireylerin yıllar itibariyle eğitim durumu (kişi, %) 47
Çizelge 5.4. Konya ili yıllara göre arazi kullanım durumu (da, %) 48
Çizelge 5.5. Konya ili tahıllar ve diğer bitkisel ürünler üretim alanı, üretim miktarı, verim durumu 49
Çizelge 5.6. Konya ili sebze bitkileri üretim alanı (da, %) 50
Çizelge 5.7. Konya ilindeki toplu meyveliklerin alanı, üretim miktarı ve verim 51
Çizelge 5.8. Konya ili yıllara ve türlere göre toplam hayvan varlığı (baş, %) 52
Çizelge 5.9. Konya ili yıllara ve türlere göre toplam üretilen süt miktarı (ton, %) 53
Çizelge 5.10. Konya ili küçükbaş hayvanlardan yıllara ve türlere göre elde edilen yapağı miktarı (ton, %) 54
Çizelge 5.11. Çumra ilçesi 2020 yılı mahallere göre nüfus varlığı ve Çumra ilçesine oranı (kişi, %) 55
Çizelge 5.12. Çumra ilçesinde yaşayan bireylerin yıllara göre eğitim durumu (kişi, %) 56
Çizelge 5.13. Çumra ilçesi arazi kullanım durumu (da) 57
Çizelge 5.14. Çumra ilçesinde yetiştirilen tahıllar ve diğer bitkilerin üretim alanı, üretim miktarı, verim (da, %) 58
Çizelge 5.15. Çumra ilçesinde yetiştirilen sebze bitkilerinin üretim alanı, üretim miktarı, verim 59
Çizelge 5.16. Çumra ilçesinde yetiştirilen meyve, içecek ve baharat bitkilerinin üretim alanı (da, %) 59
Çizelge 5.17. Çumra ilçesi yıllara göre toplam hayvan varlığı (baş, %) 60
Çizelge 5.18. Çumra ilçesi yıllara göre üretilen süt miktarı (ton, %) 61

Çizelge 5.19. Çumra ilçesi küçükbaş hayvanlardan yıllara ve türlere göre elde edilen yapağı miktarı 62
Çizelge 5.20. Türkmencamili mahallesi yıllara göre nüfus varlığı ve Çumra ilçesine oranı (kişi, %) 62
Çizelge 5.21. Türkmencamili mahallesinde yetiştirilen tarla ürünleri (da, %)..... 63
Çizelge 5.22. Türkmencamili mahallesinde yetiştirilen sebze ürünleri (da, %)..... 63
Çizelge 5.23. Türkmencamili mahallesinde yetiştirilen meyve ürünleri (da, %)..... 64
Çizelge 5.24. Türkmencamili mahallesi 2019 yılı toplam hayvan varlığı (baş, %)..... 64
Çizelge 6.1. İncelenen işletmelerde mülkiyetine göre arazi varlığı (da, %)..... 66
Çizelge 6.2. Tahsis edilen araziler sonrasında başka arazi satın alma durumu (Sayı, %) 67
Çizelge 6.3. Tahsis araziler hariç arazi kiralama durumu (Sayı, %) 68
Çizelge 6.4. Kiracılık usulü ile arazi işlenen mahalleler (Sayı, %)..... 68
Çizelge 6.5. İncelenen işletmelerde bitkisel ürünler üretim alanı (da, %)..... 69
Çizelge 6.6. Yetiştiriciliği yapılan ürünlerin mülkiyetine göre üretim alanı (da, %)..... 71
Çizelge 6.7. İşletme gruplarında nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı (Kişi, %)..... 73
Çizelge 6.8. İncelenen işletmelerde aile işgücü varlığı (EİB, %)..... 75
Çizelge 6.9. İncelenen işletmelerde işgücü potansiyeli (EİG)..... 76
Çizelge 6.10. İncelenen işletmelerde bulunan nüfusun eğitim durumu (Sayı, %) 77
Çizelge 6.11. İncelenen işletmelerde işletme yöneticisinin eğitim durumu (Sayı, %)... 78
Çizelge 6.12. Toprak sermayesinin tasarruf şekillerine göre değeri (TL, %)..... 80
Çizelge 6.13. İncelenen işletmelerde arazi ıslahı sermayesi (TL)..... 80
Çizelge 6.14. İncelenen işletmelerde bina sermayesi (TL, %) 81
Çizelge 6.15. İncelenen işletmelerde bitki sermayesi (TL, %)..... 83
Çizelge 6.16. İncelenen işletmelerde arazi sermayesi dağılımı (TL, %)..... 83
Çizelge 6.17. İncelenen işletmelerde hayvan varlığı (Baş, %)..... 85
Çizelge 6.18. İncelenen işletmelerde hayvan sermayesi (TL, %) 86
Çizelge 6.19. Hazine arazilerinin tahsis edilmesinden sonra kullanılan tarımsal alet ve makineleri değiştirme durumu (Sayı, %)..... 88
Çizelge 6.20. İncelenen işletmelerde alet ve makine sermayesini oluşturan ekipmanlar (Sayı, %) 88
Çizelge 6.21. İncelenen işletmelerde alet-makine sermayesi (TL, %) 89
Çizelge 6.22. İncelenen işletmelerin malzeme ve mühimmat sermayesi (TL, %) 90
Çizelge 6.23. İncelenen işletmelerin para sermayesi (TL) 91
Çizelge 6.24. İncelenen işletmelerin işletme sermayesi (TL, %) 92
Çizelge 6.25. İncelenen işletmelerde aktif sermayenin dağılımı (TL, %)..... 93
Çizelge 6.26. İncelenen işletmelerde yabancı sermayenin dağılımı (TL, %)..... 95
Çizelge 6.27. İncelenen işletmelerde pasif sermayenin dağılımı (TL, %) 96
Çizelge 6.28. İncelenen işletmelerde yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri (TL, %)..... 98
Çizelge 6.29. Tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri (TL, %)..... 100
Çizelge 6.30. Toplam bitkisel üretim değeri içinde tahsis edilen arazilerden elde edilen bitkisel üretim değeri (TL, %) 102
Çizelge 6.31. İncelenen işletmelerde hayvansal üretim değeri (TL, %)..... 103
Çizelge 6.32. İncelenen işletmelerde toplam GSÜD (TL, %) 104
Çizelge 6.33. İncelenen işletmelerde GSH (TL, %) 105
Çizelge 6.34. Ürünlere göre bitkisel üretimde değişen masraflar (TL, %) 107
Çizelge 6.35. Masraf kalemlerine göre bitkisel üretimde değişen masraflar (TL, %).. 108

Çizelge 6.36. Yetiştiricilik türüne göre hayvansal üretimde değişen masraflar (TL, %) 109
Çizelge 6.37. Masraf kalemlerine göre hayvansal üretimde değişen masraflar (TL,%) 110
Çizelge 6.38. Yetiştiricilik türüne göre hayvansal üretimde değişen masraflar (TL, %) 111
Çizelge 6.39. İncelenen işletmelerde toplam değişen masraflar (TL, %)..... 112
Çizelge 6.40. İncelenen işletmelerde amortisman masrafları (TL, %)..... 113
Çizelge 6.41. İncelenen işletmelerde sabit masraflar (TL, %) 114
Çizelge 6.42. İncelenen işletmelerde işletme masrafları (TL, %) 116
Çizelge 6.43. Üretim masrafları (TL)..... 117
Çizelge 6.44. İncelenen işletmelerde saf hasıla (TL, %) 117
Çizelge 6.45. İncelenen işletmelerde brüt kar (TL, %) 118
Çizelge 6.46. İncelenen işletmelerde net kar (TL) 119
Çizelge 6.47. İncelenen işletmelerde tarımsal gelir (TL) 120
Çizelge 6.48. Hazineden tahsis edilen arazilerdeki tarımsal gelir artışının tespiti 120
Çizelge 6.49. Az topraklı ve topraksız tarım işletmelerinde tahsis edilen arazilerden elde edilen bitkisel üretim değeri ile gelir artışının t testi sonuçları..... 121
Çizelge 6.50. Az topraklı ve topraksız işletmelerin tarımsal gelirini etkileyen faktörlere ilişkin regresyon analizi 121
Çizelge 6.51. İncelenen işletmelerde toplam aile geliri (TL, %)..... 123
Çizelge 6.52. İncelenen işletmelerde rantabilite faktörü (TL, %) 124
Çizelge 6.53. İncelenen işletmelerde mali rantabilite..... 125
Çizelge 6.54. İncelenen işletmelerde ekonomik rantabilite..... 126
Çizelge 6.55. İncelenen işletmelerde sermaye devir oranı ve hızı 127
Çizelge 7.1. Üye olunan tarımsal kuruluşlar (Sayı, %) 128
Çizelge 7.2. Tarımsal üretim konusundaki bilgi kaynakları (Sayı, %)..... 129
Çizelge 7.3. Veteriner hekim, ziraat mühendisi ve teknik elemanlar ile görüşme sıklığı (Sayı, %) 129
Çizelge 7.4. Tarımsal kurum/kuruluşlar ile görüşme sıklığı (Sayı, %) 131
Çizelge 7.5. İncelenen işletmelerin televizyon, radyo, internet kullanma sıklığı..... 132
Çizelge 7.6. Hayvancılık desteklerinden yararlanma durumu (TL, %)..... 133
Çizelge 7.7. Bitkisel üretim destek ödemesinin türlere göre dağılımı (TL, %)..... 134
Çizelge 7.8. Üreticilerin tarımsal üretim bilgi ve bilinç düzeyi 135
Çizelge 7.9. Uygulanan toprak koruma kanunları hakkında görüş ve düşünceler 136
Çizelge 7.10. Türkiye'de arazi kullanım durumuna yönelik politikalar ile ilgili ifadelere katılım durumu..... 136
Çizelge 7.11. Türkiye'deki tarım arazilerinin en büyük sorunu (Sayı, %)..... 137
Çizelge 7.12. Hazine arazileri için ödeme yapılan yıllar ve ödeme yapılan tutar (TL) 137
Çizelge 7.13. Hazine arazilerini satın almaya karar vermekte etkili olan faktörler (Sayı, %)..... 138
Çizelge 7.14. İşletme yöneticilerine göre yörede bir ailenin geçimin sağlaması için gerekli olan sulu arazi miktarı (da) 138
Çizelge 7.15. Hazine arazilerinin fiziksel durumu ile ilgili ifadelere katılım durumu. 139
Çizelge 8.1. İşletmecilerin hazine arazilerinin kullanımı ile ilgili faktörlere katılım durumu 141
Çizelge 8.2. Hazine arazisi tahsis edilen çiftçilerin arazi kullanımını etkileyen faktörlerin analizi 142
Çizelge 8.3. İncelenen işletmelerde hazine arazisi kullanımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi..... 143

Çizelge 8.4. Tahsis edilen hazine arazilerinin kullanımı ile ortaya çıkan faydalara katılım durumu 144
Çizelge 8.5. Üreticilerin hazine arazilerinin faydası ile ilgili yaklaşımlarını etkileyen faktörlerin analizi 146
Çizelge 8.6. Üreticilerin hazine arazilerinin faydası ile ilgili yaklaşımlarını etkileyen faktörlerin yapısı 147
Çizelge 8.7. İncelenen az topraklı ve topraksız işletmelerin yapısal durumlarına etki eden faktörlere ilişkin regresyon analizi 148

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 5.1. Konya ili ilçelere göre nüfusun oransal dağılımı (%) 46
Grafik 5.2. Konya'da yaşayan kişilerin eğitim düzeylerinin dağılımı (%)..... 48
Grafik 6.1. İşletmelerde mülkiyet durumuna göre arazi kullanım durumu (%) 67
Grafik 6.2. İncelenen işletmelerde bitkisel ürün ekim alanları (%)..... 69
Grafik 6.3. Hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerin toplam alana oranı (da)..... 72
Grafik 6.4. İncelenen işletmelerdeki nüfus varlığının yaş gruplarına göre dağılımı (%) 74
Grafik 6.5. Aile işgücü varlığının yaş gruplarına göre oransal dağılımı (%) 75
Grafik 6.6. İşletmede bulunan bireylerin eğitim durumu (%) 77
Grafik 6.7. İşletme yöneticisin eğitim durumu (%)..... 79
Grafik 6.8. İncelenen işletmelerde bina sermayesi (%)..... 82
Grafik 6.9. İncelenen işletmelerde arazi sermayesinin oransal dağılımı (%)..... 84
Grafik 6.10. İncelenen işletmelerde bulunan hayvan varlığının türlere göre dağılımı (%) 86
Grafik 6.11. İncelenen işletmelerde hayvan sermayesinin türlere göre dağılımı (%) ... 87
Grafik 6.12. İncelenen işletmelerde malzeme ve mühimmat sermayesinin türlere göre dağılımı (%)..... 90
Grafik 6.13. İncelenen işletmelerde işletme sermayesinin oransal dağılımı (%) 92
Grafik 6.14. İncelenen işletmelerde aktif sermayenin dağılımı (%)..... 94
Grafik 6.15. Yabancı sermayenin oransal dağılımı (%) 96
Grafik 6.16. İncelenen işletmelerde pasif sermayenin dağılımı (%) 97
Grafik 6.17. Yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri (%)..... 99
Grafik 6.18. Tahsis edilen alanlarda yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri (%) 100
Grafik 6.19. İncelenen işletmelerde hayvansal üretim değeri (%) 103
Grafik 6.20. İncelenen işletmelerde toplam GSÜD (%)..... 104
Grafik 6.21. İncelenen işletmelerde GSH'nın oransal dağılımı (%) 106
Grafik 6.22. Bitkisel üretimde değişen masrafların ürünlere göre dağılımı (%)..... 107
Grafik 6.23. Bitkisel üretimde değişen masrafların masraf kalemlerine göre dağılımı (%) 108
Grafik 6.24. Hayvansal üretimde değişen masrafların yetiştiricilik türüne göre dağılımı (%) 110
Grafik 6.25. Hayvansal üretimde değişen masrafların masraf kalemlerine göre dağılımı (%) 111
Grafik 6.26. İncelenen işletmelerde toplam değişen masrafların dağılımı (%)..... 112
Grafik 6.27. İncelenen işletmelerde amortisman masraflarının dağılımı (%) 114
Grafik 6.28. İncelenen işletmelerde sabit masrafların dağılımı (%)..... 115
Grafik 6.29. İncelenen işletmelerde işletme masraflarının dağılımı (%)..... 116
Grafik 6.30. İncelenen işletmelerde toplam aile gelirinin dağılımı (%)..... 124
Grafik 7.1. Teknik elemanlar ile görüşme sıklığının dağılımı (%)..... 130
Grafik 7.2. Hayvancılık destek türleri ve yararlanma oranları (%) 134
Grafik 7.3. İşletmelerin tarımsal üretim desteği alma durumu (%)..... 135
Grafik 8.1. Öz değerlere ait yamaç grafiği 143
Grafik 8.2. Öz değerlere ait yamaç grafiği 146

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devleti
BAE: Birleşik Arap Emirlikleri
BÜD: Bitkisel Üretim Değeri
CBS: Coğrafi Bilgi Sistemi
ÇKS: Çiftçi Kayıt Sistemi
ÇTK: Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu
Da: Dekar
DD: Damızlık Değeri
DHTA: Devletin Hüküm ve Tasarrufu Altında
DKKYB: Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği
DSYB: Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği
E: Erkek
EİB: Erkek İş Birimi
EİG: Erkek İş Günü
ER: Ekonomik Rantabilite
FAO: Food and Agriculture Organization
GSH: Gayrisafi Hasıla
GSÜD: Gayrisafi Üretim Değeri
Ha: Hektar
HAYKOP: Hayvancılık Kooperatifi
İ: Faiz Oranı
K: Kadın
KD: Kasaplık Değeri
Kg: Kilogram
KOP: Konya Ovası Projesi
KMO: Kaiser-Meyer-Olkin
MEVKA: Mevlâna Kalkınma Ajansı
MR: Mali Rantabilite
OR: Odd Ratio
PANKOBİRLİK: Pancar Ekicileri Kooperatifi
PDKA: Prodüktif Demirbaş Kıymet Artışı
SDH: Sermaye Devir Hızı
SDO: Sermaye Devir Oranı
SPSS: Statistical Package ort he Social Sciences
T.C. Türkiye Cumhuriyeti
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TL: Türk Lirası
TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu
Vb.: ve benzeri

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Önemi

Yaşadığımız evren üzerinde yaşamsal faaliyetlerin sürdürülebilmesi için gerekli olan besin kaynaklarının üretilmesinde en önemli faktörlerden biri olan toprak sosyal ve ekonomik açıdan insan yaşamında yadsınamaz bir yere sahiptir. Toprak meseleleri, tarihin ilk devirlerinden beri insanları ve devletleri meşgul eden çok eski ve önemli bir konudur (Gökdül, 2017). Her ne şekilde üretim yapılmaya çalışılırsa çalışılsın ister en ilkel üretim metodları kullanılsın isterse de en gelişmiş teknoloji yardımıyla üretim de yapılsa toprak bütün üretim şekilleri için vazgeçilmez bir unsurdur. Üretimin yapılması için gerekli olan bütün unsurların miktar olarak artırılabileceği göz önüne alındığında bir tek toprak varlığının yeryüzündeki büyüklüğü değiştirilememektedir.

Bugün, dünyadaki insanların yarısından fazlası geçimlerini topraktan elde ettikleri ürünlerden sağlamaktadır. Dünya çapında genel olarak nüfusun artması ile birlikte temel besinlere olan talepler artmakta, bu durum ise toprak üzerindeki baskıları artırarak birim başına alınan verimin artırılması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Bilindiği üzere toprak artırılması ve çoğaltılması imkansız olan doğal ve sınırlı bir varlıktır. Ancak her geçen gün tarım yapılabilecek alanlar azalmaktadır. Oysa dünya üzerindeki mevcut toprak varlığı ve üretim için uygulanan tarımsal teknikler ileride olması beklenen nüfusu besleyebilecek düzeyde değildir (Küzeci, 2008). Toprak sahibi olmak, sahip olunan toprağı muhafaza etmek, çoğaltmak toplumlar için daima var olan bir amaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Toprağın az sayıda kişinin elinde toplanması ve dağılımındaki dengesizlikler az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ekonomik ve sosyal rahatsızlıklara da yol açmaktadır. Bu dağılımdaki dengesizliğin ortadan kaldırılması için toprak mülkiyet yapı sisteminin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu sorunların giderilebilmesi, toprak mülkiyet sisteminin düzenlenmesi, birim başına alınan verimin artırılması için pek çok ülke tarım ya da toprak reformu adı altında düzenlemeler yapmaktadır. Mülkiyet yapısı yönünden taşınmazlar kamu ve özel taşınmazlar olarak iki gruba ayrılmaktadır. Türk Hukuk Sisteminde kamu taşınmazı tanımı yapılmamış olmakla birlikte milli emlak ve hazine taşınmazı kavramları tanımı yapılmıştır. Özetle Hazine malları; mülkiyeti tescilli veya tescilsiz olarak Hazine'ye (Devlete) ait olup, hizmet amacı ile kamu kullanımına sunulan taşınır veya taşınmazlardır. Hazine malları devletin işleyişi bakımından halkın kullanımını, kamu hizmet unsurları olan okul, hastane vb. gibi unsurlar olarak kullanımını, finansal amaçlı

gelirinden faydalanmanın yanında yatırım amaçlarıyla kullanımını kapsar. Ayrıca, Hazine mülkiyetinde olan taşınmazlar, arazisiz çiftçilerin topraklandırılmasında ve kendi kendilerine yetebilir hale gelmelerinin sağlanmasında da araç olarak kullanılmıştır (Çavuşoğlu, 2020).

Bir ülkedeki nüfus varlığı arttıkça insan başına düşen toprak miktarı oransal olarak azalmaktadır. Ekonomik olarak gelişimini tamamlayamamış ve az gelişmiş olarak nitelendirilen ülkelerde yaşayan nüfusun büyük çoğunluğu geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadır. Bu nedenle bu tür geri kalmış ülkelerde tarımda verimliliğin artırılması aynı zamanda tarımsal üretiminde artırılmasında önem arz etmektedir. Az gelişmiş ülkelerde tarımsal üretimin yetersiz olması ve tarımda prodüktivitenin düşük olması en başta gelen problemlerden biridir. Bütün bu prodüktivite ve üretim artışının sağlanması doğal kaynakların optimum şekilde kullanılması, bu alana yapılan yatırımların artırılması, teknik bilgi desteği ve üreticilerin eğitim düzeyi ile ilgilidir. Toprak reformu az gelişmiş ülkelerde tarımsal kalkınmanın ayrılmaz bir parçasıdır ve tarımda verimliliğin arttırılmasında ilk şarttır. Bütün bunların yanında kalkınma için toprak reformu yalnız başına bir kurtarıcı olarak görülmemelidir. Toprak reformu bilhassa I. Dünya Savaşından sonra milletlerin üzerinde durduğu önemli konulardan biri haline gelmiştir (Pamak, 1980). Kalkınmasını ve sanayileşmesini tamamlayamamış ekonomisi tarıma dayalı ülkelerde reform deyimi değişik şekillerde kullanılmaktadır. Aslında yabancı olan reform deyimi bazı ülkelerde Toprak Reformu (Land Reform), bazı ülkeler tarafından da Tarım Reformu (Agrarian Reform) şeklinde kullanılmaktadır (Alpat, 2012). 19. asırda başlayan tarım reformu hareketleri özellikle II. Dünya Savaşından sonra birçok ülkenin kalkınmasında önemli bir unsur olarak kabul edilmiştir. Bu konu Birleşmiş Milletlerde bile ele alınmış ve üyelerinin sosyal ve ekonomik yönden kalkınmalarını sağlamada tarım reformu sorunları ve çözümü sık sık müzakere konusu olmuştur.

Toprak reformu sorununu doğuran, arazi mülkiyeti düzenindeki dengesizliktir. Diğer bir ifade ile bir tarafta en bereketli arazi varlıklarını geniş mülkler halinde elinde tutan bir azınlığa karşılık milyonlarca arazisiz ortakçı, kiracı ve tarım işçisinin bulunmasıdır (Aksoy, 1984). Toprak reformu genellikle, toprak mülkiyet ve tasarruf düzeninin köklü olarak değiştirilmesini esas alan reformlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Toprak ve tarım reformu ise bir ülkedeki toprak yapı düzeninin yeniden tanzim etmekle birlikte ana amacı uygulandığı ülkenin tarımının kalkındırılmasına ait önlemlerin alınması gibi birtakım gereklilikleri olan reformlardır. İster toprak ister

toprak ve tarım reformu olarak adlandırılsa da bundan kastedilen amacın her şeyden önce toprak mülkiyet ve tasarruf düzeninin yeniden tanzim edilmesidir. Dünya Bankası "Toprak Reformu" adıyla 1975 yılında yayınladığı bir broşürde; toprak reformunu, "toprak düzeninin yapısını değiştirmek, toprağın verimliliğini artırmak ve topraktan daha fazla yarar sağlamak amacıyla, toprak kullanımını kontrol ve toprak mülkiyetine müdahale etmek" olarak tanımlamaktadır. Uygulamada toprak reformu artan nüfus, sınırlı toprak kaynağı üzerindeki baskılar, toprak ve gelir dağılımında eşitlik gibi temellere dayanan düzenlemeleri kapsamaktadır. Geleneksel anlayış ile toprak reformu ise, toprak mülkiyetinin parçalanarak, bu toprakların, onların üzerinde çalışan topraksız ve az topraklı köylülere dağıtımını ifade eder. Bu anlayışa göre, büyük araziler kamulaştırılarak bunları işleyene, kiracı- ortakçı gibi kimselere veya topraksız ve az topraklı çiftçilere dağıtılmakta; ya da aynı işlem devlet arazisi parçalanarak yapılmaktadır. Bu tür reformlar II. Dünya savaşından sonra birçok ülkede uygulanmıştır. Ayrıca toprak reformunun amacı büyük mülk arazileri parçalayarak veya küçük ve dağınık arazi parçalarını toplulaştırarak kendi kendine yeterli küçük köylü mülk işletmelerinin oluşmasına yol açmaktır. Başlıca hedef büyük toprak mülklerine el konup bunların topraksız ve az topraklı köylülere dağıtımıdır. Bu şekilde tarımda adil bir gelir ve arazi dağılımı sağlamak gibi sosyal bir amaca hizmet eder.

Reformu zorunlu kılan ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal birçok neden vardır. Bunlar arasında en önemli olan tarihi gelişimle toprak mülkiyet dağılım ve tasarruf şeklinde meydana gelen dengesizlik, tarımsal işletme gelirlerinin diğer sektör gelirleri seviyesinin çok altına düşmesi, böylece tarım ile diğer sektörlerde bulunanlar arasında geçim ve yaşam bakımından önemli uçurumların bulunmasıdır. Çok gelişmiş ülkelerde toprak reformu parçalanmış arazileri toplulaştırmak, ekonomik olarak yaşayabilir tarımsal aile işletmelerini egemen kılmak gibi konuları amaçlarken az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde insanlar arasındaki toprak varlığına bağlı sosyal statü farkını ve arazi mülkiyet dağılımındaki adaletsizliklerin ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. Ekonomisi tarıma dayalı ülkelerde toprak mülkiyet sisteminin düzenlenmesi özellikle birçok kişiyi etkileyen en önemli sosyal düzenlemelerden biridir. Çünkü bu ülkelerde yapılan değişikliklerin belirtisi daha şiddetli hissedilmektedir. Toprak ile ilgili hedefleri dışa veya içe dönük olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Bunlardan dışa dönük hedefler, ülke sınırlarının genişletilmesi, yeni ve verimli toprakların ülke sınırlarının genişletilmesi ve ülke sınırlarına katılmasıdır. İçe dönük hedefler ise ülkede belli ilke ve kurallara dayanan bir toprak düzeni getirilerek, toprağın adil ölçülere göre vatandaşlar

arasında bölüştürülmesi, tarımsal üretime tahsisi, toplum yararına en iyi ve verimli şekilde işletilmesi, daha iyi ve daha çok ürün elde edilmesidir (Alpat, 2012).

Tarımın kalkındırılması ve topraksız çiftçilerin topraklandırılmaları amaçları ile bazı çalışmalar yapılmış ve kanun tasarıları hazırlanmıştır. Bunlardan önemli olan Tarım Bakanlığı tarafından 1935 yılında hazırlanan İskan Toprak sonraki adı ile Zirai Islahat Kanun tasarısı ile çiftçiyi topraklandırma kanunu tasarısı olarak adlandırılabilir. Zirai Islahat Kanun Tasarısı kanunlaşamamış Çiftçiyi Topraklandırma Kanun Tasarısı ise 1945 yılında TBMM'ce kabul edilip 1946 yılında yürürlüğe girmiştir. 1973 yılına kadar 27 sene yürürlükte kalan 4753 sayılı kanun ile %97'si hazineye ait 22 milyon dekar tarım arazisi 446.817 topraksız çiftçi ailesine dağıtılmıştır. Bu yasalarla devletin elinde olan arazilerin göçmenler, topraksız ya da az topraklı çiftçilere dağıtımı hedeflenmiştir (Anonim, 2014).

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu temel olarak iki amaç gütmektedir. İlk olarak büyük toprak sahiplerinin siyasi gücünü kırmak, ikinci olarak da toprak mülkiyetini üretimi artıracak şekilde düzenlemektir. Tasarının amaçları, topraksız ve az topraklı olup tarımla geçinen kimselere ihtiyaçlarına yetecek miktarda toprak verilmesini, yeniden topraklandırılacak çiftçilerin tarım işletmeleri kurmalarını sağlayacak kredi ve demirbaşla donatılmasını, yurt topraklarının sürekli olarak işletilmesini ve arazi mülklerinin belli kesimlerde toplanmasını veya yetersiz halde küçülmelerini önlemeyi sağlamaktadır. Tasarıya göre aile işletmelerinin temel oluşturduğu ve egemen olduğu, orta büyüklükteki işletmelerin sınırlı sayıda kalacağı ve büyük mülklerin ise ancak kamu yararına olmak koşuluyla devletin elinde bulunacağı bir tarımsal yapı kurulması hedeflenmiştir. Topraksızlara dağıtılmak üzere önce devlet mülklerinde veya tasarrufunda bulunan arazi, sonra ıslah ve diğer yollarla kazanılacak arazi, en sonunda da kamulaştırma yoluyla elde edilecek arazi kullanılması planlanmıştır. Kamulaştırmada da önce vakıf ve mahalli idareler arazileri, daha sonra özel mülkler ele alınmaktadır. Özel mülkiyetlerin 5.000 dönümden büyük olanları mutlak olarak; dar topraklı bölgelerde düzenli işletilmeyen mülklerin 2.000 dönüm üstündeki kısmı ortakçı ve kiracı eliyle işletilenlerde ise daha aşağı oranlara kadar kamulaştırılabilmektedir. Bu kanun 11 Haziran 1945 tarihinde Mecliste kabul edilmiş ve 28 yıl yürürlükte kalmıştır (Korkut, 1984). 1984 yılında 3083 sayılı 'Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu' çıkarılmış ve bu Kanunun yürütülmesi Tarım Reformu Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Ülkemizde halen çiftçilerin topraklandırılması bu Kanun kapsamında yürütülmektedir (Keşli, 2010).

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı söz konusu işletmelerin ekonomik analizini yapmaktır. Bu çalışma ile;

- İşletmelerin sosyo-demografik yönlerini ortaya koymak,
- İşletmelerin yapısal özelliklerini belirlemek,
- İşletmelerin sermaye yapılarını belirlemek,
- İşletmelerin ekonomik faaliyet sonuçlarını ortaya koymak,
- Topraksız ve az topraklı olan işletmelerin gelir artışını tespit etmek,
- İşletmelerin ekonomik analizini yapmak,
- Topraksız ve az topraklı çiftçilerin memnuniyet düzeyini tespit etmek amaçlanmıştır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Arslan (2006), yapmış olduğu "Hazine Arazileri Yönetim Bilgi Sistemi Tasarımı: Çankaya Örneği" adlı tez çalışmasında Ankara ili Çankaya ilçesinde bulunan mülkiyeti Maliye Bakanlığı'na bağlı olan taşınmazlar üzerinde çalışmıştır. Türkiye'de bulunan taşınmaz toprakların %51'inin devlet hükmü altında olması nedeniyle bu alanlar hakkında istatistiki bilgilerin toplanması ve oluşturulması amacıyla Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanarak yönetim bilgi sistemi tasarlamıştır. Çalışmada Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün daha önce sadece devlete ait taşınmazların edinimi ve yönetimi ile ilgilenirken son yıllarda yoğun şekilde satış, irtifak hakkı tesisi, trampa ve kiralama gibi işlemleri de yaptığı belirtilmiştir. Bu çalışmada bir coğrafi bilgi sisteminin Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nde nasıl kullanılabileceği konusu irdelemiştir. Bunun sonucunda çalışmada bilgi sistemlerinin oluşturulması için birçok öneri sunulmuştur.

Turan (2006), yürüttüğü "Amerika Birleşik Devletleri'nde Federal Devlete Ait Taşınmaz Malların Yönetimi" başlıklı çalışmada devletin taşınmaz malların yönetiminde nasıl bir politikaya sahip olması gerekliliğinin öneminden bahsetmiştir. Taşınmaz malların yönetiminde ülkenin içinde bulunduğu fiziki, coğrafi ve tarihi koşullarında etkisinin olduğu belirtilmiştir. Bu yüzden diğer ülkelerinde taşınmaz mal yönetimleri incelenmeli ve ortak noktaları irdelenmesi gerekliliği ortaya konmuştur. Çalışmada ele alınan Amerika Birleşik Devletleri federal devlet yapısına sahip olduğundan dolayı hem federal devlete hem de eyaletlerin kendilerine ait taşınmaz mallarının mevcut olduğu belirtilmiş ancak çalışmada sadece federal devletin taşınmaz mal yönetimi incelenmiştir. Amerika da taşınmaz malların yönetimi ile ilgili birçok kanun bulunduğu ifade edilmiştir. Federal devlete ait topraklar için farklı binalar için ise farklı kurum/kuruluş yetkilendirilmiştir. Çalışmada Amerika'da bulunan toprakların tarihsel gelişimi; edinim, tasfiye ve koruma- yönetim olmak üzere 3 başlık altında incelenmiştir. Amerika'da bulunan federal devletin önce edinim, daha sonra uzunca bir süre elden çıkarma işlemi yaptığını son zamanlarda ise elinde bulunan arazileri elinde tutma şeklini benimsemiştir. Çalışmada Amerika'da bulunan arazilerin %29'unu federal devlete ait olduğu ve bu alanların kömür, gaz, petrol, maden, kereste üretimi; dinlenme alanı, park, doğal yaşamın korunması için kullanıldığını belirtmiştir.

Lüküslü (2006), hazırlamış olduğu "Hazine Arazilerinin Edinimi, Kullanımı, Kullanımındaki Değer Tespit İşlemleri, Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı çalışmasında kullandığı verilerini kuramsal yöntem kullanarak Milli Emlak

Müdürlüklerindeki şifahi görüşmeler sonucunda elde etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren hızlı kentleşme ve nüfus artışı nedeniyle taşınmaz mallara olan talebin arttığı ifade edilmiştir. Taşınmaz mallara talep artmakta ancak arsa ve arazi gibi taşınmaz malların artırılamadığını belirtilmiştir. Bu mallar artırılamadığı için hazineye ait mallara olan talebin git gide arttığı saptanmıştır. Türkiye'nin sahip olduğu taşınmaz mallar içerisinde hazinenin yönetiminde olan malların toplam taşınmazların %51'ini oluşturduğu ifade edilmektedir. Hazineye ait taşınmaz malların edinimi, kullanımı ile ilgili bilgiler mevzuatlarda dağınık halde yer aldığından bu çalışma ile genel çerçeve ortaya konmaya çalışılmıştır.

Gürses (2009), hazırlamış olduğu "Türkiye'de Hazine Arazilerinin Yönetimi ve Nizip Örneği" başlıklı çalışmasında Osmanlı İmparatorluğu'ndan günümüze arazi yönetimi, farklı kanunlarla hazinenin mal edinmesi, Türkiye'de hazine arazileri yönetiminde Devlet Kurumları'nın rolü, günümüzde hazine arazilerinin yönetiminde kullanılan yöntemler, ecrimisil işlemleri, uygulama esasları, Nizip ilçesi ve hazine arazilerinin yönetimi konuları başlıklar halinde incelenmiştir. Araştırmada, betimsel ve tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nizip'te hazine arazilerinin ülke ekonomisine katkısı ve hazine arazilerine dair sorunlar incelenmiş olup araç, teknik eleman ve donanım, kalifiye personel, kimlik bilgilerinin yetersizliği, ecrimisil ihbarnamelerinin tebligatı, hazine arazilerinin tespiti, kurumlar arası otomasyon paylaşım, hazine arazilerinin tecavüz edilmesi, satış veya kiraya verme işlemleri, vatandaşların hazine arazilerini kendi arazileri olarak görmeleri gibi sorunlar tespit edilmiştir.

İbrahim (2010), yapmış olduğu "Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Toprak Mülkiyet Dağılımı ile İlgili Bazı Düzenlemeler" başlıklı çalışmasında Türkiye'de Cumhuriyetin kurulduğu dönemlerde nüfusun önemli bir kısmının (%80) kırsal alanda yaşadığı ve geçimini tarımdan sağladığı belirtilmiştir. 1930'lu yılların Türkiye'sinde adil olmayan bir toprak mülkiyet sisteminin varlığından bahsedilmektedir. 1923-1938 yılları arasında çiftçiyi topraklandırma kanunundan önce ihtiyaç sahibi olan muhacirler ve mülteciler, toprağa muhtaç yerli çiftçiler, yurt içinde nakil olan kişiler ve doğal felakete uğrayanlara verilmiştir. Toplam 246.431 aileye 9.983.750 dekar toprak dağıtılmıştır. O dönemlerde Türkiye'nin sahip olduğu, nüfusun yaklaşık ¾'ünün geçimini sağladığı en önemli sektörün tarım sektörü olması nedeniyle 1935 yılı itibariyle ülke genelinde uygulanabilecek bir toprak reformu kanunu hazırlama

çalışmalarına başlandığı, bu çalışmalardan 10 yıl sonra Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çıkarıldığı ancak toprak ağaları nedeniyle uygulamaya konulamadığı ifade edilmiştir.

Türker (2010), yapmış olduğu "Dünya'da ve Ülkemizde Toprak ve Tarım Reformu Uygulamaları" başlıklı çalışmasında arazi sahibi olma duygusu toprağı işleyenler için güven vermekte ve yapılacak yatırımlar verim artırıcı şekilde olabileceğini, arazi sahiplerinin uzun vadeli planlar yapabileceğini belirtmiştir. Üretim faktörlerinden biri olan toprağın kırsalda yaşayan insanlar için öncelikli olarak geçim kaynağı ve istihdam alanı olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle toprak reformu uygulamalarının topraksız veya az topraklı çiftçilerin sürdürülebilir bir mülkiyet düzenlemesi ve tarım uygulamaları için önem taşıdığı ifade edilmiştir.

Uzer (2010), yapmış olduğu "Kamulaştırma Uygulamalarında Hazine Arazilerinden Yararlanma ve Sit Alanlarına İlişkin Uygulamaların İncelenmesi" isimli çalışmasında ülkenin ekonomik olarak kalkınabilmesi için ülkenin sahip olduğu kaynakların etkin ve verimli kullanılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu ekonomik gelişme ve kalkınmanın ülkenin sahip olduğu hazine arazileri kullanılarak gerçekleştirilmesi durumunda ödemeler dengesi açıklarının kapatılmasında katkısının büyük olacağı savunulmuştur. Bu tez çalışmasında, sit alanlarının devlet mülkiyetine alınmasında uygulanan yöntemlerin yasal ve kurumsal yapısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada devlet mülkiyetine alınırken kullanılan yöntemler ile ilgili mevzuat ve kurumsal yapı incelenmiş örnekler üzerinde tartışılmıştır.

Oğuz (2010), yapmış olduğu "Hazine Taşınmazlarının Tasarrufuna İlişkin Bir Araştırma: Adıyaman Örneği" başlıklı tezinin konusunu Adıyaman'da bulunan hazine taşınmazlarında yasal düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar oluşturmaktadır. Çalışmanın genelinde tarihsel-betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada bu alanda kullanılan bütün kavramsal terimler ve özellikleri açıklanmıştır. Ayrıca taşınmazların hazineye geçiş süreci ve yöntemleri, hazine taşınmazları üzerinde tasarruf yetkisi olan kurumlar, hazine taşınmazları üzerindeki işlemlerin nasıl gerçekleştirildiğine dair bilgiler verilmiştir. Adıyaman'daki hazine taşınmazları toplam taşınmaz sayısının %1,33'ünü, hazine taşınmazlarının kapladığı alan bakımından ise Türkiye'nin %1,98'ini oluşturduğu tespit edilmiştir. Çalışmaya göre hazine taşınmazları hakkında çok geniş bir mevzuatın bulunması uygulamada sorunlar yaratmakta ve istenilen faydayı ortaya çıkarmamaktadır. Bu nedenle mevzuat tekrar incelenmeli ve

Devlet Malları Tasarısı şeklinde bir düzenleme yapılmasının daha yerinde bir karar olacağı belirlenmiştir.

Söyler (2011), yapmış olduğu "Kamu Malları Teorisi Açısından Devletin Hüküm ve Tasarrufundaki Yerler" başlıklı çalışmasında devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerler kelime öbeğinin açıklanmaya ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir Devlet malları birden fazla başlık altında incelenmekte olup bu çalışmada devlet malları ve türleri irdelenmiştir. Çalışmada devlet malları; devletin kamu malları başlığı altında, sahipsiz mallar, orta malları, hizmet malları, devletin özel malları olarak 2 (iki) başlık olarak ifade edilmektedir. Nitekim bu konuda bir kelime kargaşası yaşamaktadır. Birden fazla kelime aynı anlam ve amaç için kullanılmaktadır. Bu nedenle bu kargaşa ve anlaşmazlıkların giderilebilmesi için mevzuatta değişiklikler yapılması gerekliliğini ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Fransa'da olduğu gibi genel içerikli bir devlet malları kanununa gerek olduğunu savunmaktadır.

Aliefendioğlu ve Aksu (2017), yapmış oldukları "Hazine Taşınmazlarının Ekonomiye Kazandırılma Yöntemleri ve Uygulamalarının Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmada hazineye ait malların yönetiminden sorumlu Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün işlev ve görevleri incelenmiştir. Hazineye ait taşınmazların ekonomiye hangi yollarla ve nasıl kazandırıldığı, bu taşınmazlardan elde edilen gelirler incelenmiştir. Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nce yürütülen iş ve işlemler; edinim, yönetim, elden çıkarma başlıkları altında ele alınmış olup bu başlıklara ait sayısal veriler istatistiki olarak belirtilmiştir. Türkiye haricinde Fransa, Almanya, Hollanda gibi ülkelerde uygulanan taşınmaz yönetim sistemleri de irdelenmiştir.

Kara (2017), yaptığı "Türkiye'de Hazine Taşınmazlarının Ekonomik Kalkınma Üzerindeki Rolü" başlıklı çalışmada devletin hüküm ve tasarrufundaki yerler ile hazineye ait taşınmazların Türkiye'de yer alan taşınmazların yaklaşık %53'ünü oluşturduğunu belirtmiştir. Türkiye'de hazine taşınmazlarının ekonomik kalkınma üzerindeki rolü ve Perulu iktisatçı Hernando de Soto modeli ve bu modelin Türkiye'de hazine taşınmazları açısından uygulanabilirliği Adana ili için denenmiştir. De Soto'ya göre, az gelişmiş ülkelerin zenginleşmesine neden olacak en önemli şeyin âtıl vaziyette bulunan bu gayrimenkul sermaye birikimini ekonomiye kazandırmaktadır. Çalışmada De Soto modelinin Türkiye'ye uygulanması durumunda ülkenin sermaye birikimine büyük katkı sağlayacağı savunulmaktadır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini Konya iline bağlı Çumra ilçesinin Türkmencamili mahallesinde hazineden tahsis edilen alanlarda üretim yapan çiftçilerden anket tekniği ile elde edilen veriler oluşturmaktadır. Ayrıca konu ile ilgili daha önce yapılmış olan araştırmalar ile ilgili kurum ve kuruluşların yapmış olduğu çalışmalardan da yararlanılmıştır. Çalışmanın verileri 2019 yılı üretim dönemini kapsamaktadır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnek Hacminin Belirlenmesinde Kullanılan Yöntem

Araştırma bölgesi olarak seçilen Konya iline bağlı Çumra ilçesine ait Türkmencamili mahallesinde hazine arazisi satın alan 25 adet hiç toprağı olmayan, 50 adet ise belli miktarda toprağı olan (10 kişinin hak sahipliği iptal edilmiş) ancak Resmî Gazete'de belirtilen normlara uygun olarak belirli bir miktara tamamlamak isteyen çiftçiler araştırmanın ana çerçevesini oluşturmaktadır. Görüşülecek üretici sayısının az olması nedeniyle araştırmada örnek hacminin belirlenmesinde "Tam Sayım" metodu kullanılmıştır. Bir araştırma çalışması yürütülürken tam sayım metodunun kullanılması popülasyonda bulunan bütün bireylere ulaşılarak istenen bilginin tam olarak elde edilmesi işlemidir (Vural, 2012; Moradi, 2018). Araştırmanın örnek hacmi 65 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 3.1. Örnek işletmelerin tabakalara göre dağılımı (adet)

İşletme Türleri	Adet
Topraksız İşletmeler	21
Az Topraklı İşletmeler	44
Toplam	65

Az topraklı ve topraksız tarım işletmelerinin tanımı

Araştırmada az topraklı ve topraksız tarım işletmelerinin tanımı 3083 sayılı 22.11.1984 Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu Uygulama Yönetmeliğinden alınmış ve aynı şekilde kullanılmıştır. 3083 sayılı Kanunun amaçlarından biri olan arazi dağıtım çalışmalarında uygulama alanı ilan edilen köy ya da kasabada dağıtım normu tespit edilerek, dağıtılacak toprak normu belirlenir ve ilan edilir. Bu norm 5 kişilik bir çiftçi ailesinin geçimini sağlayacak miktardır. Bu miktar her

köy ya da kasaba için ayrı ayrı hesaplanır. Yani dağıtılacak toprak normu her uygulama alanı için ayrı belirlenir. Bu toprak büyüklüğünün miktarı kuru ve sulu araziler için ayrı ayrı belirlenir. Bu toprak büyüklüğü arazi kullanım kabiliyet sınıflaması esasına göre 3. Sınıf tarım arazileri üzerinden ifade edilir.

Çizelge 3.2. III. sınıftaki toprakların diğer toprak sınıflarına çevrilme katsayısı

Toprak Sınıfı	Diğer Sınıflara Tahvil Katsayısı
I	0.707
II	0.816
III	1.000
IV	1.414

Kaynak: Anonim (1984)

Üreticilerin sahip olması gereken arazi miktarı Resmî Gazete'de yayımlanan 95/6622 nolu Bakanlar Kurulu Kararı ve 30.03.1995 tarihli norm ilanında Çumra ili Türkmencamili mahallesinde 3.sınıf arazilerde sulu koşullarda **50 dekar** kuru koşullarda ise **154 dekar** olarak belirlenmiştir (Anonim, 1984).

Az topraklı çiftçi ailesi: Dağıtım normundan daha az toprağa sahip bulunan çiftçi ailesini ifade etmektedir.

Topraksız çiftçi ailesi: Uygulama alanı ilan edilen bölgede kendisi, eşi ve reşit olmayan çocuklarına ait toprağı olmayan çiftçi ailesini ifade etmektedir (Anonim, 1984).

Araştırma kapsamında görüşülen işletmelere ait bilgiler Konya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Arazi Toplulaştırma ve Tarımsal Altyapı Şube Müdürlüğü'nden temin edilmiştir. Araştırma alanı 2007 yılında uygulama bölgesi olarak ilan edilmiş ve dağıtım işlemleri aynı yıl içerisinde tamamlanmıştır. Konya İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından dağıtım yapılacak üreticiler az topraklı ve topraksız üretici olarak sınıflandırılmış ve temin edilen listeler bu şekilde oluşturulmuştur. Bu nedenle araştırma kapsamında görüşülen işletmeler İl Tarım ve Orman Müdürlüğü tarafından belirlenen sınıflandırmaya tabii tutulmuştur. Bu sınıflandırma Çizelge 3.3'te yer almaktadır. Araştırma alanında faaliyet gösteren üreticilerin Türkmencamili mahallesinde hazine arazisi tahsis edilmeden önce az topraklı işletmelerin 63,03 dekar arazi varlığı bulunmaktadır. Topraksız işletmelerin ise mevcut toprak varlığı bulunmamaktadır. İşletme başına ortalama 42,67 dekar işletme arazisi bulunmaktadır. Hazine arazisi tahsisinin gerçekleştirildiği 2007 yılından sonra işletmeciler kiralama yoluna giderek ve

arazi satın alarak işletme başına düşen toplam arazi genişliğini 193,65 dekara yükseltmiştir.

Çizelge 3.3. Az topraklı ve topraksız işletmelerin arazi dağılımı (da, %)

	2007	2019							
	Mülk Arazi	Mülk Arazi		Kira Arazi		Tahsis Edilen Arazi		Toplam	
	da	da	%	da	%	da	%	da	%
Az Topraklı İşletmeler	63,03	71,3	38,63	25,97	14,07	87,3	47,3	184,56	100,00
Topraksız İşletmeler	-	42,74	20,09	47,38	22,28	122,57	57,63	212,69	100,00
İşletmeler Ortalaması	42,67	62,07	32,64	32,88	16,72	98,7	50,64	193,65	100,00

Az topraklı işletmelerin çalışmanın verilerinin ait olduğu 2019 yılında 184,56 dekar, topraksız işletmelerin ise 212,69 dekar arazi varlığı bulunmaktadır.

Anket aşamasında uygulanan yöntem

İşletmelerin finansal açıdan planlanması ve ekonomik analiz çalışmalarının yapılması için tarımsal işletmelerden elde edilen verilerin doğru olması sonuçlarında doğru olmasını etkilemektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren işletmelerde muhasebe kayıtları çok fazla tutulmamaktadır. Ancak bu şekilde kayıt tutan işletmelerde mali ve fiziki varlıklar hakkındaki bilgiler muhasebe kayıtlarından elde edilmektedir. Türkiye'deki işletmelerin büyük çoğunluğu neredeyse tamamına yakınında muhasebe kaydı tutulmamaktadır(Aras, 1988). Muhasebe kayıtları ile elde edilen işletme bilgileri ankete göre oldukça daha güvenilirdir(Erkuş, 1977). Araştırma yöresindeki tarım işletmelerinde muhasebe kayıtları tutulmadığı için muhasebe kayıtlarının olmadığı yerlerde gerekli verilerin anket metodu ile elde edilebileceği en uygun yöntem olarak kabul edilmektedir (Açıl ve Demirci, 1984; Aksoyak, 2004).

Anket formları, araştırmanın amaçları göz önüne alınarak, araştırma alanındaki tarım işletmelerinin genel özelliklerine uygun olacak şekilde hazırlanmıştır. Tam sayım yöntemine göre araştırma alanında bulunan her tarım işletmesi için bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formları, işletme sahiplerine sorulan sorulara karşılık alınan yanıtlarla doldurulmuştur. Araştırma alanında uygulanacak olan anket formları tarım ekonomisi alanında uygulanan genel tablolar ve araştırmada elde edilmesi planlanan sonuçlara yönelik hazırlanan sorulardan oluşmaktadır.

Çalışmada kullanılan veriler anket metodu kullanılarak toplanmıştır. Güvenilirliği artırmak ve yapılacak hataları en aza indirmek amacıyla anket formları araştırıcı tarafından doldurulmuştur. Sahada üreticiler ile yüz yüze görüşme metodu kullanılarak doldurulan anket formları saha sonrasında masa başı çalışmada incelenip gerekli kontrol ve düzenleme işlemleri sonrasında anketler Konya Tarım ve Orman İl Müdürlüğü tarafından topraksız ve az topraklı olarak sınıflandırılan işletmeler, işletme büyüklük grupları ve işletmeler ortalaması itibarı ile özetlenmiş ortalama değerler hesaplanmış ve böylece veriler analiz ve değerlendirmeye hazır hale getirilmiştir.

Ekonomik analiz ve değerlendirmeler bu ortalama değerlendirmeler üzerinden yapılmış ve işletme bir bütün olarak incelenmiştir.

3.2.2. İşletmelerin sosyo-demografik özelliklerinin tespitinde kullanılan yöntem

Nüfus ve işgücü

Araştırma alanındaki yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına göre incelenmiştir. İşletmelerde bulunan mevcut erkek iş gücü hesaplanırken nüfusun cinsiyet ve yaş gruplarına göre işgücü başarılarını yansıtan aşağıdaki katsayılar kullanılmıştır. Araştırma bölgesinin doğal koşulları dikkate alınarak bitkisel üretimde yılda 280 gün, hayvansal üretimde 300 gün çalışabileceği kabul edilmiştir. Potansiyel işgücü değerlendirilirken sürekli hastalık, askerlik, eğitim gibi fiilen çalışmanın mümkün olmadığı günler çıkarılmıştır. Elde edilen rakamlar her yaş grubuna ve cinsiyete ait katsayılarla (EİB) çarpılarak Erkek İşgününe (EİG) çevrilmiştir (Peker, 1997). Yaş gruplarının çalışma günlerini erkek işgününe çevirirken Çizelge 3.4'teki katsayılar kullanılmıştır (Oğuz ve Bayramoğlu, 2014).

Çizelge 3.4. Erkek iş gücü birimine çevirmede kullanılacak katsayılar

Yaş Grupları	Erkek	Kadın
0-6	-	-
7-14	0,50	0,50
15-49	1,00	0,75
50-+	0,75	0,50

İşletmelerde çeşitli işlerde çalıştırılan yabancı işgücü, yaş ve cinsiyetlerine göre belirlenmiştir. Yabancı işgücüne ödenen ayni ve nakdi ücretin toplamı, ekonomik analizde işgücü masraflarının hesaplanmasında dikkate alınmıştır. Müteşebbis ve

ailesinin işgücü ücret karşılığının hesaplanmasında ise, bunların işletmelerde çalıştıkları süre ile yörede aynı işi yapan yabancı işçiye ödenen ortalama ücret üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

İşletmelerin sosyo-ekonomik faaliyetleri değerlendirilirken oransal hesaplamalar ve işletme ortalamaları kullanılmıştır İncelenen işletmecilerin, sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemek amacıyla anket formlarından elde edilen demografik sorular için (nüfus, yaş, eğitim durumu vb.) çizelgeler ile basit yüzde oranlar ve ortalamalar kullanılarak hesaplanmıştır. Basit yüzde oranlar ve grafikler yorumlanmış olup elde edilen sonuçlara göre, işletmelerin mevcut yapısı ortaya konulmuştur.

3.2.3. İşletmelerin yapısal özelliklerinin belirlenmesinde kullanılan yöntem

Araştırma alanında faaliyet gösteren ve hazine arazilerinden faydalanan işletmecilerin hazineden tahsis edilen arazilerin genel yapısal özellikleri ile ilgili tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla 5'li likert tipi ölçeklendirme sorusu kullanılmıştır. Tahsis edilen arazilerin verim durumu, ulaşım durumu, parselin yola yakınlığı, sulama olanağı ve toprak bünyesi 5: çok iyi, 4: iyi, 3: kararsız, 2: kötü, 1: çok kötü olacak şekilde üreticiler tarafından puanlanmıştır. Puanlanan sorular basit yüzde ortalama şeklinde tablo oluşturularak yorumlanmıştır.

3.2.4. İşletmelerde sermaye yapılarının belirlenmesinde izlenilen yöntem

İncelenen işletmelerde sermaye yapısının analizinde, sermaye öğeleri itibariyle incelenmiş olup işletmeler bir bütün olarak ele alındığından dolayı sermayenin fonksiyonlarına göre dağılımı esas alınmıştır (Açıl ve Demirci, 1984; İnan, 1994). Bu amaçla müteşebbislerin üretim amacı ile işletmelerine yatırdıkları sermaye unsurları olan aktif sermaye ve bunların kaynaklarını gösteren pasif sermaye ortaya konulmuştur.

Sermayenin sınıflandırılmasında bilanço düzeni göz önünde bulundurulmuştur. Bilanço; işletme varlıklarını gösteren aktif sermaye ve varlıkların kaynaklarını gösteren pasif sermaye olarak iki bölümden meydana gelmektedir. Hazineden tahsis edilen arazinin önemini ortaya koymak için az topraklı ve topraksız işletmelerin sermaye yapıları incelenmiştir.

Çizelge 3.5. Fonksiyonlarına göre sermayenin sınıflandırılması

I. Aktif Sermaye	II. Pasif Sermaye
A. Arazi Sermayesi (Çiftlik Sermayesi)	A. Yabancı Sermaye (Borçlar)
1.Toprak Sermayesi	1.Arazi Karşılığı İpotekli Borçlar
2.Arazi Islahı Sermayesi	2.Banka ve Kooperatif Borçları
3.Bina Sermayesi	3.Cari ve Adi Borçlar
4.Bitki Sermayesi ve Tarla Demirbaşı	4.İndi Borçlar (Kira ile tutulan aktif sermaye
5.Av ve Balık Sermayesi	unsurların değeri)
B. İşletme Sermayesi	B. Öz Sermaye
1.Sabit İşletme Sermayesi	
a) Hayvan Sermayesi ve Canlı Demirbaş	
b) Alet Makine Sermayesi	
2. Döner İşletme Sermayesi	
a) Malzeme ve Mühimmat Sermayesi	
b) Para Sermayesi	

Kaynak: Kabukçu ve Oğuz (1998)

Toprak sermayesinin tespit edilmesinde bölgedeki alım satım değeri esas alınmıştır. Arazi ıslahı sermayesi için, yenilerde maliyet bedeli kullanılmış, eskilerde ise, yeniden inşa bedelinden amortisman payı çıkarılarak kıymetlendirilmiştir. Bina sermayesini kıymetlendirmede yeni inşa edilen binalar için beyan edilen maliyet bedeli esas alınmıştır. Eski binalarda ise mevcut durumları ve yıpranma durumları göz önünde bulundurularak yeniden inşa bedeline göre hesaplanmıştır. Tarla demirbaşının kıymet takdiri maliyetine göre yapılmıştır. Hayvan sermayesi kıymet takdiri, yaş ve verimlilik durumlarına göre araştırma alanındaki alım satım fiyatları ve çiftçinin beyanı esas alınarak hesaplanmıştır. Alet makine sermayesi, yeni olanlarda satın alma bedeli, eskilerde ise kullanım durumlarına göre alım satım değeri üzerinden kıymetlendirilmiştir. Malzeme mühimmat sermayesi çiftlik avlusu fiyatına göre hesaplanmıştır. İşletmelerin para mevcudu, alacakları ve borçları hesaplanırken çiftçinin beyanı esas alınmıştır (Erkuş, 1979).

Örneğe alınan işletmelerde pasif sermaye, işletmelerin üçüncü şahıslara karşı olan her türlü borçları ile öz sermayeleri toplamından oluşmaktadır. İşletmelerin aktif sermayesi içinde, kiraya ve ortağa tutulan arazinin değeri de gösterildiğinden, kiracılık ve ortakçılık yapan işletmeler bu arazi değeri üzerinden borçlandırılmışlardır. Bu nedenle yabancı sermaye, işletmelerin borçları ile kiraya ve ortağa tuttukları arazi değerleri toplamından oluşmaktadır.

3.2.5. İncelenen işletmelerde ekonomik faaliyet sonuçlarının hesaplanmasında kullanılan yöntem

İşletmelerinin yıllık faaliyet sonuçları analizinde; gayri safi üretim değeri, gayri safi hasıla, işletme masrafları, brüt kar, saf hasıla, tarımsal gelir ve toplam aile geliri gibi göstergeler hesaplanmıştır.

İşletmelerde PDKA; Prodüktif Demirbaş Kıymet Artışı= (Sene Sonu Sürü Kıymeti+ Satılan Hayvanların Değeri+ Kesilen Hayvanların Değeri)- (Sene Başı Sürü Kıymeti+ Satın Alınan Hayvan Değeri) şekline hesaplanmıştır.

İşletmelerde GSÜD; Tarımsal faaliyet sonucunda elde edilen bitkisel ve hayvansal ürün miktarlarının, çiftçi eline geçen ürün fiyatları ile çarpılması ile bulunan değere, bitki ve hayvan sermayesindeki prodüktif değer artışları ilave edilerek belirlenmiştir.

GSH ise; GSÜD' ne işletme dışı tarımsal gelir ve ikamet edilen konutların kira karşılıkları eklenerek hesaplanmıştır. Konut kira karşılığının belirlenmesinde, cari kira değeri ile bina değeri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada taş ve betonarme binalarda bina değerinin %5'i, kerpiç ve ahşap binalarda ise, bina değerinin %10'u kira karşılığı olarak alınmıştır. İşletme dışı tarımsal gelirin hesaplanmasında ise, işletmecilerin beyanı esas alınarak, işletmeye ait alet ve makine ile aile işgücünün, işletme dışındaki tarımsal işlerde çalışmaları karşılığında elde ettikleri gelirin toplamından oluşmaktadır.

Saf Hasıla; Gayri safi üretim değerinden işletme masraflarının çıkarılmasıyla hesaplanmıştır.

Brüt Kar; Bitkisel ve hayvansal GSÜD toplamından bu üretim faaliyetleri için yapılan toplam değişen masrafların çıkarılmasıyla hesaplanmıştır.

Tarımsal Gelir; İşletmecinin başarı düzeyinin ölçülmesinde kullanılan en önemli kriterlerden biri olup, saf hasılaya aile işgücü ücret karşılığının eklenmesi ve bunların toplamından ödenen arazi kiraları ve ortakçılık payları ile borç faizlerinin çıkarılmasıyla elde edilmiştir. Borç faizlerinin hesaplanmasında T.C. Ziraat Bankasınca 2020 üretim yılında verilen cari tarımsal işletme kredisi faizi dikkate alınmıştır.

Toplam Aile Geliri; İşletmeci ve aile bireyleri tarafından bir yıl içerisinde elde edilen gelirdir. İşletme içi ve işletme dışı tarımsal gelir ile tarım dışı elde edilen gelirleri kapsamaktadır.

Araştırmada işletmelerin sürdürülebilirlikleri ve yatırım kararlarını etkileyen rantabilite hesabı mali ve ekonomik rantabilite hesaplanarak bulunmuştur.
Mali Rantabilite;

$$Mali\ Rantabilite = \frac{Net\ Kar + Özsermaye\ Rantı}{Özsermaye} * 100$$

Yatırım Sermayesinin karlılığını ortaya koyan ekonomik rantabilite;

$$Ekonomik\ Rantabilite = \frac{Saf\ Hasıla}{Toplam\ İşletme\ Sermayesi} * 100$$

Gayrisafi üretim değerinin, toplam işletme sermayesine oranı olan Sermaye Devir Oranı;

$$SDO = \frac{Gayrisafi\ üretim\ değeri}{Toplam\ işletme\ sermayesi} * 100$$

Gayrisafi üretim değerinin, işletmenin toplam sermayesini kaç yılda karşılayacağı

Sermaye Devir Hızı;

$$SDH = \frac{100}{Sermaye\ Devir\ Oranı}$$

hesaplanarak yorumlanmıştır(Oğuz ve Bayramoğlu, 2014).

İncelenen işletmelerde tarımsal üretime ait masraflar bitkisel üretimde ve hayvansal üretimde ayrı ayrı hesaplanmış olup, sabit masraflar ve değişen masraflar olmak üzere iki grupta incelenmiştir (Açıl ve Demirci, 1984).

Tohum ve fide; İlgili bitkisel üretim faaliyetinde işletmeden kullanılan veya işletme dışından satın alınan tohum miktarının çiftlik avlusu fiyatlarıyla (işletmeye mal oluş fiyatı ile) değerlendirilmesi sonucu hesaplanmıştır. Ayrıca tohumluğun temizliği ve ilaçlanması için (selektörde) yapılan giderler, tohumluk masrafları olarak ilave edilmiştir.

Gübre, kireç vb.: Bu maliyet unsurunun değeri, ilgili bitkisel üretim faaliyeti için tarlaya atılan çiftlik gübresi veya kimyevi gübre miktarının işletmeye mal oluş fiyatları ile çarpılarak bulunmuştur.

Mücadele ilacı: Satın alınan zirai mücadele ilacının üretim için kullanılan miktarının çiftliğe mal oluş fiyatı ile çarpılması sonucu hesaplanmıştır.

Akaryakıt ve yağ: Söz konusu bitkisel üretim faaliyetinde kullanılan traktör ve diğer makinelere ait akaryakıt ve yağ masraflarının belirlenmesinde, tüketilen akaryakıt ve yağ miktarı birim fiyatlarla çarpılarak bir değerlendirme yapılmıştır.

Alet ve makinelerin tamir bakım masrafları: Tamir ve bakım masrafları fiilen yapılan harcamaların dikkate alınması ile ortaya konulmuştur.

Geçici işgücü ücreti: İşletmede bir bitkisel üretim faaliyetinin çeşitli üretim işlemlerinde işletme dışından sağlanan işgücü için ödenen ayni ve nakdi ücretlerin tamamı dikkate alınmıştır. Üretim faaliyet kolları ve koşullarına göre, kullanılan işgücü saatleri toplamı, ücret karşılıkları ile çarpılarak, işgücü masrafları belirlenmiştir.

Makine kirası: İşletmede bulunmayan ve üretim faaliyetlerinde dışarıdan sağlanan traktör, biçerdöver vb. makine hizmetleri için ödenen ücret tutarı dikkate alınmıştır.

Su ücreti: Satın alınan ve işletmelerde su temini veya yeraltından su çıkarma için yapılan motopomp, derin kuyuların elektrik masrafları belirlenmiştir.

Ürün sigortası: İşletmede üretilen bitkisel ürünler için ödenen sigorta primleri toplanarak belirlenmiştir.

Pazarlama masrafları: Ürün hasat edildikten sonra satılacak yere (pazar) yapılan yükleme, taşıma ve bununla ilgili diğer masraflar, pazarlama masrafı olarak hesaplanmıştır (Erkuş ve ark., 1995).

Sabit sermaye unsurlarının amortismanı: Amortisman hesaplanmasında doğru hat yöntemi kullanılmıştır. Sabit sermayelerin cari değerleri ile amortisman oranları çarpılarak yıllık amortisman payları bulunmuştur. Amortisman oranı; betonarme binalarda %2, taş ve yarı kagir binalarda %3, ahşap ve kerpiç binalarda %4, alet ve makineler için %10, arazi ıslahı sermaye unsurları için ise %5 olarak dikkate alınmıştır.

Sabit sermaye unsurlarının faizi: Faiz masrafının hesaplanmasında sabit sermaye unsurunun ½ değeri üzerinden hareket edilmesi ile amortisman arasındaki ilişki bulunmaktadır. Amortisman hesabında doğrusal bir yöntem uygulandığı zaman sabit sermaye unsurlarının ekonomik ömürleri boyunca ortalama yatırım tutarı, söz konusu sermaye unsurlarının maliyetinin yarısına eşit olmaktadır. Bu nedenle amortismana tabi sabit sermaye unsurlarının yarı değerleri üzerinden faiz hesabı yapılmıştır.

Sigorta: Genellikle makineler, değerinin %0,5 ile %4'ü kadar sigorta pirimi ödenerek yapılan masraflardır. Eğer işletmede sigorta yapılmamış ise masraf olarak gösterilmemiştir.

Bina ve barınak masrafları: Tamir ve bakım masrafları fiilen yapılan harcamaların dikkate alınması ile ortaya konulmuştur.

Sulama tesisi masrafları: Bunlar da amortisman, yatırım faizi, tamir ve bakım, vergi ve sigortadan oluşmaktadır. Bunların hesaplanmasında tesisin teknik özellikleri ve ekonomik ömürleri dikkate alınmıştır.

Arazi kirası: Arazi ister işletmenin mülkü, isterse kiralanmış olsun üretimde kullanılması karşılığında, bölgede yaygın olan arazi kirası tutarı dikkate alınarak hesaplanmıştır**.**

Daimî işgücü ücreti: İşletmede bütün bir üretim dönemi boyunca çalışan yabancı işgücüne ödenen nakdi ve ayni ücretler toplamından oluşmaktadır.

Aile işgücü ücreti: Müteşebbis ve aile işgücünün işletmede fiilen çalıştıkları süre için istihdam edilen yabancı işgücü ücretleri esas alınarak hesaplanmıştır.

Genel idarecilik giderleri: Değişen masraflar toplamının %3'ü belirlenerek hesaplanmıştır (Kıral ve ark., 1999).

Hayvan alım masrafı: Hayvan işletme dışından temin edilmiş ise, hayvanların satın alma bedelleri ile işletmeye taşıma masrafları esas alınarak hesaplanmıştır. Eğer hayvan yetiştirici tarafından kendi işletmesindeki damızlık sürüsünden sağlanmışsa emsal değeri dikkate alınmıştır.

Kaba ve kesif yem masrafları: İlgili hayvansal üretim faaliyetinde kullanılan ve işletme dışından satın alınan kaba ve kesif yem miktarı işletmeye mal oluş fiyatlarıyla belirlenmiştir. İşletmede üretilen yemlerin fiyatlandırılmasında ise, pazarlama masrafları düşülerek pazar fiyatı dikkate alınmıştır.

Daimî olmayan çoban ücreti: Sürüye katma halinde hayvan başına ödenen ücretler hesaplamada dikkate alınmıştır.

İlaç masrafı: Hayvansal üretim faaliyetleri için satın alınan ve üretim döneminde kullanılan ilaçlar için yapılan harcamaların toplamıdır.

Veteriner Ücreti: Üretim döneminde veterinere ödenen ücret ile veterinerin işletmeye getirilmesindeki ulaşım masrafları toplamı dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Suni Tohumlama Masrafı: Suni tohumlama için yapılan ödemeler dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Hayvan Sigortası: Eğer işletmede yer alan hayvanlar sigortalı ise, ödenen sigorta primi tutarı, sigorta masrafı olarak dikkate alınmıştır.

Pazarlama Masrafları: Üretilen hayvansal ürünlerin pazarlanmasıyla ilgili olarak yapılacak taşıma, yükleme, komisyon vb. masrafların toplam tutarı dikkate alınmıştır.

Diğer Cari Masraflar: Bu masraf grubunda su, aydınlatma, ısıtma, dezenfeksiyon vb. masraflardan oluşmuştur (Erkuş ve ark., 1995).

Sabit sermaye unsurlarının amortismanı:

Hayvanlar için amortisman hesabında, belirli bir yaşa kadar hayvanlarda değer artışı olduğundan, genç hayvanlar için amortisman ayrılmamıştır. Verim döneminde iş ve irat hayvanları için amortismana tabi değer, hayvanların damızlık değerinden kasaplık değeri çıkarılarak, ekonomik ömre bölünmüştür.

Sabit sermaye unsurlarının faizi: Hayvan sermayesi faizinin hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır.

Hayvan Sermayesi Faizi=[(DD-KD) /2+KD]. i

DD: Damızlık Değeri

KD: Kasaplık Değeri

İ: Faiz oranıdır.

Sigorta: Hayvancılık üretim faaliyetlerinde hayvan, hayvan barınakları ve kullanılan ekipman için ödenen sigorta primleri bu masraf unsuruna dahil edilmiştir.

Ahır veya ağıl kirası: Üretim faaliyetinin yapıldığı ahır, ağıl veya kümesler işletmecinin kendi malı ise herhangi bir kira masrafı söz konusu olmamakta, buna karşılık eğer bu binalar kiralanarak üretimde bulunuluyorsa, ödenen kira bedeli masraflara dahil edilmiştir(Erkuş ve ark., 1995).

3.2.6. Topraksız ve az topraklı olan işletmelerin gelir artışının tespitinde kullanılan yöntem

Araştırma alanında faaliyet gösteren topraksız ve az topraklı işletmelere tahsis edilen hazine arazilerinden elde ettikleri tarımsal gelir hesaplanarak toplam gelir içerisinde gösterilmiştir. İşletmelerde toplam tarımsal gelir hesaplandıktan sonra hazine arazisinden elde edilen gelir toplam gelire oranlanarak hazine arazisinden elde edilen gelir farkı ortaya konulmuştur. Sonuçlar işletmeler ortalaması ve dekara oranları üzerinden yorumlanmıştır(Kabukçu ve Oğuz, 1998; Oğuz ve Bayramoğlu, 2014).

Çalışmada topraksız ve az topraklı işletmelerin gelirlerinde hazine arazisi tahsisinden dolayı fark olup olmadığı "t" testi ile analiz edilmiştir. "t" testi genellikle iki grup arasında ortalama değerlere bakılarak aralarında önemli bir fark olup olmadığının incelendiği analiz türüdür. Araştırma kapsamında az topraklı ve topraksız işletmeleri karşılaştırmak için independent t testi kullanılmıştır (Kalaycı, 2017; Cevizci, 2019).

Çalışmanın hipotezleri;

H_0: Hazine arazisi almadan önce toprak sahibi olma durumu ile gelir arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H_1: Hazine arazisi almadan önce toprak sahibi olma durumu ile gelir arasında anlamlı bir farklılık vardır.

T testi analizinde $p<0,05$ ise anlamlı farklılık vardır olan H_1 hipotezi kabul edilmiştir (p=Sig. 2 tailed).

Ayrıca, az topraklı ve topraksız işletmelerin tarımsal gelirini etkileyen faktörlerin analizinde çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

İki ya da daha fazla bağımsız değişken ile bağımlı değişkenin varyansının açıklanmaya çalışıldığı çoklu doğrusal regresyon analizi yaygınca kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Çoklu doğrusal regresyon yönteminde, gözlenen ve beklenen değerler arası farkların kareleri toplamı minimize edilerek analiz çıktıları sağlanmaktadır (Sheather, 2009). Bu regresyon parametre tahmini yaklaşımı "en küçük kareler yöntemi" olarak bilinmektedir. Gözlenen değerler, araştırmacının veri toplama süreci neticesinde elde ettiği verileri ifade ederken; beklenen değerler ise çoklu doğrusal regresyon analizinin temelinde yatan algoritma (en küçük kareler yöntemi, maksimum benzerlik yöntemi gibi) doğrultusunda hesaplanmaktadır.

Çoklu doğrusal regresyon modeli aşağıdaki gibidir.

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 x_{1i} + \beta_2 x_{2i} + \ldots\ldots\ldots \beta_p x_{pi} + e_i$$

Y_i, bağımlı değişkeni; β_0, sabit değeri; $x_{1i..pi}$, bağımsız değişkenleri; $\beta_{1..p}$ bağımsız değişkenlerin regresyon katsayılarını ve e_i ise bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenin varyansında açıklayamadığı kısmı bir diğer ifade ile regresyon modelindeki hata varyansını ifade etmektedir (Doğan ve Yılmaz, 2015; Kutlu, 2017).

Analizde Y_i bağımlı değişkeni tarımsal gelir, bağımsız değişkenler ($X_{1i...pi}$) ise tahsis edilen arazilerden elde edilen bitkisel üretim değeri, EİB, arazi dağıtım çalışması

öncesi toprak sahibi olma durumu ve hazineden tahsis edilen arazi miktarı olarak alınmıştır.

3.2.7. Az topraklı ve topraksız işletmelerin hazine arazisi tahsisinden dolayı memnuniyet düzeyinin belirlenmesinde uygulanan yöntem

Araştırma alanında incelenen az topraklı ve topraksız işletmelerin hazine arazisi tahsisinden dolayı memnuniyet düzeyini tespit etmek için 5'li likert tipi ölçeklendirme sorusu kullanılmıştır. 5'li likert ölçeği ortalamalar üzerinden yorumlanmıştır. Ölçek ortalamalarına faktör analizi yapılarak üreticilerin hazine arazisi tahsisinden memnuniyet düzeyleri analiz edilmiştir.

Hazine Arazisi Tahsis Edilen Çiftçilerin Memnuniyet Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesinde İzlenilen Metot

Çiftçilerin hazine arazisi tahsisinden dolayı memnuniyet düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesinde faktör analizi kullanılmıştır.

Faktör analizi, birbirleriyle ilişkili çok sayıdaki karmaşık değişkenleri bir araya getirerek, az sayıda anlamlı ve birbirinden bağımsız faktör adı verilen yeni değişkenler oluşturan çok değişkenli istatistiksel analiz yöntemidir(Doğan ve Başokçu, 2010). Örneklem yeterliliği için geliştirilen yöntemler arasında, en yaygın olarak kullanılan ölçütlerden biri Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ölçütüdür. Bu ölçüt, gözlenen korelasyon katsayıları büyüklükleri ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüklerini karşılaştıran bir indekstir. i ve j değişkenleri arasındaki basit korelasyon katsayısının r i ij, ve j değişkenleri arasındaki kısmi korelasyon katsayısının aij olduğu durumda;

$$KMO = \frac{\sum_{i \neq j} \sum r_{ij}^2}{\sum_{i \neq j} \sum r_{ij}^2 + \sum_{i \neq j} \sum a_{ij}^2}$$

Eğer bütün değişken çiftleri arasındaki kısmi korelasyon katsayıları kareleri toplamı, basit korelasyon katsayıları kareler toplamı için karşılaştırıldığında kısmi korelasyon katsayılarının kareleri toplamı küçükse, KMO ölçümü 1'e yaklaşmıştır. KMO değeri, herhangi bir değişkenin diğer değişkenler tarafından hatasız tahmin edilmesi durumunda 1'e eşit olur. KMO ölçütünün büyük olması istenir. 0.80'den büyük değerler ideal değerlerdir. Ancak 0.60'dan büyük değerlerde faktör analizi için uygun değerlerdir. Bu indeks küçüldükçe bu değişkenlere faktör analizinden vazgeçilir (Kaiser ve Rice, 1974)

Faktör analizinde 16 değişken analiz sonucunda 4 faktöre indirgenmiş ve faktör yüklerine göre yeniden adlandırılmıştır. Hazine arazisi tahsis edilen çiftçilerin memnuniyet düzeyini etkileyen 5 bağımsız değişkenin bütün değişkenleri temsil etme gücü %55,63'dür. Faktör yükleri dikkate alınarak memnuniyet düzeyi ile ilgili belirlenen 5 faktör 4 faktöre indirgenmiştir.

Hazine arazisi tahsis edilen çiftçilerin memnuniyet düzeyini etkileyen faktörlere uygulanan faktör analizi sonucu oluşturulan 4 bağımsız değişken arazilerin amaç dışı kullanımın önlenmesi, memnuniyet durumu, işletme refahı, güven olarak isimlendirilmiştir. 1.arazilerin amaç dışı kullanımın önlenmesi değişkeninde arazilerin tarımda kullanılması, sürekli üretim yapılması, arazilerin düzensiz kullanımının önlenmesi, arazi satışında ödeme kolaylığı, devlet desteği, 2. memnuniyet durumu değişkeninde dağıtım çalışmasından memnuniyet durumu, kazanç artışı, tarımsal altyapının gelişmesi, tarımsal üretimde artış sağlanması, çiftçilerin daha üretken olması, 3.işletme refahı değişkeninde gelir ve rekabet gücü artışı, işsizliğin önlenmesi, 4. Güven değişkeninde; tarımsal tecrübe artışı, devlete olan güven artışı maddeleri dikkate alınmıştır.

Az Topraklı ve Topraksız İşletmelerin Mevcut Yapısal Durumlarına Etki Eden Faktörlerin Analizi

Hazineden tahsis edilen arazilerin çiftçilere yönelik faydasını ölçmek için nitel soru tipi (evet-hayır) kullanılmıştır. Araştırma alanındaki üreticilerin tamamı arazi dağıtım çalışmalarının faydalı olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle tahsis edilen arazilerin faydalarını tespit etmek için üreticilere 5'li likert ölçek soru tipi yöneltilmiştir. Derecelendirme biçimi "kesinlikle katılıyorum (5), katılıyorum (4), kararsızım (3), katılmıyorum (2) ve kesinlikle katılmıyorum (1)" şeklindedir. Likert tipi sorular aşağıdaki formülde belirtilen şekilde değerlendirilmiştir.

X1.W1 + X2.W2 + ……. + Xn.Wn / Toplam

W= Derecelendirmenin ağırlığı

X= yanıt seçeneğinin yanıt sayısı (Tezbaşaran, 1997; Oğuz ve Karakayacı, 2017).

Çalışmada az topraklı ve topraksız işletmelerin mevcut yapısal durumlarına etki eden faktörlerin analizinde lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Analizde kullanılan bağımlı değişken, az topraklı işletmeler (1) ve topraksız işletmeler (0) olarak

kodlanmıştır. Analize tabi tutulan açıklayıcı değişkenlerin belirlenmesinde yapılan anket sayısı göz önünde bulundurulmuştur.

Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlayan, tahminleme amacıyla geliştirilen alternatif yöntemlerden birisi de Lojistik Regresyon Analizidir. Son yıllarda lojistik regresyon analizi kullanım kolaylığının yanında rahat yorumlanabilmesiyle ön plana çıkmış ve sosyal bilimler alanında birçok uygulamada yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Lojistik regresyon analizi, sonuç değişkeninin kesikli olması, iki veya daha fazla değer alması durumunda kullanılan bir tahmin yöntemidir. Bağımlı değişken "başarılı-başarısız", "az-orta-çok", "olumlu-olumsuz", "memnun olan-memnun olmayan" gibi kategorik verilerden oluştuğunda lojistik regresyon tercih edilmektedir(Gök ve Özdemir, 2011). Amaç, en az değişkeni kullanarak en iyi uyuma sahip olacak şekilde sonuç değişkeni (bağımlı ya da cevap değişkeni) ile bağımsız değişkenler kümesi (açıklayıcı değişkenler) arasındaki ilişkiyi tanımlayabilen kabul edilebilir bir model kurmaktır (Hosmer ve Lemeshow, 2000; Gök, 2010). Lojistik regresyon analizi, regresyon analizinin normallik, ortak kovaryansa sahip olma gibi bir kısım varsayımlarının sağlanamaması durumunda, diskriminant analizi ve çapraz tablolara alternatif bir yöntemdir. Bağımlı değişkenin 0 ve 1 gibi iki düzey ya da ikiden fazla düzey içeren kesikli bir değişken olması durumunda da uygulanabilir olmasının yanında, matematiksel olarak esnekliği ve kolay yorumlanabilirliği, bu yönteme olan ilgiyi arttırmaktadır (Hosmer ve ark., 2000; Tatlıdil, 2002; Girginer ve Cankuş, 2008). Olayların nedenleri ve sonuçlarının incelendiği modellerdeki bağımsız ve bağımlı değişkenlerin yapısı ile sayısı, kullanılacak yöntemi belirlemede önemlidir (Kumaş ve Çağlar, 2017; Evcim ve ark., 2020). Yöntem olarak İkili Lojistik Regresyon Analizi'nin tercih edilme sebebi de analizde kullanılan bağımlı değişkenin kategorik bir yapıda olmasıdır.

Exp(β) parametreler, X=1 olan bireylerin X=0 olan bireylere göre bağımlı değişkenin (y) kaç kat daha fazla görüldüğünün sonucunu verir ve buna göre yorum yapılır. Eğer Exp (β)> 1 için parametre, referans gruba göre kaç kat daha fazla görüldüğüne, eğer Exp (β) <1 için 1/Exp(β) hesaplanarak referans gruba göre kaç kat daha az görüldüğüne bakılmaktadır. Katsayının pozitif bir değer alması, risk durumunun diğer duruma göre daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Lojistik model parametre tahminleri, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisinin yönü hakkında bilgi vermektedir. Bağımlı değişken iki kategorili olup 0 veya 1 değerlerini almaktadır (Tunç, 2012; Evcim ve ark., 2020). Logit analiz olarak da adlandırılan

lojistik regresyon analizi çok değişkenli bir istatistiksel analiz tekniğidir (Doğrul, 2009; Kerem ve ark., 2015). Lojistik regresyonda bağımsız değişkenlerin sürekli ya da kategorik değişkenler olmasına ilişkin bir gereklilik bulunmamaktadır (Işığıçok, 2004; 2012; Kara, 2015). Bu metodun temel amacı bağımlı değişkenin iki değeri arasındaki geçişliliğine yol açan bağımsız değişken değerlerini olasılıklar ile tespit etmektir. Lojistik regresyon tekniği, olasılık ve olasılıklar oranı (odds) kavramlarına dayanır. Olasılık, belirli bir tipteki sonuç sayısının ortaya çıkabilecek toplam sonuç sayısına oranıdır. Lojistik regresyonda olasılıklar oranı, bir olayın gerçekleşme olasılığının gerçekleşmeme olasılığına oranı olarak tanımlanır (Mertler ve Vannatta, 2005; Kerem ve ark., 2015). Lojistik regresyon denkleminde P incelenen olayın gözlenme olasılığını göstermektedir. İncelenen bir olayın olasılığının kendi dışında kalan diğer olayların olasılığına oranına ODDS Değeri denir (Çolak, 2002; Girginer ve Cankuş, 2008). İncelenen iki farklı olayın ODDS değerlerinin birbirine oranına ise ODDS Oranı denir. Lojistik regresyon denkleminde ODDS Oranı, Exp (β) olarak ifade edilir. Olasılık oranı (Odds), bir olayın meydana gelme olasılığının meydana gelmeme olasılığına oranı (Gujarati, 1999) olduğuna göre; exp (βp) Y değişkeninin Xp değişkeninin etkisi ile kaç kat daha fazla ya da % kaç oranında fazla gözlenme olasılığına sahip olduğunu belirtir.

Logistik regresyon modeli aşağıdaki gibidir.

$E(y\ i) = \eta = \beta 0 + \beta 1\ x1i + 2\ \beta\ x\ 2i$ .....$+ k\ \beta\ x\ ki$

$E(y\ i)$ ise $-\infty, \infty$ arasında değer almaktadır.

İki düzeyli logistik modele ilişkin varsayımlar şöyledir:

i) $y\ i \in (0,1)$, i=1,2, 3,...N

ii) $P(y_i = 1/\ x_i) = \frac{\exp(\beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} \ldots \beta_k X_{ki})}{1 + \exp(\beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} \ldots \beta_k X_{ki})}$

iii) $y_1, y_2, \ldots\ldots\ldots, y_n$' ler istatistik olarak bağımsızdır.

iv) Bağımsız değişkenler birbirinden bağımsızdır (Aktaş ve Erkuş, 2009; Yener, 2013).

Lojistik regresyonda incelenen olayın gözlenme olasılığının olayın gerçekleşme olasılığının gerçekleşememe olasılığına oranına odds değeri denir. Odds değerinin 1'den küçük olması ilgilenilen olayın gerçekleşme şansının düşmesi, 1'den büyük olması da yükselmesi anlamına gelmektedir. Odds'un 1'e eşit çıkması da bağımsız değişkenlerdeki değişimin bağımlı değişkeni etkilemediğini belirtir (Memnun ve Kalaycı, 2006; Aksu ve Coşkun, 2011).

Bağımlı değişken olarak az topraklı ve topraksız işletmelerin yapısal durumlarına etki eden faktörlerin analizi ele alınmıştır. Kullanılan lojistik regresyon analizinde kullanılan parametreler aşağıda verilmiştir.

Bağımlı Değişken (Y): Az Topraklı ve Topraksız İşletmelerin Yapısal Durumlarına Etki Eden Faktörlerin Analizi	
(Constant)	Sabit Değişken
X_1	Görsel ve İşitsel Medyayı Kullanma Durumu
X_2	İşletme Yöneticisinin Eğitim Durumu
X_3	İşletmecinin Yaşı
X_4	Amaç Dışı Kullanımın Önlenmesi
X_5	Memnuniyet Durumu
X_6	İşletme Refahı
X_7	Güven
X_8	Üretim Artışı
X_9	Amaç Dışı Kullanım
X_{10}	Arazi Artışı
X_{11}	Tarımsal Gelir (Dekar Başına)
X_{12}	Net Kar (Dekar Başına)

İncelenen işletmelerde arazilerin amaç dışı kullanımın önlenmesi, memnuniyet durumu, gelir artışı, güven, üretim artışı, amaca uygun kullanım istihdam katkısı, arazi artışı, işletmecinin yaşı, eğitim durumu, görsel ve işitsel medyayı kullanma durumu, tarımsal gelir (dekara), net kar (dekara) faktörlerinin az topraklı ve topraksız işletmelerin yapısal durumlarına etkisi incelenmiştir.

4. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

4.1. Dünya'da Toprak Reformu Uygulamaları

Üretimin gerçekleştirilmesi için gerekli olan ve kıt üretim faktörlerinden biri olan toprak, kırsal alanlarda ikamet eden bireyler için hem çalışma alanı hem de yaşam alanıdır. Bu nedenle toprak sahibi olmak kırsal alanda yaşayan kesim için güven vermektedir. Toprak reformunda temel amaç; kamu ve özel mülkiyete konu arazilerin topraksız çiftçiler, yeter gelirli işletme büyüklüğü altında kalan işletmeciler veya tarım işçileri lehine yeniden düzenlenmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanmasıdır. Kırsalda yaşayanların hayat standartlarının yükseltilmesinde üretim faktörü olan toprak önemli rol oynamaktadır (Türker, 2010).

Toprak reformu uygulamalarının tarihi eski Roma ve Yunan medeniyetlerine dayanmakla birlikte en önemli gelişmeler II. Dünya savaşından sonra yaşanmıştır. II. Dünya Savaşından sonra bağımsızlığını kazanan birçok ülke, sosyal ve ekonomik kalkınma için toprak reformunu önemli araç olarak görmüştür (Çelik, 2016). Toprak ve tarım reformu uygulamaları bölgesel ve ülkeler bazında farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde, büyük toprak mülklerinin parçalanması ile ilgili sorunlarını çözdükleri için toprak reformunun amacı; ekonomik olarak yaşayabilir aile işletmelerini hakim kılmak, parçalanmış olan arazileri toplulaştırmak, kiracılık ve ortakçılık ilişkilerini düzenlemektir.

Sosyalist ülkelerde toprak reformunun uygulaması, başlangıçta arazilerin sahiplerinden alınarak kollektif işletmeler kurulmasını amaçlarken 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra kolektif işletmeler de çözülmeye başlamış ve devlete ait arazilerin kullanım haklarının çiftçilere ve tarım işçilerine devri şeklinde gelişmiştir. Geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerde ise, toprak reformu; topraksız ve az topraklı çiftçilerin topraklandırılması, arazi parçalanmasının önlenmesi ile sulama ve arazi toplulaştırması gibi verimliliği artırıcı alt yapı hizmetlerini geliştirilmesi yanında kiracılık- ortakçılık münasebetlerinin ıslah edilmesi şeklinde olmuştur. Bu ülkeler tarım ve toprak reformunu, içinde bulundukları ekonomik ve sosyal gerilikten kurtulmanın ve siyasal iktidarda köklü bir değişikliğin en önemli aracı olarak görmüşlerdir (Çavuşoğlu, 2020). Sonuç olarak, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar, toprak ve tarım reformu uygulamalarının sürdürülebilir kırsal kalkınmanın sağlanması ile yoksulluğun azaltılması ve açlığın önlenmesinde önemli katkı sağladığını fark etmişlerdir. Böylece

FAO ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar pazar odaklı toprak reformu uygulamalarını desteklemeye başlamışlardır.

Çizelge 4.1. Değişik ülkelerde toprak reformu uygulamaları

Ülke	Yıl	Ülke	Yıl
Japonya	1871	Küba	1959-1990
Tayvan	1946	Dominik Cumhuriyeti	1962
Çin	1949	Ekvator	1960
Hindistan	1950	Paraguay	1960
Endonezya	1960	Peru	1962
Pakistan	1959	Honduras	1960
Filipinler	1964	Panama	1960
Fransa	1961	Nikaragua	1950
İtalya	1950	Venezuela	1960-1990
Romanya	1945	Cezayir	1963
Macaristan	1945	İran	1951
Meksika	1915-1934	Irak	1958
Bolivya	1953-1996	Suriye	1958
Şili	1962	BAE	1952
Kolombiya	1961	Mısır	1950
Kostarika	1961	Türkiye	1973

Kaynak:(Anonim, 2009)

Çizelge 4.1'de değişik ülkelerde toprak reformunun başladığı yıllara ait bilgiler verilmiştir. Dünya ülkelerinin toprak reformu ile ilgili çalışmalara başladıkları yıllar ülkelere göre değişmektedir. Bu ülkeler arasında Japonya önemli bir yere sahiptir. Japonya, 1868 yılında ağırlıklı olarak yarı bağımsız ve yüzlerce toprak ağası tarafından kontrol edilen, askeri gücü düşük, teknolojik gelişmesi az olan bir tarım ülkesi iken İmparator Meiji'nin, 1871 yılında Feodalizmi ortadan kaldırması ve toprakları kiracı ve işçilere devretmesi ile çok önemli bir reformu hayata geçirmiştir. Tayvan II. Dünya savaşından sonra tarım reformu programının ilk safhalarında çiftlik alanlarının mülk sahibi çiftçiler tarafından işletilmesi amacıyla adil olarak dağıtımına odaklanmıştır. İtiraz eden arazi sahiplerine askeri kurallar altında herhangi bir başka seçenek sunulmamıştır. Hükümet tarımsal altyapı ve üretim imkânlarını yeniden inşa etmiş, çiftçileri üretim ve pazarlama birlikleri şeklinde örgütlemiş ve çiftçilere gübre, kredi ve eğitim destekleri verilmiştir (Türker, 2010).

4.2. Türkiye'de Toprak Reformu ve Hazine Taşınmaz Varlığı

4.2.1. Türkiye'de toprak reformu

Osmanlı İmparatorluğu'nda tarımsal faaliyetler büyük ölçüde devletin kontrolü altında devam etmiştir. Devlet mülkiyetine dayalı bu toprak sistemine mir-i arazi denilmektedir. Mir-i arazi rejiminde toprağın çıplak mülkiyet hakkı devlete aittir. Mir-i arazi rejiminde doğrudan yönetim tarafından oluşturulmuş ve hiyerarşik bir mülkiyet sıralaması getirilmiştir. Buna göre toprakta en büyük pay sahibi olan padişahtır. Bunu, sadrazam, vezirler, valiler, beylerbeyi, sancakbeyi ve askeri görevler için dirlik verilen sipahiler izlemektedir (Gürbüz, 1989). Köylü irsi ve ebedi kiracı olarak toprağı işlemektedir. Köylü topraktaki tasarruf hakları karşılığında devlete vergi ödeme yükümlülüğüne sahip olmuştur. Osmanlı Devleti'nde topraksız çiftçi oldukça fazlaydı ve büyük toprak ağaları tarımsal arazinin çoğuna hakim durumdaydı (Başer, 2013).

1874 yılında tapu örgütü kurulmuş ve 1911 tarihinde çıkarılan kanun ile köylünün tasarrufunda bulunan mir-i araziyi ipotek edilebilir, borç karşılığı satılabilir hale getirilmiştir. Bu kanunlar ile Cumhuriyet öncesi özel mülkiyet gelmiş, ancak adil olmayan bir toprak düzeni oluşmuştur. 1913 yılında derlenen bilgilere göre çiftçi ailelerinin %5 toprakların %65'ine sahip iken, çiftçi ailelerinin %8'ini oluşturan 80.000 ailenin de topraksız olduğu belirlenmiştir (Dinler, 1996).

Köylüye verilen arazi parçalanamaz olduğu gibi bir çiftçi ailesinin geçimini sağlayacak miktarda tutulmuştur. Osmanlı kanunnamelerine göre büyüklük toprağın yetiştirme kabiliyetine göre değişmek üzere verimli yerlerde 60-80, orta verimli yerlerde 80-100 ve kıraç yerlerde ise 100-150 dekar olarak sınırlandırılmıştır. Arazi kullanımına karşılık toprağın verimliliği de dikkate alınarak elde edilen üründen 1/10 ile 1/50 arasında ayni "aşar/öşür" vergisi alınmış ve her yıl 33-36 akçe arasında değişen "çiftçi akçesi" adı altında devlete arazi kiralamadan dolayı vergi ödenmiştir. Bunların dışında pazarda satılan mallardan "baş", topraksız veya az topraklı çiftçilerden bennak adı ile vergiler de alınmıştır (Demirci ve Özçelik, 1986; Yavuz, 2005).

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda ülkede erkek nüfusu azalmış olup daha çok yaşlı, kadın ve çocuklardan oluşmaktaydı. Osmanlı Devleti'nde zaten ticaret ve sanayi faaliyetlerinin büyük kısmı azınlıklar ve yabancı sermayelerin elinde iken Anadolu halkının çoğu tarımla ve hayvancılık faaliyetiyle uğraşmaktaydı. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nden devraldığı toprak dağılımını olduğu gibi kabul etmek zorunda

kalmıştı. Toplum tarım toplumuydu. Türkiye tarımı küçük köylü işletmelerine dayanıyordu. Genel olarak bu işletmeler "geçimlik işletme" niteliğindeydi.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk genel nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Ülkenin nüfusu 13.464.564'tür. Ülkede şehirleşme oldukça düşük düzeydedir. Şehirlerden sadece İstanbul'un nüfusu bir milyonu aşmış ve yine sadece yüz binin üzerinde İzmir'in nüfusu bulunmaktadır. Bu bilgiler bize ülke nüfusunun büyük kısmının toprağa bağlı, tarım ve hayvancılıkla geçinen kırsal alanda bulunduğunu göstermektedir (Kaştan, 2006). 1927 yılında ülkede nüfusun %75'i, 1960'da %68'i köyde yaşamaktadır. Geçen süre zarfında sanayileşmenin ülkenin büyük bölümünde geçilememesi, şehirde yaşamanın zorlukları gibi nedenlerle köyden kente göç edilmemiştir. Kırsal alanlarda yaşamaya devam eden insanlar tarım, hayvancılık ve diğer mesleklerle kırsal bölgelerde uğraşma yoluna gitmiştir.

1939'lu yıllarda ortalama olarak küçük veya orta ölçekli işletme ayrımında 100 dönüm dolayında arazi varlığının ölçüt olarak kullanılacağı belirtilmektedir. 1930'lu yıllarda bir köylü ailenin geçimini sağlayabilmesi için 70-100 dönüm arasında toprak gerekmekteydi. Cumhuriyetin ilanından sonra ülkenin toprak genişliği 772.340 km civarındaydı. Türkiye'nin elinde bulunan bu değer bol miktarda tarım yapılacağını belirten bir rakam gibi görünüyordu ama bütün Türkiye topraklarının 210.960 km^2 alanı tarıma elverişsiz olduğu tahmin edilmiş ve bu genel yapının %28,50'sini oluşturuyordu. Mera ve çayırların toplam alanı 240.420 km^2, 100.960 km^2 ormanlık alanlardan oluşuyordu. Tarıma elverişli alan yalnız 220.000 km^2 olarak belirtilmiştir. Bu da toplam topraklarımızın %28,20'sini teşkil etmekteydi. Ekilen toprakların büyük bir kısmı ertesi yıl nadasa bırakılıyordu. 1925 yılından itibaren bataklık alanların kurutulmasına hız verildi. Birçok ilde bataklıklar tarımsal üretime kazandırıldı. 1936 yılına kadar 60.469 m^2 alan bataklıktan kurtarıldı. Açılan kanalların uzunluğu ise 754.855 metreydi (Anonim, 1936; Hatipoğlu, 1936; Silier, 1981).

1927 yıllarında köylülerin %76'sının işe yarar toprakların ancak %7,3'üne sahip olduğu bir aile işletmesinin 24,9 dönümünden ibaret olduğu saptanmıştı. Küçük tarımsal işletmeler tarım için önemlidir. Çünkü bu tür işletmeler arazilerinin %80'ini tarla, kalan %20'nin %10'undan fazlasını bağ, bahçe olarak kullanırlar. Araziden mümkün mertebe boş alan bırakmazlar ve daha iyi değerlendirirler. Tarımsal üretim hayatında küçük işletmelerin önemi büyük işletmelerden daha çoktur (Köylü, 1957).

İkinci Dünya savaşının etkilerinin olduğu 1940'lı yıllarda, savaş şartlarının da etkisiyle tarımsal ürün fiyatları sürekli yükselme göstermiştir. Bu dönemde hükümetler,

tarımsal ürün fiyatlarını düşürmeye çalışmış olduğundan bu yıllara narh uygulama yılları denilmiştir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu 1945 yılında 4753 sayı ile çıkmış ve bu kanunla vakıf, özel idare ve belediyelere ait araziler ve 5 bin dönümü geçen özel mülk araziler kullanılarak topraksız çiftçilerin topraklandırılması amaçlanmıştır.

4.2.2. Çiftçiyi topraklandırma kanunu

Toprak, ülkemizde ilk kez 11 Haziran 1945'te kabul edilen 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile tam manasıyla kapsamlı bir şekilde yasal düzenlemeye konu olmuş ve bu yasa 1973 yılında "Toprak ve Tarım Reformu Yasası" ile yürürlükten kaldırılana dek yaklaşık 28 yıl uygulama alanında kalmıştır (Tekelioğlu, 2010). Yasanın başlıca hedefleri topraksız ya da az topraklı çiftçilere aileleriyle birlikte geçinmelerini sağlayacak ve iş güçlerini değerlendirecek ölçüde toprak vermek, ülke topraklarının sürekli olarak işletilmesini ve arazilerinin belirli ellerde toplanmasını ya da yetersiz şekilde küçülmelerini önlemeyi sağlamaktır. Kanun kapsamında kendisinin veya ailesinin yeterli tarım arazisi olmayıp 3 yıldan beri belli bir bölgede yerleşmiş ücretli veya elde edilen hasattan pay almak koşulu ile geçimlerini sağlayan kişiler kanun müellifi olmaktadır (ÇTK, 1956; Çavuşoğlu, 2020).

Çizelge 4.2. 1937 – 1943 yılları arası dönüm başına çiftçi aile sayısı

Dönüm	Çiftçi Aile Sayısı	%
1-10	244.828	23,36
10-20	161.380	15,40
20-30	124.514	11,88
30-40	92.222	8,80
40-50	75.313	7,19
50-75	112.720	10,75
75-100	74.914	7,15
100-200	88.355	8,43
200-500	31.886	3,04
500-1000	40.104	3,83
1000'den fazla	1.876	0,18
Toplam	1.048.112	100,00

Kaynak:(İnce, 2006; Kayıran ve Metintaş, 2018)

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu öncesinde Türk köylüsünün toprak mülkiyetinin dağılımı ile ilgili bazı veriler Çizelge 4.2'de verilmiştir. Toplam 1 milyon 48 bin 112 adet çiftçi ailesi bulunmakta iken bunların %23,36'sını 1-10 dönüm arasında arazisi olan, %15,40'ını 10-20 dönüm, %11,88'ini 20-30 dönüm, %8,80'ini 30-40 dönüm, %7,19'unu ise 40-50 dönüm arazi sahibi ailelerden oluşmaktadır. 50 dekar ve

altında arazisi bulunan çiftçi ailesi sayısı toplam aile sayısının %66'sını oluşturmaktadır. 1.000 dönümden fazla araziye sahip olan çiftçi sayısı 1.876 adet olup toplam çiftçi sayısının %0,18'unu oluşturmaktadır. Çizelge 4.2'de verilen rakamlar Türkiye'deki toprak mülkiyet durumundaki adaletsizliğini ve çoğunluğu tarım toplumundan oluşan ülkenin ekonomik anlamda sıkıntısını da göstermektedir. Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu hazırlanırken aşağıdaki hedefler gerçekleştirilmek istenmiştir (Başer, 2013).

- Ülkede mevcut olan toprak varlığının büyük toprak sahiplerinin elinde toplanmasını engellemek
- Küçük çiftçi olarak belirtilen az topraklı ve topraksız çiftçilerin toprak ihtiyacını karşılamak
- Dağınık durumda olan tarım arazilerinin birleştirilmesi

Yasaya göre arazi; küçük arazi, çiftçi ocağı arazisi, orta ve büyük arazi olmak üzere dört bölüme ayrılmıştır.

Küçük arazi; çiftçilikten başka meslekte çalışanların geçinmelerine yardımcı olacak ve genişliği 30 dönümü geçmeyen arazi olarak belirlenmiştir.

Çiftçi ocağı arazisi ise 30 dönümden aşağı 500 dönümden yukarı olmayan araziler olarak belirlenmiştir.

Orta Arazi; 5.000 dönümü geçemezken, büyük arazi 5.000 dönümü geçen araziler olarak ayrılmıştır.

Yasaya göre dağıtılacak araziler;

- Tapulu veya tapusuz olarak devlete ait olup, kamu işlerinde kullanılmayan topraklar,
- Bir veya birden çok köylünün ortak malı olarak kullandıkları topraklardan Ziraat Bakanlığı'nca ihtiyaçtan fazla olduğu belirtilen parçası,
- Sahibi belli olmayan topraklar,
- Kurutulan bataklıklardan, göllerin kuruması ve nehirlerin doldurulması ile elde edilecek arazi,

Bu yasa hükümleri uyarınca kamulaştırılacak topraklar olarak, belirlenmiştir (İnce, 2006).

"Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" çerçevesinde uygulama yapılan dağıtma işlerine, Devlete ait arazi ve kamulaştırılacak araziden başlanması kurala bağlanmıştır. Bu kanun 14. Maddesinde topraksız çiftçiye dağıtılacak toprak türleri sayılırken temin

edilecek topraklar arasında özel mülkiyetlerden temin edilecek topraklar en son sırada gösterilmiştir.

Çizelge 4.3. 1940 – 1945 yılları arasında dağıtılan toprak miktarı

Dağıtım Yapılan Köy Sayısı (adet)	Topraklandırılan Aile Sayısı (adet)	Dağıtılan Arazi Miktarı (dönüm)	Aile Başına Düşen Arazi Miktarı (dekar)
622	57.514	973.689	16,93

Kaynak:(Ülkü, 1944).

Çizelge 4.3'te 1940-1945 yılları arasında dağıtılan toprak miktarı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Söz konusu yıllar içinde 622 köyde 57.514 aileye 973 bin 689 dönüm arazi dağıtılmıştır. Dağıtılan arazi miktarının topraklandırılan aile sayısına oranlanması ile aile başına düşen arazi miktarı 16,93 dekar olarak tespit edilmiştir. Çizelge 4.4'te 1947-1959 yılları arasında toprak dağıtımı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Çizelgeye göre 1949 yılından sonra dağıtılan toprak sayısı ve topraklandırılan aile sayısında ciddi artışlar meydana gelmiştir.

Çizelge 4.4. Türkiye'de toprak reformu gereği 1947-1959 yıllarında çiftçiye dağıtılan toprak miktarı (dönüm)

Yıllar	Aile Sayısı	Dağıtılan Toprak	Aile Başına Düşen Toprak
1947	1.427	49.085	34,40
1948	4.313	238.656	55,33
1949	8.359	389.211	46,56
1950	18.589	820.194	44,12
1951	19.034	1.031.865	54,21
1952	39.198	1.661.222	42,38
1953	39.243	2.097.854	53,46
1954	43.450	2.423.802	55,78
1955	36.015	1.809.093	50,23
1956	35.491	1.945.526	54,82
1957	29.761	1.528.890	51,37
1958	33.484	1.483.265	44,30
1959	27.786	1.259.056	45,31
Toplam	336.150	16.737.719	49,79

Kaynak:(Aksoy, 1984).

Toplam 16 milyon 737 bin 719 dönüm arazi 336 bin 150 adet çiftçi ailesine dağıtılmıştır. Aile başına düşen arazi ortalama 49,79 dönüm olarak gerçekleşmiştir.

4.2.3. Sulama alanlarında arazi düzenlemesine dair tarım reformu kanunu

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nu 1973 yılında yürürlüğe giren ve Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı tarafından yürütmesi sağlanan 1757 sayılı Toprak ve

Tarım Reformu Kanunu izlemektedir. Daha sonra bu Kanun çeşitli nedenlerle yürürlükten kaldırılmıştır. 1984 yılında 3083 sayılı 'Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanunu' çıkarılmış ve bu Kanunun yürütülmesi Tarım Reformu Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Türkiye'deki az topraklı ve topraksız çiftçiler halen bu kanun ile topraklandırılmaktadır.

3083 sayılı Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu Kanununun amacı;

a) Toprağın verimli şekilde işletilmesini, işletilmesinin korunmasını, birim alandan azami ekonomik verimin alınmasını, tarım üretiminin sürekli olarak artırılmasını, değerlendirilmesini ve buralarda istihdam imkanlarının artırılmasını,

b) Yeterli miktarda işleyecek toprağı bulunmayan ve topraksız çiftçilerin zirai aile işletmeleri kurabilmeleri için devletin mülkiyetinde bulunan topraklarla topraklandırılmalarını, desteklenmelerini, eğitilmelerini ve yeter gelirli işletme büyüklüğüne ulaşabilmeleri,

c) Ekonomik üretime imkan vermeyecek şekilde parçalanan tarım arazilerinin gerektiğinde ve imkanlar ölçüsünde genişletilmesi suretiyle de toplulaştırılmasını, tarım arazisinin ailenin geçimini sağlamaya ve aile iş gücünü değerlendirmeye yeterli olmayacak derecede parçalanmasını ve küçülmesini önlemeyi,

d) Yeni yerleşme yerleri kurmayı, mevcut yerleşme yerlerine eklemeler yapmayı,

e) Zorunluluk halinde tarım arazisinin diğer amaçlara tahsisini düzenlemeyi,

f) Dağıtılmayan tarım arazisinin değerlendirilme şeklini belirlemeyi,

g) Bakanlar Kurulunca gerekli görülen diğer bölgelerde gayrimenkullerin milli güvenlik nedeniyle mülkiyet ve tasarruf şekillerinde ve yerleşim yerlerinde düzenlemeler yapmayı, sağlamaktır (Keşli, 2010).

Bakanlar Kurulu Kararıyla bu kanun Tarım Reformu Uygulama Alanı olarak ilan edilen yerleşim birimlerinde uygulanabilmektedir. Uygulama alanının dağıtım çalışmasından önce arazi etüdü yapılarak arazi kullanım kabiliyet sınıfları tespit edilir. Uygulama alanında yaşayan 5 kişilik bir ailenin geçimini sağlayacağı miktar olan dağıtım normu tespit edilerek, dağıtılacak miktar belirlenir ve ilan edilir. Bu miktar her ilçe için Resmi Gazete 'de yayınlanmıştır. Yani dağıtılacak toprak normu her uygulama alanı için ayrı belirlenir. Bu toprak büyüklüğünün miktarı kuru ve sulu araziler için ayrı ayrı belirlenir. Genel Müdürlük ilgili kamu kuruluşlarından sağlayacağı bilgilerden de yararlanarak, sulu ve kuru şartlarda geriye doğru dört yıllık ekiliş ortalamalarını almak suretiyle, ortalama ekiliş oranlarını tespit eder. Tespit edilen ortalama ekiliş

oranlarından, bu işletmelerin, bir dönümüne isabet eden ortalama tarımsal işletme gelirleri bulunur. Tarım işletmelerinde, işletmecinin sosyal statüsünü, işletmenin üretim gücünü ve büyüklüğünü gösteren temel unsur, bölgelere ve toprakların sulu-kuru olma durumuna göre farklılık gösterse de işletmenin mülkiyetinde bulunan toprak miktarını ifade eder. (Altıntaş, 2006). 1984 yılı toptan eşya fiyatları endekslerine göre, bir milyon lira olarak tespit edilen tarımsal işletme geliri, işletmelerin kuru ve sulu şartlar için bulunan, bir dönümünün ortalama tarımsal işletme gelirine bölünerek, uygulama alanındaki III. sınıf topraklarda gerekli sulu ve kuru arazi büyüklükleri bulunur. Birinci ve ikinci fıkra hükümlerine göre bulunacak III. sınıf toprak büyüklüğü toprak dağıtımında esas alınır. Bu toprak büyüklüğü arazi kullanım kabiliyet sınıflaması esasına göre III. sınıf tarım arazileri üzerinden bu norm belirlenir. III. sınıf tarım topraklarının, diğer toprak sınıflarına dönüştürülmesinde aşağıdaki katsayılar kullanılır (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. III. sınıftaki toprakların diğer toprak sınıflarına çevrilme katsayısı

Toprak Sınıfı	Diğer Sınıflara Tahvil Katsayısı
I	0.707
II	0.816
III	1.000
IV	1.414

Kaynak:(Anonim, 1984)

Uygulama alanı ilan edilen köy ya da kasabanın taşınmaz varlığının mülkiyetlerine göre sınıflandırması yapılarak bunun içerisinde hazine arazilerinin ve şahıslara ait arazilerin toprak sınıflaması yapılır. Dağıtım ilanı arazilerin dağıtımının yapılacağı köy ya da mahallede 60 gün süreyle ilan edilir. İlanlarda tahsis edilen topraklardan yararlanmak isteyen vatandaşların başvuruda bulunulacak sürenin başlangıç-bitiş tarihleri, beyannamelerin temin edileceği yerler, başvurulacak merciiler belirtilir. Toprak dağıtımından yararlanmak isteyenler ile bunların kanuni ve iradi yetkilileri arazi varlıklarını toprak istek beyannamesinde göstermek suretiyle talepte bulunabilir. Dağıtımda başvuran kişiler arasından hak sahiplerinin tespit edilmesi işlemleri Tarım İl Müdürlüğü'nce görevlendirilen yetkili kişiler tarafından seçilen komisyonca yürütülür. Hak sahiplerinin belirlenmesinde aşağıdaki şartlar önem taşımaktadır.

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak
2. Aile reisi olmak
3. Uygulama alanı olarak seçilen yerde ikamet ediyor olmak
4. İyiyi kötüyü, doğruyu yanlışı ayıracak durumda (mümeyyiz) olmak
5. Engel durumu bulunanlar ile 65 yaş üzerinde olanların, dağıtılan arazileri çiftçi olarak kullanmaya engel halinin bulunmadığını yetkili bir sağlık kuruluşundan aldığı sağlık kurulu raporu ile belgelemek
6. Uygulama alanı ilan edilmeden önce devletçe verilen arazi ile uygulama alanı ilan edildikten sonra sahibi olduğu araziyi satmak, hibe etmek vb. herhangi bir sebeple elden çıkarmamış olmak,
7. Çiftçi ailesinin (kendisi, eşi ve reşit olmayan çocukların) sahip olduğu toplam arazi varlığı, dağıtılacak toprak normunun altında olmak
8. Kanunun 24. maddesinde belirtilen suçlardan hüküm giymemiş olmak
9. Geçimini çiftçilik yaparak sağlamak ve tarımda sigortalılık dışında devlete ait bir sosyal güvenlik kuruluşunun mensubu olmamak şartları aranır. Toprak dağıtımında;

Puanlamayı etkileyen unsurlar	Puan
Dağıtım/kiralama yapılacak köy veya beldede oturma süresi	30
Tahsil durumu	10
Zirai eğitim	10
Yaş durumu	10
Medeni hali ve çocuk sayısı	10
Bölgede oturacak konutunun bulunması	10
Müstakil işletme kurabilme şartlarına sahip olması	10
Üretim araçlarına sahip olması	5
Sahip olunan arazi miktarı	5
Toplam	100

Yukarıdaki puanlar en yüksek verilebilecek puanlar olup; örneğin evli çocuklu, 26-45 yaş arasında, 10 yıldan fazla dağıtım yapılacak yerde ikamet eden çiftçi ilgili kriterlerden en yüksek puanı alır. Yapılan bu puanlama sonucunda her çiftçi ailesi bir toplam puan alır ve en yüksek puandan en düşük puana doğru bir sıralama yapılır. Mevcut hazine arazisinin yettiği kadar en yüksek puandan başlamak suretiyle arazi dağıtımı yapılır. Hak sahibi sayısının dağıtılacak arazi varlığından fazla olması durumunda toprak alamayan hak sahipleri yedek hak sahibi olarak nitelendirilir.

Herhangi bir nedenle hak sahipliği iptal edilen, toprağı geri alınan veya çiftçilikten vazgeçen kişilerin yerine bu yedek hak sahipleri topraklandırılır.

Tespit komisyonu topladığı bütün verileri inceleyerek değerlendirir ve geçici hak sahipliği listesini hazırlar. Dağıtılacak tarım topraklarının rayiç bedellerinin tespit etmek üzere kurulan komisyon bedel tespitini gerçekleştirir.

Oluşturulan bu bedeller üzerinden borçlanma senetleri düzenlenerek çiftçiler borçlandırılır. Burada en önemli husus çiftçi ailelerinin tapularını aldıktan sonra 4 yıl ödeme yapmamaları ve takdir edilen bedellere faizin uygulanmamasıdır. 5. yıldan itibaren takdir edilen bedel faizsiz olarak 10 eşit taksitte ve 10 yılda ödenmektedir. Borçlanma senetlerini imzalayan hak sahiplerine yer gösterme işlemi yapılır. Bunu müteakip adlarına tapu sicil müdürlüklerinden tescil yapılarak tapuları kendilerine verilir. Verilen bu tapu üzerinde 3083 şerhi konularak bu arazilerin satılması ve miras hükümleri dışında bölünmesi engellenmektedir.

Tespit edilen hak sahibi listesindeki çiftçiler Bölge Müdürlüklerince hazırlanan ve Genel Müdürlükçe onaylanan dağıtım projelerine göre topraklandırılır(Anonim, 1984). Bu puanlamada yine Kanunun özüne uygun olarak verilen toprağı verimli şekilde işletebilecek çiftçi ailelerinin seçimi ön plana çıkarılmıştır. Fakat bu konu birçok yerde büyük sorunlara ve itirazlara neden olmaktadır. Vatandaşlarımız toprağın ekonomik durumu en kötü olan çiftçi ailelerine dağıtılacağı yönünde bir beklenti içerisine girmektedirler. Oysa Kanunun temel amacı bu değildir. Yukarıda da belirtildiği gibi verilen tarım arazisinden en yüksek verimi alabilecek ve bu yolla geçimini sağlayacak ideal çiftçi aileleri oluşturmaktır.

Bu kanun kapsamında "projenin uygulamaya geçtiği günden bu tarafa Konya, Karaman, Aksaray, Mersin, Şanlıurfa, Eskişehir, Edirne, Aydın, Ankara, Yozgat, Iğdır, Kayseri, Kırklareli, Tekirdağ ve Çankırı olmak üzere toplam 15 ilde, 38 ilçede 199 köy/kasabada 1 milyon 43 bin 620 dekar hazine arazisi 16 bin 151 çiftçi ailesine çiftçilik yapmak şartıyla dağıtılmıştır (Anonim, 2019a).

4.2.4. Türkiye'deki hazine taşınmaz varlığı

Çizelge 4.6'da hazinenin özel mülkiyetinde olan taşınmazların cinslerine göre dağılımı verilmiştir. Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün 2019 yılı verilerine göre toplam 4 milyon 203 bin 432 adet taşınmaz bulunmaktadır.

Çizelge 4.6. Hazinenin özel mülkiyetinde olan taşınmazların türlerine göre dağılımı

Taşınmazın Türü	Adedi	Toplam Adet İçindeki Payı (%)	Yüzölçümü (m^2)	Toplam Yüzölçümü İçindeki Payı (%)
Hazine adına tescilli	3.958.669	94,18	267.264.455.381	91,24
Devletin hüküm ve tasarrufu altında (işlem gören)	143.053	3,40	19.268.712.311	6,58
Hazine ile ilişikli	101.710	2,42	6.391.978.977	2,18
Toplam	4.203.432	100,00	292.925.146.669	100,00

Kaynak:(Anonim, 2020a)

Toplam taşınmaz varlığının %94,18'i hazine adına tescilli, %3,40'ı devletin hüküm ve tasarrufu altında, %2,42'si ise hazine ile ilişiklidir. Hazinenin özel mülkiyetinde bulunan 4 milyon 203 bin 432 taşınmaz toplam 292 milyar 925 milyon 146 bin 669 $m^{2'}$ lik bir alanı kaplamaktadır. Toplam yüzölçümünün %91,24'ünü hazine adına tescilli taşınmazlar oluşturmaktadır.

Çizelge 4.7. Hazine yönetiminde olan taşınmazların cinslere göre dağılımı

Taşınmaz Cins Adı	Tescilli		DHTA		İlişikli	
	Adedi	Yüzölçümü	Adedi	Yüzölçümü	Adedi	Yüzölçümü
Orman	480.066	2.741.705.350	1.372	2.741.705.350	2.595.00	1.765.814.508
Arazi	998.912	10.125.906.803	46.268	10.125.906.803	11.725.00	710.180.999
Tarla	1.408.632	508.038.679	27.251	508.038.679	30.612.00	810.585.864
Orta Malları	89.783	447.273.017	5.397	447.273.017	4.814.00	1.395.834.895
Arsa	499.741	72.518.259	10.863	72.518.259	13.073.00	666.876.375
Bağ-Bahçe	256.828	41.749.994	8.127	41.749.994	6.020.00	39.429.747
Bina	200.354	1.487.708	1.158	1.487.708	6.535.00	11.877.002
Su ve Su Ürünü Alanları	53.502	893.762.305	5.038	893.762.305	474.00	22.404.918
Maden ve Ocak Alanları	1.353	112.529.131	975	112.529.131	140.00	496.751.352
Tarihi ve Kültürel Alanlar	4.177	2.893.909	522	2.893.909	386.00	1.079.423
Kıyı ve Dolgu Alanları	620	124.324.590	9.902	124.324.590	721.00	4.496.102
Diğer	8.172	1.233.040.858	19.884	1.233.040.858	25.181.00	474.478.210
Toplam	4.002.140	16.305.230.603	136.757	16.305.230.603	102.276.00	6.399.809.395

Kaynak:(Anonim, 2020a)

Çizelge 4.7'de hazine yönetiminde olan taşınmazların cinslere göre dağılımı verilmiştir. Hazine adına tescilli taşınmazlarının %35,20'sini tarla %24,96'sını arazi, %12,49'unu arsa, %12,00'ını ise orman varlığı oluşturmaktadır. Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmazlarının %62,10'unu arazi varlığı, %16,81'ini ise orman varlığı oluşturmaktadır. İlişikli alanların ise %27,59'unu orman, %21,81'ini orta malları, %12,67'sini tarla, %10,42'sini arsa varlığı oluşturmaktadır. Çizelge 4.8'de

hazinenin özel mülkiyetindeki taşınmazların cinslerine göre dağılımı verilmiştir. Türkiye'de toplam 4.002.140 adet taşınmaz bulunmakta olup bunların %35,20'sini tarla, %24,96'sını arazi, %12,49'unu arsa, %12,00'sini orman, %5,01'ini bina, %2,24'ünü orta malları, %1,34'ünü su ve su ürünü alanları, %0,20'sini diğer, %0,10'unu tarihsel ve kültürel alanlar, %0,03'ünü maden ve ocak alanları, %0,02'sini kıyı ve dolgu alanları oluşturmaktadır. Söz konusu taşınmazlar toplam 259.275 milyon m^2 alanı kaplamakta olup bunun %77,18'ini orman, %12,29'unu arazi, %6,97'sini tarla, %1,75'i orta malları, %0,70'i arsa, %0,35'i bağ-bahçe, %0,25'i bina, %0,25'i su ve su ürünü alanları, %0,05'i maden ve ocak alanları, %0,04'ü tarihi ve kültürel alanlar, %0,18'i ise diğer alanlardan oluşmaktadır.

Çizelge 4.8. Hazinenin özel mülkiyetindeki taşınmazların cinslerine göre dağılımı

Taşınmaz Cins Adı	Adedi	Toplam Adet İçindeki Oranı	Yüzölçümü	Toplam Yüzölçümü İçindeki Oranı
Orman	480.066	12,00	2.741.705.350	16,81
Arazi	998.912	24,96	10.125.906.803	62,10
Tarla	1.408.632	35,20	508.038.679	3,12
Orta Malları	89.783	2,24	447.273.017	2,74
Arsa	499.741	12,49	72.518.259	0,44
Bağ-Bahçe	256.828	6,42	41.749.994	0,26
Bina	200.354	5,01	1.487.708	0,01
Su ve Su Ürünü Alanları	53.502	1,34	893.762.305	5,48
Maden ve Ocak Alanları	1.353	0,03	112.529.131	0,69
Tarihi ve Kültürel Alanlar	4.177	0,10	2.893.909	0,02
Kıyı ve Dolgu Alanları	620	0,02	124.324.590	0,76
Diğer	8.172	0,20	1.233.040.858	7,56
Toplam	4.002.140	100,00	16.305.230.603	100,00

Kaynak:(Anonim, 2020a)

4.2.5. Konya ili az topraklı ve topraksız çiftçilere arazi dağıtımı projeleri

Arazi dağıtım normu illere, ilçelere ve hatta yerleşim birimlerinde bile değişiklik göstermektedir. Arazilerin durumlarına göre dağıtım normu değişmektedir. Dağıtım çalışmaları yapılan ve yapılmakta olan yerlerdeki normlar 29 dekardan 252 dekara kadar değişim göstermektedir. Çizelge 4.9'da Konya ilinde az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılan tarım arazilerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 4.9. Az topraklı veya topraksız çiftçilere tarım arazisi dağıtımı projesi

İlçe Adı	Hak Sahibi Sayısı	Dağıtılan Tarım Arazisi Miktarı (Da)
Altınekin (2 Mahalle)	316	17.206
Cihanbeyli (4 Mahalle)	863	78.318
Çeltik (2 Mahalle)	168	9.924
Çumra (4 Mahalle)	261	22.638
Karatay (6 Mahalle)	786	134.854
Selçuklu (4 Mahalle)	106	15.103
Yunak (1 Mahalle)	89	11.350
Toplam	2.589	289.573

Kaynak:(Anonim, 2019b)

İlde 7 ilçede 23 mahallede toplam 2.589 hak sahibine 289 bin 573 dekar arazi dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Altınekin ilçesinde 316 hak sahibine 17.206 da, Cihanbeyli'de 863 hak sahibine 78.318 da, Çeltik'te 168 hak sahibine 9.924 da Çumra'da 261 hak sahibine 22.638 da, Karatay'da 786 hak sahibine 134.854 da, Selçuklu' da 106 hak sahibine 15.103 da, Yunak'ta 89 hak sahibine 11.350 dekar arazi dağıtılmıştır.

Çizelge 4.10. Tarım arazisi dağıtımı çalışmaları devam eden bölgeler

İlçe Adı	Hak Sahibi Sayısı	Dağıtılan Tarım Arazisi Miktarı (Da)
Çumra (1 Mahalle)	216	8.230
Seydişehir (2 Mahalle)	105	2.945
Karatay (1 Mahalle)	72	10.596
Toplam	393	21.771

Kaynak:(Anonim, 2019b)

Çizelge 4.10'da tarım arazisi dağıtımı çalışmaları devam eden bölgeler verilmiştir. Toplam 21.771 dekar arazi dağıtım çalışması devam etmekte olup bu arazilerin %37,80'i Çumra ilçesine ait 1 mahallede, %13,53'ü Seydişehir ilçesine bağlı 2 mahallede, %48,67'si Karatay ilçesine bağlı 1 mahalle de dağıtılacaktır. Çumra'da 216, Seydişehir'de 105, Karatay'da ise 72 adet hak sahibi bulunmaktadır. Toplam 21 bin 771 dekar tarım arazisi 393 adet hak sahibine verilecektir. Çizelge 4.11. Konya ilinde hazine arazisi devam eden bölgeler verilmiştir. Çumra ilçesine bağlı Alibeyhüyüğü mahallesinde 216 çiftçiye 8.230 dekar arazi dağıtılacak olup bölgedeki dağıtım normu sulu koşullarda 50 kuru koşullarda ise 154 dekardır. Seydişehir ilçesine bağlı 2 mahallede dağıtım devam etmekte olup dağıtım normu sulu koşullarda 40 dekar, kuru koşullarda 140 dekardır. Gölyüzü mahallesinde 63 çiftçiye 1817 dekar, Susuz mahallesinde ise 42 çiftçiye 11270 dekar arazi dağıtımı yapılmaktadır.

Çizelge 4.11. Hazine arazisi dağıtımı devam eden bölgeler

İlçe Adı	Çumra	Seydişehir		Karatay
	Alibeyhüyüğü	Gölyüzü	Susuz	Zincirli
Uygulama Bölgesinin İlan Tarihi	03.09.2009	03.09.2009	03.09.2009	03.09.2009
Dağıtım Normu (Sulu/Kuru)	50/154	40/140	40/140	45/183
Beyanname Dağıtım Tarihi	03.12.2013	06.12.2013	06.12.2013	03.12.2013
Kesin Hak Sahipliği Onay Tarihi	26.01.2015	22.10.2014	05.08.2014	22.10.2014
Dağıtım Projesi Onay Tarihi	-	-	-	-
Bedel Takdiri Onay Tarihi	-	-	-	-
Tapu Tescil Tarihi	-	-	-	-
Toplanan Beyanname Adedi	376	86	71	108
Hak Sahibi Olan Çiftçi Sayısı	216	63	42	72
Hak Sahibi Olamayan	160	23	29	36
Hak Sahipliği İptal Sayısı	-	-	-	-
Topraklandırılan Çiftçi Sayısı	-	-	-	-
Yedek Hak Sahibi Sayısı	-	-	-	-
Dağıtılan Arazi Miktarı	8230	1817	11270	10596
Açıklama	Çalışmalar tamamlandı. Yer teslimi için toplulaştırma çalışmalarının tamamlanması beklenmektedir.			

Kaynak:(Anonim, 2019b)

Karatay ilçesine bağlı Zincirli mahallesinde dağıtım normu sulu koşullarda 45, kuru da ise 183 dekardır. Dağıtım çalışmaları tamamlanmış olup yerlerin teslimi için mahallede devam eden toplulaştırma çalışmalarının tamamlanması beklenmektedir.

Çizelge 4.12. Hazine arazisi dağıtımı senet takipleri

Senet Takibi Yapılan İlçe/Mahalle	Senet Bitiş Tarihi	Hak Sahibi Sayısı	Hak Sahipliği İptal Edilen Kişi Sayısı	Hak Sahipliği İade Edilen Kişi Sayısı	Toplam Hak Sahibi Sayısı	Dağıtılan toplam Arazi Miktarı(da)
Altınekin-Oğuzeli Mah.	2020	267	0	0	267	13.617
Altınekin-Topraklık Mah.	2025	49	0	0	49	3.589
Cihanbeyli-Günyüzü Mah.	2016	155	8	3	150	8.160
Cihanbeyli-Hodoğlu Mah.	2020	102	0	0	102	13.829
Cihanbeyli-Karabağ Mah.	2025	251	0	0	251	41.260
Cihanbeyli-Taşpınar Mah.	2016	347	7	10	350	15.069
Çeltik- Doğanyurt Mah.	2023	45	0	0	45	5.467
Çeltik-İshakuşağı Mah.	2027	123	0	0	123	4.457
Çumra-Abtidolu Mah.	2019	70	1	0	69	9.862
Çumra-Türkmencamili Mah.	**2020**	**75**	**3**	**0**	**72**	**6.944**
Çumra-Uzunkuyu Mah.	2023	40	0	0	40	2.792
Çumra-Üçhüyük Mah.	2021	80	0	0	80	3.040
Karatay-Akörenkışla Mah.	2020	200	0	0	200	36.600
Karatay- Aksaklı Mah.	2015	105	0	0	105	13.242
Karatay- Beşağıl Mah.	2016	193	0	0	193	35.319
Karatay-Karadona Mah.	2014	91	0	0	91	13.642
Karatay-Katrancı Mah.	2015	53	0	0	53	9.699
Karatay-Yağlıbayat Mah.	2015	144	0	0	144	26.352
Selçuklu-Çaldere Mah.	2019	13	0	0	13	1.581
Selçuklu-Karaömerler Mah.	2015	57	0	0	57	8.050
Selçuklu-Kervan Mah.	2021	23	0	0	23	3.630
Selçuklu-Kızılcakuyu Mah.	2029	13	0	0	13	1.842
Yunak-Harunlar Mah.	2016	89	0	0	89	11.530
Genel Toplam		2.585	19	13	2.579	289.573

Kaynak:(Anonim, 2019b)

Çizelge 4.12'de hazine arazisi dağıtım senetleri verilmiştir. Toplam 2.579 adet hak sahibine 289.573 dekar arazi dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Hak sahipliği iptal edilen 19 kişiden 13'üne hak sahipliği tekrar iade edilmiştir. Araştırma alanı olarak seçilen Çumra ilçesine bağlı Türkmencamili mahallesinde senetler 72 hak sahibine 2020 yılında teslim edilmiştir. Toplam 75 adet hak sahibi belirlenmiş olup 3 kişinin hak sahipliği iptal edilmiştir.

Çizelge 4.13. Tarım arazileri dağıtım çalışmaları devam eden ve bitirilmesi hedeflenen mahalleler

İlçe Adı	Hak Sahibi Sayısı	Dağıtılacak Tarım Arazisi Miktarı (da)
Çumra (1 mahalle)	216	8.230
Seydişehir (2 mahalle)	105	2.945
Karatay (1 mahalle)	72	10.596
Toplam	393	21.771

Kaynak:(Anonim, 2019b)

Çizelge 4.13'te tarım arazileri dağıtım çalışmaları devam eden ve 2018 yılında bitirilmesi hedeflenen mahallelere ilişkin bilgiler verilmiştir. Çumra, Seydişehir ve Karatay ilçelerinde toplam 4 mahallede 393 hak sahibine 21.771 dekar arazi dağıtımı devam etmekte ve 2018 yılında bitirilmesi planlanmıştır. Hazinenin özel mülkiyetinde olan taşınmazların büyüklüklerine göre dağılımı Çizelge 4.14'te verilmiştir. KOP (2013) yılı verilerine göre Konya'da toplam 149.159 adet hazine arazisi bulunmaktadır. Bu arazilerin toplam büyüklüğü 8.746.394,51 dekardır. Toplam arazinin %92,52'si 0-50 da %4,02'si 50-100 da, %2,19'u 100-300 da, %0,36'sı 300-500 da, %0,91'i ise 500 dekar ve üzerindeki arazilerden oluşmaktadır.

Çizelge 4.14. Hazinenin özel mülkiyetinde olan taşınmazların büyüklüklerine göre dağılımı

Dekar Genişlikleri	Birim	Sayı	%
0-50	Adet	138.001	**92,52**
	Da	945.050,09	10,81
51-100	Adet	5.993	**4,02**
	Da	405.588,87	4,64
101-300	Adet	3.264	**2,19**
	Da	518.148,52	5,92
301-500	Adet	541	**0,36**
	Da	206.561,83	2,36
501+-	Adet	1.358	**0,91**
	Da	6.671.045,20	76,27
Toplam	Adet	149.157	**100,00**
	Da	8.746.394,51	100,00

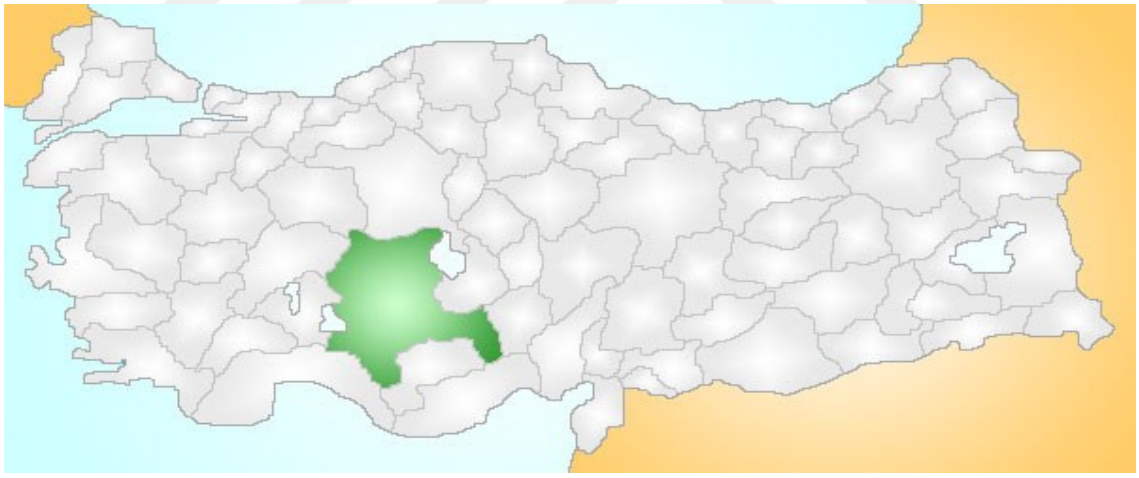
Kaynak: (KOP, 2013)

Bölgemizde hazine parselleri çok dağınık konumda olup, büyük çoğunluğu kullanıma veya yatırıma uygun olmayan ölçü ve şekillerden oluşmakta ve alt yapısı bulunmamaktadır. Hazine arazilerinin toplulaştırma kapsamına alınarak yatırımcıya farklı ölçekte arazi üretimi konusunda yeni bir modelin ortaya konulması gerekmektedir (KOP, 2013).

5. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

5.1. Konya İli Coğrafi Yapısı ve Konumu

Konya ili Anadolu Yarımadası'nın ortasında bulunan İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde, şehrin kendi adıyla anılan Konya bölümünde yer almaktadır. Yüzölçümü 41.001 km^2'dir. Bu alanı ile Türkiye'nin en büyük yüzölçümüne sahip olan ilidir. Ortalama yükseltisi 1.016 m'dir. İdari yönden, kuzeyden Ankara, batıdan Isparta, Afyonkarahisar, Eskişehir, güneyden, İçel, Karaman, Antalya, doğudan, Niğde, Aksaray illeri ile çevrilidir. Konya Türkiye'nin merkezinde bulunmasından ötürü ulaşım imkanları bakımından çok avantajlı bir konuma sahiptir. Konya ili ülkemizin ana ulaşımını sağlayan doğu-batı ve kuzey-güney yönlerinde uzanan karayolu bağlantıları ile önemli bir kavşak noktası halindedir. İlin, kuzey komşusu olan Ankara ile bağlantısı, Konya'dan başlayan ve Cihanbeyli ile Kulu İlçe merkezlerinden geçerek başkente ulaşan yol ile sağlanmaktadır. Konya, 38.257 kilometrekareyle Türkiye'nin yüzölçümü bakımından en büyük ilidir. Konya'nın bu yüzölçümüne göller dahil değildir. Şehir eski bir göl yatağında kurulmuştur (Anonim, 2017).

Resim 5.1. Konya ili coğrafi konumu

Konya, 36° 22' ve 39° 08' kuzey paralelleri ile 31° 14' ve 34° 05' doğu meridyenleri arasında yer alır. Merkez ilçeler hariç büyük ilçeleri Ereğli, Beyşehir, Akşehir'dir. Toplam 31 ilçesi vardır.

5.2. Konya İli Nüfus Yapısı ve Eğitim Durumu

Konya ilinin yıllara ve cinsiyetlere göre nüfus varlığı Çizelge 5.1'de verilmiştir. Konya ili 2020 yılı nüfusu 2 milyon 250 bin 20 kişidir. Bu nüfusun %50,27'si kadın, %49,73'ü ise erkek varlığından oluşmaktadır.

Çizelge 5.1. Konya ili yıllara ve cinsiyetlere göre nüfus varlığı (kişi, %) ve Türkiye nüfusu (kişi)

Yıllar	Erkek		Kadın		Toplam		Türkiye Nüfusu		
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Erkek	Kadın	Toplam
2010	996.157	49,47	1.017.688	50,53	2.013.845	100,00	37.043.182	36.679.806	73.722.988
2011	1.009.855	49,54	1.028.700	50,46	2.038.555	100,00	37.532.954	37.191.315	74.724.269
2012	1.014.292	49,42	1.037.989	50,58	2.052.281	100,00	37.956.168	37.671.216	75.627.384
2013	1.031.563	49,61	1.047.662	50,39	2.079.225	100,00	38.473.360	38.194.504	76.667.864
2014	1.046.182	49,61	1.062.626	50,39	2.108.808	100,00	38.984.302	38.711.602	77.695.904
2015	1.056.540	49,59	1.074.004	50,41	2.130.544	100,00	39.511.191	39.229.862	78.741.053
2016	1.073.631	49,68	1.087.672	50,32	2.161.303	100,00	40.043.650	39.771.221	79.814.871
2017	1.081.718	49,62	1.098.431	50,38	2.180.149	100,00	40.535.135	40.275.390	80.810.525
2018	1.094.441	49,62	1.111.168	50,38	2.205.609	100,00	41.139.980	40.863.902	82.003.882
2019	1.108.968	49,68	1.123.406	50,32	2.232.374	100,00	41.721.136	41.433.861	83.154.997
2020	1.118.850	49,73	1.131.170	50,27	2.250.020	100,00	41.915.985	41.698.377	83.614.362

Kaynak: (TÜİK, 2021d)

Konya ilindeki nüfus Türkiye'de yaşayan toplam nüfusun %2,69'unu oluşturmaktadır. Konya'da yaşayan kadın bireylerin Türkiye'deki kadın toplamının %2,71'ini, erkek bireylerin ise Türkiye'deki erkek varlığının %2,67'sini oluşturduğu tablodan anlaşılmaktadır. Türkiye nüfusu 2010 yılına göre yaklaşık %13,42 oranında artış göstererek 83 milyon 614 bin 362 kişiye yükselmiştir. Konya nüfusu ise 2010 yılındaki toplam nüfusa göre 2020 yılında %10 artış göstermiştir. İldeki cinsiyetlere göre oranlarda çok büyük değişiklikler olmamıştır. Ancak erkek varlığı 2010 yılına göre %12,32 oranında, kadın varlığı ise %11,15 artış göstermiştir.

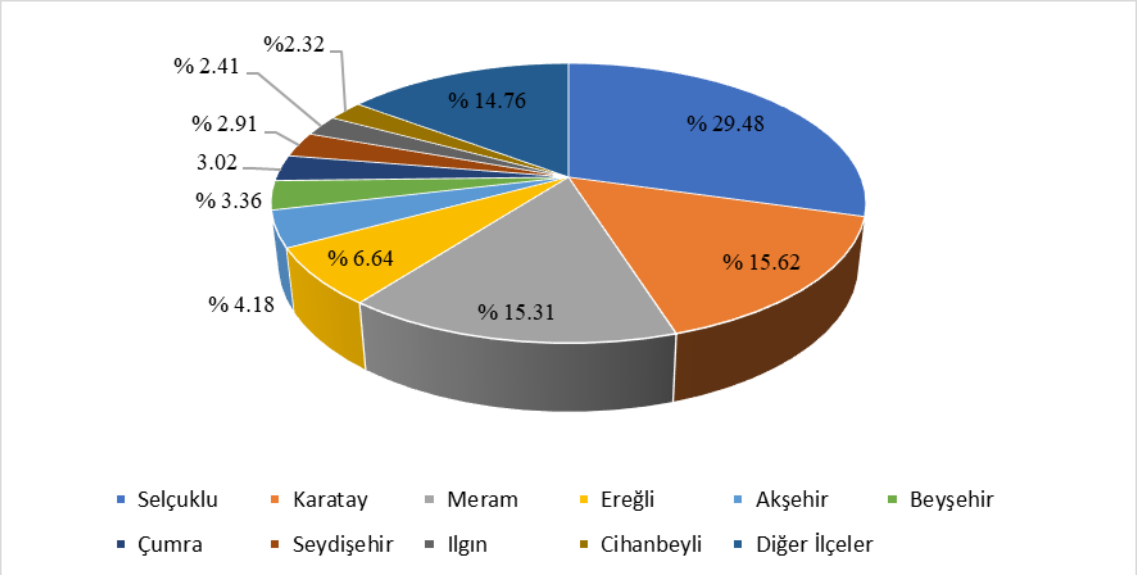
Çizelge 5.2'de Konya ili 2020 yılı ilçelere ve cinsiyetlere göre nüfus dağılımı verilmiştir. Konya ili 2020 yılı toplam nüfusu 2 milyon 250 bin 20 kişi olup bu değerin %50,27'sini kadın, %49,73'ünü ise erkek varlığı oluşturmaktadır. Konya iline bağlı 31 adet ilçeden 3 adet ilçe merkez ilçe konumundadır.

Çizelge 5.2. Konya ili ilçelere ve cinsiyetlere göre nüfusun dağılımı (Kişi, %)

İlçe Adı	Erkek		Kadın		Toplam		İlçelerin Toplam Nüfusa Oranı
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	%
Selçuklu	327.363	49,36	335.917	50,64	663.280	100,00	29,48
Karatay	176.714	50,29	174.708	49,71	351.422	100,00	15,62
Meram	171.087	49,66	173.462	50,34	344.549	100,00	15,31
Ereğli	74.644	49,98	74.702	50,02	149.346	100,00	6,64
Akşehir	46.045	48,99	47.953	51,01	93.998	100,00	4,18
Beyşehir	37.578	49,75	37.954	50,25	75.532	100,00	3,36
Çumra	33.985	50,05	33.916	49,95	67.901	100,00	3,02
Diğer İlçeler	251.434	49,89	252.558	50,11	503.992	100,00	22,39
Toplam	1.118.850	49,73	1.131.170	50,27	2.250.020	100,00	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021d).

Merkez 3 ilçe Konya nüfusunun yaklaşık %60'ını oluşturmaktadır. Selçuklu ilçesi toplam nüfusun %29,48'ini, Karatay ilçesi %15,62'sini, Meram ilçesi ise %15,31'ini oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı Çumra ilçesi Konya il nüfusunun yaklaşık %3,02'sini oluşturmaktadır. Merkez ilçeler dışında Çumra ilçesi nüfus varlığı bakımından 31 ilçe arasında 4. sırada yer almaktadır.

Grafik 5.1. Konya ili ilçelere göre nüfusun oransal dağılımı (%)

Grafik 5.1'de Konya ili ve ilçelere göre nüfusun oransal dağılımı verilmiştir. Grafikte anlaşılabilirliği ve okunabilirliği artırmak açısından ilde en fazla nüfusa sahip olan 10 ilçe verilmiştir. Konya ili 2020 yılı toplam nüfusunun %29,48'i Selçuklu,

%15,62'si Karatay, %15,31'i Meram, %6,64'ü Ereğli, %4,18'i Akşehir, %3,36'sı Beyşehir, %3,02'si Çumra, %2,91'i Seydişehir, %2,41'i Ilgın, %2,32'si Cihanbeyli, %14,76'sı ise diğer ilçelerde ikamet etmektedir.

5.2.1. Konya ili eğitim durumu

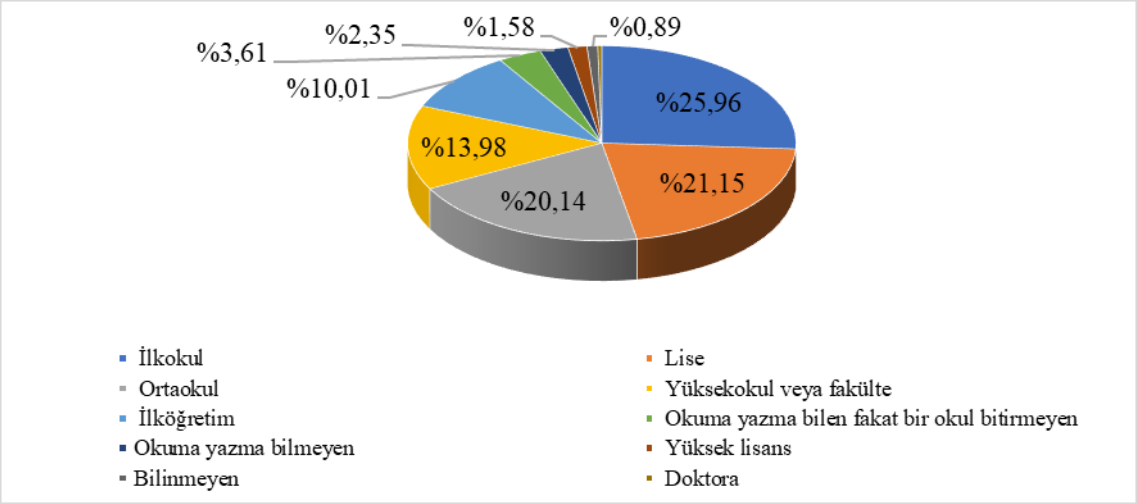
Konya'da yaşayan 15 yaş üzeri bireylere ait eğitim durumlarına ilişkin bilgiler Çizelge 5.3'te verilmiştir. Konya ilinde yaşayan 15 yaş üzeri bireylerin yıllara göre eğitim durumları verilmiştir. İlde 2019 yılında 1 milyon 680 bin 400 kişinin eğitim durumu incelenmiştir.

Çizelge 5.3. Konya'da yaşayan bireylerin yıllar itibariyle eğitim durumu (kişi, %)

Yıllar		2017	2018	2019
Bilinmeyen	Kişi	10.347	12.382	14.949
	%	0,63	0,75	0,89
Okuma yazma bilmeyen	Kişi	44.839	42.374	39.552
	%	2,74	2,56	2,35
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	Kişi	68.260	63.859	60.622
	%	4,17	3,86	3,61
İlkokul	Kişi	494.585	450.435	436.188
	%	30,23	27,2	25,96
İlköğretim	Kişi	261.346	266.849	168.155
	%	15,98	16,11	10,01
Ortaokul	Kişi	192.731	222.612	338.477
	%	11,78	13,44	20,14
Lise	Kişi	325.297	345.159	355.325
	%	19,88	20,84	21,15
Yüksekokul veya fakülte	Kişi	211.693	222.886	234.910
	%	12,94	13,46	13,98
Yüksek lisans	Kişi	21.330	23.886	26.517
	%	1,3	1,44	1,58
Doktora	Kişi	5.505	5.594	5.705
	%	0,34	0,34	0,34
Toplam	Kişi	1.635.933	1.656.036	1.680.400

Kaynak: (TÜİK, 2021c)

Yıllar itibariyle eğitim durumu incelendiği takdirde okuma yazma bilmeyenlerin oranı 2017 yılına göre %11,79, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin sayısı %11,19, ilkokul mezunlarının sayısı %11,81 ilköğretim mezunlarının sayısı %35,66 oranında azalış göstermiş olup, ortaokul mezunlarının sayısı %75,62, lise mezunlarının sayısı %9,23, yüksekokul veya fakülte mezunlarının sayısı %10,97, yüksek lisans mezunlarının sayısı %24,32, doktora derecesinde mezuniyete sahip bireylerin sayısı ise %3,63 oranında artış göstermiştir.

Grafik 5.2. Konya'da yaşayan kişilerin eğitim düzeylerinin dağılımı (%)

Grafik 5.2'de Konya'da yaşayan kişilerin eğitim düzeylerinin dağılımı verilmiştir. İncelenen bireylerin %25,96'sı ilkokul, %21,15'i lise, %20,14'ü ortaokul, %13,98'i yüksekokul veya fakülte, %10,01'i ilköğretim, %1,58'i yüksek lisans, %0,34'ü doktora mezunudur. Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin oranı %3,61, okuma yazma bilmeyenlerin oranı %2,35, eğitim durumu bilinmeyenlerin oranı ise %0,89'dur.

5.3. Konya İli Bitkisel Ürün Üretim Durumu

Konya ili yıllara göre arazi kullanım durumuna ilişkin bilgiler Çizelge 5.4'te yer almaktadır. Konya ili Türkiye'deki toplam tarım alanının %8,04'ünü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.4. Konya ili yıllara göre arazi kullanım durumu (da, %)

Yıllar	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı		Nadas Alanı		Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı		Sebze Alanı		Süs Bitkileri Alanı		Toplam Tarım Alanı	
	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%
2010	12.174.314	58,62	8.064.840	38,83	357.637	1,72	172.418	0,83	-	-	20.769.209	100,00
2011	12.538.905	65,16	6.132.277	31,87	389.876	2,03	180.584	0,94	718	0,004	19.242.360	100,00
2012	11.734.637	61,48	6.768.596	35,46	386.759	2,03	195.798	1,03	808	0,004	19.086.598	100,00
2013	12.649.194	66,30	5.865.622	30,74	385.753	2,02	176.516	0,93	1.507	0,008	19.078.592	100,00
2014	12.935.500	67,75	5.566.735	29,16	395.490	2,07	193.090	1,01	1.672	0,009	19.092.487	100,00
2015	13.015.127	67,65	5.603.015	29,12	412.918	2,15	207.665	1,08	943	0,005	19.239.668	100,00
2016	13.993.433	71,26	4.980.662	25,36	428.517	2,18	232.786	1,19	943	0,005	19.636.341	100,00
2017	13.892.213	73,68	4.241.149	22,49	460.150	2,44	260.238	1,38	832	0,004	18.854.582	100,00
2018	14.197.032	75,24	3.835.019	20,33	534.844	2,83	300.220	1,59	832	0,004	18.867.947	100,00
2019	14.607.793	77,83	3.316.077	17,67	560.726	2,99	282.260	1,50	832	0,004	18.767.688	100,00
2020	14.732.575	79,25	3.071.586	16,52	476.977	2,57	308.814	1,66	836	0,004	18.590.788	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021b).

Türkiye'de tahıllar ve diğer bitkisel ürün yetiştirilen alanların %9,43'ünü, nadas alanlarının %9,68'ini, sebze alanlarının %3,96'sı, süs bitkileri alanının %1,55'ini, meyve, içecek ve baharat bitkisi alanlarının %1,34'ünü Konya ili oluşturmaktadır. Konya ilinde toplam tarım alanı 2010 yılında 20 milyon 769 bin 209 dekar iken bu değer %10 azalarak 2020 yılında 18 milyon 590 bin 788 dekar toplam tarım alanına gerilemiştir. Değerlendirmesi yapılan son yılda toplam tarım alanının %79,25'inde tahıllar ve diğer bitkisel ürünler, %2,57'sinde meyve, içecek ve baharat bitkileri, %1,66'sında sebze, %0,004'ünde ise süs bitkileri yetiştirilmektedir. Nadasa bırakılan alanların toplam alana oranı %16,62'dir. Yıllar itibariyle Konya ili verileri incelendiğinde tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin, meyve, içecek ve baharat bitkilerinin ve sebze bitkilerinin yetiştirme alanları 2010 yılına göre sürekli artış göstermiştir. Konya ili Türkiye'deki tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin yetiştirildiği alanın %9,43'ünü oluşturmaktadır. Konya ili tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin üretim alanları üretim miktarı ve dekara verimi ile ilgili bilgiler Çizelge 5.5'te yer almaktadır. İlde tahıl ve tarla bitkisi yetiştirilen alan toplam 14 milyon 996 bin 518 dekardır. Bu alanın %28,23'ünü buğday, %21,03'ünü arpa, %13,13'ünü durum buğdayı, %6,89'unu mısır, %6,10'unu şeker pancarı, %4,66'sını biralık arpa, %4,45'ini yağlık ayçiçeği tohumu yetiştirilen alanlardan oluşmaktadır. Üretim alanı bakımından en fazla üreticiliği yapılan ürünler toplam üretim alanının %85'ini oluşturmaktadır.

Çizelge 5.5. Konya ili tahıllar ve diğer bitkisel ürünler üretim alanı, üretim miktarı, verim durumu

Ürün Adı	Üretim Alanı		Üretim miktarı		Verim
	da	%	ton	%	(Kg/da)
Buğday, Durum Buğdayı Hariç	4.234.024,00	28,25	1.301.497,00	7,50	307
Diğer Arpa	3.154.438,00	21,05	1.027.276,00	5,92	326
Durum Buğdayı	1.968.582,00	13,13	619.203,00	3,57	315
Mısır	1.033.998,00	6,90	1.070.626,00	6,17	1.035,00
Şeker Pancarı	914.750,00	6,10	7.228.473,00	41,65	7.911,00
Biralık Arpa	699.389,00	4,67	239.086,00	1,38	342
Yağlık Ayçiçeği Tohumu	668.054,00	4,46	278.546,00	1,61	417
Silajlık Mısır	417.091,00	2,78	2.570.984,00	14,81	6.164,00
Nohut, Kuru	366.721,00	2,45	50.112,00	0,29	137
Yeşilot Yonca	359.916,00	2,40	1.774.504,00	10,23	4.930,00
Diğer Ürünler	1.171.269,00	7,81	1.194.044,00	6,88	
Toplam	14.988.232,00	100,00	17.354.351,00	100,00	

Kaynak: (TÜİK, 2021b).

Konya ilinde 2020 yılında 17 milyon 354 bin 351 ton tahıl ve diğer türde bitkisel ürünler üretilmiştir. Bu üretim miktarının %41,65'ini şeker pancarı, %14,81'ini silajlık mısır, %10,23'ünü yeşil ot yonca, %7,50'sini, buğday, %6,17'sini mısır, %5,92'sini ise arpa üretimi karşılamaktadır. İlk sıralarda üretilen ürünler toplam üretim miktarının yaklaşık %86'sını oluşturmaktadır. Patates, durum buğdayı, yağlık ayçiçeği, biralık arpa, yeşil ot olarak biçilen macar fiğ üretiminde de şehir önemli rol oynamaktadır. İlde üretim miktarı ve üretim alanı bakımından en fazla yetiştirilen buğdayın dekara verimi 307 kg, arpanın verimi 326 kg, durum buğdayının verimi 315 kg, mısırın verimi 1.035 kg, şeker pancarının verimi 7.911 kg'dır. İlde yetiştirilen ürünlerin verimleri Türkiye ortalamasının üzerindedir. Konya ilinde yetiştirilen sebze çeşitleri ve bunların toplam üretim alanı içerisindeki payı, üretim miktarı ve verim durumu Çizelge 5.6'da verilmiştir. Konya ilinde 2020 yılında 308 bin 854 dekar alanda sebze bitkisi üretilmiştir. Bu üretim miktarının %16,94'ünü sofralık domates, %16,71'ini çerezlik kabak, %16,31'ini havuç, %9,70'ini kavun, %9,57'sini salçalık domates, %8,80'ini kuru soğan, %4,98'ini karpuz, %4,92'sini ise taze fasulye üretimi oluşturmaktadır. Yukarıda oranları verilen ürünler toplam üretim miktarının yaklaşık %88'ini oluşturmaktadır.

Çizelge 5.6. Konya ili sebze bitkileri üretim alanı (da, %)

Ürün Adı	Üretim Alanı		Üretim Miktarı		Verim
	da	%	ton	%	Kg/da
Domates (Sofralık)	52.334,00	16,94	336.228,00	25,18	6.424,66
Kabak (Çerezlik)	51.601,00	16,71	6.617,00	0,50	128,23
Havuç	50.373,00	16,31	337.820,00	25,30	6.706,37
Kavun	29.973,00	9,70	134.027,00	10,04	4.471,59
Domates (Salçalık)	29.545,00	9,57	215.981,00	16,17	7.310,24
Soğan (Kuru)	27.168,00	8,80	110.203,00	8,25	4.056,35
Karpuz	15.388,00	4,98	68.916,00	5,16	4.478,55
Fasulye (Taze)	15.198,00	4,92	17.384,00	1,30	1.143,83
Diğer Ürünler	37.274,00	12,07	108.276,00	8,11	224.253,34
Toplam	308.854,00	100,00	1.335.452,00	100,00	258.973,16

Kaynak: (TÜİK, 2021b).

Konya'da 2020 yılında 1 milyon 335 bin 452 ton sebze bitkisi üretilmiştir. Bu üretimin %25,30'unu havuç, %25,18'ini sofralık domates, %16,17'sini salçalık domates, %10,04'ünü kavun, %8,25'ini kuru soğan, %5,16'sını karpuz karşılamaktadır. Üretim miktarı bakımından ilk sıralarda yer alan ürünler toplam üretim miktarının

%90'ını oluşturmaktadır. En fazla üretim alanına sahip sofralık domates dekara 6.424,66 kg, çerezlik kabak 128,23 kg, havuç 6.706,37, kavun 4.471,59 kg, salçalık domates 7.310,24 kg, kuru soğan 4.056,35 kg verim vermektedir. Çizelge 5.7'de Konya ilinde toplu halde kapama olarak bulunan meyveliklerin alanı ve toplam alana oranı, üretim miktarı ve bazı ürünlerde verim miktarı verilmiştir. Konya ilinde 2020 yılında 476 bin 977 dekar alanda meyve, içecek ve baharat bitkisi yetiştirilmektedir. Bu alanın %18,96'sını işlenmemiş kimyon, %15,05'ini kiraz, %10,58'ini çekirdekli sofralık üzüm, %9,80'ini diğer türde elmalar, %7,51'ini çekirdekli kurutmalık üzüm, %5,49'unu golden elma, %4,86'sını starking elma, %4,60'ını işlenmemiş anason, %4,22'sini ceviz, %4,09'unu çilek yetiştiriciliğinin yapıldığı alanlar oluşturmaktadır. Yoğun olarak yetiştirilen kimyon, kiraz, üzüm vb. gibi ürünler meyve, içecek ve baharat bitkilerinin yetiştirildiği toplam alanın %90'ına tekabül etmektedir.

Çizelge 5.7. Konya ilindeki toplu meyveliklerin alanı, üretim miktarı ve verim

Ürün Adı	Toplu Meyveliklerin Alanı		Üretim Miktarı		Verim
	Dekar	%	Ton	%	(Kg/da)
Kimyon, İşlenmemiş	90.411,00	18,96	6.359,00	1,24	70,00
Kiraz	71.762,00	15,05	64.086,00	12,51	-
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	50.469,00	10,58	41.804,00	8,16	828,00
Diğer Elmalar	46.748,00	9,80	142.394,00	27,80	-
Kurutmalık Üzüm, Çekirdekli	35.837,00	7,51	44.316,00	8,65	1.237,00
Elma (Golden)	26.167,00	5,49	28.600,00	5,58	-
Vişne	23.177,00	4,86	30.522,00	5,96	-
Elma (Starking)	23.019,00	4,83	33.741,00	6,59	-
Anason, İşlenmemiş	21.955,00	4,60	1.651,00	0,32	75,00
Ceviz	20.134,00	4,22	4.381,00	0,86	-
Çilek	19.529,00	4,09	51.098,00	9,98	2.617,00
Badem	15.404,00	3,23	2.521,00	0,49	-
Diğer Meyveler	32.365,00	6,79	60.760,00	11,86	2.707,00
Toplam	476.977,00	100,00	512.233,00	100,00	7.534,00

Kaynak: (TÜİK, 2021b).

Konya ilinde 2020 yılında 512 bin 233 ton meyve, içecek ve baharat bitkisi yetiştirilmiştir. Üretimi gerçekleştirilen ürünlerin %27,80'ini elma (diğer), %12,51'ini kiraz, %9,98'ini çilek, %8,65'ini çekirdekli kurutmalık üzüm, %8,16'sını sofralık çekirdekli üzüm, %6,59'unu starking elma, %5,96'sını vişne, %6,59'unu ise golden elma oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak yetiştirilen bu ürünler toplam üretim miktarının yaklaşık %85'ini oluşturmaktadır. Konya ilinde üretim alanı ve üretim miktarı

bakımında yetiştiriciliği yaygın olarak yapılan çileğin dekara verimi 2.617 kg, kimyonun 70 kg, kurutmalık çekirdekli üzümün 1.237 kg, sofralık çekirdeksiz üzümün 852 kg, sofralık çekirdekli üzümün verimi ise 828 kg olarak gerçekleşmiştir.

5.4. Konya İli Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim Durumu

Konya ilinde yetiştirilen büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığına ilişkin bilgiler Çizelge 5.8'de verilmiştir. Konya ilinde 2010 yılında 1 milyon 925 bin 624 adet hayvan bulunmakta iken bu değer %97 oranında artış göstererek 2020 yılında 3 milyon 789 bin 5 başa yükselmiştir. Bu hayvan varlığının %72,64'ünü küçükbaş, %27,36'sını ise büyükbaş hayvan varlığından oluşmaktadır.

Çizelge 5.8. Konya ili yıllara ve türlere göre toplam hayvan varlığı (baş, %)

Yıllar	Toplam Büyükbaş Hayvan Varlığı		Toplam Küçükbaş Hayvan Varlığı		Toplam Hayvan Varlığı	
	Baş	%	Baş	%	Baş	%
2010	460.868	23,93	1.464.756	76,07	1.925.624	100,00
2011	518.331	24,19	1.624.698	75,81	2.143.029	100,00
2012	646.672	25,21	1.918.662	74,79	2.565.334	100,00
2013	716.331	25,06	2.142.539	74,94	2.858.870	100,00
2014	727.477	25,48	2.127.437	74,52	2.854.914	100,00
2015	740.027	25,90	2.117.190	74,10	2.857.217	100,00
2016	752.398	26,48	2.088.454	73,52	2.840.852	100,00
2017	868.281	28,91	2.134.897	71,09	3.003.178	100,00
2018	921.236	29,03	2.252.461	70,97	3.173.697	100,00
2019	926.709	27,36	2.459.960	72,64	3.386.669	100,00
2020	945.776	24,96	2.843.229	75,04	3.789.005	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021a).

Büyükbaş hayvan varlığı 2010 yılında 460 bin 868 baş iken 2020 yılında %105,22 oranında, küçükbaş hayvan varlığı 2010 yılında 1 milyon 464 bin 756 baş iken 2020 yılında %94 oranında artış göstermiş olup 2 milyon 843 bin 229 başa yükselmiştir. Yıllar itibariyle büyükbaş hayvan varlığının toplam hayvan varlığı içerisindeki oranı dalgalanmalar olsa da genellikle artış eğiliminde olmuştur.

Konya ilinde 2020 yılında toplam 945 bin 776 adet büyükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Bu hayvanların %99,95'ini sığır varlığı, %0,05'ini manda varlığı oluşturmaktadır. Saf kültür ırkı hayvanlar toplam hayvan varlığının %68,41'ini, kültür melezi hayvanlar %29,29'unu, yerli sığırlar ise %2,25'ini oluşturmaktadır. Konya ilinde 2020 yılında toplam 2 milyon 843 bin 229 adet küçükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Bu hayvanların %89,92'sini koyun varlığı, %10,09'unu keçi varlığı oluşturmaktadır. Merinos cinsi koyunlar toplam hayvan varlığının %11,25'ini, yerli cins

koyunlar %78,67'sini, tiftik keçisi %0,06'sını, kıl keçisi ise %10,03'ünü oluşturmaktadır. Baz yılı olarak 2010 yılı göz önüne alınırsa toplam hayvan varlığı %94 oranında artış göstermiştir. Küçükbaş hayvan türleri arasında oransal olarak varlığı en çok artan ırk merinos koyunları ve kıl keçisi iken yerli koyun ve tiftik keçilerinin oranı azalmıştır. Konya ili yıllara ve türlere göre üretilen toplam süt miktarı Çizelge 5.9'da verilmiştir. Konya'da 2019 yılında 1 milyon 388 bin 100 ton süt üretilmiş olup bu süt miktarının %92,74'ü büyükbaş hayvanlardan, %7,26'sı ise küçükbaş hayvanlardan elde edilmiştir. 2010 yılında üretilen süt miktarı baz alındığında %114 oranında artış göstermiştir.

Çizelge 5.9. Konya ili yıllara ve türlere göre toplam üretilen süt miktarı (ton, %)

Yıllar	Büyükbaş Hayvancılık		Küçükbaş Hayvancılık		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%
2010	578.974,68	89,57	67.443,39	10,43	646.418,07	100,00
2011	652.150,98	89,88	73.393,96	10,12	725.544,94	100,00
2012	772.969,61	90,04	85.484,50	9,96	858.454,11	100,00
2013	871.770,41	90,54	91.035,31	9,46	962.805,71	100,00
2014	898.662,10	91,32	85.462,66	8,68	984.124,76	100,00
2015	930.702,79	91,34	88.214,17	8,66	1.018.916,96	100,00
2016	971.568,90	91,70	87.927,47	8,30	1.059.496,37	100,00
2017	1.200.488,16	93,05	89.715,29	6,95	1.290.203,45	100,00
2018	1.280.196,23	92,94	97.290,72	7,06	1.377.486,95	100,00
2019	1.287.366,11	92,74	100.734,07	7,26	1.388.100,18	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021a).

Yıllar itibariyle her iki türdeki hayvanlardan elde edilen süt miktarı sürekli artış göstermiştir. Büyükbaş hayvanlardan elde edilen süt miktarı 2010 yılında 578 bin 974 ton süt üretilmiş olup bu değer 2019 yılında %122,35 oranında artış göstermiş olup 1 milyon 287 bin 366 tona yükselmiştir. Üretilen süt miktarının %81,28'i kültür sığırlarından, %17,94'ü kültür melezi sığırlardan, %0,75'i yerli sığırlardan elde edilmiştir. Küçükbaş hayvanlardan 2010 yılında toplam 67 bin 443 ton süt elde edilmiş olup bu miktar 2019 yılında %50 oranında artış göstererek 100 bin 734 tona yükselmiştir. Süt üretimi içerisinde koyunların payı %88,19, keçilerin payı ise %11,21'dir.

Üretilen sütün %81,13'ü yerli koyunlardan, %11,78'i kıl keçilerden, %7,06'sı merinos koyunlardan, %0,03'ü ise tiftik keçilerden elde edilmiştir. Merinos cinsi koyunların ve kıl keçilerin süt üretimi içerisindeki payı yıllar itibariyle git gide artmış ancak yerli koyun ve tiftik keçilerinin payı oransal olarak azalmıştır.

Çizelge 5.10. Konya ili küçükbaş hayvanlardan yıllara ve türlere göre elde edilen yapağı miktarı (ton, %)

	Merinos-Yapağı		Yerli-Yapağı		Keçi- Tiftik		Keçi-Kıl		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
2010	250,61	10,60	2.050,45	86,71	2,32	0,10	61,46	2,60	2.364,84	100,00
2011	230,61	8,94	2.265,45	87,83	2,18	0,08	81,01	3,14	2.579,26	100,00
2012	297,72	9,77	2.647,75	86,85	2,42	0,08	100,70	3,30	3.048,59	100,00
2013	380,28	11,03	2.919,32	84,68	1,90	0,06	146,07	4,24	3.447,57	100,00
2014	909,07	24,89	2.580,60	70,66	1,12	0,03	161,11	4,41	3.651,90	100,00
2015	952,76	26,21	2.501,99	68,84	0,85	0,02	178,91	4,92	3.634,51	100,00
2016	899,83	25,28	2.473,47	69,50	0,81	0,02	184,97	5,20	3.559,08	100,00
2017	839,07	23,13	2.616,04	72,10	1,04	0,03	171,95	4,74	3.628,10	100,00
2018	893,51	23,31	2.759,14	71,97	1,00	0,03	179,83	4,69	3.833,48	100,00
2019	1.081,37	25,50	2.965,85	69,95	1,21	0,03	191,61	4,52	4.240,04	100,00
2020	959,24	20,05	3.623,72	75,73	1,53	0,03	200,83	4,20	4.785,31	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021a).

Konya ili küçükbaş hayvan türlerine ve yıllara göre üretilen yapağı ve kıl miktarı Çizelge 5.10'da verilmiştir. Konya ilinde 2020 yılında 4 bin 785 ton yapağı elde edilmiştir. Elde edilen yapağının %96'sı koyunlar tarafından, %4'ü keçiler tarafından üretilmiştir. Genel toplam içerisinde merinos koyunu yapağı miktarının %20,05'ini, yerli koyunlar %75,73'ünü, kıl keçiler %4,20'sini, tiftik keçileri %0,03'ünü oluşturmaktadır. Kırkılan hayvan sayısının artmasına bağlı olarak elde edilen kıl miktarı yıllar itibariyle sürekli artış göstermiştir. Merinos koyunlardan ve kıl keçilerden elde edilen yapağının oranı miktarı yıllar geçtikçe sürekli artış göstermiştir.

5.5. Konya İli Çumra İlçesi Coğrafi Yapısı ve Konumu

Konya ili Çumra ilçesi, 37°57' Kuzey enlemi ile 32°78' Doğu boylamı arasında yer almaktadır. İl merkezine uzaklığı 59 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1.013 metredir. İlçenin, kuzeyinde Karatay, güneyinde Güneysınır, Bozkır ve Karaman ili, batısında Akören, Meram ve doğusunda Karapınar ilçesi bulunmaktadır. İlçenin yüzölçümü 2.090,6 km²'dir. İlçe, Konya Ovasının düzlüğünde kurulu olup Apa ile Dinek Kasabası ve onların etrafındaki 6 köyde ormanlık yerler mevcuttur. Güneybatıda 1.321 m rakımlı Kel Dağı, Çökek Dağı, güneyde Kabakbaşı, Karaburun Dağları, doğuda Çumra ile Karaman hududunu birbirinden ayıran ovanın ortasında 2.288 m rakımlı Karadağ bulunmakladır. Ayrıca üzerinde bitki örtüsü bulunmayan Abaz Dağı bulunmaktadır. İlçede tektonik bir göl olan Obruk Gölü bulunmakta ve canlı yaşamamaktadır (MEVKA, 2014).

5.6. Çumra İlçesi Nüfus Yapısı ve Eğitim Durumu

Çumra ilçesinde 2020 yılında 67 bin 901 kişi yaşamaktadır. İlçede 2010 yılında 64 bin 627 kişi ikamet ederken 2020 yılında bu değer %5 oranında artış göstermiştir. İlçede yaşayanların %50,05'ini erkek, %49,95'ini kadın varlığı oluşturmaktadır. Erkek nüfusunun toplam nüfus içerisindeki oranı yıllara göre artarken kadın nüfusu sürekli düşüş göstermiştir.

Çizelge 5.11. Çumra ilçesi 2020 yılı mahallere göre nüfus varlığı ve Çumra ilçesine oranı (kişi, %)

	Toplam Nüfus	Çumra İçerisindeki Oranı (%)
İçeriçumra Mahallesi	6.622,00	9,75
İzzetbey Mahallesi	5.229,00	7,70
Bardakçı Mahallesi	4.648,00	6,85
Meydan Mahallesi	4.580,00	6,75
Bakkalbaşı Mahallesi	4.330,00	6,38
Bağlar Mahallesi	3.748,00	5,52
Karkın Mahallesi	3.242,00	4,77
Yenidoğan Mahallesi	3.124,00	4,60
Baraj Mahallesi	2.747,00	4,05
Okçu Mahallesi	2.610,00	3,84
Çaybaşı Mahallesi	2.596,00	3,82
Alibeyhüyüğü Mahallesi	2.589,00	3,81
Cumhuriyet Mahallesi	2.294,00	3,38
Taşağıl Mahallesi	1.396,00	2,06
Güvercinlik Mahallesi	1.383,00	2,04
Yenisu Mahallesi	1.125,00	1,66
Hürriyet Mahallesi	868,00	1,28
Gökhüyük Mahallesi	845,00	1,24
Büyükaşlama Mahallesi	840,00	1,24
Üçhüyük Mahallesi	783,00	1,15
Arıkören Mahallesi	775,00	1,14
Küçükköy Mahallesi	775,00	1,14
Türkmencamili Mahallesi	764,00	1,13
Diğer Mahalleler	9.988,00	14,69
Toplam	67.901,00	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021d).

Çizelge 5.11'de Çumra ilçesinde yaşayan kişilerin mahallere göre nüfus varlığı ve mahalle nüfuslarının Çumra ilçesine oranı verilmiştir. İlçe nüfusu 2020 yılında 67 bin 901 kişi olarak belirlenmiştir. Bu nüfus varlığının %9,75'i İçeriçumra, %7,70'i İzzetbey, %6,85'i Bardakçı, %6,75'i Meydan, %6,38'i Bakkalbaşı, %5,52'si Bağlar, %5,52'si Karkın, %4,60'ı Yenidoğan, %4,05'i Baraj mahallesinde ikamet etmektedir. Araştırmanın yapıldığı Türkmencamili Mahallesi 764 kişilik nüfus varlığı Çumra nüfusunun %1,13'ünü oluşturmaktadır. Çizelge 5.12'de Çumra ilçesinde yaşayan 15 yaş üzeri bireylerin eğitim durumlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Çumra ilçesinde yaşayan 15 yaş üzeri bireylerin yıllara göre eğitim durumları verilmiştir. İlçede 2019 yılında 60 bin 472 kişinin eğitim durumu verilmiştir. Yıllar itibariyle eğitim durumu

incelendiği takdirde okuma yazma bilmeyenlerin oranı 2010 yılına göre %96,37, okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin oranı %44,40 ilköğretim mezunlarının sayısı %26,37 oranında azalış göstermiş olup, ilkokul mezunlarının sayısı %1,50, ortaokul mezunlarının sayısı %413,13, lise mezunlarının sayısı %43,29, yüksekokul veya fakülte mezunlarının sayısı %104,61, yüksek lisans mezunlarının sayısı %122,89, doktora derecesinde mezuniyete sahip bireylerin sayısı ise %19,20 oranında artış göstermiştir.

Çizelge 5.12. Çumra ilçesinde yaşayan bireylerin yıllara göre eğitim durumu (kişi, %)

Yıllar	Bilinmeyen	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul	Lise	Yüksekokul veya fakülte	Yüksek lisans	Doktora	Toplam
	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi	Kişi
2010	1.688	3.274	11.694	20.173	10.511	2.216	6.205	1.843	83	26	57.713
2011	821	2.661	11.978	19.494	11.997	2.142	6.614	2.117	76	28	57.928
2012	680	1.728	12.482	19.750	12.475	2.102	6.409	2.430	80	28	58.164
2013	678	1.615	12.523	19.361	12.829	2.084	6.609	2.888	123	32	58.742
2014	280	1.625	7.505	22.852	11.064	4.638	7.049	3.135	118	29	58.295
2015	187	1.558	7.193	22.646	9.715	5.867	7.296	3.524	136	28	58.150
2016	240	1.459	6.575	22.495	5.629	6.717	8.137	3.757	143	29	55.181
2017	243	1.361	6.307	22.263	9.105	7.063	8.120	3.953	200	34	58.649
2018	242	1.276	6.360	21.323	9.646	9.419	8.703	4.315	223	34	61.541
2019	224	1.190	6.502	20.485	7.739	11.371	8.891	3.771	268	31	60.472
2019 Yılı Oranı	0,37	1,97	10,75	33,88	12,80	18,80	14,70	6,24	0,44	0,05	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021c).

İncelenen bireylerin %33,88'i ilkokul, %18,80'i ortaokul, %14,70'i lise, %12,80'i ilköğretim, %6,24'ü yüksekokul veya fakülte %0,44'ü yüksek lisans, %0,05'i doktora mezunudur. Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyenlerin oranı %10,75, okuma yazma bilmeyenlerin oranı %1,97, eğitim durumu bilinmeyenlerin oranı ise %0,37'dir.

5.7. Konya İli Çumra İlçesi Bitkisel ve Hayvansal Üretim Durumu

Çizelge 5.13'te Çumra ilçesi arazi kullanım durumuna ilişkin bilgiler verilmiştir. Çumra ilçesi Konya ilinin toplam tarımsal alanının %6,82'sini oluşturmaktadır. Konya'da ekimi yapılan sebze alanlarının %13,09'u, tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alanlarının %7,97'sini, meyveler, içecek ve baharat alanlarının %1,49'unu, nadas alanlarının ise %1,46'sını Çumra ilçesi oluşturmaktadır.

Çizelge 5.13. Çumra ilçesi arazi kullanım durumu (da)

Yıllar	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Alanı		Nadas Alanı		Sebze Alanı		Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı		Süs Bitkileri Alanı		Toplam Tarım Alanı	
	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%	da	%
2010	917.607	64,94	455.074	32,21	30.751	2,18	9.575	0,68	-	-	1.413.007	100,00
2011	928.599	64,43	471.158	32,69	30.687	2,13	10.560	0,73	350,00	0,02	1.441.354	100,00
2012	909.659	63,36	484.333	33,74	30.706	2,14	10.697	0,75	300,00	0,02	1.435.695	100,00
2013	989.785	69,18	396.233	27,69	33.931	2,37	10.825	0,76	-	-	1.430.774	100,00
2014	996.163	81,59	178.949	14,66	34.928	2,86	10.874	0,89	-	-	1.220.914	100,00
2015	1.021.702	77,90	236.158	18,01	43.027	3,28	10.706	0,82	-	-	1.311.593	100,00
2016	999.401	79,90	198.544	15,87	43.192	3,45	9.710	0,78	-	-	1.250.847	100,00
2017	1.009.239	80,54	191.000	15,24	44.367	3,54	8.546	0,68	-	-	1.253.152	100,00
2018	1.109.440	85,06	131.000	10,04	56.893	4,36	6.979	0,54	-	-	1.304.312	100,00
2019	1.111.921	91,99	44.995	3,72	44.783	3,71	6.980	0,58	-	-	1.208.679	100,00
2020	1.174.581	92,70	44.925	3,55	40.432	3,19	7.100	0,56	-	-	1.267.038	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021b).

Çumra ilçesinde toplam tarım alanı 2010 yılında 1 milyon 413 bin 7 dekar iken bu değer %10 azalarak 2020 yılında 1 milyon 267 bin 38 dekar toplam tarım alanına gerilemiştir. Değerlendirmesi yapılan son yılda toplam tarım alanının %92,70'inde tahıllar ve diğer bitkisel ürünler, %3,19'unda sebze, %0,56'sında meyve, içecek ve baharat bitkileri yetiştirilmektedir. Nadasa bırakılan alanların toplam alana oranı %3,55'tir. Yıllar itibariyle Çumra ilçesi verileri incelendiğinde tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin, meyve, içecek ve baharat bitkilerinin ve sebze bitkilerinin yetiştirme alanları yıllara göre dalgalanma gösterse de genellikle artış göstermiştir.

Çumra ilçesi Konya'daki tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin yetiştirildiği alanın %7,97'sini oluşturmaktadır. Çumra ilçesi tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin üretim alanları, üretim miktarı ve verim ile bilgiler Çizelge 5.14'de verilmiştir. İlçede tahıl ve tarla bitkisi yetiştirilen alan toplam 1 milyon 201 bin 181 dekardır. Bu alanın %20,23'ü mısır, %17,72'si arpa, %15,61'i durum buğdayı, %12,33'ü şeker pancarı, %11,10'u buğday, %6,05'i yağlık ayçiçeği tohumu, %5,83'ü kuru fasulye yetiştirilen alanlardan oluşmaktadır. Üretim alanı bakımından en fazla üreticiliği yapılan ürünler toplam üretim alanının %89'unu oluşturmaktadır.

Çizelge 5.14. Çumra ilçesinde yetiştirilen tahıllar ve diğer bitkilerin üretim alanı, üretim miktarı, verim (da, %)

Ürün Adı	Üretim Alanı (da)	%	Üretim Miktarı (ton)	%	Verim (Kg/da)
Mısır	243.040,00	20,23	248.000,00	11,05	1.020,00
Arpa (Diğer)	212.953,00	17,73	102.890,00	4,58	483,00
Durum Buğdayı	187.545,00	15,61	32.466,00	1,45	173,00
Şeker Pancarı	148.104,00	12,33	1.157.189,00	51,56	7.813,00
Buğday (Durum Buğdayı Hariç)	133.320,00	11,10	21.429,00	0,95	161,00
Ayçiçeği Tohumu (Yağlık)	72.705,00	6,05	27.432,00	1,22	377,00
Fasulye, Kuru	70.000,00	5,83	21.700,00	0,97	310,00
Mısır (Slaj)	43.000,00	3,58	326.000,00	14,52	7.581,00
Yonca (Yeşilot)	32.000,00	2,66	208.000,00	9,27	6.500,00
Diğer Ürünler	58.514,00	4,87	99.310,00	4,42	19.302,00
Toplam	1.201.181,00	100,00	2.244.416,00	100,00	43.720,00

Kaynak: (TÜİK, 2021b).

Çumra ilçesinde 2020 yılında 2 bin 244 ton tahıl ve diğer türde bitkisel ürünler üretilmiştir. Bu üretim miktarının %51,56'sını şeker pancarı, %14,52'sini silajlık mısır, %11,05'ini mısır, %9,27'sini yeşil ot olarak biçilen yonca, %4,58'ini arpa üretimi karşılamaktadır. İlk sıralarda üretilen ürünler toplam üretim miktarının yaklaşık %91'ini oluşturmaktadır. İlçede üretim miktarı ve üretim alanı bakımından en fazla yetiştirilen mısırın dekara verimi 1.020 kg, arpanın verimi 483 kg, durum buğdayının verimi 173 kg, buğdayın verimi 161 kg, şeker pancarının verimi 7.813 kg'dır. Silajlık mısır dekara 7.581 kg, yeşil ot olarak biçilen yonca 6.500 kg, tatlı patates hariç yetiştirilen patates ise 4.719 kg verim vermektedir. Çumra ilçesinde yetiştirilen sebze çeşitleri ve bunların toplam üretim alanı içerisindeki payı Çizelge 5.15'te verilmiştir. Çumra ilçesinde 2020 yılında 40 bin 432 ton sebze bitkisi üretilmiştir. Bu üretim miktarının %38,04'ünü çerezlik kabak, %30,55'ini havuç, %11,13'ünü kavun, %4,95'ini karpuz, %4,95'ini salçalık domates üretimi oluşturmaktadır.

Çizelge 5.15. Çumra ilçesinde yetiştirilen sebze bitkilerinin üretim alanı, üretim miktarı, verim

Ürün Adı	Üretim alanı		Üretim miktarı		Verim
	da	%	ton	%	Kg/da
Kabak (Çerezlik)	15.380,00	38,04	1.873,00	1,12	121,78
Havuç	12.353,00	30,55	105.001,00	63,04	8.500,04
Kavun	4.500,00	11,13	22.500,00	13,51	5.000,00
Karpuz	2.000,00	4,95	8.000,00	4,80	4.000,00
Domates (Salçalık)	2.000,00	4,95	9.000,00	5,40	4.500,00
Domates (Sofralık)	1.245,00	3,08	5.586,00	3,35	4.486,75
Diğer Sebzeler	2.954,00	7,30	14.602,00	8,78	59.798,09
Toplam	40.432,00	100,00	166.562,00	100,00	

Kaynak: (TÜİK, 2021b).

Yukarıda oranları verilen ürünler toplam üretim miktarının yaklaşık %90'ını oluşturmaktadır. Çumra ilçesinde 2020 yılında 166 bin 562 ton sebze bitkisi üretilmiştir. Bu üretimin %63,04'ünü havuç, %13,51'ini kavun, %5,40'ını salçalık domates, %4,80'ini karpuz karşılamaktadır. Üretim miktarı bakımından ilk sıralarda yer alan ürünler toplam üretim miktarının %87'sini oluşturmaktadır.

Çizelge 5.16. Çumra ilçesinde yetiştirilen meyve, içecek ve baharat bitkilerinin üretim alanı (da, %)

Ürün Adı	Toplu Meyveliklerin Alanı (da)	%	Üretim Miktarı (ton)	%	Verim (kg/da)
Diğer Elmalar	3.367,00	47,42	2.286,00	55,24	
Sofralık Üzüm, Çekirdekli	1.125,00	15,85	281,00	6,79	
Ceviz	890,00	12,54	52,00	1,26	250,00
Badem	400,00	5,63	21,00	0,51	
Elma (Golden)	386,00	5,44	194,00	4,69	
Kiraz	213,00	3,00	648,00	15,66	
Diğer Meyveler	719,00	10,13	656,00	15,85	
Toplam	7.100,00	100,00	4.138,00	100,00	

Kaynak: (TÜİK, 2021b).

Çizelge 5.16'da Çumra ilçesinde toplu halde kapama olarak bulunan meyveliklerin alanı ve toplam alana oranı, üretim miktarı ve verim miktarı verilmiştir. Çumra ilçesinde 2020 yılında 7 bin 100 dekar alanda meyve, içecek ve baharat bitkisi yetiştirilmektedir. Bu alanın %47,42'sini elma (diğer), %15,85'ini sofralık çekirdekli üzüm, %12,54'ünü ceviz, %5,63'ünü badem, %5,44'ü golden elma yetiştiriciliğinin yapıldığı alanlar oluşturmaktadır. Yoğun olarak yetiştirilen kimyon, kiraz, üzüm vb. gibi ürünler meyve, içecek ve baharat bitkilerinin yetiştirildiği toplam alanın %87'sine tekabül etmektedir. Çumra ilçesinde 2020 yılında 4 bin 138 ton meyve, içecek ve

baharat bitkisi yetiştirilmiştir. Üretimi gerçekleştirilen ürünlerin %55,24'ünü elma (diğer), %15,66'sını kiraz, %6,79'unu çekirdekli sofralık üzüm, %4,69'unu golden elma, %4,23'ünü çilek oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak yetiştirilen bu ürünler toplam üretim miktarının yaklaşık %85'ini oluşturmaktadır. Çumra'da üretim alanı ve üretim miktarı bakımından yetiştiriciliği yaygın olarak yapılan çileğin dekara verimi 5.000 kg, sofralık çekirdekli üzümün verimi 250 kg, çörek otu tohumunun verimi 91 kg, işlenmemiş kimyonun verimi ise 50 kg'dır.

5.8. Çumra İlçesi Hayvan Varlığı ve Hayvansal Üretim Durumu

Çumra ilçesinde 2010 yılında itibaren yetiştirilen büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığına ilişkin bilgiler Çizelge 5.17'de verilmiştir.

Çizelge 5.17. Çumra ilçesi yıllara göre toplam hayvan varlığı (baş, %)

Yıllar	Toplam Büyükbaş Hayvan Varlığı		Toplam Küçükbaş Hayvan Varlığı		Toplam Hayvan Varlığı	
	Baş	%	Baş	%	Baş	%
2010	38.928	29,19	94.411	70,81	133.339	100,00
2011	39.890	23,90	127.038	76,10	166.928	100,00
2012	66.074	30,21	152.675	69,79	218.749	100,00
2013	71.840	30,71	162.120	69,29	233.960	100,00
2014	69.376	39,22	107.500	60,78	176.876	100,00
2015	63.084	35,20	116.130	64,80	179.214	100,00
2016	69.001	38,57	109.920	61,43	178.921	100,00
2017	81.381	36,17	143.645	63,83	225.026	100,00
2018	90.876	38,07	147.806	61,93	238.682	100,00
2019	82.882	34,16	159.740	65,84	242.622	100,00
2020	84.539	29,25	204.499	70,75	289.038	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021a).

Çumra ilçesi 2010 yılında 133 bin 339 adet hayvan bulunmakta iken bu değer %117 oranında artış göstererek 2020 yılında 289 bin 38 başa yükselmiştir. Bu hayvan varlığının %70,75'ini küçükbaş, %29,25'ini ise büyükbaş hayvan varlığı oluşturmaktadır. Yıllar itibariyle büyükbaş hayvan varlığının toplam hayvan varlığı içerisindeki oranı dalgalanmalar olsa da genellikle artış eğiliminde olmuştur.

Çumra ilçesinde 2020 yılında toplam 84 bin 539 adet büyükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Bu hayvanların %99,73'ünü sığır varlığı, %0,27'sini manda varlığı oluşturmaktadır. Saf kültür ırkı hayvanlar toplam hayvan varlığının %83,44'ünü, kültür melezi hayvanlar %15,15'ini, yerli sığırlar %1,14'ünü, manda varlığı ise %0,27'sini oluşturmaktadır.

Çumra ilçesinde 2020 yılında toplam 204 bin 499 adet küçükbaş hayvan varlığı bulunmaktadır. Bu hayvanların %92,58'ini koyun varlığı, %7,42'sini keçi varlığı oluşturmaktadır. Merinos cinsi koyunlar toplam hayvan varlığının %11,57'sini, yerli cins koyunlar %81,01'ini, tiftik keçisi %0,19'unu, kıl keçisi ise %7,23'ünü oluşturmaktadır. Hayvan türleri arasında oransal olarak varlığı en çok artan merinos koyunları ve kıl keçisi hayvanlar olurken yerli koyun ve tiftik keçilerinin oranı azalmıştır. Çizelge 5.30'da Çumra ilçesinde türlere ve yıllara göre kanatlı hayvan varlığı verilmiştir. Çumra ilçesi yıllara ve türlere göre üretilen toplam süt miktarı Çizelge 5.18'de verilmiştir.

Çizelge 5.18. Çumra ilçesi yıllara göre üretilen süt miktarı (ton, %)

Yıllar	Büyükbaş Hayvancılık		Küçükbaş Hayvancılık		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%
2010	63.666,23	93,77	4.228,82	6,23	67.895,05	100,00
2011	65.604,55	92,30	5.475,25	7,70	71.079,80	100,00
2012	105.516,63	94,09	6.633,42	5,91	112.150,05	100,00
2013	112.038,16	95,28	5.550,43	4,72	117.588,59	100,00
2014	110.852,18	96,96	3.470,15	3,04	114.322,34	100,00
2015	105.102,36	95,17	5.338,65	4,83	110.441,01	100,00
2016	114.958,68	95,83	5.007,12	4,17	119.965,80	100,00
2017	137.970,84	95,74	6.145,47	4,26	144.116,32	100,00
2018	144.166,92	94,89	7.769,13	5,11	151.936,05	100,00
2019	124.046,03	93,83	8.159,27	6,17	132.205,30	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021a).

Çumra'da 2019 yılında 132 bin 205 ton süt üretilmiş olup bu süt miktarının %93,83'ü büyükbaş hayvanlardan, %6,17'si ise küçükbaş hayvanlardan elde edilmiştir. 2010 yılında üretilen süt miktarı baz alındığında %95 oranında artış göstermiştir. Yıllar itibariyle büyükbaş hayvanlardan elde edilen dalgalansa da süt miktarı sürekli artış göstermiştir. İlçede 2010 yılında 63 bin 666 ton süt üretilmiş olup bu değer 2019 yılında %95 oranında artış göstermiş olup 124 bin 46 tona yükselmiştir. Üretilen süt miktarının %91,68'i kültür sığırlarından, %7,97'si kültür melezi sığırlardan, %0,34'ü yerli sığırlardan, %0,02'si ise mandalardan elde edilmiştir.

Küçükbaş hayvanlardan 2010 yılında toplam 4 bin 228 ton süt elde edilmiş olup bu miktar 2019 yılında %96 oranında artış göstererek 8 bin 159 tona yükselmiştir. Süt üretimi içerisinde koyunların payı %91,50, keçilerin payı ise %8,50'dir. Bu üretilen sütün %87,12'si yerli koyunlardan, %8,49'u kıl keçilerden, %4,38'i merinos koyunlardan, %0,01'i ise tiftik keçilerden elde edilmiştir. Merinos cinsi koyunların ve

kıl keçilerin süt üretimi içerisindeki payı yıllar itibariyle git gide artmış ancak yerli koyun ve tiftik keçilerinin payı oransal olarak azalmıştır.

Çizelge 5.19. Çumra ilçesi küçükbaş hayvanlardan yıllara ve türlere göre elde edilen yapağı miktarı

Yıllar	Merinos- Yapağı		Yerli- Yapağı		Tiftik-Keçi		Kıl-Keçi		Toplam	
	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%	Ton	%
2010	7,83	5,12	143,69	93,89	-	-	1,52	0,99	153,04	100,00
2011	9,50	4,60	195,53	94,64	-	-	1,58	0,76	206,61	100,00
2012	11,37	4,60	233,28	94,28	-	-	2,78	1,12	247,43	100,00
2013	40,37	14,63	231,94	84,04	-	-	3,67	1,33	275,98	100,00
2014	28,98	16,07	146,35	81,14	-	-	5,04	2,79	180,37	100,00
2015	28,74	14,73	161,84	82,97	-	-	4,48	2,30	195,06	100,00
2016	29,22	15,77	151,47	81,77	-	-	4,56	2,46	185,25	100,00
2017	33,45	13,94	200,57	83,57	0,10	0,04	5,88	2,45	240,00	100,00
2018	34,41	13,97	204,59	83,07	0,01	0,00	7,27	2,95	246,28	100,00
2019	54,83	20,04	210,28	76,86	0,03	0,01	8,44	3,09	273,58	100,00
2020	71,00	20,26	268,38	76,57	0,03	0,01	11,09	3,16	350,50	100,00

Kaynak: (TÜİK, 2021a).

Çumra ilçesi küçükbaş hayvan türlerine ve yıllara göre üretilen yapağı ve kıl miktarı Çizelge 5.19'da verilmiştir. Çumra ilçesinde 2020 yılında 350 ton yapağı elde edilmiştir. Elde edilen yapağının %96,83'ü koyunlar tarafından, %3,14'ü keçiler tarafından üretilmiştir. Genel toplam içerisinde merinos koyunu yapağı miktarının %20,26'sını, yerli koyunlar %76,57'sini, kıl keçiler %3,16'sını, tiftik keçileri %0,01'ini oluşturmaktadır. Merinos koyunlardan ve kıl keçilerden elde edilen yapağının oranının miktarı yıllar geçtikçe sürekli artış göstermiştir.

5.9. Türkmencamili Mahallesi ile İlgili Bilgiler

Türkmencamili mahallesi nüfus yapısı

Çizelge 5.20'de Türkmencamili mahallesi yıllara göre nüfus varlığı ve Çumra ilçesi içerisindeki payı verilmiştir.

Çizelge 5.20. Türkmencamili mahallesi yıllara göre nüfus varlığı ve Çumra ilçesine oranı (kişi, %)

Yıllar	Kişi	Çumra İçindeki Oranı (%)
2010	990	1,53
2011	922	1,43
2012	855	1,33
2013	863	1,34
2014	876	1,35
2015	843	1,29
2016	804	1,22
2017	809	1,23
2018	812	1,22
2019	786	1,17
2020	764	1,13

Kaynak: (TÜİK, 2021d).

Türkmencamili mahallesinde 2020 yılında 764 kişi yaşamaktadır. Mahallede 2010 yılında 990 kişi ikamet ederken 2020 yılında bu değer %33 oranında azalış göstermiştir. Mahallenin nüfusu Çumra ilçesinin nüfus varlığının %1,13'ünü oluşturmaktadır.

Türkmencamili mahallesi bitkisel ürünler üretim alanı

Çizelge 5.21'de Türkmencamili mahallesinde 2019 yılında yetiştirilen tarla bitkileri ürünleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Çizelge 5.21. Türkmencamili mahallesinde yetiştirilen tarla ürünleri (da, %)

Ürün Adı	Ekilen Alan (da)	%
Mısır (Dane)	22.421,88	51,39
Arpa (Yemlik)	6.397,09	14,66
Ayçiçeği (Yağlık)	4.454,00	10,21
Şeker Pancarı	4.453,32	10,21
Mısır (Silajlık)	1.720,30	3,94
Buğday (Ekmeklik)	1.300,41	2,98
Yonca	1.160,43	2,66
Buğday (Makarnalık)	859,19	1,97
Fasulye (Kuru)	432,55	0,99
Macar Fiği (Yeşilot)	147,55	0,34
Macar Fiği (Muhtelif)	129,80	0,30
Yem Bezelyesi	85,62	0,20
Fasulye (Kuru-Tohumluk)	60,44	0,14
Nohut	6,05	0,01
Korunga (Muhtelif)	5,97	0,01
Toplam	43.634,59	100,00

Kaynak: (Anonim, 2020b).

Türkmencamili mahallesinde 2019 yılında 43.634 dekar alanda tarla bitkileri yetiştirilmiştir. Bu üretim alanının %51,39'unu dane mısır, %14,66'sını yemlik arpa, %10,21'ini yağlık ayçiçeği, %10,21'ini şeker pancarı, %3,94'ünü ise silajlık mısır yetiştirilen alanlar oluşturmaktadır. Mahalle de ekmeklik buğday, yonca, makarnalık buğday, kuru fasulye ve tohumluk kuru fasulye gibi ürünler de yetiştirilmektedir.

Çizelge 5.22. Türkmencamili mahallesinde yetiştirilen sebze ürünleri (da, %)

Ürün Adı	Ekilen Alan (da)	%
Kabak (Çerezlik)	338,27	81,64
Domates (Salçalık)	76,09	18,36
Toplam	414,36	100,00

Kaynak: (Anonim, 2020b).

Türkmencamili mahallesinde yetiştirilen sebze ürünleri ile ilgili bilgiler Çizelge 5.22'de verilmiştir. Türkmencamili mahallesinde 2019 yılında 414,36 dekar alanda sebze bitkileri yetiştirilmiştir. Bu alanın %81,64'inde çerezlik kabak, %18,36'sında salçalık domates yetiştirilmiştir.

Çizelge 5.23. Türkmencamili mahallesinde yetiştirilen meyve ürünleri (da, %)

Ürün Adı	Ekilen Alan (da)	%
Üzüm Sofralık-Çekirdekli	29,56	25,80
Elma (Muhtelif)	28,64	24,99
Elma (Golden)	17,00	14,83
Elma (Grannysmith)	16,50	14,40
Elma (Redchief)	16,50	14,40
Üzüm Kurutmalık-Çekirdekli	6,40	5,58
Toplam	114,60	100,00

Kaynak: (Anonim, 2020b).

Çizelge 5.23'de Türkmencamili mahallesinde yetiştirilen meyve ürünlerinin üretim alanları verilmiştir. Türkmencamili mahallesinde 2019 yılında 114,60 dekar alanda meyvecilik yapılmaktadır. Bu alanın %25,80'inde çekirdekli sofralık üzüm, %24,99'unda muhtelif elma, %14,83'ünde golden elma, %14,40'ında granny smith elma, %14,40'ında redchief elma, %5,58'inde ise çekirdekli kurutmalık üzüm yetiştirilmektedir.

Türkmencamili mahallesi hayvan varlığı

Türkmencamili mahallesinde yetiştirilen büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığına ilişkin bilgiler Çizelge 5.24'te verilmiştir. Türkmencamili mahallesinde 2019 yılında7 bin 822 adet hayvan bulunmaktadır. Bu hayvan varlığının %65,35'ini küçükbaş hayvan, %36,65'ini ise büyükbaş hayvan varlığı oluşturmaktadır.

Çizelge 5.24. Türkmencamili mahallesi 2019 yılı toplam hayvan varlığı (baş, %)

	Küçükbaş Hayvan Varlığı		Büyükbaş Hayvan Varlığı		Toplam Hayvan Varlığı	
	Baş	%	Baş	%	Baş	%
Çumra	159.740	65,84	82.882	34,16	242.622	100,00
Türkmencamili	4.955	63,35	2.867	36,65	7.822	100,00

Kaynak: (Anonim, 2020b).

Mahalledeki toplam hayvan varlığı Çumra ilçesindeki hayvan varlığının %3,23'ünü oluşturmaktadır. Mahallede 2019 yılında 2 bin 867 baş büyükbaş hayvan bulunmaktadır. Bu miktarın %99,76'sını sığır, %0,24'ünü ise manda varlığı

oluşturmaktadır. Çumra ilçesinde yetiştirilen büyükbaş hayvan varlığının %3,46'sı Türkmencamili mahallesinde bulunmaktadır.

Mahallede 2019 yılında 4 bin 955 baş küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bu sayının %98,08'ini koyun, %1,92'sini ise keçi varlığı oluşturmaktadır. Çumra ilçesinde yetiştirilen küçükbaş hayvan varlığının %3,10'u Türkmencamili mahallesinde bulunmaktadır.

6. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

6.1. İncelenen İşletmelerin Sosyo-Demografik Faaliyet Sonuçları

6.1.1. İşletmelerin arazi varlığı, tasarruf şekli ve üretim deseni

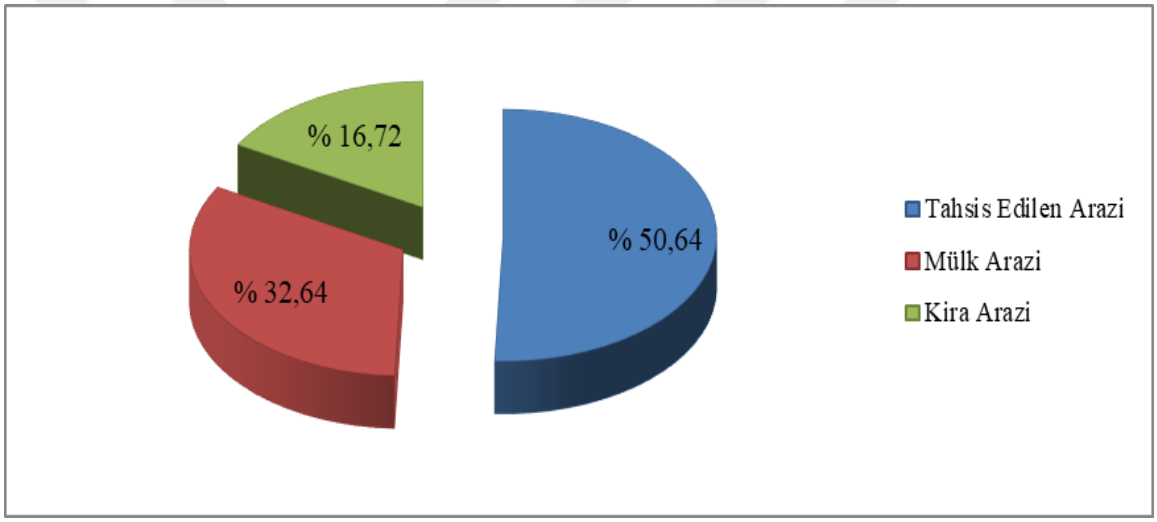
İşletme arazisi, işletmecinin üretim dönemi içerisinde işlediği toplam arazi miktarını ifade etmektedir (Akın, 1975). İncelenen işletmelerde işletme gruplarına göre arazi kullanım durumu Çizelge 6.1'de verilmiştir. Mülk, kira ve tahsis edilen arazilerden oluşan işletme arazisi ortalama olarak 193,65 dekardır. Az topraklı işletmelerin toplam arazisi 184,56 da olarak belirlenmiştir. Tespit edilen arazilerin %38,63'ü mülk, %14,07'si kira, %47,30'u tahsis edilen arazilerden oluşmaktadır. Topraksız işletmelerin toplam arazisi 212,69 dekar olarak tespit edilmiştir. Bu arazinin %20,09'u mülk, %22,28'i kira, %57,63'ü tahsis edilen arazi varlığından oluşmaktadır.

Çizelge 6.1. İncelenen işletmelerde mülkiyetine göre arazi varlığı (da, %)

	Mülk Arazi		Kira Arazi		Tahsis Edilen Arazi		Toplam	
	da	%	da	%	da	%	da	%
Az Topraklı İşletmeler	71,30	38,63	25,97	14,07	87,30	47,30	184,56	100,00
Topraksız İşletmeler	42,74	20,09	47,38	22,28	122,57	57,63	212,69	100,00
İşletmeler Ortalaması	62,07	32,64	32,88	16,72	98,70	50,64	193,65	100,00

Çizelge 6.1'den görüldüğü gibi işletmelerin sahip olduğu arazi miktarının %50,64'ü hazineden tahsis edilen arazilerden oluşmaktadır. Çiftçilerin daha sonradan satın alma ve miras yolu ile elde ettiği mülk ve kiralama usulü ile kullandığı kira arazilerin toplam miktarının işletmenin sahip olduğu arazi varlığı içerisindeki oranı %49,36'dır. Tanrıverdi ve Çelik (2016) yılında yaptıkları çalışmada ortalama işletme arazisi miktarını 183,60 dekar olarak hesaplamışlardır. Araştırma alanında incelenen işletmelerde ortalama işletme büyüklüğü Türkiye ortalamasının (6.1 ha) üç katı yüksek olduğu belirlenmiştir. Oğuz (1991) tarafından Konya ilinde yapılan araştırmada ise işletme arazisi genişliği 263,53 da ve bu arazinin; %95,32'sinin mülk arazi, %3,37'sinin kiraya tutulan arazi ve %1,31'inin de ortağa tutulan arazilerden oluştuğunu bildirilmiştir. Oğuz ve Mülayim (1997) tarafından Konya ilinde yapılan araştırmada işletme arazisi genişliği 201,95 da bulunurken, bu arazinin; %79,93'ü mülk arazi, %16,45'i kiraya tutulan arazi ve %3,62'si de ortağa tutulan arazilerden oluştuğu

bildirilmiştir. Arısoy ve Oğuz (2005) Konya ilinde yaptıkları bir çalışmada; tüm işletmeler için işletme arazisi genişliğini ortalama 206,07 dekar olarak hesaplarken Bayaner (1995) tarafından Konya ilinde yapılan araştırmada işletme arazisi genişliği 143,41 da bulunmuş ve bu arazilerin, %79,01'inin mülk, %11,72'sinin kiraya tutulan arazi ve %9,27'sinin ise ortağa tutulan arazilerden oluştuğu belirlenmiştir. Ağızan (2018) yılında Konya ilinde yaptığı çalışmada işletme arazisi miktarını 218,87 dekar olarak hesaplamıştır. Kan ve Direk (2006) Konya ilinin Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde yaptığı çalışmada incelediği işletmelerin kullandığı arazinin %79,30'unun mülk arazi %20,70'inin ise kiralık arazi olduğunu belirlemiştir. Aksoyak (2004) tarafından yapılan çalışmada işletmeler ortalaması işletme arazisi büyüklüğü 242,54 dekardır.

Grafik 6.1. İşletmelerde mülkiyet durumuna göre arazi kullanım durumu (%)

Grafik 6.1'de işletmelerde mülkiyet durumuna göre arazi kullanım durumu verilmiştir. İşletmelerin sahip olduğu arazilerin %50,64'ü ise tahsis edilen arazilerden, %32,64'ü mülk, %16,72'si kira arazilerden oluşmaktadır. Tahsis edilen araziler sonrasında başka arazi satın alma durumu Çizelge 6.2'de verilmiştir.

Çizelge 6.2. Tahsis edilen araziler sonrasında başka arazi satın alma durumu (Sayı, %)

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Az Topraklı İşletmeler	9,00	20,45	35,00	79,55	44,00	100,00
Topraksız İşletmeler	4,00	19,05	17,00	80,95	21,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	7,38	20,00	29,18	80,00	65,00	100,00

İşletmecilerin %80'i tahsis edilen araziler sonrasında arazi satın almamış iken %20'si tahsis arazilere ek arazi satın almıştır. Az topraklı işletmecilerin %20,45'i arazi satın almış, %79,55'i ise arazi satın almamıştır. Topraksız işletmelerde işletmecilerin %80,95'i mevcut arazi varlığını korurken, %19,05'i mülk arazi miktarını genişletmiştir.

Hazineden tahsis edilen araziler haricinde çiftçilerin tarımsal üretim yapmak için komşu, akraba vb. gibi kişilerden kiralama usulü arazi kullanıp kullanmadığına dair bilgiler Çizelge 6.3'te verilmiştir.

Çizelge 6.3. Tahsis araziler hariç arazi kiralama durumu (Sayı, %)

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Az Topraklı İşletmeler	14,00	31,82	30,00	68,18	44,00	100,00
Topraksız İşletmeler	7,00	33,33	14,00	66,67	21,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	11,74	32,31	24,83	67,69	65,00	100,00

İşletmecilerin %67,69'u aktif olarak kullandıkları mülk arazileri ve tahsis arazileri hariç arazi kiralaması yapmazken, %32,31'i mevcut arazilerine ek arazi kiralayarak tarımsal üretim faaliyeti gerçekleştirmektedir. Az topraklı işletmelerde işletmecilerin %68,18'i arazi kiralama yapmamakta, %31,82'si arazi kiralama yoluna gitmektedir. Topraksız işletmecilerin ise %66,67'si kiralama arazi kullanmazken, %32,31'i arazi kiralamaktadır.

Çizelge 6.4. Kiracılık usulü ile arazi işlenen mahalleler (Sayı, %)

		Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Türkmencamili	Sayı	15,00	7,00	12,42
	%	93,75	100,00	95,77
Ürünlü	Sayı	1,00	0,00	0,68
	%	6,25	0,00	4,23
Toplam	Sayı	16,00	7,00	23,00*
	%	100,00	100,00	100,00

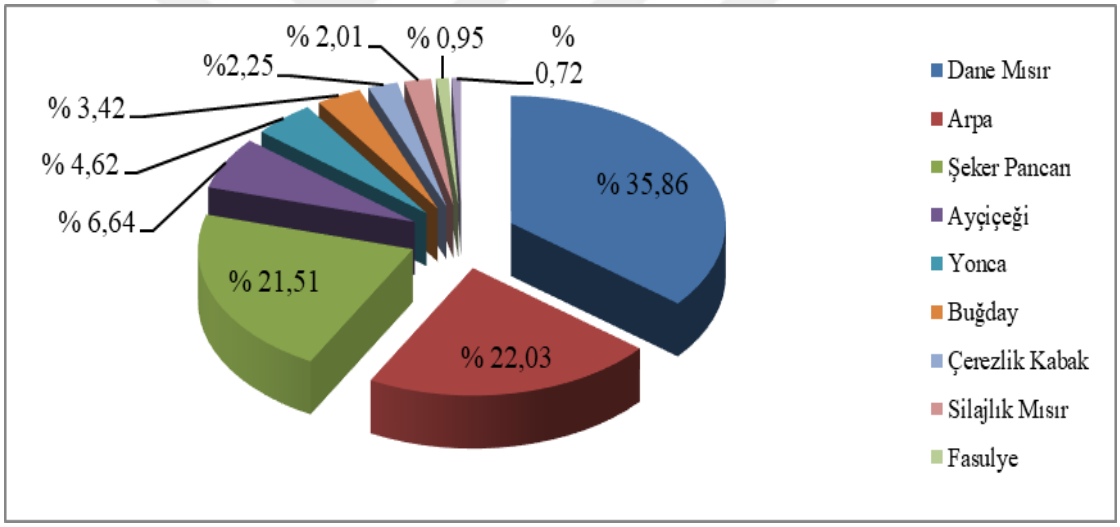
*: Hem Türkmencamili hem de Ürünlü mahallesinde arazi kiralayan üreticiler bulunmaktadır.

Arazi kiralayan üreticilerin hangi mahalleden arazi kiralaması yaptığı ile ilgili bilgiler Çizelge 6.4'te verilmiştir. İşletmecilerin %95,77'si faaliyet gösterdikleri Türkmencamili mahallesinde arazi kiralaması yaparken %4,23'ü yine aynı ilçeye bağlı Ürünlü mahallesinde arazi kiralamaktadır.

Çizelge 6.5. İncelenen işletmelerde bitkisel ürünler üretim alanı (da, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	da	%	da	%	da	%
Dane Mısır	69,11	37,44	70,12	32,97	69,43	35,86
Arpa	39,39	21,34	49,52	23,28	42,66	22,03
Şeker Pancarı	38,98	21,12	47,26	22,22	41,65	21,51
Ayçiçeği	14,82	8,03	8,76	4,12	12,86	6,64
Yonca	7,60	4,12	11,79	5,54	8,95	4,62
Buğday	4,66	2,52	10,71	5,04	6,62	3,42
Çerezlik Kabak	5,64	3,05	1,67	0,78	4,35	2,25
Silajlık Mısır	1,99	1,08	7,86	3,69	3,88	2,01
Fasulye	2,16	1,17	1,19	0,56	1,85	0,95
Fiğ	0,23	0,12	3,81	1,79	1,38	0,72
Toplam	184,56	100,00	212,69	100,00	193,65	100,00

Çizelge 6.5'te incelenen işletmelerde bitkisel ürünlerin üretim alanları verilmiştir. İşletmelerde ortalama olarak toplam 193,65 dekar alanda üretim yapılmaktadır. Toplam üretim alanı içerisinde dane mısır 69,43, arpa 42,66, şeker pancarı 41,65 ayçiçeği 12,86, yonca 8,95, buğday 6,62 çerezlik kabak 4,35, silajlık mısır 3,88, fasulye 1,85, fiğ ise 1,38 dekar alanda yetiştirilmektedir.

Grafik 6.2. İncelenen işletmelerde bitkisel ürün ekim alanları (%)

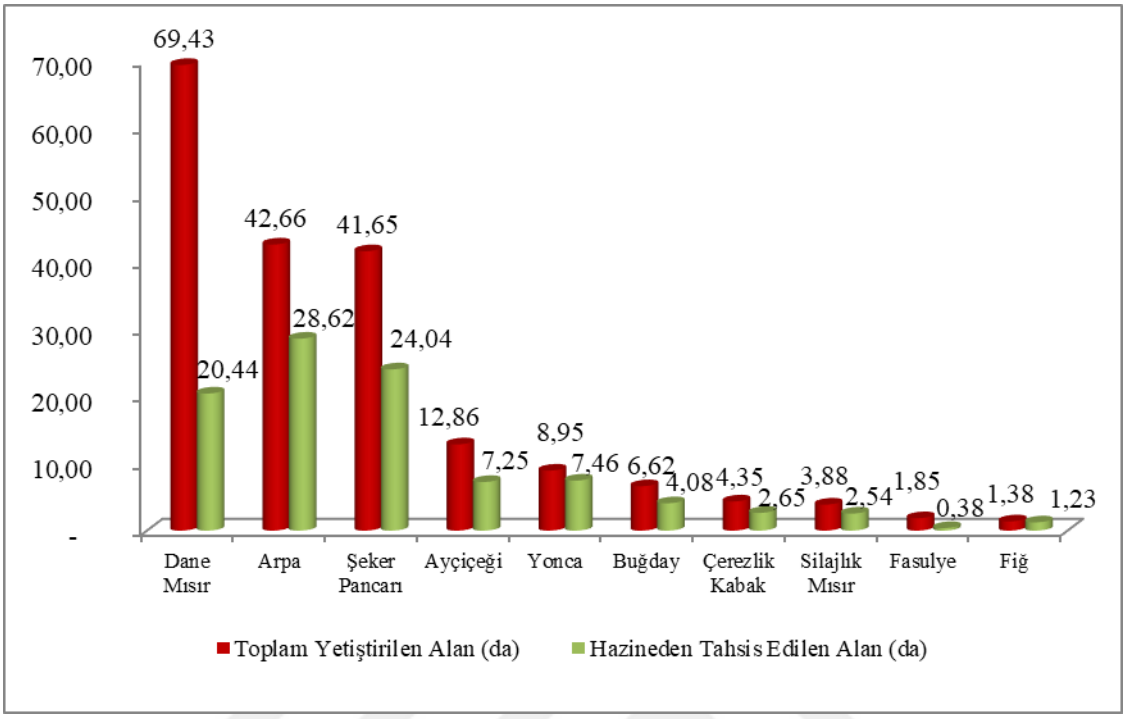
Grafik 6.2'de işletmelerde yetiştirilen bitkisel ürünlere ait alanların oranları verilmiştir. Toplam üretim alanının %35,86'sında dane mısır, %22,03'ünde arpa, %21,51'inde şeker pancarı, %6,64'ünde ayçiçeği, %4,62'sinde yonca, %3,42'sinde buğday, %2,25'inde çerezlik kabak, %2,01'inde silajlık mısır, %0,95'inde fasulye, %0,72'sinde ise fiğ yetiştirilmektedir. Bozdemir (2017), incelediği tarım işletmelerinde ortalama işletme arazilerinin %41,22'sinde dane mısır, %11,50'sinde şeker pancarı yetiştirildiğini tespit etmiştir.

6.1.2. İşletmelerin toplam arazi varlığı içinde hazine arazileri varlığı ve üretim deseni

Çizelge 6.6'da yetiştiriciliği yapılan ürünlerin mülkiyetine göre üretim alanları verilmiştir. İşletmelerde yetiştirilen ürünlerin hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilme durumunu incelemek üzere yapılan tabloda işletmeler ortalaması olarak yaklaşık 98,70 dekar hazine tahsisi arazide üretim yapılmaktadır. Dane mısır üretimi toplam 69,43 dekar alanda yapılmaktadır. Bu alanın 20,44'ü hazineden tahsis edilen alanlardan oluşmaktadır. Aynı şekilde 42,66 dekar arpa yetiştiriciliği yapılan alanın 28,62'sini, 41,65 dekar şeker pancarı yetiştirilen alanın 24,04'ünü, 12,86 dekar ayçiçeği yetiştirilen alanı 7,25'ini, 8,95 dekar yonca yetiştirilen alanın 7,46'sını, 4,35 dekar çerezlik kabak yetiştirilen alanın 2,65'ini,6,62 dekar buğday yetiştirilen alanın 4,08'inde, 3,88 dekar silajlık mısır yetiştirilen alanın 2,54'ünü, 1,85 dekar fasulye yetiştirilen alanın 0,38'ini, 1,38 dekar fiğ yetiştirilen alanın 1,23'ünü hazineden alınan tahsis arazilerde yapılan üretimin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 6.6. Yetiştiriciliği yapılan ürünlerin mülkiyetine göre üretim alanı (da, %)

	Az Topraklı İşletmeler							Topraksız İşletmeler							İşletmeler Ortalaması						
	Mülk		Kira		Tahsis		Toplam	Mülk		Kira		Tahsis		Toplam	Mülk		Kira		Tahsis		Toplam
	da	%	da	%	da	%	da	da	%	da	%	da	%	da	da	%	da	%	da	%	da
Arpa	11,53	16,18	4,66	17,94	23,19	26,57	39,39	5,36	12,53	4,17	8,79	40,00	32,63	49,52	9,54	15,37	4,50	13,68	28,62	29,00	42,66
Buğday	2,78	3,91	-	-	1,88	2,15	4,66	2,02	4,74	-	-	8,69	7,09	10,71	2,54	4,09	-	-	4,08	4,13	6,62
Şeker Pancarı	7,10	9,96	5,00	19,26	26,88	30,78	38,98	7,38	17,27	21,79	45,98	18,10	14,76	47,26	7,19	11,59	10,42	31,70	24,04	24,36	41,65
Dane Mısır	36,58	51,31	14,20	54,70	18,32	20,99	69,11	27,38	64,07	17,86	37,69	24,88	20,30	70,12	33,61	54,15	15,38	46,78	20,44	20,71	69,43
Silajlık Mısır	1,99	2,79	-	-	-	-	1,99	-	-	-	-	7,86	6,41	7,86	1,35	2,17	-	-	2,54	2,57	3,88
Yonca	1,92	2,69	-	-	5,68	6,51	7,60	0,60	1,39	-	-	11,19	9,13	11,79	1,49	2,40	-	-	7,46	7,56	8,95
Çerezlik Kabak	1,09	1,53	1,42	5,47	3,13	3,58	5,64	-	-	-	-	1,67	1,36	1,67	0,74	1,19	0,96	2,92	2,65	2,69	4,35
Fasulye	1,70	2,39	0,45	1,75	-	-	2,16	-	-	-	-	1,19	0,97	1,19	1,15	1,86	0,31	0,94	0,38	0,39	1,85
Ayçiçeği	6,36	8,93	0,23	0,88	8,23	9,42	14,82	-	-	3,57	7,54	5,19	4,23	8,76	4,31	6,94	1,31	3,98	7,25	7,34	12,86
Fiğ	0,23	0,32	-	-	-	-	0,23	-	-	-	-	3,81	3,11	3,81	0,15	0,25	-	-	1,23	1,25	1,38
Toplam	71,30	100,00	25,97	100,00	87,30	100,00	184,56	42,74	100,00	47,38	100,00	122,57	100,00	212,69	62,07	100,00	32,88	100,00	98,70	100,00	193,65

Grafik 6.3. Hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerin toplam alana oranı (da)

Grafik 6.3'de hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerin toplam alan içerisindeki payı gösterilmiştir. Dane mısır yetiştirilen 69,43 da alanın %20,71'i, arpa yetiştirilen 42,66 da alanın %29,00'u, şeker pancarı yetiştirilen 41,65 da alanın %24,36'sı, ayçiçeği yetiştirilen 12,86 da alanın %7,34'ü, yonca yetiştirilen 8,95 da alanın %7,56'sı, buğday yetiştirilen 6,62 da alanın %4,13'ü, çerezlik kabak yetiştirilen 4,35 da alanın %2,69'u, silajlık mısır yetiştirilen 3,88 da alanın %2,57'sini, fasulye yetiştirilen 1,85 da alanın %0,39'unu, fiğ yetiştirilen 1,38 da alanın %1,25'ini hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünler oluşturmaktadır. Toplam üretim yapılan 193,65 dekar alanın 98,70 dekarı hazineden tahsis edilen alanlardan oluşmaktadır. Toplam arazi içindeki tahsis arazi de yapılan tarımsal üretimin payı %50,64'dür.

6.1.3. İşletmelerin nüfus ve işgücü varlığı

Nüfus, varlığı sebebi ile sosyal ve ekonomik bir varlıktır (Erkuş, 1979). Nüfus bütün sektörlerde işgücü kaynağı olarak kullanıldığı gibi, çeşitli sektörlerin ürettiği mal ve hizmetleri tüketmesi bakımından da önemlidir (Erkuş ve ark., 1995). Tarımdaki nüfusun çeşitli yönleriyle incelenmesi ile işgücü yapısı ortaya konulmaktadır. Bu işletmelerdeki aile işgücü kaynağı, tarım işletmelerinin nüfus varlığını oluşturmaktadır.

6.1.3.1. İncelenen işletmelerde nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyetlere göre dağılımı

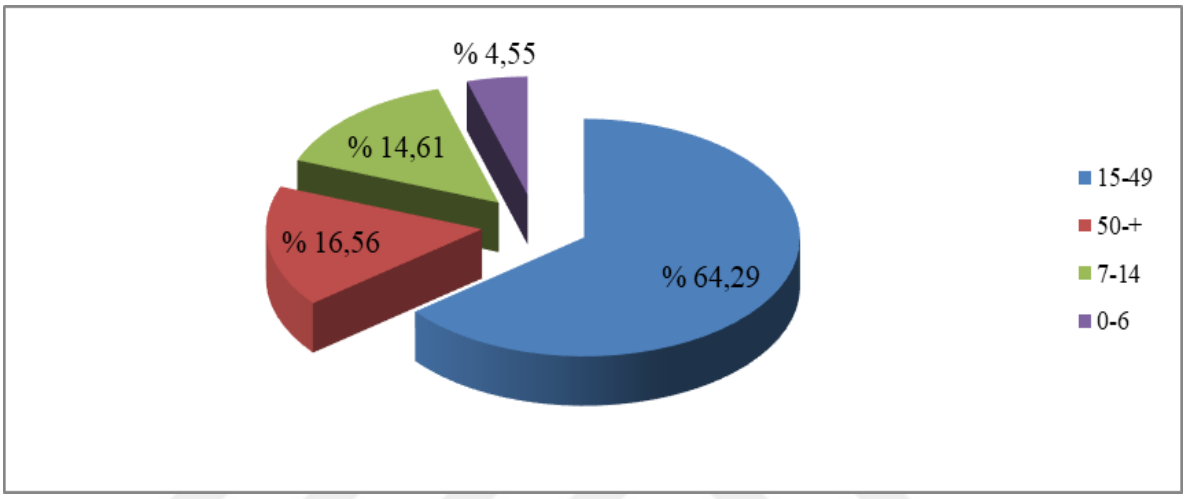
İşletmelerde bulunan nüfus, tarım işletmelerinin yönetiminden, işgücü kaynağına kadar birçok görevi üstlenmektedir. İşletmelerde nüfusu oluşturan işletmeci ve aile bireylerinin işletme ile ilgili kararları alması gerekir. Ekonomik analizlerde üretim faktörlerinden biri olan işgücünün miktarı, yaşı ve eğitim durumunun incelenmesi gerekir (Makeham ve Malcolm, 1986). İncelenen işletmelerde nüfusun yaş gruplarına ve cinsiyetlere göre dağılımı Çizelge 6.7'de verilmiştir.

Çizelge 6.7. İşletme gruplarında nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı (Kişi, %)

	Yaş Grupları										
	0-6		7-14		15-49		50-+		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E + K
Az Topraklı İşletmeler	0,07	0,09	0,43	0,20	1,50	1,41	0,48	0,41	3,07	1,52	4,59
Topraksız İşletmeler	0,24	0,10	0,38	0,43	1,86	1,48	0,38	0,19	3,67	1,38	5,05
İşletmeler Ortalaması	0,12	0,09	0,42	0,28	1,62	1,43	0,45	0,34	3,26	1,48	4,74
Toplam Nüfusa Oranı	2,60	1,95	8,77	5,84	34,09	30,19	9,42	7,14	68,83	31,17	100,00
Yaş Gruplarının Toplam Nüfusa Oranı	4,55		14,61		64,29		16,56		100,00		100,00

İşletme başına ortalama nüfus varlığı 4,74 kişidir. Ortalama nüfus varlığı az topraklı işletmelerde 4,59, topraksız işletmelerde ise 5,05 kişi olarak tespit edilmiştir. Toplam nüfus varlığının %68,83'ü erkek, %31,17'si kadın bireylerden oluşmaktadır. Şahin ve ark. (2013) tarafından yapılan çalışmada kooperatifler ortaklarının %62,22'sinin çalışma çağındaki aktif nüfustan oluştuğu belirtilmiştir. Şahinli (2011) tarafından yapılan çalışmada işletmeler ortalamasına göre toplam nüfusun %49,64'ü erkek, %50,36'sı ise kadın nüfustan oluştuğu tespit edilmiştir. Peker ve Oğuz (2008) Konya ili Çumra ilçesinde domates üreten

tarım işletmeleri ile yaptıkları çalışmada işletme ortalamasının ortalama nüfus varlığını 5,55 kişi hesaplamışlardır. İncelenen tarım işletmelerinin toplam nüfus varlığının %51,82'si erkeklerden, %48,12'si kadınlardan oluşmaktadır. Karakuş (2017) Konya ili Çumra ilçesinde incelediği işletmelerde nüfusun yaklaşık %29,00'unun 50 yaş ve üzeri olduğunu, %67,34'ünün ise 15-49 yaş aralığında olduğunu bildirmiştir.

Grafik 6.4. İncelenen işletmelerdeki nüfus varlığının yaş gruplarına göre dağılımı (%)

İncelenen işletmelerdeki nüfus varlığının yaş gruplarına göre dağılımı Grafik 6.4'te verilmiştir. İşletmelerde bulunan bireylerin %64,29'u 15-49, %16,56'sı 50 yaş ve üzeri, %14,61'i 7-14, %4,55'i ise 0-6 yaş grubundaki kişilerden oluşmaktadır. Aktif nüfus olarak ifade edilen fiili olarak çalışabilen nüfus olan 15-49 yaş arasındaki nüfus varlığının %64,29 olması dikkat çekmektedir. Bu durum işletmelerde büyük bir işgücü potansiyelinin varlığını göstermektedir. Aksoyak (2004) yılında Konya ilinde yaptığı çalışmada nüfusun %67,27'sini 15-64 yaş grubunun oluşturduğunu tespit etmiştir. Bozdemir (2017), Konya ilinde yaptığı çalışmada 15-49 yaş aralığı %51,42 nüfus varlığına sahip olduğunu ifade etmektedir.

6.1.3.2. İncelenen işletmelerde aile işgücü varlığı

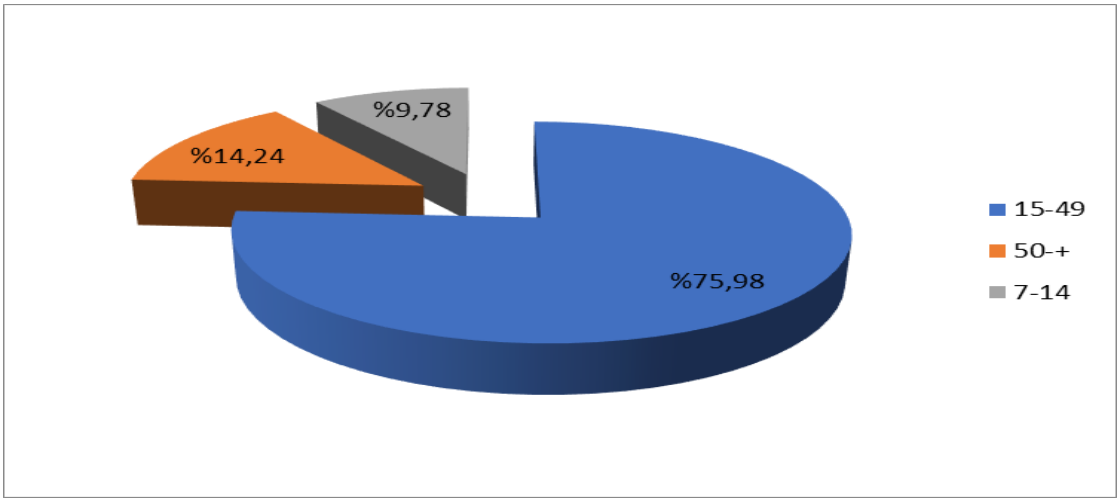
Mevcut kaynaklardan faydalanma ve sermayenin oluşumu için işgücüne ihtiyaç vardır. Bu nedenle işgücü üretim olgusunun aktif elemanı sayılmaktadır(Aksöz, 1971). İncelenen işletmelerde işgücü kapasitesini belirlemek amacıyla aile işgücü çalışabilir yaşta olan Erkek İşgücü Birimi (EİB) cinsinden belirlenmiştir. Tarımsal faaliyetlerde 7-14 yaş

grubundaki çocuk nüfusun da çalıştırılması nedeniyle, çalışabilir nüfus 7 ve daha yukarı yaş kabul edilmiştir (Karagölge, 1973). İşletmelerin daha verimli çalışabilmesi üretim faktörlerinin denge içerisinde bir arada olmasını gerektir (Yeteroğlu, 2010). Bu sebepledir ki incelenen işletmelerde aile işgücü potansiyelinin belirlenmesinde Erkek İşgücü Birimi (EİB) esas alınmıştır. Nüfusun EİB'ne çevrilmesinde izlenen yol araştırmanın yöntem kısmında belirtildiği gibi hesaplanmıştır. İncelenen işletmelerde aile işgücü varlığı Çizelge 6.8'de verilmiştir.

Çizelge 6.8. İncelenen işletmelerde aile işgücü varlığı (EİB, %)

	7-14		15-49		50-+		Toplam		
	E	K	E	K	E	K	E	K	E + K
Az Topraklı İşletmeler	0,22	0,10	1,50	1,06	0,36	0,20	2,07	1,36	3,44
Topraksız İşletmeler	0,19	0,21	1,86	1,11	0,29	0,10	2,33	1,42	3,75
İşletmeler Ortalaması	0,21	0,14	1,62	1,07	0,33	0,17	2,16	1,38	3,54
Toplam işgücüne Oranı %	5,87	3,91	45,65	30,33	9,46	4,78	60,98	39,02	100,00
Yaş Gruplarının Toplam İşgücüne Oranı %		9,78		75,98		14,24		100,00	100,00

İncelenen işletmelerin sahip olduğu ortalama aile işgücü varlığı 3,54 EİB'dir. Bu işgücünün 2,16 EİB'si erkek, 1,38 EİB'si kadın işgücüdür. Toplam aile işgücü varlığının cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde erkek işgücünün oranının %60,98, kadın işgücü oranının ise %39,02 olduğu görülmektedir.

Grafik 6.5. Aile işgücü varlığının yaş gruplarına göre oransal dağılımı (%)

Grafik 6.5'te aile işgücü varlığının yaş gruplarına göre oransal dağılımı verilmiştir. Yaş grupları itibari ile incelendiği takdirde bireylerin %75,98'inin 15-49, %14,24'ünü 50 yaş ve üzeri, %9,78'inin ise 7-14 yaş grubunda bulunduğu belirlenmiştir. Orhan (2019) Konya ilinde yaptığı çalışmada 15-49 yaş arasındaki nüfusun işletmeler ortalamasında %46,31, 14 yaşından daha küçük nüfusunda %27,05 oranında bulunduğunu tespit etmiştir.

Aile işgücü potansiyeli (EİG), işgücü potansiyelini ölçebilmek ve diğer işgücü potansiyelleri ile karşılaştırabilmek için hesaplanmıştır. Konya bölgesi için tarımda çalışılabilir gün sayısı 280 gün olarak bulunmuştur (Oğuz ve Mülayim, 1997; Kaya, 2020). Erkek işgücü (EİG) nüfusun cinsiyet, yaş grupları açısından iş başarma gücü olarak tanımlanabilmekle birlikte günlük 8 saatlik çalışma ve 1,00 erkek işgücünün oluşturduğu işgücünü temsil etmektedir (Erkuş, 1979; Kaya, 2020). Öğrenim çağındaki nüfusun yılda 90 gün çalışabileceği varsayılmıştır (Oğuz ve Mülayim, 1997; Altıntaş, 2006). Çizelge 6.9'da incelenen işletmelerdeki işgücü potansiyeli (EİG) verilmiştir.

Çizelge 6.9. İncelenen işletmelerde işgücü potansiyeli (EİG)

	Aile İşgücü Potansiyeli		Aile İşgücü Kullanımı		Toplam Kullanılan Aile İşgücü	İşletmede Kullanılan	
	EİB	EİG	İşletmede	Tarım Dışında		Yabancı İşgücü	Toplam İşgücü
			EİG	EİG	EİG		
Az Topraklı İşletmeler	3,44	962,50	380,34	79,43	459,77	42,09	501,86
Topraksız İşletmeler	3,75	1050,00	365,71	72,62	438,33	34,76	473,10
İşletmeler Ortalaması	3,54	990,77	375,62	77,23	452,85	39,72	492,57

İncelenen işletmelerde aile işgücü potansiyeli ortalama 990,77 EİG'dir. Aile işgücü potansiyelinin 375,62 EİG'si işletmede, 77,23 EİG'si ise tarım dışında kullanılmaktadır. Mevcut aile işgücü potansiyelinin yalnızca 452,85 EİG'si kullanılmaktadır. Toplam EİG'nin yalnızca %45,70'i kullanılmaktadır. Toplam kullanılan EİG'nin ise %82,95'i işletmede, %17,05'i tarım dışı işlerde kullanılmaktadır. Yabancı işgücü kullanımı işletmelerde ortalama 39,72 EİG olarak tespit edilmiştir. Yabancı işgücü toplamı ile birlikte kullanılan EİG 492,57'dir. Yeteroğlu (2010) yılında yaptığı çalışmada da benzer sonuçlar elde etmiştir. Araştırma alanında örneğe çıkan işletmeler topraksız ve az topraklı işletme olarak sınıflandırıldığından dolayı tarımsal faaliyetlerde kullanılan işgücünün kaynağını

aile işgücü oluşturmaktadır. Toplam kullanılan işgücü potansiyelinin yalnızca yaklaşık %8'i yabancı işgücü tarafından sağlanmaktadır.

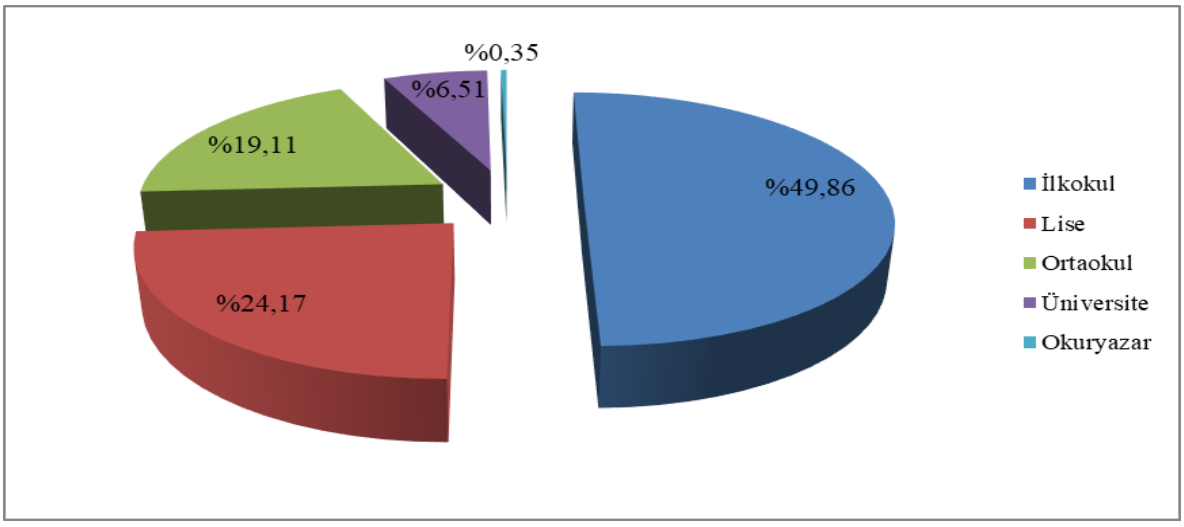
6.1.3.3. İncelenen işletmelerde nüfusun eğitim durumu

Tarımsal teknolojik yeniliklerin benimsenmesi ve uygulanabilmesi her şeyden önce üreticilerin bilgi ve becerilerine bağlı olmakta, bilgi ve beceriler ise üreticilerin eğitimine göre değişebilmektedir. Üretici ve ailesinin yazılı olarak belli bilgileri edinebilmeleri için her şeyden önce okuryazar olmaları gerekmektedir (Fidan, 1996).

Çizelge 6.10. İncelenen işletmelerde bulunan nüfusun eğitim durumu (Sayı, %)

	Okur Yazar		İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Az Topraklı İşletmeler	1,00	0,51	91,00	46,67	40,00	20,51	48,00	24,62	15,00	7,69	195,00	100,00
Topraksız İşletmeler	-	-	56,00	56,57	16,00	16,16	23,00	23,23	4,00	4,04	99,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	0,68	0,35	79,69	49,86	32,25	19,11	39,92	24,17	11,45	6,51	294,00	100,00

İncelenen işletmelerde bulunan nüfusun eğitim durumları Çizelge 6.10'da verilmiştir. İncelenen işletmelerde işletme yöneticisi ve ailesini oluşturan toplam 294 adet nüfusun eğitim durumu incelenmiştir. Hesaplamaya 0-6 yaş arası nüfus dahil edilmemiştir.

Grafik 6.6. İşletmede bulunan bireylerin eğitim durumu (%)

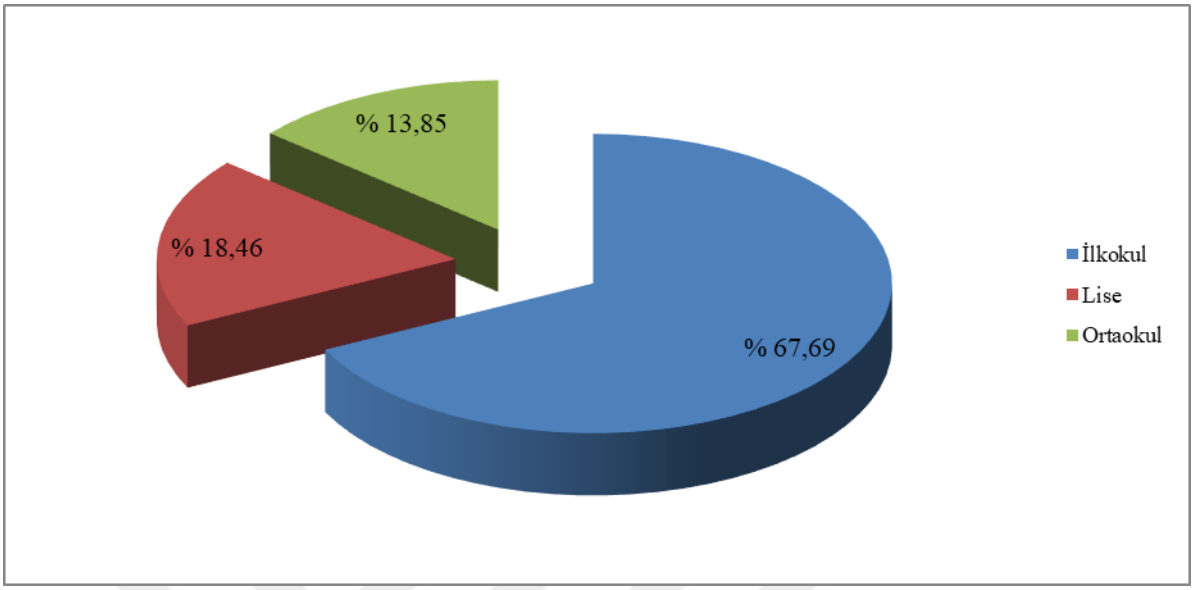
Grafik 6.6'da işletmede bulunan bireylere ait eğitim durumları verilmiştir. Araştırma alanında görüşme gerçekleştirilen işletmelerde bulunan bireylerin %49,86'sını ilkokul, %21,17'sini lise, %19,11'ini ortaokul, %6,51'ini üniversite okuyan ya da mezun olan bireyler oluşturmaktadır. Bireylerin %0,35'i ise okuryazardır. Şahin ve ark. (2013) tarafından yapılan çalışmada incelenen bireylerin, %50,50'sinin, Gür (2020) tarafından yapılan çalışmada ise incelenen bireylerin %54,44'ünün Orhan (2019) tarafından yapılan çalışma da %62,53'ünün, Ağızan (2018) yılında yaptığı çalışmada işletmelerdeki nüfusun %55,92'sinin ilkokul mezunu olduğunu tespit edilmiştir.

İşletme yöneticilerinin kişisel nitelikleri, sosyal özellikleri işletmelerin yönetim biçimi, organizasyonu, teknolojik yeniliklerin benimsenmesi ve uygulanması gibi bütün işletme faktörleri üzerinde etkilidir (Hazneci, 2007). İncelenen işletmelerde işletme yöneticisinin eğitim durumu Çizelge 6.11'de verilmiştir.

Çizelge 6.11. İncelenen işletmelerde işletme yöneticisinin eğitim durumu (Sayı, %)

	İlkokul		Ortaokul		Lise		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Az Topraklı İşletmeler	27,00	61,36	8,00	18,18	9,00	20,45	44,00	100,00
Topraksız İşletmeler	17,00	80,95	1,00	4,76	3,00	14,29	21,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	23,77	67,69	5,74	13,85	7,06	18,46	65,00	100,00

Araştırma alanında bulunan işletmelerde 65 adet işletme yöneticisi bulunmaktadır. İşletme yöneticileri arasında okuryazar olan ya da üniversite mezunu olan üreticiye rastlanmamıştır. Araştırma alanında faaliyet gösteren işletmelerde işletmecilerin %32,31'ini ortaokul ve lise düzeyinde eğitim seviyesine sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum toprak dağıtımında hak sahibi olmayı etkileyen hususların başında gelmektedir. Toprak dağıtımında verilen 100 puanın %20'si tahsil durumu ve zirai eğitim şartlarının sağlanması ile elde edilmektedir.

Grafik 6.7. İşletme yöneticisin eğitim durumu (%)

İncelenen işletmelerde işletme yöneticisinin eğitim durumu Grafik 6.7'de verilmiştir. İşletme yöneticisinin %67,69'u ilkokul, %18,46'sı lise, %13,85'i ise ortaokul mezunu olduğu tespit edilmiştir.

6.2. İşletmelerin Sermaye Yapısı

Mal ve hizmet üretimi için gerekli olan işgücü, sermaye, toprak ve müteşebbis diye adlandırılan dört üretim faktöründen birisi olan sermaye; işletmelerin kurulması, faaliyetlerinin sürdürülmesi ve işletmenin amacına ulaşabilmesi için varlığı zorunlu olan para ve malların tümüdür. Sermaye; fonksiyonlarına ve bir muhasebe döneminde paraya çevrilebilme durumuna göre sınıflandırılabilmektedir. Tarımda sermayenin en fazla fonksiyonlarına göre sınıflandırılma şekli kullanılmaktadır(Karacan, 1991; Yeteroğlu, 2010). Araştırma alanında az topraklı ve topraksız işletmelerde sermayenin hesaplanmasında sermayenin fonksiyonlarına göre dağılımı esas alınmış olup aktif ve pasif sermaye olarak incelenmiştir.

6.2.1. Aktif sermaye

Aktif sermaye, arazi (çiftlik) sermayesi ve işletmecilik sermayesinden oluşmaktadır. Arazi sermayesi, aktif sermayenin toprağa bağlı olan grubunu oluşturmaktadır. Arazi sermayesi unsurları içerisinde toprak, arazi ıslahı ve bina sermayesi yer almaktadır. İşletme

sermayesi ise sabit ve döner işletme sermayesi olarak incelenmiştir. Sabit işletme sermayesi unsurları hayvan ve alet-makine sermayesinden oluşmakta iken döner işletme sermayesi malzeme-mühimmat ve para sermayesinden oluşmaktadır (Oğuz ve Bayramoğlu, 2014).

6.2.1.1. Arazi sermayesi (Çiftlik sermayesi)

Arazi sermayesi, toprak sermayesi ile toprağa bağlı olan arazi ıslahı sermayesi, bina sermayesi, bitki sermayesi ve av ve balık sermayesinden oluşmaktadır. İncelenen işletmelerde av ve balık sermayesine rastlanılmadığı için bu sermaye grubuna değinilmeyecektir. Çizelge 6.12'de toprak sermayesinin tasarruf şekillerine göre değeri verilmiştir.

Çizelge 6.12. Toprak sermayesinin tasarruf şekillerine göre değeri (TL, %)

		Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Mülk Arazi	TL	893.407,66	538.805,27	778.843,81
	%	38,63	20,09	32,64
Kira Arazi	TL	325.380,38	597.338,44	413.243,75
	%	14,07	22,28	16,72
Tahsis Edilen Arazi	TL	1.093.975,83	1.545.275,51	1.239.780,34
	%	47,30	57,63	50,64
Toplam	TL	2.312.763,87	2.681.419,22	2.431.867,91
	%	100,00	100,00	100,00

Çizelge 6.12'den görüldüğü gibi işletme başına düşen toprak sermayesi 2.431.867,91 TL'dir. Bu değerin %50,64'ünü hazineden alınan tahsis arazileri %32,64'ünü mülk araziler, %16,72'sini ise kiralama usulü ile kullanılan araziler oluşturmaktadır.

Çizelge 6.13. İncelenen işletmelerde arazi ıslahı sermayesi (TL)

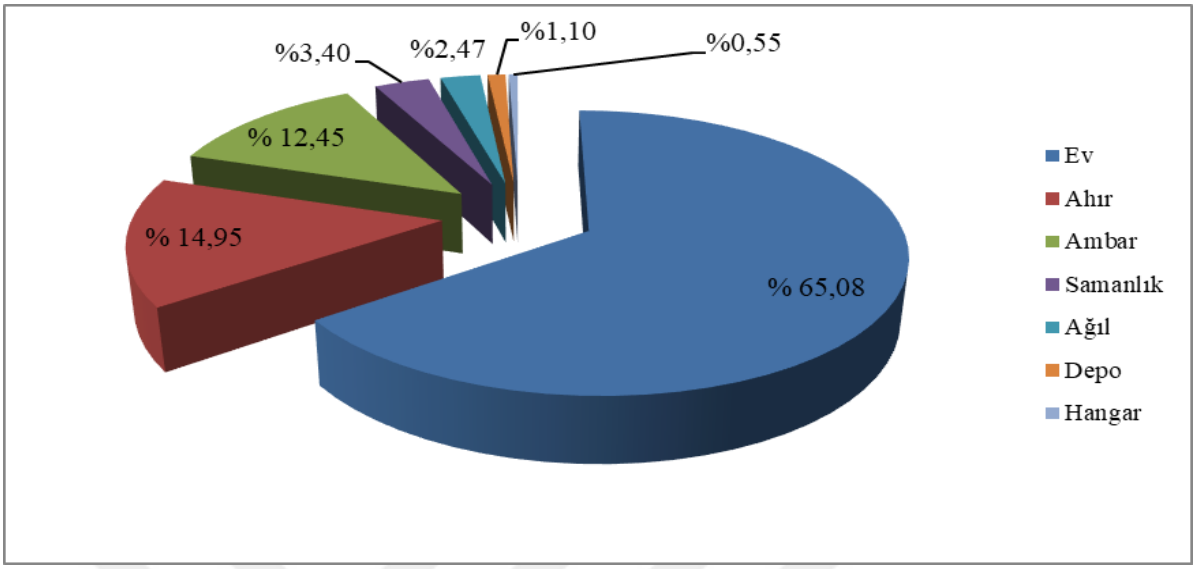
	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Su Kuyusu	37.954,55	66.190,48	47.076,92
Toplam	37.954,55	66.190,48	47.076,92

Tarımsal işletmelerde bitkisel üretimi arttırmak için yapılan arazi ıslahı sermayesi toprağı korumak amacıyla arazi üzerinde yapılan çeşitli iyileştirmelerden oluşmaktadır(Gül, 2005). Çizelge 6.13'de arazi ıslahı sermayesi verilmiştir. Araştırma alanında anket yapılan işletmelerde arazi ıslahı sermayesi olarak yalnızca su kuyusu bulunmakta olup bu şahsi kuyularda sınırlı sayıdadır. Sınırlı sayıda kuyu bulunmasının sebebi sulamanın sulama kooperatifi aracılığı ile yapılmakta olmasıdır. İncelenen işletmelerde işletme başına ortalama 47.076,92 TL arazi ıslahı sermayesi bulunmaktadır. İşletmelerde bina sermayesi; çiftçi ailesinin yaşadığı konut, hayvanların barındığı ahır, ağıl ve samanlık, depo, garaj gibi koruma binalarından ve çiftlik avlusundan meydana gelmektedir.

Çizelge 6.14. İncelenen işletmelerde bina sermayesi (TL, %)

	Az Topraklı işletmeler		Topraksız işletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Ev	177.727,27	67,41	160.476,19	60,23	172.153,85	65,08
Ahır	28.409,09	10,78	62.857,14	23,59	39.538,46	14,95
Ambar	38.409,09	14,57	21.428,57	8,04	32.923,08	12,45
Samanlık	6.477,27	2,46	14.285,71	5,36	9.000,00	3,40
Ağıl	8.977,27	3,41	1.428,57	0,54	6.538,46	2,47
Depo	2.840,91	1,08	3.095,24	1,16	2.923,08	1,10
Hangar	795,45	0,30	2.857,14	1,07	1.461,54	0,55
Toplam	263.636,36	100,00	266.428,57	100,00	264.538,46	100,00

Çizelge 6.14'de incelenen işletmelerde bina sermayesi verilmiştir. İşletme başına bina sermayesi ortalama olarak 264.538,46 TL olarak tespit edilmiştir. Bina sermayesini oluşturan unsurlar ev, ahır, ambar, samanlık, ağıl, depo, hangardır.

Grafik 6.8. İncelenen işletmelerde bina sermayesi (%)

Grafik 6.8'de bina sermayesini oluşturan unsurların oranları verilmiştir. İşletme başına düşen 264.538,46 TL'lik bina sermayesinin %65,08'ini ev, %14,95'ini ahır, %12,45'ini ambar, %3,40'ını samanlık, %2,47'sini ağıl, %1,10'unu depo, %0,55'ini ise hangar varlığı oluşturmaktadır. Ağızan (2018) yılında yapmış olduğu çalışmasında bina sermayesi değerini 226.978,26 TL olarak tespit etmiştir. Bu değerin oluşmasında en büyük payın konut sermayesine ait olduğunu bu sermaye kaleminin toplam içerisindeki payını %72,56 olarak belirlemiştir. Üçpınar (2016) Konya ili Derbent ilçesinde yaptığı çalışmada incelediği işletmelerin toplam bina sermayesinin; %59,69'unun konut, %36,39'unun ahır, %1,74'ünün samanlık, %1,21'inin yem deposu ve %0,97'sinin ise silaj-küspe çukuru sermayesinden oluştuğunu bildirmiştir. Yener (2017) yılında yapmış olduğu çalışmasında toplam bina sermayesini işletme başına 258.292,19 TL olarak tespit etmiş olup bunun %51,40'ı konut varlığından oluştuğunu belirtmiştir. Konya'da yapılan çalışmalar incelendiğinde bina sermayesi içinde en büyük payın konut ve ahırlara ait olduğu görülmektedir. Bina sermayesinin toplam aktif sermaye içerisindeki oranı %8,51 olarak tespit edilmiştir. Oğuz (1991) tarafından Konya ilinde yapılan çalışmada %11,13 olarak bulunmuştur.

Çiftlik sermayesi içinde yer alan bitki sermayesi, meyveli ve meyvesiz ağaçların kıymetleri ile gelecek üretim dönemi için tarlaya yapılmış harcamaları kapsayan tarla demirbaşı kıymeti toplamından oluşmaktadır (Erkuş, 1979). İncelenen işletmelerde ev önü

ve tarla kenarlarında birkaç ağaç olarak rastlanan meyveli ve meyvesiz ağaçlar, değerlendirilmeye alınacak kadar olmadığı için dikkate alınmamıştır. Yalnızca tarla demirbaşı sermayesi belirlenmiştir. Tarla demirbaşı sermayesi; tarla hangi kültür bitkisine hazırlanmışsa hazırlama masrafı ve eğer ekim yapılmışsa ekilen tohum bedeline, hazırlama masrafı (sürme, gübreleme, ilaç vb.) ilave edilerek hesaplanmıştır (Erkuş ve ark., 1995). Tarla demirbaşı anket yapıldığı tarihte henüz hasat edilmemiş ürünlerin değerlerinden oluşmaktadır. Tarla demirbaşının hesaplanmasında maliyet fiyatı kriteri kullanılmıştır.

Çizelge 6.15. İncelenen işletmelerde bitki sermayesi (TL, %)

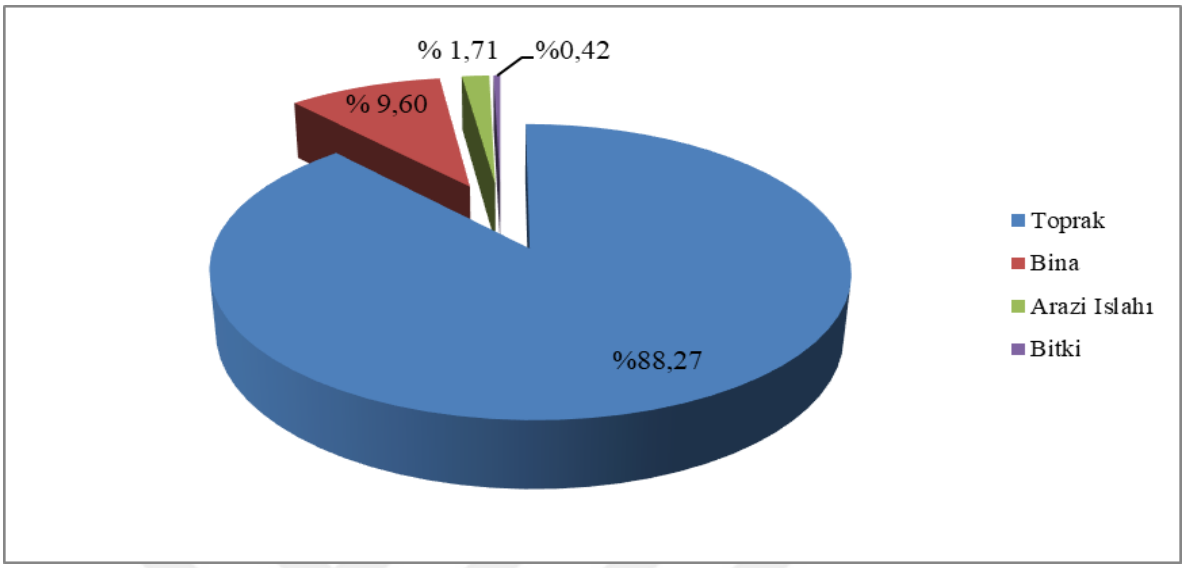
	Meyve Ağaçları		Tarla Demirbaşı		Bitki Sermayesi Toplamı	
	TL	%	TL	%	TL	%
Az Topraklı İşletmeler	-	-	10.192,76	100,00	10.192,76	100,00
Topraksız İşletmeler	-	-	14.729,47	100,00	14.729,47	100,00
İşletmeler Ortalaması	-	-	11.658,46	100,00	11.658,46	100,00

Çizelge 6.15'te incelenen işletmelerde bitki sermayesi verilmiştir. İşletme başına bitki sermayesi ortalama olarak 11.658,46 TL olarak tespit edilmiştir. Ekonomik olarak yetiştirilen meyvelik bulunmadığından dolayı meyve ağaçlarının kıymeti bulunmamaktadır. Şahinli (2011) yılında Konya ilinde yaptığı çalışmada bitki sermayesini 26.611,56 TL olarak hesaplamıştır.

Çizelge 6.16. İncelenen işletmelerde arazi sermayesi dağılımı (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Toprak	2.312.763,87	88,12	2.681.419,22	88,53	2.431.867,91	88,27
Bina	263.636,36	10,05	266.428,57	8,80	264.538,46	9,60
Arazi Islahı	37.954,55	1,45	66.190,48	2,19	47.076,92	1,71
Bitki	10.192,76	0,39	14.729,47	0,49	11.658,46	0,42
Toplam	2.624.547,54	100,00	3.028.767,73	100,00	2.755.141,76	100,00

Çizelge 6.16'da incelenen işletmelerde arazi sermayesi dağılımı verilmiştir. İşletme başına arazi sermayesi 2.755.141,76 TL'dir. Arazi sermayesi içerisinde en büyük payı %88,27 ile toprak sermayesi oluşturmaktadır.

Grafik 6.9. İncelenen işletmelerde arazi sermayesinin oransal dağılımı (%)

Grafik 6.9'da incelenen işletmelerde arazi sermayesinin oransal dağılımı verilmiştir. Toplam arazi sermayesinin %88,27'sini toprak sermayesi, %9,60'ını bina sermayesi, %1,71'ini arazi ıslahı sermayesi, %0,42'sini bitki sermayesi oluşturmaktadır. Ağızan (2018) yılında yapmış olduğu çalışmada bu sermaye miktarının %75,52'sini toprak sermayesi, %19,35'ini bina sermayesi, %2,75'ini bitki sermayesi ve %2,38'ini ise arazi ıslah sermayesi oluşturduğunu tespit etmiştir. Şahinli (2011) yılında yapmış olduğu çalışmada incelediği işletmelerde toprak sermayesinin, arazi (çiftlik) sermayesinin %54,32'ni oluşturduğunu bunu sırasıyla %23,05 ile bitki sermayesi %20,72 ile bina sermayesi, %1,91 ile de arazi ıslahı sermayesinin izlediğini tespit etmiştir. Aksoyak (2004) Konya ili Sarayönü ilçesindeki tarım işletmelerinde yaptığı çalışmasında arazi sermayesinin %84,47'sini toprak sermayesi, %12,07'sini bina sermayesi, %2,37'sini bitki sermayesi, %1,09'unu arazi ıslahı sermayesi sermayesinin oluşturduğunu belirtmiştir. Yıldırım (1993) yılında yaptığı çalışmasında, toprak sermayesinin aktif sermaye içindeki oranını %57,30, Arısoy (2004) yılında yaptığı çalışmasında %63,48 olarak bulmuştur.

6.2.1.2. İşletme sermayesi

Bir tarım işletmesinde alet ve makine sermayesi, hayvan sermayesi, malzeme ve mühimmat sermayesi değerleri ile işletmenin sahip olduğu para mevcudu işletme sermayesini oluşturmaktadır. Bu unsurlar işletmenin çiftlik sermayesini etkin hale

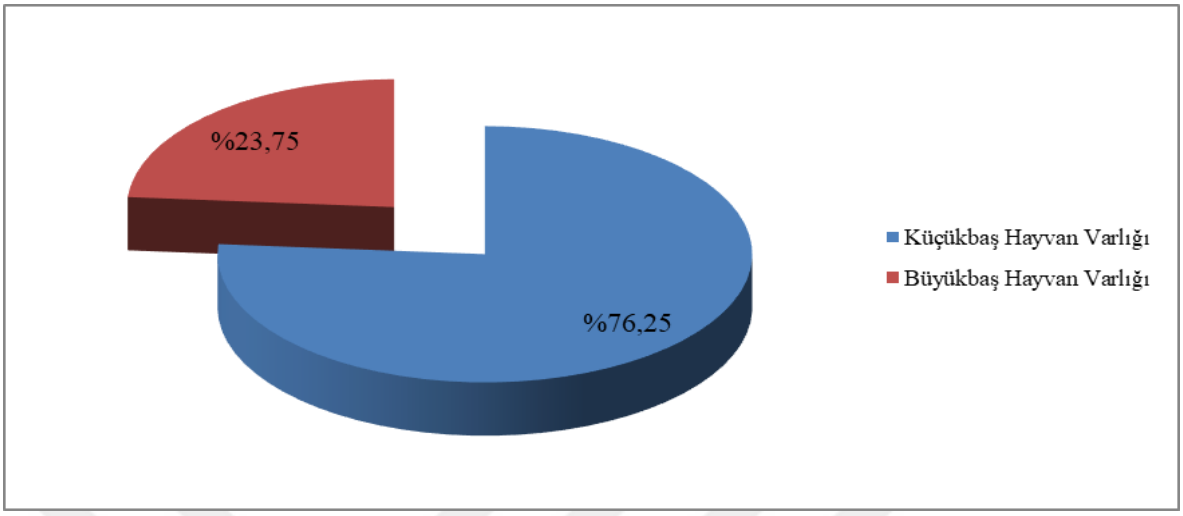
getirilebilmesi açısından önemli ve gereklidir. Bir işletmede sabit (çiftlik) sermayesi ile işletme sermayesinin dengeli olması arzu edilmektedir. Bu denge sağlanamadığı takdirde işletmenin başarısı olumsuz etkilenmektedir (İnan, 1998; Yılmaz, 2019).

Hayvan sermayesi, tarım işletmelerinde bulunan bütün canlı hayvanlardan oluşmaktadır. Bu sermaye grubunun en önemli özelliği kendiliğinden çoğalma yeteneğine sahip olmasıdır. Bu nedenle de bu sermaye grubuna canlı envanter denilmektedir. Hayvan sermayesi iş ve gelir (irat) hayvanları olarak ikiye ayrılır. İncelenen işletmelerde hayvan sermayesi, iş hayvanlarına rastlanılmadığı için gelir hayvanlarının değerleri toplamından oluşmaktadır. İşletmelerde gelir hayvanı olarak büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar bulunmaktadır. Büyükbaş hayvanlar içinde; inek, boğa, dana, düve, buzağı, tosun, küçükbaş hayvanlar içinde ise; koyun, toklu ve kuzu yer almaktadır. Çizelge 6.17'de incelenen işletmelerde bulunan hayvan varlığı ve oranları verilmiştir.

Çizelge 6.17. İncelenen işletmelerde hayvan varlığı (Baş, %)

		Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler	
		Baş	%	Baş	%
Büyükbaş	İnek	133,00	8,17	129,00	31,23
	D.Dana	36,00	2,21	34,00	8,23
	D.Buzağı	36,00	2,21	32,00	7,75
	E.Buzağı	30,00	1,84	34,00	8,23
	Düve	31,00	1,91	28,00	6,78
	E. Dana	17,00	1,04	32,00	7,75
	Boğa	6,00	0,37	2,00	0,48
	Tosun	1,00	0,06	9,00	2,18
	Toplam	290,00	17,82	300,00	72,64
Küçükbaş	Koyun	955,00	58,70	40,00	9,69
	Dişi Kuzu	171,00	10,51	16,00	3,87
	Toklu	110,00	6,76	38,00	9,20
	Erkek Kuzu	69,00	4,24	17,00	4,12
	Koç	32,00	1,97	2,00	0,48
	Toplam	1.337,00	82,18	113,00	27,36
Toplam		1,627.00	100,00	413,00	100,00

İşletmelerde toplam 1.234,78 baş hayvan bulunmaktadır. Bu hayvanların 293,23'ü büyükbaş, 941,55'i ise küçükbaş hayvan varlığından oluşmaktadır. Toplam hayvan varlığının %10,67'sini inek, %2,86'sını dişi dana, %2,81'ini dişi buzağı, %2,53'ünü erkek buzağı, %2,43'ünü düve, %1,77'sini erkek dana, %0,38'ini boğa, %0,29'unu ise tosun varlığı oluşturmaktadır. Toplam hayvan varlığının %53,40'ını koyun, %9,79'unu dişi kuzu, %7,02'sini toklu, %4,23'ünü erkek kuzu, %1,81'ini koç varlığı oluşturmaktadır.

Grafik 6.10. İncelenen işletmelerde bulunan hayvan varlığının türlere göre dağılımı (%)

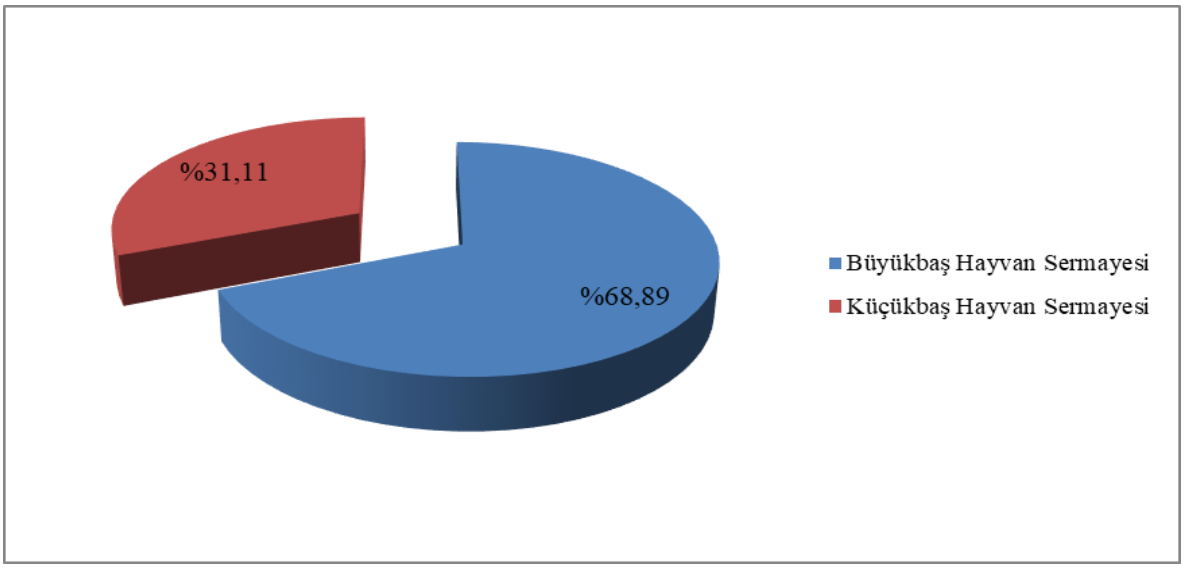
Grafik 6.10'da incelenen işletmelerde bulunan hayvan varlığının türlere göre oranı verilmiştir. Toplam hayvan varlığının %76,25'i küçükbaş, %23,75'i ise büyükbaş hayvan varlığından oluşmaktadır. Az topraklı işletmelerde küçükbaş hayvan varlığı fazla iken topraksız işletmelerde büyükbaş hayvan varlığı daha fazladır.

Çizelge 6.18. İncelenen işletmelerde hayvan sermayesi (TL, %)

		Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
		TL	%	TL	%	TL	%
Büyükbaş	İnek	33.931,82	32,98	69.857,14	58,66	45.538,46	41,27
	Düve	6.545,45	6,36	11.476,19	9,64	8.138,46	7,42
	D.Dana	5.931,82	5,76	9.238,10	7,76	7.000,00	6,41
	E. Dana	3.068,18	2,98	9.428,57	7,92	5.123,08	4,58
	D.Buzağı	3.568,18	3,47	4.452,38	3,74	3.853,85	3,56
	E.Buzağı	3.113,64	3,03	4.761,90	4,00	3.646,15	3,34
	Boğa	1.613,64	1,57	1.309,52	1,10	1.515,38	1,42
	Tosun	272,73	0,27	2.666,67	2,24	1.046,15	0,90
	Toplam	58.045,45	56,41	113.190,48	95,04	75.861,54	68,89
Küçükbaş	Koyun	34.886,36	33,90	2.285,71	1,92	24.353,85	23,57
	Toklu	3.204,55	3,11	2.533,33	2,13	2.987,69	2,80
	Dişi Kuzu	3.321,59	3,23	457,14	0,38	2.396,15	2,31
	Koç	2.238,64	2,18	142,86	0,12	1.561,54	1,51
	Erkek Kuzu	1.201,14	1,17	485,71	0,41	970,00	0,92
	Toplam	44.852,27	43,59	5.904,76	4,96	32.269,23	31,11
Toplam		102.897,73	100,00	119.095,24	100,00	108.130,77	100,00

İncelenen işletmelerde hayvan sermayesine ait bilgiler Çizelge 6.18'de verilmiştir. İşletme başına 108.130,77 TL hayvan sermayesi bulunmaktadır. Toplam hayvan

sermayesinin 75.861,54 TL'sini büyükbaş, 32.269,23 TL'sini küçükbaş hayvan varlığı oluşturmaktadır. Toplam hayvan sermayesinin %41,27'sini inek, %7,42'sini düve, %6,41'ini dişi dana, %4,58'ini erkek dana, %3,56'sını dişi buzağı, %3,34'ünü erkek buzağı, %1,42'sini boğa, %0,90'ını tosun, %23,57'sini koyun, %2,80'ini toklu, %2,31'ini dişi kuzu, %1,51'ini koç, %0,92'sini erkek kuzu varlığı oluşturmaktadır. Grafik 6.11'de incelenen işletmelerde hayvan sermayesinin türlere göre dağılımı verilmiştir.

Grafik 6.11. İncelenen işletmelerde hayvan sermayesinin türlere göre dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde hayvan sermayesinin %68,89'unu büyükbaş, %31,11'ini ise küçükbaş hayvanlar oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvan varlığının fazla olmasına karşın büyükbaş hayvan sermayesinin fazla olmasının sebebi büyükbaş hayvanların birim değerinin daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Ağızan (2018) incelediği işletmelerde hayvan sermayesini işletme başına 106.940,87 TL olarak hesaplamış olup bu değerin %74,57'sini büyükbaş hayvan sermayesi, %25,43'ünü ise küçükbaş hayvan sermayesinin oluşturduğunu belirtmiştir. Tarımsal işletmelerde işgücü verimliliğinin arttırılmasını sağlayarak üretime dolaylı olarak katkısı bulunan bu sermaye unsuru, tarımsal üretimi gerçekleştirmek için kullanılan işletmeye ait her türlü alet ve makinelerin değerini kapsamaktadır (Yılmaz, 2019). İşletmelere ait alet ve makine değerleri hesaplanırken, alet ve makinelerin bugünkü değerleri dikkate alınmıştır. Hazineden arazilerin tahsis edilmesinden sonra kullanılan tarımsal alet ve makineleri değiştirme durumu Çizelge 6.19'da verilmiştir.

Çizelge 6.19. Hazine arazilerinin tahsis edilmesinden sonra kullanılan tarımsal alet ve makineleri değiştirme durumu (Sayı, %)

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Az Topraklı İşletmeler	26,00	59,09	18,00	40,91	44,00	100,00
Topraksız İşletmeler	13,00	61,90	8,00	38,10	21,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	21,80	60,00	14,77	40,00	65,00	100,00

Araştırma alanında faaliyet gösteren işletmecilerin %60'ı hazine arazilerinin tahsis edilmesinden sonra kullandığı tarımsal alet ve makineleri değiştirmiş, %40'ı ise alet-makinelerini sabit tutmuştur.

Çizelge 6.20. İncelenen işletmelerde alet ve makine sermayesini oluşturan ekipmanlar (Sayı, %)

	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması	
	Adet	Adet	Adet	%
Römork	1,50	1,62	1,54	26,46
Traktör	0,95	0,81	0,91	15,61
Traktör Pulluğu	0,86	0,86	0,86	14,81
Mibzer	0,68	0,62	0,66	11,38
Kültüvatör	0,59	0,33	0,51	8,73
Pülverizatör	0,39	0,43	0,40	6,88
Alabora	0,18	0,29	0,22	3,70
Süt Makinesi	0,18	0,14	0,17	2,91
Diskaro	0,18	0,10	0,15	2,65
Su Motoru	0,16	0,10	0,14	2,38
Pancar Söküm Makinesi	0,05	0,10	0,06	1,06
Sağım Ünitesi	0,02	0,05	0,03	0,53
Merdane	0,02	0,05	0,03	0,53
Gübre Makinesi	0,05	-	0,03	0,53
Yonca Biçme Makinesi	0,02	0,05	0,03	0,53
Biçerdöver	0,02	-	0,02	0,26
Balya Makinesi	-	0,05	0,02	0,26
Silajlık Mısır Biçme Makinesi	-	0,05	0,02	0,26
Fasulye Hasat Makinesi	-	0,05	0,02	0,26
Ot Silaj Makinesi	-	0,05	0,02	0,26
Toplam	5,86	5,71	5,82	100,00

Çizelge 6.20'de incelenen işletmelerde alet ve makine sermayesini oluşturan ekipmanlar verilmiştir. İşletme başına ortalama 5,82 adet alet ve makine düşmektedir. Bu alet ve makine varlığının %26,46'sını römork, %15,61'ini traktör, %14,81'ini traktör pulluğu, %11,38'sini mibzer, %8,73'ünü kültüvatör, %6,88'ini pülverizatör, %3,70'ini alabora, %2,91'ini süt makinesi, %2,65'ini diskaro, %2,38'ini su pompası, %1,06'sını pancar söküm makinesi, %0,53'ünü sağım ünitesi, %0,53'ünü merdane, %0,53'ünü gübre

makinesi, %0,53'ünü yonca biçme makinesi (tambur), %0,26'sını biçerdöver, %0,26'sını balya makinesi, %0,26'sını silajlık mısır biçme makinesi, %0,26'sını fasulye hasat makinesi, %0,26'sını ot silaj makinesi oluşturmaktadır. Az topraklı işletmelerde işletme başına 5,86, topraksız işletmelerde ise işletme başına 5,71 adet alet ve makine düşmektedir.

Çizelge 6.21. İncelenen işletmelerde alet-makine sermayesi (TL, %)

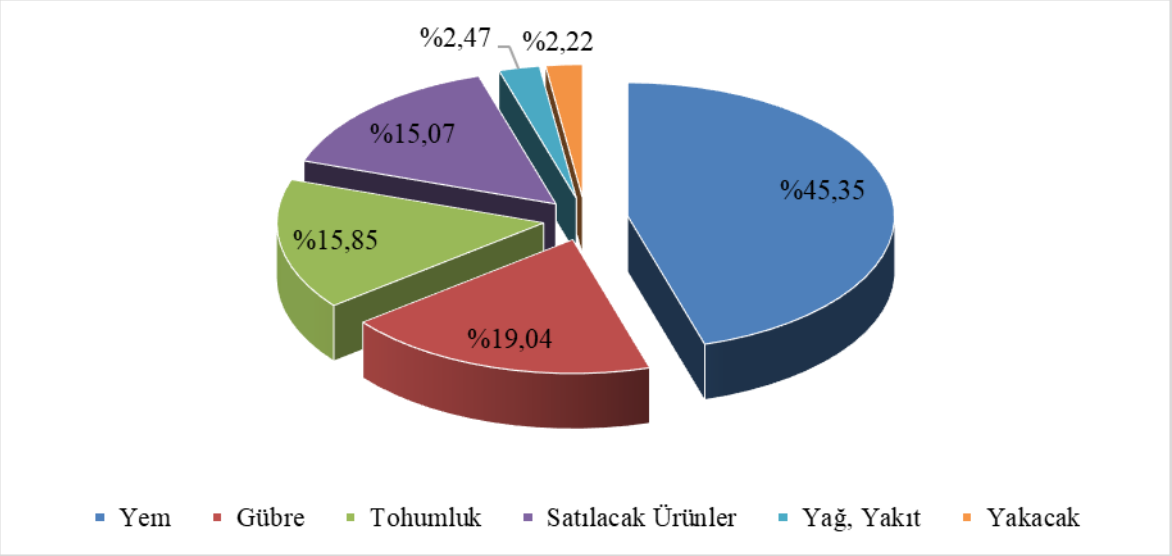
	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması	Oran (%)
Traktör	85.272,73	110.476,19	93.415,38	55,38
Römork	30.886,36	28.952,38	30.261,54	17,94
Mibzer	12.340,91	12.380,95	12.353,85	7,32
Traktör Pulluğu	8.272,73	8.071,43	8.207,69	4,87
Pancar Söküm Makinesi	4.545,45	6.666,67	5.230,77	3,10
Kültüvatör	5.159,09	2.333,33	4.246,15	2,52
Alabora	3.113,64	5.190,48	3.784,62	2,24
Biçerdöver	4.545,45	-	3.076,92	1,82
Pülverizatör	2.545,45	1.642,86	2.253,85	1,34
Diskaro	2.090,91	1.428,57	1.876,92	1,11
Sağım Ünitesi	340,91	1.666,67	769,23	0,46
Su Motoru	750,00	547,62	684,62	0,41
Balya Makinesi	-	2.142,86	692,31	0,41
Süt Makinesi	590,91	500,00	561,54	0,33
Merdane	340,91	761,90	476,92	0,28
Yonca Biçme Makinesi	68,18	952,38	353,85	0,21
Silajlık Mısır Biçme Makinesi	-	714,29	230,77	0,14
Ot Silaj Makinesi	-	380,95	123,08	0,07
Fasulye Hasat Makinesi	-	238,10	76,92	0,05
Gübre Makinesi	0,68	-	0,46	0,0003
Toplam	160.864,32	185.047,62	168.677,38	100,00

Çizelge 6.21'de incelenen işletmelerde alet makine sermayesi verilmiştir. İşletme başına alet makine sermayesi ortalama 168.677,38 TL'dir. Alet makine sermayesinin %55,38'ini traktör, %17,94'ünü römork, %7,32'sini mibzer, %4,87'sini traktör pulluğu, %3,10'unu pancar söküm makinesi, %2,52'sini kültüvatör, %2,24'ünü alabora, %1,82'sini biçerdöver, %1,34'ünü pülverizatör, %1,11'ini diskaro, %0,46'sını sağım ünitesi, %0,41'ini su motoru, %0,41'ini balya makinesi, %0,33'ünü süt makinesi, %0,28'ini merdane, %0,21'ini yonca biçme makinesi, %0,14'ünü silajlık mısır biçme makinesi, %0,07'sini ot silaj makinesi, %0,05'ini fasulye hasat makinesi, %0,0003'ünü gübre makinesi oluşturmaktadır.

Çizelge 6.22. İncelenen işletmelerin malzeme ve mühimmat sermayesi (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Yem	19.188,55	36,48	31.602,62	65,65	23.199,25	45,35
Gübre	10.387,50	19,75	8.389,88	17,43	9.742,12	19,04
Tohumluk	9.293,18	17,67	5.625,24	11,69	8.108,15	15,85
Satılacak Ürünler	10.909,09	20,74	999,29	2,08	7.707,46	15,07
Yağ, Yakıt	1.503,16	2,86	754,52	1,57	1.261,29	2,47
Yakacak	1.315,00	2,50	764,29	1,59	1.137,08	2,22
Toplam	52.596,48	100,00	48.135,83	100,00	51.155,35	100,00

İncelenen işletmelerde, malzeme mühimmat sermayesi işletmenin ambarında bulunan hayvan yemleri, tohumluklar, kimyasal gübreler, tarımsal üretimde kullanılmak üzere alınmış akaryakıt, aşı ve tarımsal ilaçlar oluşturmaktadır(Aşkan, 2015). Çizelge 6.22'de incelenen işletmelerde malzeme ve mühimmat sermayesine ait bilgiler verilmiştir. Bir işletmenin ortalama 51.155,35 TL malzeme ve mühimmat sermayesi bulunmaktadır.

Grafik 6.12. İncelenen işletmelerde malzeme ve mühimmat sermayesinin türlere göre dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde malzeme ve mühimmat sermayesinin türlere göre dağılımı verilmiştir. İşletme başına ortalama 51.155,35 TL malzeme sermayesi hesaplanmıştır. Bu değerin %43,35'ini hayvan tüketimi için satın alınan yem, %19,04'ünü gübre, %15,85'ini söz konusu üretim yılında kullanacak tohumluk, %15,07'sini bir önceki yıl hasat edip satmadığı ürünler, %2,47'sini yağ ve traktör yakıtı, %2,22'si ise ısınma için kullandıkları yakacak malzemeleri oluşturmaktadır.

Çizelge 6.23. İncelenen işletmelerin para sermayesi (TL)

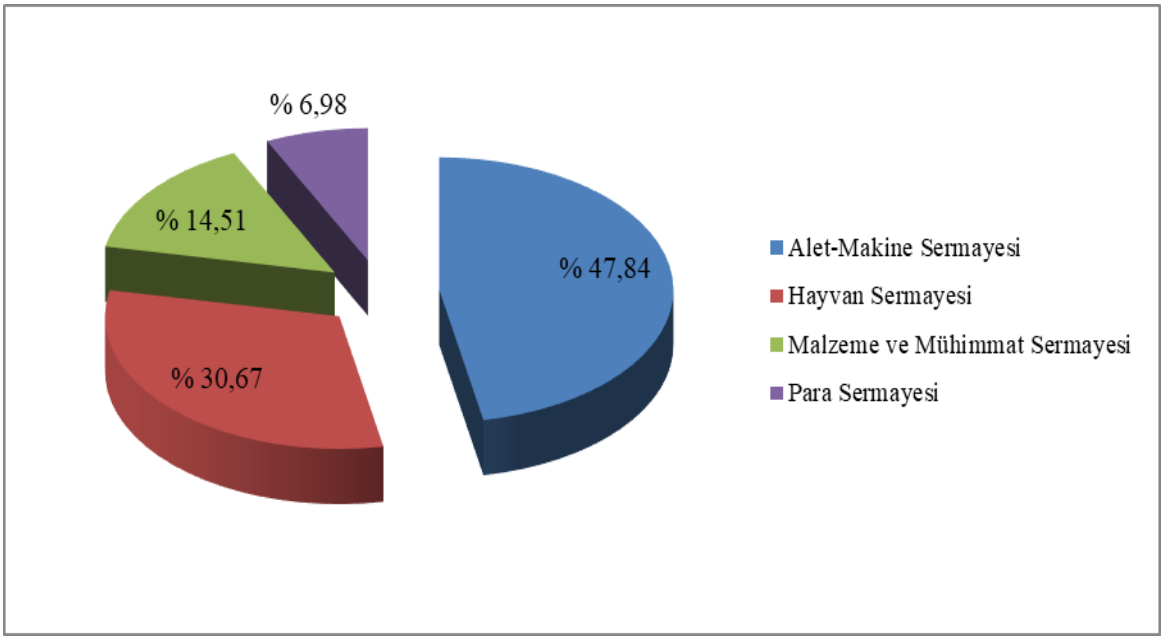
	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Bankada	8.636,36	1.952,38	6.476,92
Kasada	3.954,55	2.190,48	3.384,62
Alacak	15.159,09	13.833,33	14.730,77
Toplam	27.750,00	17.976,19	24.592,31
Para Sermayesi	X^2=281,992 P=0,009		

İşletme faaliyetlerinin başarılı bir şekilde sürdürülmesinde etkili bir faktör olan para sermayesi; işletmelerin mevcut para miktarı ile alacakları toplamından oluşmaktadır. İncelenen işletmelerin para sermayesi ile ilgili bilgiler Çizelge 6.23'de verilmiştir. Bir işletme başına düşen para sermayesi 24.592,31 TL'dir. Para mevcudunun 6.746,92 TL'si bankada, 3.384,62 TL'si kasadadır. İşletmecilerin para mevcudunun büyük bölümünü alacaklar oluşturmaktadır. Bütün işletme gruplarında alacaklar varlığı bankada ve kasada mevcut bulunan para varlığından fazladır. Hazineden tahsis edilen arazi miktarı ile üreticiler tarımsal faaliyette bulunup üretim yapmaktadırlar. Bunun sonucunda ise bir gelir elde etmektedirler. Elde edilen gelir sayesinde üreticilerin mevcut para sermayeleri artış göstermektedir. Devlete ait olan hazine arazileri atıl bir şekilde boş bırakılmayıp hem üreticiler tarafından işlenerek hem üreticilerin tarımsal gelir elde etmeleri sağlanmakta hem de ülke ekonomisi katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda bu arazilerin tarım dışı amaçla kullanımının da önüne geçilmektedir.

Çizelge 6.24. İncelenen işletmelerin işletme sermayesi (TL, %)

Sermaye Grupları		Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
		TL	%	TL	%	TL	%
Sabit İşletme Sermayesi	Hayvan Sermayesi	102.897,73	39,01	119.095,24	39,16	108.130,77	39,06
	Alet-Makine Sermayesi	160.864,32	60,99	185.047,62	60,84	168.677,38	60,94
	Toplam	263.762,05	100,00	304.142,86	100,00	276.808,15	100,00
	%	76,65		82,14		78,51	
Döner İşletme Sermayesi	Malzeme ve Mühimmat Sermayesi	52.596,48	65,46	48.135,83	72,81	51.155,35	67,53
	Para Sermayesi	27.750,00	34,54	17.976,19	27,19	24.592,31	32,47
	Toplam	80.346,48	100,00	66.112,02	100,00	75.747,65	100,00
	%	23,35		17,86		21,49	
Toplam		344.108,52	100,00	370.254,88	100,00	352.555,81	100,00

İncelenen işletmelerde işletme sermayesi Çizelge 6.24'te verilmiştir. İşletme başına ortalama 352.355,81 TL işletme sermayesi düşmektedir. Bu değerin %78,51'ini sabit işletme sermayesi, %21,49'unu döner işletme sermayesi oluşturmaktadır. İşletme başına 276.808,15 TL sabit işletme sermayesi düşmektedir. Bu değerin %60,94'ünü alet-makine sermayesi, %39,06'sını ise hayvan sermayesi oluşturmaktadır. İşletme başına 75.747,65 TL döner işletme sermayesi düşmektedir. Döner işletme sermayesinin %67,53'ünü malzeme ve mühimmat sermayesi, %32,47'sini ise para sermayesi oluşturmaktadır.

Grafik 6.13. İncelenen işletmelerde işletme sermayesinin oransal dağılımı (%)

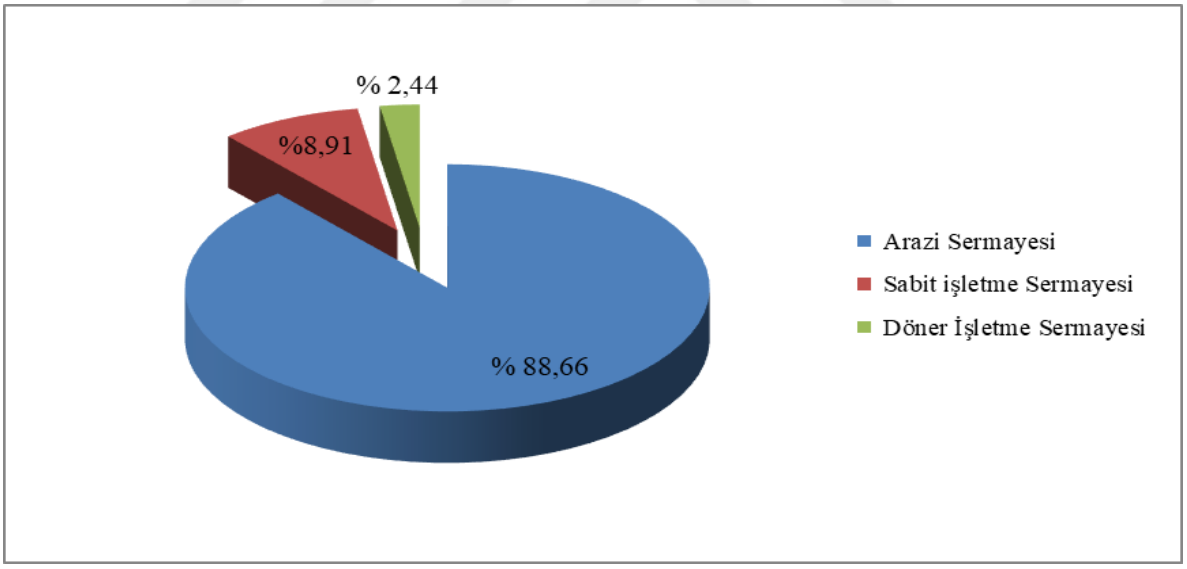
Grafik 6.13'de incelenen işletmelerde işletme sermayesinin oransal dağılımı verilmiştir. Grafiğe göre işletme sermayesinin %47,84'ünü alet-makine sermayesi, %30,67'sini hayvan sermayesi, %14,51'ini malzeme ve mühimmat sermayesi, %6,98'ini para sermayesi oluşturmaktadır.

Çizelge 6.25'te incelenen işletmelerde aktif sermayenin dağılımı verilmiştir. İşletme başına toplam aktif sermaye 3.107.697,56 TL olarak tespit edilmiştir. İşletme başına düşen arazi sermayesi 2.755.141,76 TL, sabit işletme sermayesi 276.808,15 TL, döner işletme sermayesi ise 75.747,65 TL'dir. Aktif sermaye içinde bina sermayesinin payı, aktif sermaye içerisinde önemli paya sahip gözükmektedir. Bitki sermayesi oranının bölgedeki mekanizasyonun gelişme durumuna bağlı olarak, ikinci ve üçüncü sıradadır. Genelde işletme sahibi olarak kabul edilen çiftçi, işletmenin bulunduğu yörede veya köyde ikamet ettiği için ve işletmenin ikamet ettiği binanın bedeli bina sermayesi içerisinde gösterildiğinden, bina sermayesi düşük olmasının sebebi, meyvelik arazilerin işletme arazisi içinde çok az bir paya sahip olması ve araştırma bölgesindeki işletmelerde bitkisel üretimin daha çok tarla bitkileri tarımına dayalı olmasıdır (Aydın, 2014).

Çizelge 6.25. İncelenen işletmelerde aktif sermayenin dağılımı (TL, %)

Sermaye Grupları		Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
		TL	%	TL	%	TL	%
Arazi Sermayesi	Toprak	2.312.763,87	88,12	2.681.419,22	88,53	2.431.867,91	88,27
	Arazi Islahı	37.954,55	1,45	66.190,48	2,19	47.076,92	1,71
	Bina	263.636,36	10,05	266.428,57	8,80	264.538,46	9,60
	Bitki	10.192,76	0,39	14.729,47	0,49	11.658,46	0,42
	Toplam	2.624.547,54	100,00 88,41	3.028.767,73	100,00 89,11	2.755.141,76	100,00 88,66
Sabit İşletme Sermayesi	Hayvan	102.897,73	39,01	119.095,24	39,16	108.130,77	39,06
	Alet-Makine	160.864,32	60,99	185.047,62	60,84	168.677,38	60,94
	Toplam	263.762,05	100,00 8,88	304.142,86	100,00 8,95	276.808,15	100,00 8,91
Döner İşletme Sermayesi	Malzeme ve Mühimmat Sermayesi	52.596,48	65,46	48.135,83	72,81	51.155,35	67,53
	Para Sermayesi	27.750,00	34,54	17.976,19	27,19	24.592,31	32,47
	Toplam	80.346,48	100,00 2,71	66.112,02	100,00 1,95	75.747,65	100,00 2,44
Toplam İşletme Sermayesi		344.108,52	100,00	370.254,88	100,00	352.555,81	11,18
Toplam Aktif Sermayesi		2.968.656,06	100,00	3.399.022,61	100,00	3.107.697,56	100,00

Konu ile ilgili diğer yapılmış çalışmalarda Üçpınar (2016) toprak sermayesinin aktif sermaye içerisindeki payını %52,95, Adıgüzel (2006) %54,57, Oğuz ve Mülayim (1997) %71,92, olarak tespit etmişlerdir. Adıgüzel (2006) yılında Tokat ilinde yapmış olduğu çalışmada arazi sermayesinin payını %75,63, işletme sermayesinin payını ise %24,37 olarak hesaplamıştır. Yener (2017) yılında Konya ilinde yapmış olduğu çalışmada arazi sermayesinin payını %75,22, işletme sermayesinin payını ise %22,18 olarak tespit etmiştir. Parlakay (2011) yılında yapmış olduğu çalışmada ise çiftlik sermayesinin toplam sermaye içindeki payını %83 olarak bulmuştur. Türkiye'de toprak sermayesinin payının yüksek olması, toprağın manevi değerinin üretici gözünde daha değerli olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer çalışmalarda arazi ıslahı sermayesinin aktif sermaye toplamı içerisindeki payı; Güneş (2004) %1,80, Gül (2005) %1,60 olarak belirtilmiştir. İncelenen işletmelerdeki arazi ıslahı sermayesinin aktif sermaye içerisindeki oranı, belirtilen çalışmalara benzerlik göstermektedir.

Grafik 6.14. İncelenen işletmelerde aktif sermayenin dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde aktif sermayenin dağılımı verilmiştir. Aktif sermayenin %88,66'sını arazi sermayesi, %8,91'ini sabit işletme sermayesi, %2,44'ünü ise döner işletme sermayesi oluşturmaktadır. Toplam aktif sermaye içerisinde en büyük payı %78,25 ile toprak sermayesi almaktadır. Toprak sermayesini %8,51 ile bina, %5,43 ile alet-makine sermayesi izlemektedir.

6.2.2. Pasif sermaye

İşletmelerde pasif sermaye; borç, borç faizleri, kira ve ortakçılıkla işlenen arazi değerleri (indi borç) toplamından oluşan yabancı sermaye unsuru ile öz sermayeden oluşmaktadır. Tarım işletmeleri tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri ve üretimin devamlılığını sağlayabilmeleri için işletmeye özgü kaynaklar yetersiz kaldığında başka kaynaklardan borç (ayni ve nakdi sermaye) kullanabilmektedirler. Araştırma alanında pasif sermaye öz sermaye ve yabancı sermayeden oluşmaktadır. Yabancı sermaye işletmelerin kısa, orta, uzun vadeli borçları ile kiraya tutulan arazi değerlerinden (indi borçlar) oluşmaktadır. Öz sermaye ise işletmelerin öz kaynaklarını ifade etmektedir. Dolayısıyla öz sermaye, işletme sahiplerinin işletmedeki finansal payına, ya da işletme üzerinde sahip oldukları riskin büyüklüğüne işaret etmektedir.

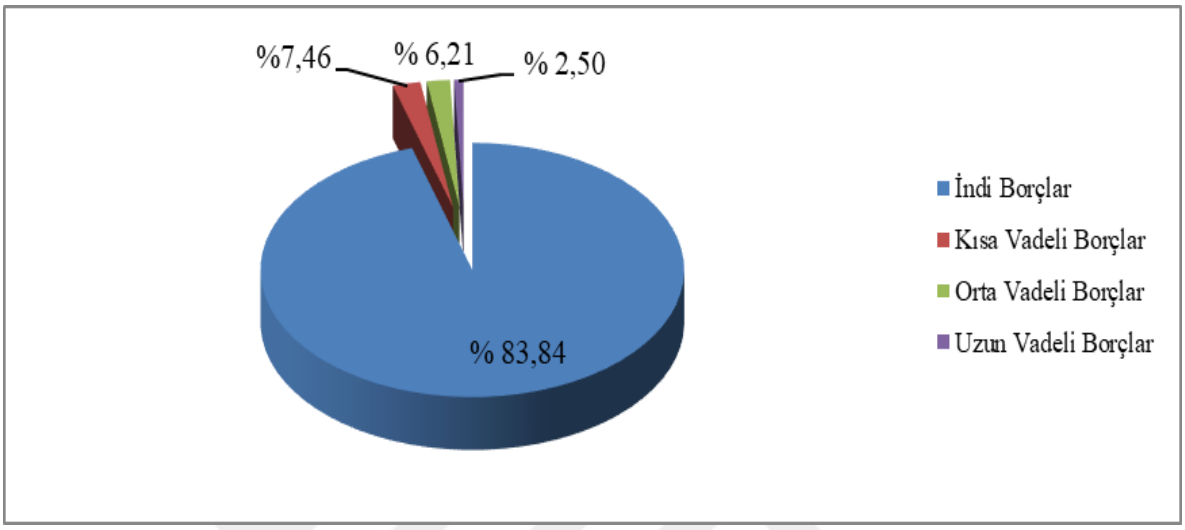
Yabancı sermaye işletme sermayesi içerisindeki üçüncü kişilerin payı olarak ifade edilmekte olup kısa, orta ve uzun vadeli borçlar ile indi borçları temsil eder. Bilançoda; kısa vadeli borçlar 1 yıl ve altı, orta vadeli borçlar 1-5 yıl arası ve uzun vadeli borçlar ise 5 yıldan fazla olan borçları göstermektedir. İndi borçlar; tarım işletmelerinin kiraladıkları arazi varlıklarının satış bedellerinden oluşmaktadır(Oğuz ve ark., 2020).

Çizelge 6.26. İncelenen işletmelerde yabancı sermayenin dağılımı (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Kısa Vadeli Borçlar	37.954,55	9,33	34.285,71	5,09	36.769,23	7,46
Orta Vadeli Borçlar	25.113,64	6,18	42.096,14	6,25	30.600,29	6,21
Uzun Vadeli Borçlar	18.181,82	4,47	-	-	12.307,69	2,50
Toplam	81.250,00	19,98	76.381,86	11,34	79.677,22	16,16
İndi Borçlar	325.380,38	80,02	597.338,44	88,66	413.243,75	83,84
Toplam Yabancı Sermaye	406.630,38	100,00	673.720,29	100,00	492.920,97	100,00

Çizelge 6.26'da incelenen işletmelerde yabancı sermayenin dağılımı verilmiştir. İncelenen işletmelerde işletme başına yabancı sermaye ortalama 492.290,97 TL'dir. İncelenen işletmelerde indi borçların payının yüksek olduğu görülmektedir. Araştırma alanında faaliyet gösteren işletmelerde işlenen arazi miktarını artırmak için az topraklı ve topraksız işletmelerde arazi kiralama yoluna gidilmektedir. Kiralanan arazi miktarının

artması indi borçları artırmaktadır. Bu nedenle indi borçlar istatistiki olarak önemli bulunmuştur.

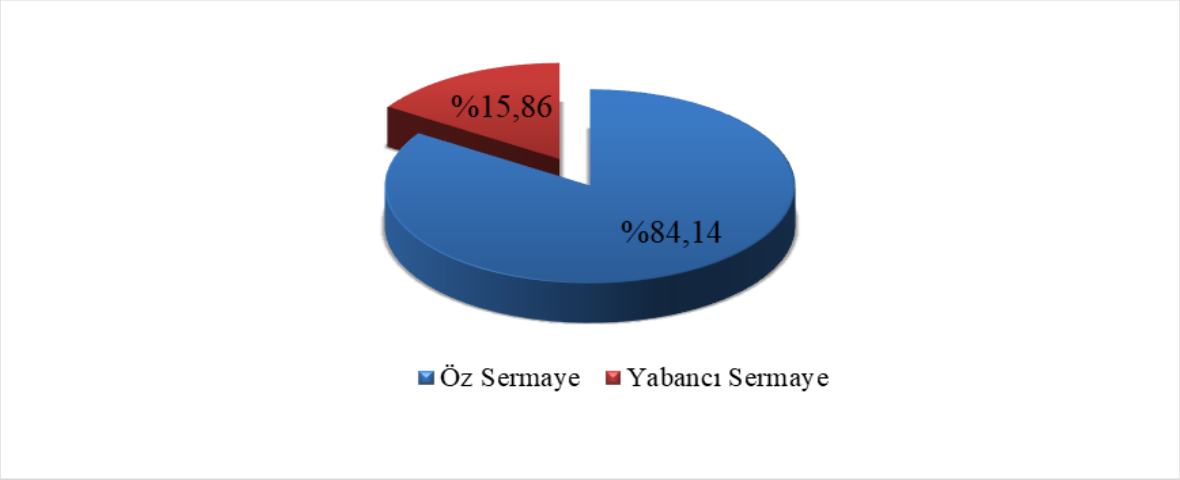
Grafik 6.15. Yabancı sermayenin oransal dağılımı (%)

Yabancı sermayenin oransal dağılımı Grafik 6.15'te verilmiştir. Yabancı sermayenin %83,84'ünü indi borçlar oluşturmaktadır. İndi borçları sırası ile %7,46 ile kısa vadeli, %6,21 ile orta vadeli, %2,50 ile uzun vadeli borçlar takip etmektedir.

Çizelge 6.27. İncelenen işletmelerde pasif sermayenin dağılımı (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Kısa Vadeli Borçlar	37.954,55	1,28	34.285,71	1,01	36.769,23	1,18
Orta Vadeli Borçlar	25.113,64	0,85	42.096,14	1,24	30.600,29	0,98
Uzun Vadeli Borçlar	18.181,82	0,61	-	-	12.307,69	0,40
Toplam	81.250,00	2,74	76.381,86	2,25	79.677,22	2,56
İndi Borçlar	325.380,38	10,96	597.338,44	17,57	413.243,75	13,30
Toplam Yabancı Sermaye	406.630,38	13,70	673.720,29	19,82	492.920,97	15,86
Öz Sermaye	2.562.025,68	86,30	2.725.302,32	80,18	2.614.776,60	84,14
Toplam Pasif Sermaye	2.968.656,06	100,00	3.399.022,61	100,00	3.107.697,56	100,00

İncelenen işletmelerde pasif sermayenin dağılımı Çizelge 6.27'de verilmiştir. İşletme başına düşen ortalama pasif sermaye 3.107.697,56 TL'dir. Pasif sermaye az topraklı işletmelerde 2.968.656,06 TL, topraksız işletmelerde ise 3.399.022,61 TL olarak tespit edilmiştir. Pasif sermayenin yapısı işletmenin yapısı hakkında bilgi vermektedir. Yüksek borç ve kiralık arazi ile üretim yapan işletmelerin gelirlerinin önemli bir bölümü yabancı sermaye sahiplerinin faiz karşılığı ve kiralık arazilerin kira değeri olarak ayrılmaktadır.

Grafik 6.16. İncelenen işletmelerde pasif sermayenin dağılımı (%)

İşletmelerde pasif sermayenin dağılımına ilişkin bilgiler Grafik 6.16'da yer almaktadır. Toplam pasif sermayenin (3.107.697,56 TL) %84,14'ü öz sermayeden, %15,86'sı yabancı sermayeden oluşmaktadır. Peker ve Oğuz (2008) öz sermayenin aktif sermayenin %94,21'ini oluşturduğunu belirtmiştir. Sıray ve Akçay (2010) yılında yaptıkları çalışmanın sonucunda pasif sermaye içerisinde öz sermayenin oranını %92,63 olarak hesaplamışlardır. Yulafcı (2007) yaptığı çalışmada pasif sermayenin %89,38'ini öz sermayenin oluşturduğunu tespit etmiştir. Çelik ve ark. (2016) işletmeler ortalamasında pasif sermayenin %27,02'sini yabancı sermayenin oluşturduğunu belirtmiştir.

6.3. İncelenen İşletmelerde Yıllık Faaliyet Sonuçları

Tarımsal işletmelerin gerçekleştirdikleri faaliyetleri sonucu ortaya çıkan başarı ölçüleri, bu işletmelerin farklı yönlerden tanınmasını sağladığı gibi işletmeye ait üretim

durumu, üretimi gerçekleştirmek için yaptığı masraf yapılarını, üretim faaliyetlerinde elde ettikleri nispi üstünlükler gibi önemli kriterleri göstermektedir. Bu nedenle, işletmelerin aynı üretim faaliyetini gerçekleştiren diğer işletmelerle karşılaştırılmalarını ve söz konusu işletmenin zaman içerisindeki gelişiminin izlenmesi bakımından bu ölçütler önem taşımaktadır (Cinemre, 1994).

6.3.1. Gayri safi üretim değeri

Bir işletmenin toplam gayrisafi üretim değeri, bir üretim dönemindeki iktisadi faaliyetlerin sonucu elde ettiği yeni malların değeri ile üretilen malların yeniden değerlendirilmesi ve mübadelesi yoluyla meydana gelen kıymet artışını içermektedir. İşletmede üretilen ürünlerin çiftlik avlusu fiyatları ile değerlendirilen kıymetine, hayvansal ve bitkisel üretimdeki demirbaş artışlarının da eklenmesiyle, işletmenin toplam gayri safi üretim değeri bulunur (Woermann, 1958; Rehber ve Tipi, 1993; Oğuz ve Bayramoğlu, 2014).

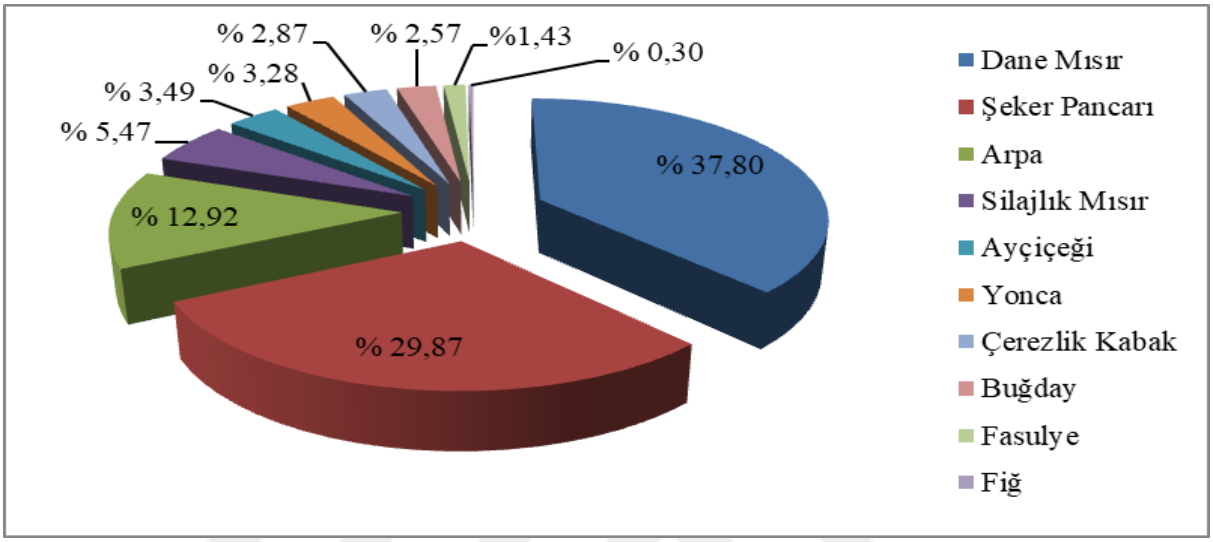
6.3.1.1. Bitkisel üretim değeri

İncelenen işletmelerde yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri Çizelge 6.28'de verilmiştir.

Çizelge 6.28. İncelenen işletmelerde yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Dane Mısır	125.236,02	40,33	115.307,29	33,09	122.028,28	37,80
Şeker Pancarı	92.175,00	29,68	105.314,29	30,22	96.420,00	29,87
Arpa	39.882,86	12,84	45.535,12	13,07	41.708,98	12,92
Silajlık Mısır	9.545,45	3,07	34.660,71	9,95	17.659,62	5,47
Ayçiçeği	12.721,32	4,10	8.194,62	2,35	11.258,85	3,49
Yonca	7.447,27	2,40	17.154,76	4,92	10.583,54	3,28
Çerezlik Kabak	12.040,45	3,88	3.466,67	0,99	9.270,46	2,87
Buğday	6.021,59	1,94	13.017,14	3,74	8.281,69	2,57
Fasulye	5.347,73	1,72	3.047,62	0,87	4.604,62	1,43
Fiğ	130,68	0,04	2.773,33	0,80	984,46	0,30
Toplam	310.548,39	100,00	348.471,55	100,00	322.800,48	100,00
Dekara	1.682,62		1.638,40		1.666,93	

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen bitkisel üretim değeri 322.800,48 TL'dir. Ayrıca işletmelerde dekara düşen bitkisel üretim değeri 1.666,93 TL olarak tespit edilmiştir.

Grafik 6.17. Yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri (%)

İncelenen işletmelerde elde edilen bitkisel üretim değerinin ürünlere göre oranları Grafik 6.17'de verilmiştir. Toplam bitkisel üretim değerinin (322.800,48 TL) %37,80'i dane mısır, %29,87'si şeker pancarı, %12,92'si arpa, %5,47'si silajlık mısır, %3,49'u ayçiçeği, %3,28'i yonca, %2,87'si çerezlik kabak, %2,57'si buğday, %1,43'si fasulye, %0,30'u ise fiğ üretim değerinden oluşmaktadır. Bozdemir (2017) işletme başına bitkisel üretim değerini ortalama 308.010,99 TL olarak hesaplamış olup bu değerin %46,00'sını mısır üretimi oluşturmaktadır. Esen (2019) yılında yaptığı çalışmada bitkisel üretim değerini 362.841,81 TL olarak hesaplamış olup bu değerin %42,82'sini dane mısır, %21,35'ini ise şeker pancarı üretiminin oluşturduğunu belirtmiştir.

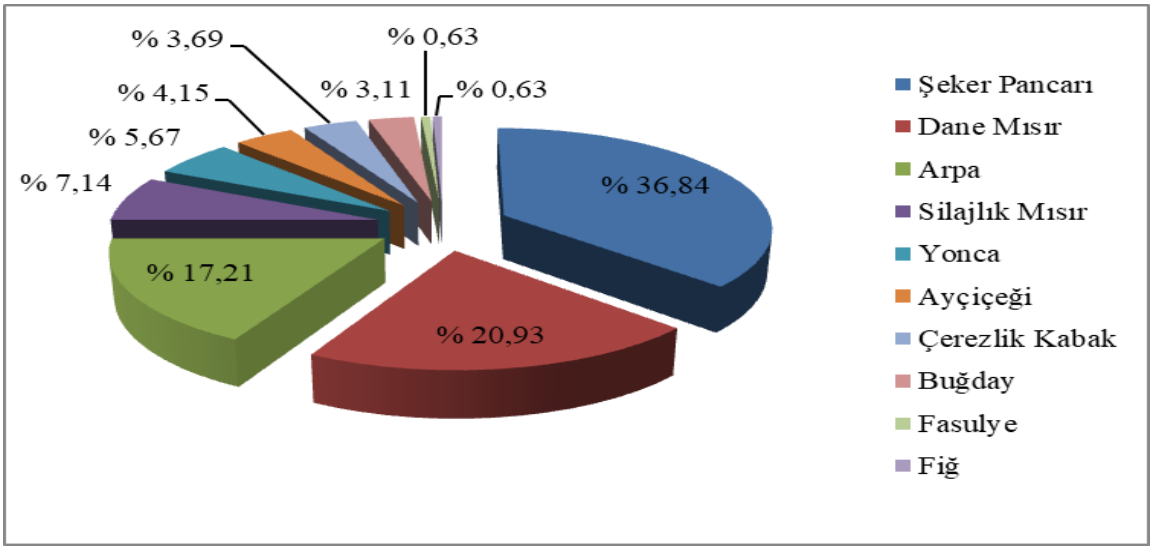
6.3.1.2. Hazine arazilerinden elde edilen bitkisel üretim değeri

İncelenen işletmelerde hazineden alınan tahsis arazilerde yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değerine ait Çizelge 6.29'da verilmiştir.

Çizelge 6.29. Tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Şeker Pancarı	64.725,00	46,46	43.200,00	22,33	57.770,77	36,84
Dane Mısır	30.443,58	21,85	37.827,19	19,55	32.829,06	20,93
Arpa	22.715,70	16,31	35.922,02	18,56	26.982,36	17,21
Silajlık Mısır	-	-	34.660,71	17,91	11.198,08	7,14
Yonca	5.322,73	3,82	16.392,86	8,47	8.899,23	5,67
Ayçiçeği	6.947,63	4,99	5.566,05	2,88	6.501,27	4,15
Çerezlik Kabak	6.900,00	4,95	3.466,67	1,79	5.790,77	3,69
Buğday	2.125,00	1,53	10.642,14	5,50	4.876,69	3,11
Fasulye	-	-	3.047,62	1,58	984,62	0,63
Fiğ	130,68	0,09	2.773,33	1,43	984,46	0,63
Toplam	139.310,32	100,00	193.498,60	100,00	156.817,30	100,00
Dekara		1.595,74		1.578,66		1.588,89

Hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri 156.817,30 TL'dir. Ayrıca işletmelerde hazineden tahsis edilen alanlarda dekara düşen bitkisel üretim değeri 1.588,89 TL olarak tespit edilmiştir.

Grafik 6.18. Tahsis edilen alanlarda yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri (%)

Grafik 6.18'de hazineden tahsis edilen alanlarda yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri verilmiştir. Elde edilen bitkisel üretim değerinin %36,84'ü şeker pancarı, %20,93'ü dane mısır, %17,21'i arpa, %7,14'ü silajlık mısır, %5,67'si yonca, %4,15'i ayçiçeği, %3,69'u çerezlik kabak, %3,11'i buğday, %0,63'ü fasulye, %0,63'ü ise fiğ üretiminden sağlanmaktadır. (Oğuz ve ark., 2020) tarafından Konya ilinde yapılan çalışmada işletmelerde elde edilen toplam bitkisel üretim değerinin %23,49'unun şeker pancarından, %20,01'inin dane mısırdan ve %16,61'inin buğdaydan elde edildiği bildirilmiştir.

Çizelge 6.30'da toplam bitkisel üretim değeri içinde tahsis edilen arazilerden elde edilen bitkisel üretim değeri verilmiştir. İşletme başına ortalama olarak elde edilen 322.800,48 TL olan bitkisel üretim değerinin 156.817,30 TL'si hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerden elde edilmektedir. Hazineden tahsis edilen alanlarda yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel üretim değeri toplam bitkisel üretim değerinin %48,58'ini oluşturmaktadır. Çizelgede bütün ürünler için inceleme ayrı ayrı yapılmıştır. Arpadan elde edilen bitkisel üretim değerinin %64,69'u, buğdayın %58,89'u, şeker pancarının %59,92'si, dane mısırın %26,90'ı, silajlık mısırın %63,41'i yoncanın %84,09'u, çerezlik kabağın %62,46'sı, fasulyenin %21,38'i, ayçiçeğinin %57,74'ü fiğin ise %100,00'ü hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerden oluşmaktadır.

Çizelge 6.30. Toplam bitkisel üretim değeri içinde tahsis edilen arazilerden elde edilen bitkisel üretim değeri (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Toplam Arpa	39.882,86	12,84	45.535,12	13,07	41.708,98	12,92
Tahsis Arpa	22.715,70	16,31	35.922,02	18,56	26.982,36	17,21
Tahsis BÜD (%)	**56,96**		**78,89**		**64,69**	
Toplam Buğday	6.021,59	1,94	13.017,14	3,74	8.281,69	2,57
Tahsis Buğday	2.125,00	1,53	10.642,14	5,50	4.876,69	3,11
Tahsis BÜD (%)	**35,29**		**81,75**		**58,89**	
Toplam Şeker Pancarı	92.175,00	29,68	105.314,29	30,22	96.420,00	29,87
Tahsis Şeker Pancarı	64.725,00	46,46	43.200,00	22,33	57.770,77	36,84
Tahsis BÜD (%)	**70,22**		**41,02**		**59,92**	
Toplam Dane Mısır	125.236,02	40,33	115.307,29	33,09	122.028,28	37,80
Tahsis Dane Mısır	30.443,58	21,85	37.827,19	19,55	32.829,06	20,93
Tahsis BÜD (%)	**24,31**		**32,81**		**26,90**	
Toplam Silajlık Mısır	9.545,45	3,07	34.660,71	9,95	17.659,62	5,47
Tahsis Silajlık Mısır	-	-	34.660,71	17,91	11.198,08	7,14
Tahsis BÜD (%)	**-**		**100,00**		**63,41**	
Toplam Yonca	7.447,27	2,40	17.154,76	4,92	10.583,54	3,28
Tahsis Yonca	5.322,73	3,82	16.392,86	8,47	8.899,23	5,67
Tahsis BÜD (%)	**71,47**		**95,56**		**84,09**	
Toplam Çerezlik Kabak	12.040,45	3,88	3.466,67	0,99	9.270,46	2,87
Tahsis Çerezlik Kabak	6.900,00	4,95	3.466,67	1,79	5.790,77	3,69
Tahsis BÜD (%)	**57,31**		**100,00**		**62,46**	
Toplam Fasulye	5.347,73	1,72	3.047,62	0,87	4.604,62	1,43
Tahsis Fasulye	-	-	3.047,62	1,58	984,62	0,63
Tahsis BÜD (%)	**-**		**100,00**		**21,38**	
Toplam Ayçiçeği	12.721,32	4,10	8.194,62	2,35	11.258,85	3,49
Tahsis Ayçiçeği	6.947,63	4,99	5.566,05	2,88	6.501,27	4,15
Tahsis BÜD (%)	**54,61**		**67,92**		**57,74**	
Toplam Fiğ	130,68	0,04	2.773,33	0,80	984,46	0,30
Fiğ	130,68	0,09	2.773,33	1,43	984,46	0,63
Tahsis BÜD (%)	**100,00**		**100,00**		**100,00**	
Genel Toplam	310.548,39	100,00	348.471,55	100,00	322.800,48	100,00
Tahsis Toplam	139.310,32	100,00	193.498,60	100,00	156.817,30	100,00
Tahsis BÜD (%)	**44,86**		**55,53**		**48,58**	

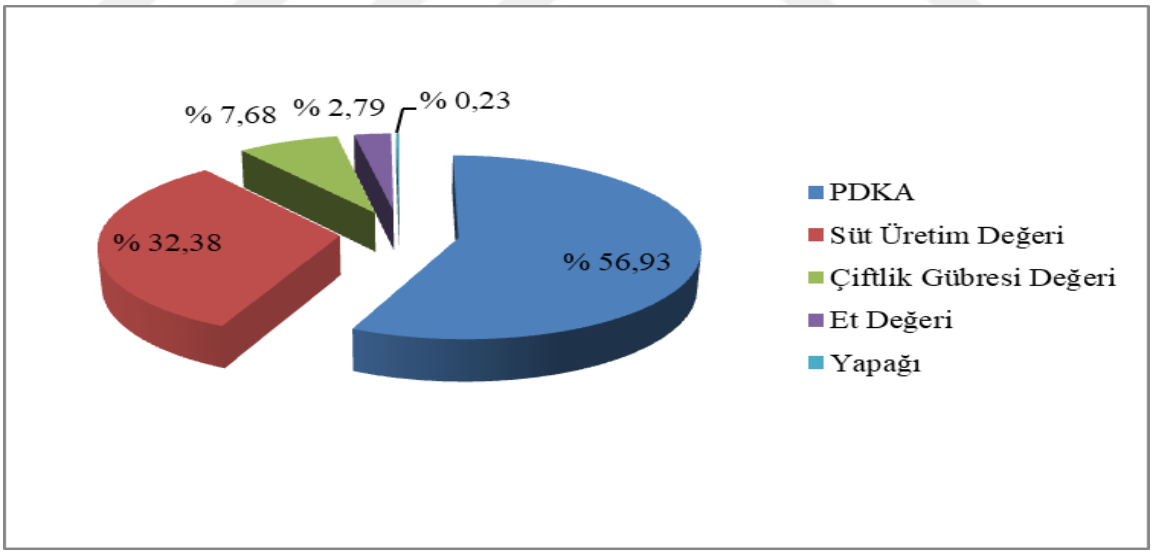
6.3.2. Hayvansal üretim değeri

Hayvansal üretim değeri, et, süt ve süt ürünleri değeri ile hayvan sermayesinde yıl içinde meydana gelen prodüktif artışların değeri (PDKA), yapağı ve gübre üretim değerinden oluşmaktadır(Yılmaz ve ark., 2003).

Çizelge 6.31. İncelenen işletmelerde hayvansal üretim değeri (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
PDKA	60.852,84	63,87	49.011,90	44,39	57.027,31	56,93
Süt Üretim Değeri	22.982,00	24,12	52.232,00	47,31	32.432,00	32,38
Çiftlik Gübresi Değeri	7.009,66	7,36	9.109,36	8,25	7.688,02	7,68
Et Değeri	4.121,59	4,33	-	-	2.790,00	2,79
Yapağı	315,95	0,33	51,43	0,05	230,49	0,23
Toplam	95.282,05	100,00	110.404,69	100,00	100.167,83	100,00

İncelenen işletmelerde elde edilen hayvansal üretim değeri Çizelge 6.31'de verilmiştir. İşletme başına düşen hayvansal üretim değeri ortalama 100.167,83 TL'dir.

Grafik 6.19. İncelenen işletmelerde hayvansal üretim değeri (%)

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen hayvansal üretim değeri 100.167,83 TL'dir. Bu değerin %56,93'ünü PDKA, %32,28'ini süt üretim değeri, %7,68'ini çiftlik gübresi değeri, %2,79'unu et değeri, %0,23'ünü ise yapağı değeri oluşturmaktadır. Oguz ve ark. (2020) yılında yaptığı çalışmada keçi yetiştiren işletmelerde hayvansal üretim

değerinin %74,01'ini, koyun yetiştiren işletmelerde %85,07'sini ise PDKA'nın oluşturduğunu tespit etmiştir.

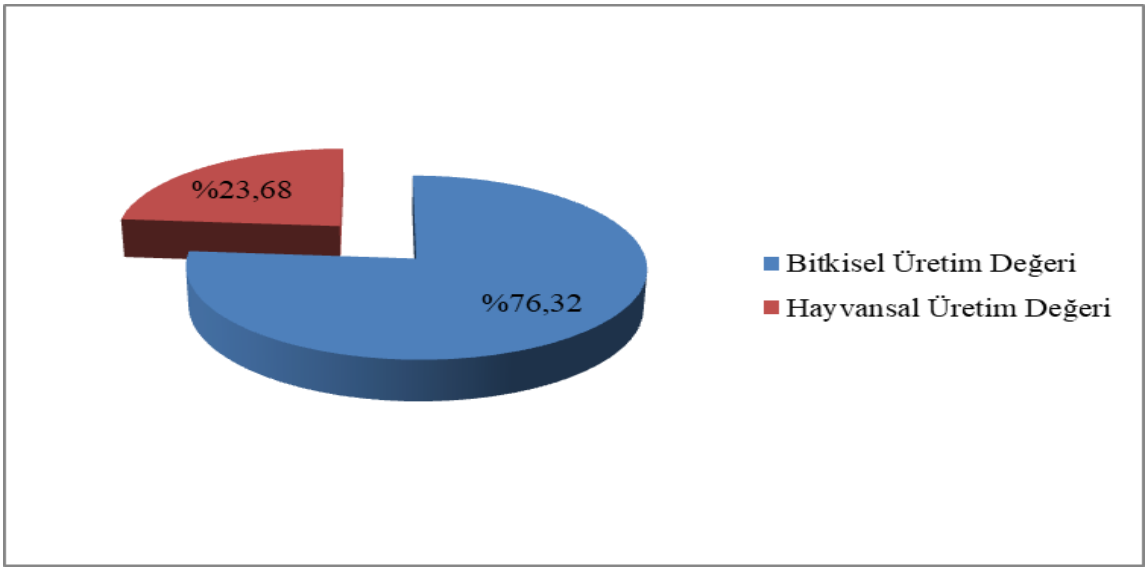
6.3.3. Toplam gayrisafi üretim değeri (GSÜD)

Erkuş ve ark. (1995) gayrisafi üretim değerini (GSÜD) tüm işletmeye veya işletmede yürütülen işletme faaliyetlerinden birine ait brüt gelir olduğunu ifade etmektedir. Bir başka tanımlamada ise tarımsal işletmede yürütülen tarımsal faaliyetler sonucu elde edilen bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerleri ile yıl içerisinde meydana gelen prodüktif kıymet artışları toplamından oluşan değer olduğu belirtilmiştir (İnan, 1998).

Çizelge 6.32. İncelenen işletmelerde toplam GSÜD (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Bitkisel Üretim Değeri	310.548,39	76,52	348.471,55	75,94	322.800,48	76,32
Hayvansal Üretim Değeri	95.282,05	23,48	110.404,69	24,06	100.167,83	23,68
GSÜD	405.830,44	100,00	458.876,24	100,00	422.968,31	100,00
Dekara	2.198,88		2.157,48		2.184,19	

Çizelge 6.32'de toplam gayrisafi üretim değeri verilmiştir. İncelenen işletmelerde toplam GSÜD işletme başına 422.968,31 TL, dekara 2.184,19 TL olarak hesaplanmıştır.

Grafik 6.20. İncelenen işletmelerde toplam GSÜD (%)

İncelenen işletmelerde toplam GSÜD'nin üretim kollarına göre oranlarına ait bilgiler Grafik 6.20'de verilmiştir. Toplam GSÜD'nin (422.968,31 TL) %76,32'si bitkisel, %23,68'i hayvansal üretim değerinden elde edilmektedir.

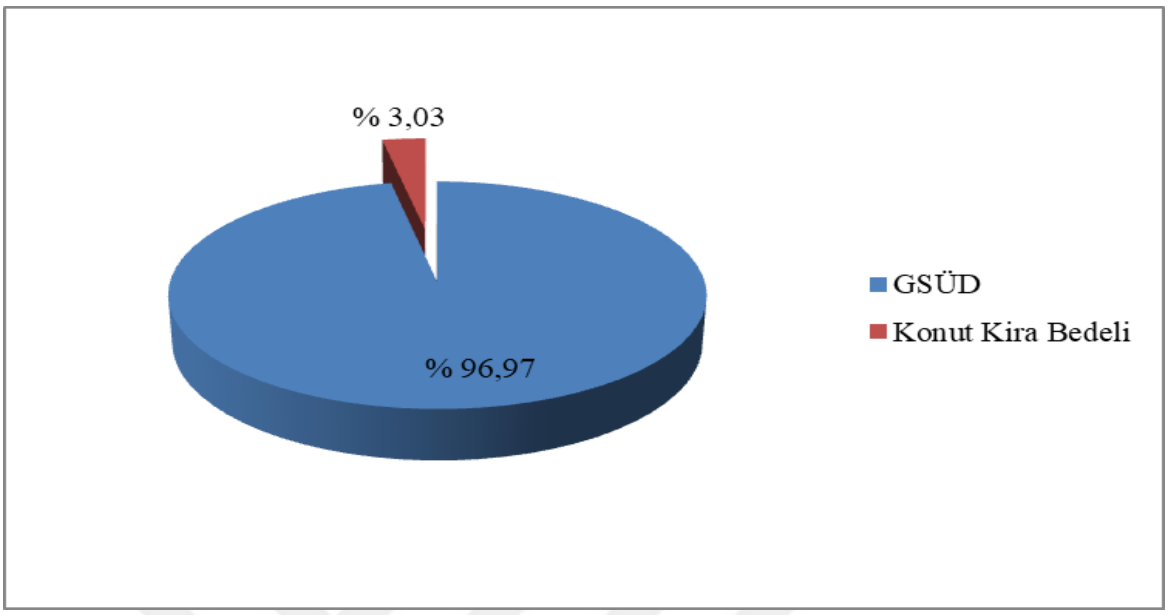
6.3.4. Gayrisafi hasıla

Gayrisafi hâsıla (GSH), bir başarı ölçüsü olmakla birlikte ele alınan işletmenin bütünü için hesaplanmaktadır. Tarım işletmesinde bir çalışma yılı sürecinde, ekonomik faaliyet sonucunda üretimi gerçekleştirilen yeni mallar ile mamülecilik, mübadele ve yeniden değerlendirme yöntemiyle işletmenin sermaye kısımlarında meydana gelen artışın miktar ve kıymetçe ifadesi (Açıl ve Demirci, 1984; Erkuş ve ark., 1995; Gül, 2005) olarak tanımlanmaktadır.

Çizelge 6.33. İncelenen işletmelerde GSH (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
GSÜD	405.830,44	96,85	458.876,24	97,18	422.968,31	96,97
Konut Kira Bedeli	13.181,82	3,15	13.321,43	2,82	13.226,92	3,03
GSH	419.012,25	100,00	472.197,67	100,00	436.195,23	100,00
Dekara	2.270,30		2.220,12		2.2252,49	
Aktif Sermaye Oranı (%)	14,11		13,89		14,04	
İşletme Masraflarının Her 100 TL'sine	176,00		177,72		176,60	
EİG'ne	435,34		449,71		440,26	

İncelenen işletmelerde gayrisafi hasıla Çizelge 6.33'de verilmiştir. İncelenen işletmelerde işletme dışı tarımsal gelire rastlanılmamıştır. İncelenen işletmelerde işletme başına düşen gayrisafi hasıla (GSH) 436.195,23 TL, dekara ise 2.252,49 TL olarak tespit edilmiştir. İşletme başına elde edilen GSH'nın aktif sermayeye oranı %14,04'dür.

Grafik 6.21. İncelenen işletmelerde GSH'nın oransal dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde GSH'nın oransal dağılımı Grafik 6.21'de verilmiştir. İşletme başına düşen GSH'nın (436.195,23 TL) %96,97'sini GSÜD, %3,03'ünü ise konut kira bedeli oluşturmaktadır. Az topraklı işletmelerde işletme başına düşen GSH'nın %96,85'ini GSÜD, %3,15'ini konut kira bedeli, topraksız işletmelerde işletme başına düşen GSH'nın %97,18'ini GSÜD, %2,82'sini ise konut kira bedeli oluşturmaktadır.

6.3.5. Değişen Masraflar

Değişen masraflar, işletmede gerçekleştirilen üretim miktarına bağlı olarak artış ve azalma gösteren ve üretim yapılmadığında da ortaya çıkmayan masraflar şeklinde ifade edilmektedir (Rehber ve Tipi, 1993; Doll ve Orazem, 2005; Büyükarıkan, 2014). Ele alınan işletmelerde değişen masraflar, bitkisel üretim ve hayvansal üretime bağlı olarak oluşmaktadır.

6.3.5.1. Bitkisel üretimde değişen masraflar

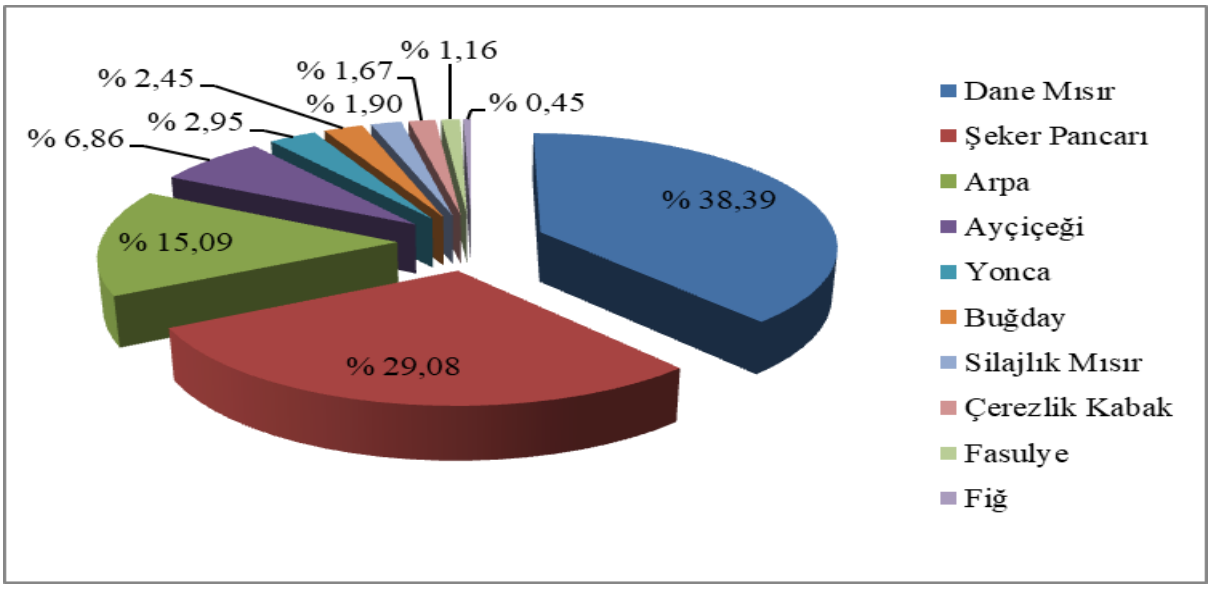
Bitkisel üretim değişen masrafları grubuna geçici işçilik, materyal (gübre, ilaç, tohum, su) masrafları, akaryakıt giderleri, tamir ve bakım giderleri, alet-makine kirası,

pazarlama ve diğer masraflar bitkisel üretim değişen masrafları olarak değerlendirilmiştir. Çizelge 6.34'te bitkisel üretimde değişen masrafların ürünlere göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 6.34. Ürünlere göre bitkisel üretimde değişen masraflar (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Dane Mısır	31.726,13	40,07	35.300,90	35,57	32.881,06	38,39
Şeker Pancarı	23.848,09	30,12	27.142,94	27,35	24.912,58	29,08
Arpa	11.062,74	13,97	16.831,91	16,96	12.926,63	15,09
Ayçiçeği	5.520,64	6,97	6.608,55	6,66	5.872,12	6,86
Yonca	1.735,27	2,19	4.181,44	4,21	2.525,57	2,95
Buğday	1.439,17	1,82	3.480,74	3,51	2.098,76	2,45
Silajlık Mısır	803,37	1,01	3.345,94	3,37	1.624,81	1,90
Çerezlik Kabak	1.789,59	2,26	673,32	0,68	1.428,95	1,67
Fasulye	1.188,25	1,50	595,48	0,60	996,74	1,16
Fiğ	55,03	0,07	1.086,29	1,09	388,20	0,45
Toplam	79.168,29	100,00	99.247,51	100,00	85.655,42	100,00
Dekara		428,95		466,63		422,32

İncelenen işletmelerde işletme başına bitkisel üretimde değişen masraflar 85.655,42 TL'dir. İşletme ortalaması olarak dekara düşen bitkisel üretim değişen masrafı 442,32 TL olarak belirlenmiştir.

Grafik 6.22. Bitkisel üretimde değişen masrafların ürünlere göre dağılımı (%)

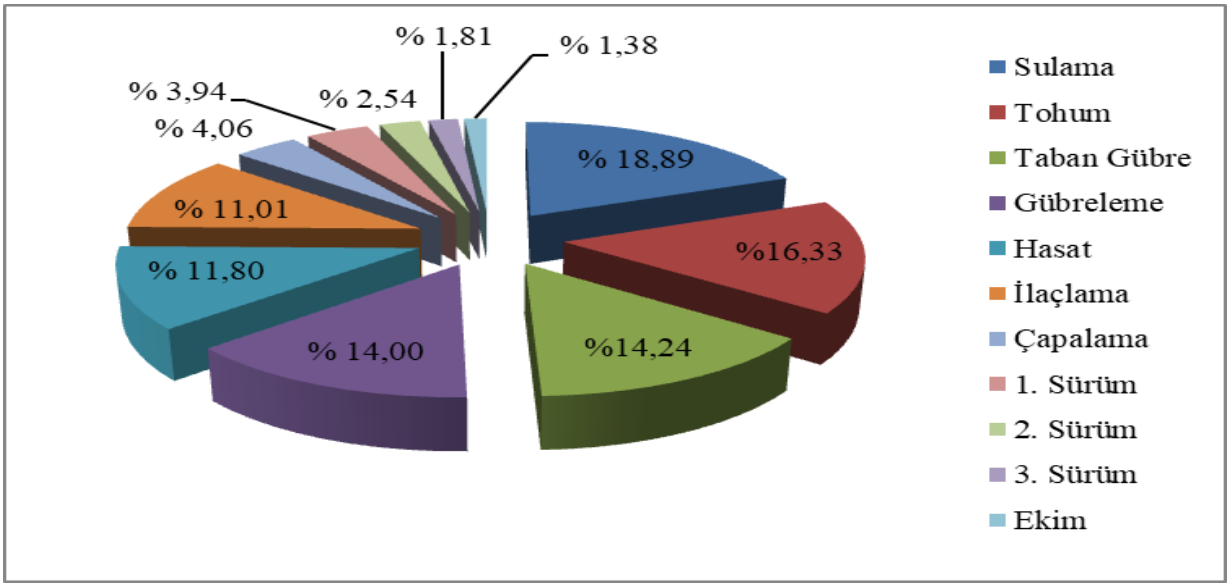
Bitkisel üretimde değişen masrafların ürünlere göre dağılımı Grafik 6.22'de verilmiştir. Yapılan toplam masrafların (85.655,42 TL) %38,39'u dane mısır, %29,08'i

şeker pancarı, %15,09'u arpa, %6,86'sı ayçiçeği, %2,95'i yonca, %2,45'i buğday, %1,90'ı silajlık mısır, %1,67'si çerezlik kabak, %1,16'sı fasulye, %0,45'i fiğ üretimi için yapılan masraflardan oluşmaktadır.

Çizelge 6.35. Masraf kalemlerine göre bitkisel üretimde değişen masraflar (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Sulama	14.658,07	18,52	19.369,52	19,52	16.180,23	18,89
Tohum	12.863,96	16,25	16.349,76	16,47	13.990,14	16,33
Taban Gübre	11.480,48	14,50	13.709,83	13,81	12.200,74	14,24
Gübreleme	12.174,12	15,38	11.617,40	11,71	11.994,26	14,00
Hasat	9.655,43	12,20	11.061,43	11,15	10.109,68	11,80
İlaçlama	7.972,76	10,07	12.483,33	12,58	9.430,02	11,01
Çapalama	2.490,59	3,15	5.552,38	5,59	3.479,78	4,06
1. Sürüm	3.182,02	4,02	3.780,80	3,81	3.375,48	3,94
2. Sürüm	1.976,14	2,50	2.582,89	2,60	2.172,17	2,54
3. Sürüm	1.517,63	1,92	1.624,29	1,64	1.552,09	1,81
Ekim	1.197,08	1,51	1.115,86	1,12	1.170,84	1,37
Toplam	79.168,29	100,00	99.247,51	100,00	85.655,42	100,00
Dekara	428,95		466,63		442,32	

Masraf kalemlerine göre bitkisel üretimde değişen masraflar Çizelge 6.35'te verilmiştir. Bitkisel üretimde değişen masraflar işletme başına 85.655,42 TL olarak hesaplanmıştır.

Grafik 6.23. Bitkisel üretimde değişen masrafların masraf kalemlerine göre dağılımı (%)

Grafik 6.23'te bitkisel üretimde değişen masrafların masraf kalemlerine göre dağılımı verilmiştir. Bitkisel üretimde toplam değişen masraflar 85.655,42 TL'dir. Bu masrafların %18,89'u sulama, %16,33'ü tohum, %14,24'ü taban gübre, %14,00'ü üst gübreleme, %11,80'i hasat, %11,01'i ilaçlama, %4,06'sı çapalama, %3,94'ü birinci sürüm, %2,54'ü ikinci sürüm, %1,81'i üçüncü sürüm, %1,38'i ise ekim faaliyeti için yapılmaktadır.

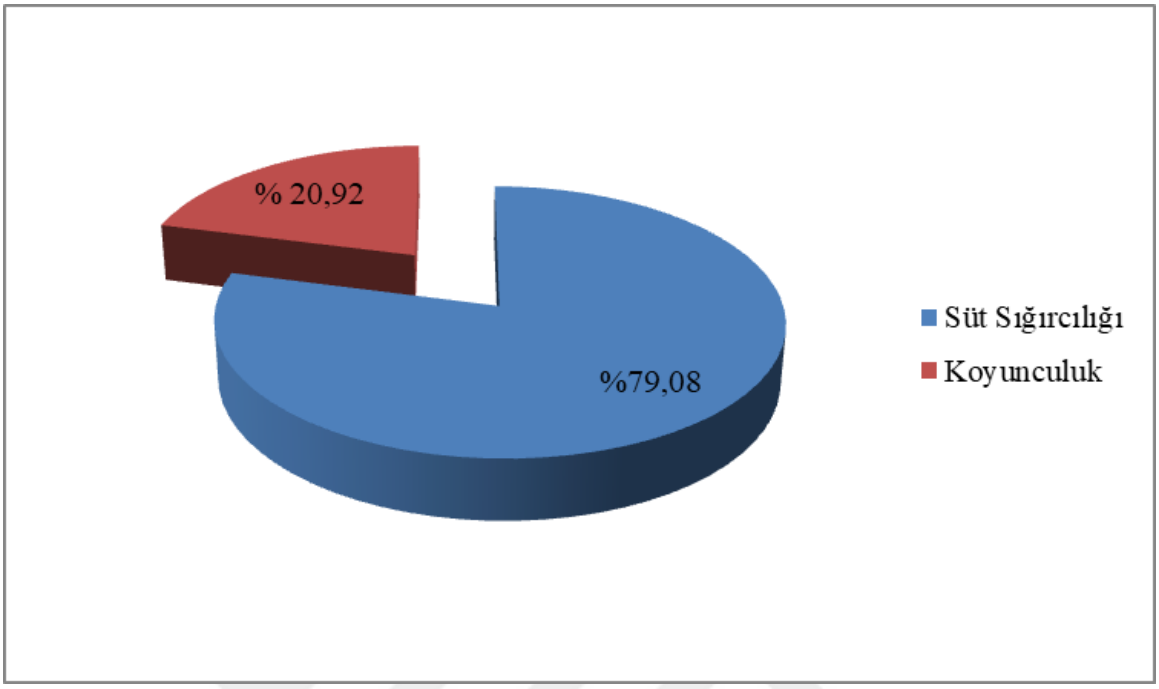
6.3.5.2. Hayvansal üretimde değişen masraflar

Hayvansal üretim değişen masrafları (yem masrafları, veteriner ve ilaç masrafları, daimi olmayan çoban ücreti, pazarlama masrafları, nakliye ve diğer değişen masraflar) işletmeler toplamı olarak verilmiştir.

Çizelge 6.36. Yetiştiricilik türüne göre hayvansal üretimde değişen masraflar (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Süt Sığırcılığı	22.889,77	68,04	37.215,95	100,00	27.518,23	79,08
Koyunculuk	10.753,41	31,96	-	-	7.279,23	20,92
Toplam	33.643,18	100,00	37.215,95	100,00	34.797,46	100,00

Çizelge 6.36'da yetiştiricilik türüne göre hayvansal üretimde değişen masraflar verilmiştir. Hayvansal üretimde değişen masraflar işletme başına 34.797,46 TL olarak hesaplanmıştır.

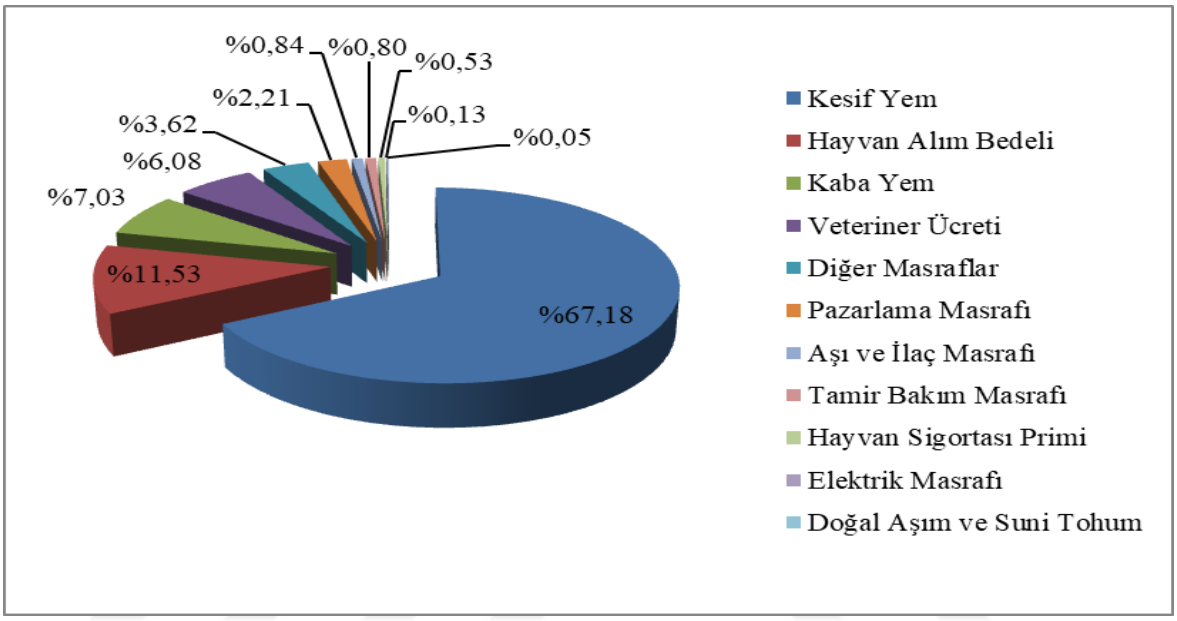
Grafik 6.24. Hayvansal üretimde değişen masrafların yetiştiricilik türüne göre dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde yapılan hayvancılık masraflarının yetiştiricilik türüne göre dağılımı Grafik 6.24'de verilmiştir. Toplam masrafların %79,08'i süt sığırcılığı, %20,92'si ise koyun yetiştiriciliği için yapılmaktadır.

Çizelge 6.37. Masraf kalemlerine göre hayvansal üretimde değişen masraflar (TL,%)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Kesif Yem	22.489,77	66,85	25.233,33	67,80	23.376,15	67,18
Hayvan Alım Bedeli	5.090,91	15,13	1.752,38	4,71	4.012,31	11,53
Kaba Yem	1.706,82	5,07	3.991,19	10,72	2.444,85	7,03
Veteriner Ücreti	2.275,00	6,76	1.785,71	4,80	2.116,92	6,08
Diğer Masraflar	1.232,95	3,66	1.310,48	3,52	1.258,00	3,62
Pazarlama Masrafı	-	-	2.380,95	6,40	769,23	2,21
Aşı ve İlaç Masrafı	431,82	1,28	-	-	292,31	0,84
Tamir Bakım Masrafı	181,82	0,54	476,19	1,28	276,92	0,80
Hayvan Sigortası Primi	136,36	0,41	285,71	0,77	184,62	0,53
Elektrik Masrafı	68,18	0,20	-	-	46,15	0,13
Doğal Aşım ve Suni Tohum	29,55	0,09	-	-	20,00	0,05
Toplam	33.643,18	100,00	37.215,95	100,00	34.797,46	100,00

Çizelge 6.37'de masraf kalemlerine göre hayvansal üretimde değişen masraflar verilmiştir. İşletme başına hayvansal üretimde değişen masraflar toplam 34.797,46 TL olarak tespit edilmiştir.

Grafik 6.25. Hayvansal üretimde değişen masrafların masraf kalemlerine göre dağılımı (%)

İşletme başına hayvansal üretimde değişen masraflar toplam 34.797,46 TL olarak tespi1t edilmiştir. Bu değerin %67,18'i kesif yem, %11,53'ü hayvan alım bedeli, %7,03'ü kaba yem, %6,08'i veteriner ücreti, %3,62'si diğer masraflar (su, temizlik, kireçleme vb.), %2,21'i pazarlama, %0,84'ü aşı ve ilaç, %0,80'i tamir bakım, %0,53'ü hayvan sigortası, %0,13'ü elektrik, %0,06'sı ise doğal aşım ve suni tohumlama ücretinden oluşmaktadır.

Çizelge 6.38. Yetiştiricilik türüne göre hayvansal üretimde değişen masraflar (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Süt Sığırcılığı	22.889,77	68,04	37.215,95	100,00	27.518,23	79,08
Koyunculuk	10.753,41	31,96	-	-	7.279,23	20,92
Toplam	33.643,18	100,00	37.215,95	100,00	34.797,46	100,00

Çizelge 6.38'de yetiştiricilik türüne göre hayvansal üretimde değişen masraflar verilmiştir. İşletme başına hayvansal üretimde değişen masraflar toplam 34.797,46 TL olarak tespit edilmiştir.

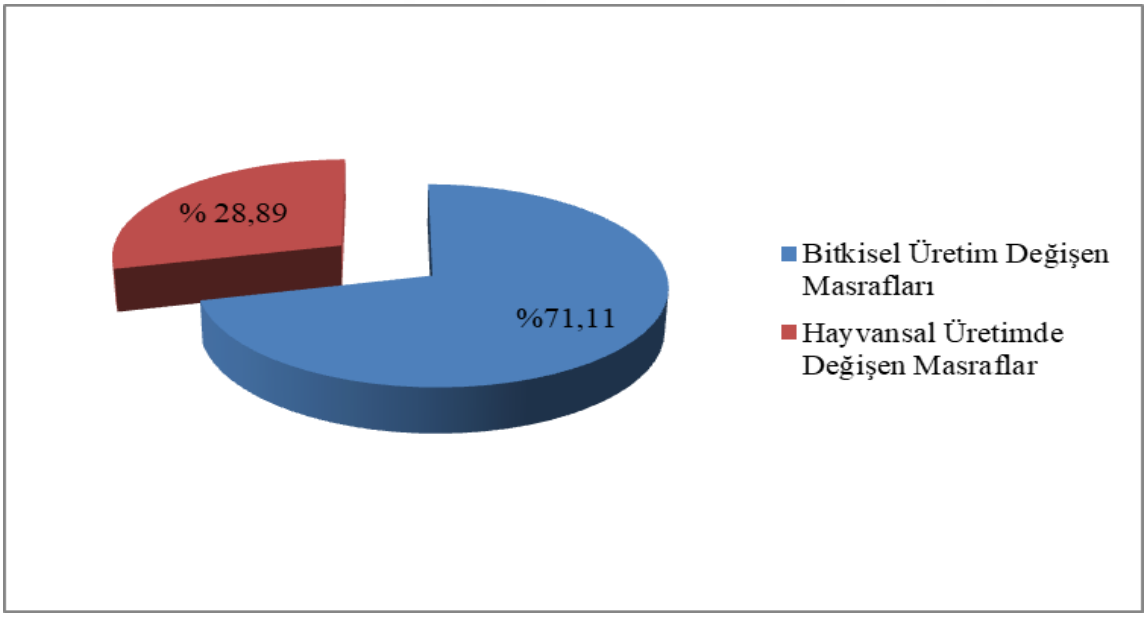
6.3.5.3. Toplam değişen masraflar

Değişen masraflar ise bu araştırmada, ana faaliyet kolları olan bitkisel ve hayvansal üretime ait değişen masraflar olarak hesaplanmıştır. Çizelge 6.39'da incelenen işletmelerde toplam değişen masraflar verilmiştir.

Çizelge 6.39. İncelenen işletmelerde toplam değişen masraflar (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Bitkisel Üretim Değişen Masrafları	79.168,29	70,18	99.247,51	72,73	85.655,42	71,11
Hayvansal Üretimde Değişen Masraflar	33.643,18	29,82	37.215,95	27,27	34.797,46	28,89
Toplam Değişen Masraflar	112.811,47	100,00	136.463,46	100,00	120.452,88	100,00
Dekara	611,24		641,61		622,01	

İncelenen işletmelerde işletme başına toplam değişen masraflar 120.452,88 TL, dekara 622,01 TL olarak hesaplanmıştır.

Grafik 6.26. İncelenen işletmelerde toplam değişen masrafların dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde toplam değişen masrafların dağılımı Grafik 6.26'da verilmiştir. İşletme başına 120.452,88 TL toplam değişen masraf düşmektedir. Bu masrafın

%71,11'i bitkisel üretimde değişen masraflar, %28,89'unu hayvansal üretimde değişen masraflar oluşturmaktadır.

6.3.6. Sabit masraflar

Sabit masraflar, tarım işletmelerindeki sabit varlıklara bağlı olarak ortaya çıkan ve üretim hacmine bağlı olarak artma ya da azalma göstermeyen masraflardır. Bölgede incelenen işletmelerde genel idari giderleri, daimi ve aile işgücü ücret giderleri, bina tamir-bakım masrafları, amortismanlar, borç faizleri ve diğer sabit masraflar işletmenin sabit masraflar kalemini oluşturmaktadır.

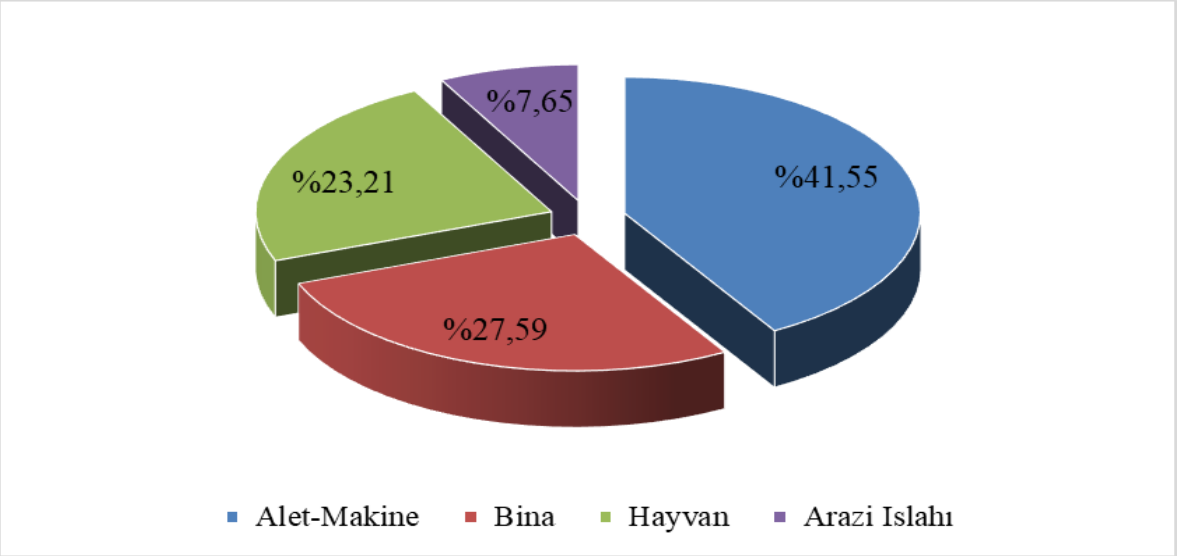
6.3.6.1. Amortisman Masrafları

Amortisman, üretim araçlarının işletmede kullanılması sonucunda bunların değerlerinde meydana gelen eksilme olarak tanımlanmakta olup bina, arazi ıslahı, hayvanlar üzerinde amortisman hesaplanmıştır. Çizelge 6.40'ta incelenen işletmelerde amortisman masrafları verilmiştir.

Çizelge 6.40. İncelenen işletmelerde amortisman masrafları (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Bina	11.139,77	27,78	11.328,57	27,20	11.200,77	27,59
Arazi Islahı	2.505,00	6,25	4.368,57	10,49	3.107,08	7,65
Alet Makine	16.086,43	40,11	18.504,76	44,43	16.867,74	41,55
Hayvan	10.370,45	25,86	7.442,86	17,87	9.424,62	23,21
Toplam	40.101,66	100,00	41.644,76	100,00	40.600,20	100,00

İncelenen işletmelerde işletme başına 40.600,20 TL amortisman masrafı olduğu belirlenmiştir. Taşcı (2018) yılında Konya ilinde yaptığı çalışmada işletme başına düşen amortisman masrafını 42.928,60 TL olarak hesaplamış olup bu değerin %57,59'unu alet-makine için hesaplanmış amortisman giderleri oluşturmaktadır.

Grafik 6.27. İncelenen işletmelerde amortisman masraflarının dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen amortisman masrafı 40.600,20 TL'dir. Bu değerin %41,55'ini alet-makine, %27,59'unu bina, %23,21'ini hayvan, %7,65'ini ise arazi ıslahı sermayesi için yapılan amortisman masrafları oluşturmaktadır.

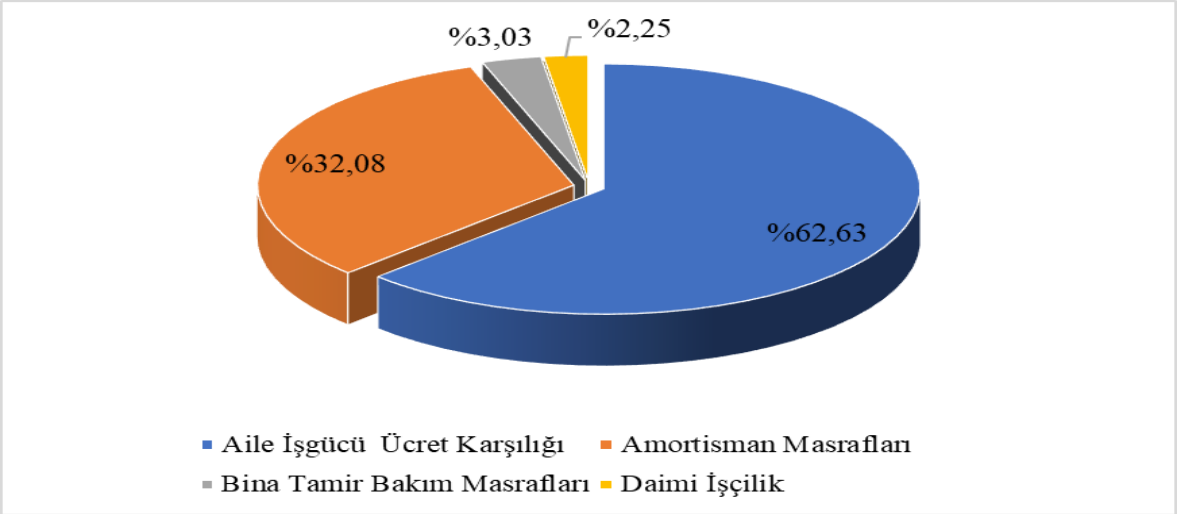
6.3.6.2. Toplam Sabit Masraflar

Bu araştırma kapsamında toplam sabit masraflar amortisman, bina tamir bakım, daimi işçilik ve aile işgücü ücret karşılığından oluşmaktadır. İncelenen işletmelerde sabit masraflar Çizelge 6.41'de verilmiştir.

Çizelge 6.41. İncelenen işletmelerde sabit masraflar (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Amortisman Masrafları	40.101,66	32,01	41.644,76	32,22	40.600,20	32,08
Bina Tamir Bakım Masrafları	5.045,45	4,03	1.309,52	1,01	3.838,46	3,03
Daimi İşçilik	3.113,64	2,49	2.285,71	1,77	2.846,15	2,25
Aile İşgücü Ücret Karşılığı	77.000,00	61,47	84.000,00	65,00	79.261,54	62,63
Toplam	125.260,75	100,00	129.240,00	100,00	126.546,35	100,00
Dekara		678,69		607,64		653,48

Toplam sabit masraflar işletme başına 126.546,35 TL olarak tespit edilmiştir. Dekara düşen sabit masraflar işletme başına 653,48 TL olarak hesaplanmıştır.

Grafik 6.28. İncelenen işletmelerde sabit masrafların dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde sabit masrafların dağılımına ait bilgiler Grafik 6.28'de verilmiştir. Toplam sabit masraflar işletme başına 126.546,35 TL olarak tespit edilmiştir. Bu masrafların %62,63'ünü aile işgücü ücret karşılığı, %32,08'ini amortisman masrafları, %3,03'ünü bina tamir bakım masrafları, %2,25'ini ise daimi işçilik için ödenen ücretler oluşturmaktadır. Paksoy (2007) yılında yaptığı çalışmasında küçükbaş hayvan işletmelerinde toplam sabit masraflar içindeki paylarını %75,45'ini üretici ve ailesinin ücret karşılığı, %20,16'sını amortismanlar, %4,39'unu bina tamir bakım, daimi işgücü ücreti vb. masraflar olarak belirtmiştir. Yılmaz (2019) yılında yaptığı çalışmasında aile işgücü ücret karşılığının sabit masrafların %64,45'ini oluşturduğunu bildirmiştir.

6.3.7. İşletme masrafları

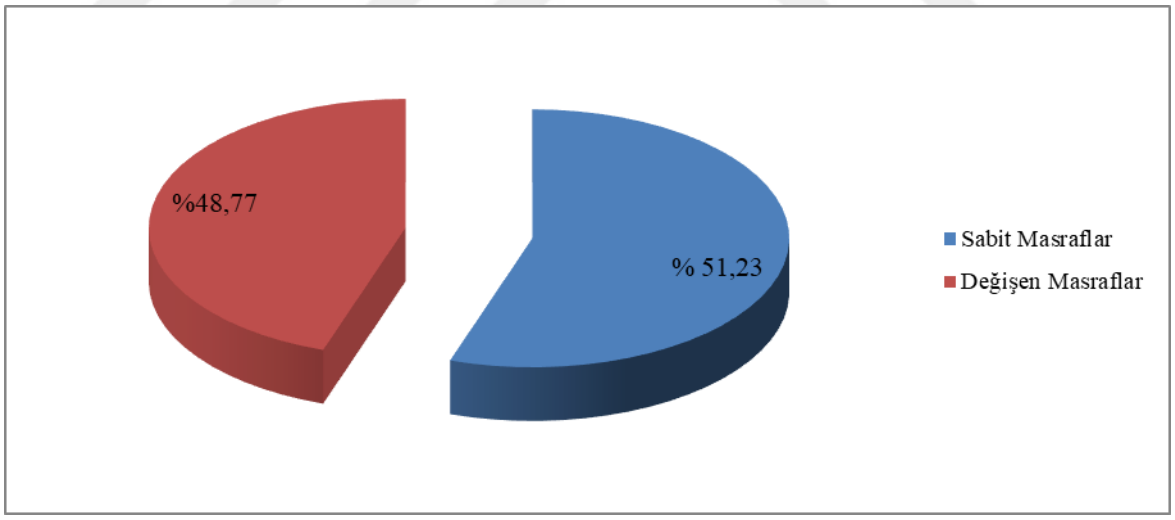
İşletmelerde bir faaliyet dönemi sonunda ortaya konulan gayri safi hasıla için, üreticinin tarım işletmesine yatırdığı aktif sermayenin faizi dışında yaptığı her türlü masrafın toplamı, işletme masraflarını oluşturmaktadır. Gayri safi hasılayı (GSH) elde etmek için yapılan masraflara işletme masrafları denmektedir. İşletme masrafları değişen ve sabit masraflar olarak ikiye ayrılmaktadır. İşletme masraflarını, üretim masraflarından

ayıran husus, aktif sermayenin faizinin masraflara dahil edilmemesidir (Bülbül, 1979; Çelik, 2014). Çizelge 6.42'de incelenen işletmelerde işletme masrafları verilmiştir.

Çizelge 6.42. İncelenen işletmelerde işletme masrafları (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Değişen Masraflar	112.811,47	47,39	136.463,46	51,36	120.452,88	48,77
Sabit Masraflar	125.260,75	52,61	129.240,00	48,64	126.546,35	51,23
İşletme Masrafları	238.072,22	100,00	265.703,46	100,00	246.999,23	100,00
Dekara	1.289,93		1.249,25		1.275,49	
Aktif Sermayeye Oranı (%)	8,02		7,82		7,95	

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen işletme masrafı 246.999,23 TL, dekara düşen masraf ise 1.275,49 TL olarak hesaplanmıştır. Öğel (2018) yılında yaptığı çalışmasında Şırnak ili küçükbaş hayvancılık işletmelerinde bölge ağırlık ortalamasına göre üretim masraflarının %41,24'ünü değişen, %58,76'sını sabit masrafların oluşturduğunu ifade etmiştir.

Grafik 6.29. İncelenen işletmelerde işletme masraflarının dağılımı (%)

Araştırma alanında faaliyet gösteren işletmelere ait toplam işletme masraflarının dağılımı Grafik 6.29'da verilmiştir. İncelenen işletmelerde işletme başına düşen işletme masrafı 268.794,22 TL'dir. Bu değerin %55,19'unu sabit masraflar, %44,81'ini ise değişen masraflar oluşturmaktadır.

6.3.8. Üretim masrafları

Üretim masrafları, işletmede GSH'ı elde etmek için yapılan masraflar olarak nitelendirilmekte olup masraflar toplamına aktif sermaye faizinin eklenmesiyle elde edilir. İncelenen işletmelerde üretim masrafları Çizelge 6.43'te verilmiştir.

Çizelge 6.43. Üretim masrafları (TL)

	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
İşletme Masrafları	238.072,22	265.703,46	246.999,23
Aktif Sermayenin Faizi	148.432,80	169.951,13	155.384,88
Üretim Masrafları	386.505,02	435.654,59	402.384,11

İncelenen işletmelerde işletme başına üretim masrafları 402.384,11 TL olarak hesaplanmıştır.

6.3.9. Saf hasıla

Saf hasıla, işletmeye yatırılan aktif sermayenin rantı olarak değerlendirilmekte ve işletme masraflarının gayrisafi hasıladan çıkarılmasıyla elde edilmektedir (Erkuş ve Demirci, 1985). İncelenen işletmelerde saf hasıla Çizelge 6.44'te verilmiştir.

Çizelge 6.44. İncelenen işletmelerde saf hasıla (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
GSH	419.012,25	100,00	472.197,67	100,00	436.195,23	100,00
İşletme Masrafları	238.072,22	56,82	265.703,46	56,27	246.999,23	56,63
Saf Hasıla	180.940,04	43,18	206.494,20	43,73	189.196,00	43,37
Dekara	980,37		970,87		977,00	
Aktif Sermayeye Oranı (%)	6,10		6,08		6,09	
100 TL'lik GSH'ya	43,18		43,73		43,37	
100 TL'lik İşletme Masrafına	76,00		77,72		76,60	

İncelenen işletmelerde işletme başına saf hasıla 189.196,00 TL'dir. İşletmelerde GSH'nın 100 TL'sine düşen saf hasıla 43,37 TL olarak hesaplanmıştır. Saf hasılanın aktif sermayeye oranı hesaplanmış olup işletmeler ortalaması %6,09 olarak tespit edilmiştir.

6.3.10. Brüt kar

İncelenen işletmelerin tarımsal faaliyet kollarına göre elde ettikleri gayrisafi üretim değerinden, bu faaliyet kolları için yapılan toplam değişen masrafların çıkarılmasıyla hesaplanan brüt kar (Fidan, 1996), işletme büyüklükleri itibariyle Çizelge 6.45'te verilmiştir.

Çizelge 6.45. İncelenen işletmelerde brüt kar (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
GSÜD	405.830,44	100,00	458.876,24	100,00	422.968,31	100,00
Toplam Değişen Masraflar	112.811,47	27,80	136.463,46	29,74	120.452,88	28,48
Brüt Kar	293.018,97	72,20	322.412,78	70,26	302.515,43	71,52
Dekara	1.587,64		1.515,88		1.562,18	

İncelenen işletmelerde işletme başına brüt kar 302.515,43 TL olarak hesaplanmıştır. Taşcı (2018) yılında yaptığı çalışmada brüt karı 333.080,95 TL olarak hesaplamıştır. Ağızan (2018) yılında Konya ili Çumra ilçesinde Tarımsal Sulama Sistemlerinin Karşılaştırmalı Yatırım Analizi adlı çalışmasında brüt karı işletmeler ortalamasında 189.355,94 TL olarak belirlemiştir.

6.3.11. Net kar

Net kar özellikle ihtisaslaşmış işletmelerin mali başarısını gösteren en önemli kriterdir (Öztürk ve Karkacıer, 2008). Net gelir, toplam gelirlerden sabit ve değişen giderler düşüldükten sonra elde kalan gelirdir. Bu, işletme faaliyetinin kârlılığını ölçen temel göstergedir. İncelenen işletmelerde net kar, gayrisafi hasıladan üretim masraflarının çıkarılması ile elde edilmiştir. Çizelge 6.46'da incelenen işletmelerde elde edilen net kar verilmiştir.

Çizelge 6.46. İncelenen işletmelerde net kar (TL)

	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
GSH	419.012,25	472.197,67	436.195,23
Üretim Masrafları	386.505,02	435.654,59	402.384,11
Net Kar	32.507,23	36.543,07	33.811,12

İncelenen işletmelerde işletme başına ortalama net kar 33.811,12 TL olarak hesaplanmıştır. Üretim masraflarının gayrisafi hasıladan düşük olması nedeniyle bütün işletme gruplarında net kar pozitif bulunmuştur.

İncelenen tarımsal işletmelerin tamamının aile işletmesi olduğu göz önüne alındığı takdirde bu işletmeler için net gelir söz konusu ailenin geçim giderleri de dahil olmak üzere yatırım ve vergiler gibi giderlerini de kapsamaktadır. İşletmenin finansal durumunu iyi olarak değerlendirebilmek için karın pozitif olması gerekmektedir. Karın sıfırdan büyük olması halinde, işletme faaliyetinden elde edilen hasıladan faaliyet giderleri (sabit ve değişken giderler) düşüldükten, vergiler ve geçim giderleri karşılandıktan sonra elde bir miktar fazla kaynak kalmış demektir ki, bu kaynak yatırım ve büyüme amacıyla kullanılabilir (Acar, 2003). Benzer şekilde Tokat ili Niksar ilçesinde çalışma yapan Yeteroğlu (2010) yılında yapmış olduğu çalışmada bütün işletmelerde gruplarında net karı pozitif bulmuştur.

6.3.12. Tarımsal gelir

Ekonomik birer ünite olan tarım işletmelerinde gösterilen tüm çabalar üretim dönemin sonunda en yüksek gelir elde etme amacına yöneliktir. İşletmecinin, işletmesine tahsis etmiş olduğu öz sermayesinin faizi ile kendisinin ve aile bireylerinin işletmede çalışmaları karşılığı elde ettiği ücretlerin toplamı şeklinde tanımlanan tarımsal gelir, bu amaca ne ölçüde ulaşılabildiğini belirlemeye yarayan en önemli göstergelerden biridir(Esengün, 1990; Sıray ve Akçay, 2010). Çizelge 6.47'de incelenen işletmelerde elde edilen tarımsal gelir ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Çizelge 6.47. İncelenen işletmelerde tarımsal gelir (TL)

	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
	TL	TL	TL
Saf Hasıla	180.940,04	206.494,20	189.196,00
Borç Faizleri ve Kira Bedeli	13.181,82	13.321,43	13.226,92
Öz sermaye rantı	167.758,22	193.172,78	175.969,08
Aile Ücret Karşılığı	77.000,00	84.000,00	79.261,54
Tarımsal Gelir	244.758,22	277.172,78	255.230,61
Dekara	1.326,15	1.303,17	1.318,00
Nüfus Başına	53.313,67	54.911,59	53.863,60

İncelenen işletmelerde işletme başına tarımsal gelir 255.230,61 TL'dir. Dekara tarımsal gelir, 1.318,00 TL tespit edilmiştir. Nüfus başına tarımsal gelir ise 53.863,60 TL tespit edilmiştir.

Çizelge 6.48. Hazineden tahsis edilen arazilerdeki tarımsal gelir artışının tespiti

	Mülk araziden elde edilen gelir	Kira araziden elde edilen gelir	Tahsis edilen hazine araziden elde edilen gelir	Toplam	Tahsis edilen hazine arazisi gelirinin dekara oranı (%)	Dekara oranı (TL/da)
	TL	TL	TL	TL		
Az Topraklı İşletmeler	94.548,72	34.434,78	115.774,71	244.758,22	47,30	1.326,15
Topraksız İşletmeler	55.695,19	61.745,64	159.731,94	277.172,78	57,63	1.303,17
İşletmeler Ortalaması	81.996,04	43.258,29	129.976,28	255.230,61	50,64	1.318,73

Hazineden tahsis edilen arazilerdeki tarımsal gelir artışının tespit edilmesi ile ilgili bilgiler Çizelge 6.48'de verilmiştir. İşletme başına elde edilen 255.230,61 TL tarımsal gelirin %50,64'ü hazineden tahsis edilen alanlardan elde edilmektedir. Dekar başına tarımsal gelir 1.318,73 TL olarak hesaplanmıştır.

Çizelge 6.49. Az topraklı ve topraksız tarım işletmelerinde tahsis edilen arazilerden elde edilen bitkisel üretim değeri ile gelir artışının t testi sonuçları

Gruplar	N	x̄	Standart Sapma	t testi		
				t	df	p
Az Topraklı İşletmeler	44	139.310,32	88.386,48	-2,311	62	0,024
Topraksız İşletmeler	21	193.498,60	128.736,09			

Çizelge 6.49'da üreticilerin hazine arazisi tahsis edilmeden önce toprak sahibi olma durumlarına göre hazine arazilerinin üretime dahil edilmesi sonucu ortaya çıkan gelir artışı incelenmiştir. Üreticilerin hazineden tahsis edilen arazileri kullanması sonucu gelirlerinin anlamlı bir şekilde değişiklik olduğunu tespit etmek amacıyla t testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda çiftçilerin elde ettiği tarımsal gelirleri az topraklı ve topraksız işletme olmasına göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Topraksız işletmeler az topraklı işletmelere göre hazine arazilerinden daha fazla bitkisel üretim değeri elde etmektedir. Topraksız işletmelerin tahsis çalışması öncesi öz mülk olarak kullandığı işletme arazisi bulunmamakta bu nedenle de topraksız işletmeler az topraklı işletmelere göre hazineden tahsis edilen arazilerden daha fazla yararlanmaktadır.

Az topraklı ve topraksız işletmelerin tarımsal gelirini etkileyen faktörler çoklu doğrusal regresyon analizi ile hesaplanmış ve çizelge 6.50'de verilmiştir. Analizde Y_i bağımlı değişkeni tarımsal gelir, bağımsız değişkenler ($X_{1i...pi)}$ ise tahsis edilen arazilerden elde edilen bitkisel üretim değeri, EİB, dağıtım çalışması öncesi toprak sahibi olma durumu ve hazineden tahsis edilen arazi miktarı olarak ele alınmıştır.

Çizelge 6.50. Az topraklı ve topraksız işletmelerin tarımsal gelirini etkileyen faktörlere ilişkin regresyon analizi

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	Sig.
	B	Std. Error	Beta	
(Constant)	61764,931	119631,635		,608
EİB	39577,030	22296,960	,201	,081
Hazineden tahsis edilen arazi miktarı	-2393,808	1165,127	-,427	,044
İşletme genişlik grubu	-2062,681	64348,768	-,004	,975
Hazine arazilerinden elde edilen bitkisel üretim değeri	1,844	,458	,778	,000

R^2 = 0,281 R^2 (adj) = 0,234 Durbin Watson=1,376 F=5,875

Y_i=61764,931+39577,030*X_1-2393,808*X_2-2062,681*X_3+1,844*X_4

p sig	(0,081)	(0,044)	(0,975)	(0,000)

Analiz sonucuna göre, modele konulan 4 değişkenden 3'ü anlamlı bulunmuştur. Bu değişkenlerin işletmelerin elde ettiği tarımsal gelirde meydana gelen değişmeleri açıklama gücü (R^2) %28,1 olup beklentilerden biraz düşük bulunmuştur. Devlet tarafından üreticilere tahsisi gerçekleştirilen araziler üretim artışına dolayısıyla da gelir artışı sağlamıştır. Ayrıca Durbin Watson istatistiği 1,376 olarak belirlenmiş olup, değişkenler arasında otokorelasyon bulunmamaktadır. Tahmin edilen regresyon modeli sonucunda elde edilen R^2 değeri (%28,1) F istatistiği ile analiz edilmiş ve %1 önem seviyesinde anlamlı bulunmuştur.

İşletmelerde bulunan aile iş gücü varlığı (EİB), hazineden tahsis edilen arazi miktarı ve hazine arazilerinden elde edilen bitkisel üretim değeri istatistiki olarak pozitif yönde anlamlı bulunmuştur. Aile işgücü varlığı (EİB) %10 önem düzeyinde pozitif yönde anlamlı bulunmuştur. İncelenen işletmelerde aile işgücü varlığı arttıkça işletmelerin elde ettiği tarımsal gelir artmaktadır. Uygulama alanı olarak ilan edilen bölgede belirlenen normdan daha az arazisi bulunan veya başka işletmelerde kiracı, ortakçı ya da tarım işçisi olarak çalışan topraksız işletmelerde bulunan aile işgücü potansiyeli tarımsal gelir artışı sağlamaktadır. 3083 sayılı toprak kanunu gereğince yeter gelirli işletme büyüklüğüne ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu tür işletmelerde işletme sahibi işgücü ihtiyacını genellikle aile bireylerinden temin etmektedir. Yalnızca bir üretim dönemi içerisinde işlerin yoğunlaştığı sulama, hasat vb. durumlarda günlük, saatlik yevmiye usulü ile çalışan geçici işgücüne başvurmaktadır.

Hazineden tahsis edilen arazi miktarı %5 önem düzeyinde negatif yönde anlamlı bulunmuştur. Araştırma alanında üreticiler az topraklı ve topraksız olarak sınıflandırılmıştır. Az topraklı işletmeler hazineden arazi tahsis edilmeden önce kendilerine ait mülk arazilerde tarımsal üretim yaparken topraksız işletmeler kiracılık, ortakçılık yaparak tarımsal üretimde bulunmaktadır. Her iki işletme türünde de araziler yeter gelirli işletme büyüklüğüne tamamlanmıştır. Az topraklı işletmelere hazineden topraksız işletmelere göre daha az arazi tahsis edilmiştir. Bu değişkenin negatif yönde anlamlı çıkması bu şekilde değerlendirilebilir.

Hazine arazilerinden elde edilen bitkisel üretim değeri %1 önem düzeyinde pozitif yönde anlamlı bulunmuştur. Hazine arazilerinin az topraklı ve topraksız çitçilere dağıtılması üretimin sürekli olarak artırılmasını sağlamış aynı zamanda işletmelere mevcut toprak varlığı ile kazanılan tarımsal gelirden daha fazla gelir elde etme imkanı sunmuştur.

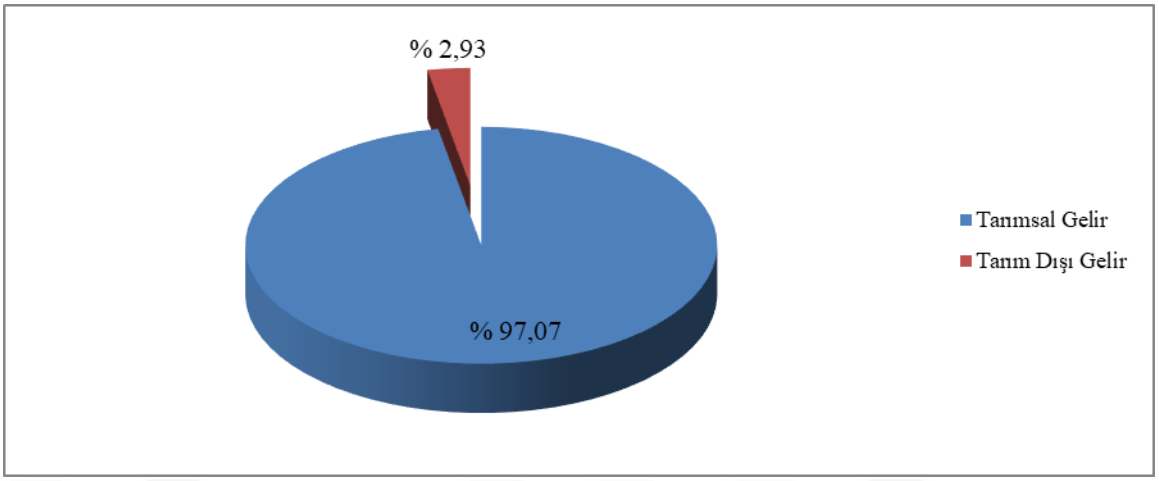
6.3.13. Toplam aile geliri

Tarım dışı gelir, tarımsal işletmelerin mevcut arazilerinin bir bölümünün kiraya verilmesi ve aile fertlerinin bir kısmının tarım dışı işlerde çalışması ile elde ettikleri gelirlerden oluşmakta olduğu ifade edilmiştir. Bu gelir, üretici ve ailesinin geçimi yanında işletmeye ait giderlerin karşılanması ve yatırımlar için işletmecinin eline geçen para miktarını ifade etmektedir (Erkuş ve ark., 1995).

Çizelge 6.51. İncelenen işletmelerde toplam aile geliri (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Tarımsal Gelir	244.758,22	97,23	277.172,78	96,78	255.230,61	97,07
Tarım Dışı Gelir	6.981,82	2,77	9.214,29	3,22	7.703,08	2,93
Toplam Aile Geliri	251.740,04	100,00	286.387,06	100,00	262.933,69	100,00
Nüfus Başına Toplam Aile Geliri	54.834,46		56.737,06		55.489,25	

Çizelge 6.51'de incelenen işletmelerde toplam aile geliri verilmiştir. İncelenen işletmelerde işletme başına toplam aile geliri 262.933,69 TL'dir. Ayrıca nüfus başına toplam aile geliri de hesaplanmıştır. İncelenen işletmelerde nüfus başına düşen toplam aile geliri 55.489,25 TL olarak hesaplanmıştır. Orhan (2019) yılında yaptığı çalışmasında incelediği işletmelerde tarım dışı faaliyete rastlamamış olup, toplam aile gelirini 260.452,43 TL olarak hesaplamıştır.

Grafik 6.30. İncelenen işletmelerde toplam aile gelirinin dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde toplam aile geliri işletme başına 262.933,69 TL olarak tespit edilmiştir. Bu değerin %97,07'sini tarımsal gelir, %2,93'ünü tarım dışı gelir oluşturmaktadır.

6.3.14. İşletmelerin rantabilite faktörü, mali ve ekonomik rantabilite

Tarım işletmelerinde toplam gelir içerisindeki sermaye gelirinin payını ifade etmek amacıyla rantabilite faktörü hesaplanmaktadır. Tarım işletmelerinde toplam gelir gayrisafi hasıla ile ölçülürken, sermayenin geliri saf hasıla ile ölçülmektedir. Bu iki sonucun birbirine oranlanması sonucu rantabilite faktörü ortaya çıkmaktadır. Rantabilite kıymetlerinin değerlendirilmesinde, o ülkede reel faiz haddi ile rantabilite oranlarının mukayesesi yapılabilmektedir. İşletmede çalışan sermaye miktarı, bankadan alınabilecek normal kredinin faiz haddinden veya bir tahvilin getireceği faiz miktarından daha fazla bir rantabilite meydana getirmişse durum iyi, aksi halde müteşebbis boş yere emek ve gayret sarf etmiş demektir (Açıl ve Demirci, 1984; Karagölge, 1987; Erkuş ve ark., 1995; Gül, 2005). İncelenen işletmelerde rantabilite faktörü Çizelge 6.52'de verilmiştir.

Çizelge 6.52. İncelenen işletmelerde rantabilite faktörü (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Saf Hasıla	180.940,04	206.494,20	189.196,00
Gayrisafi Hasıla	419.012,25	472.197,67	436.195,23
Rantabilite Faktörü (%)	43,18	43,73	43,36

İncelenen işletmelerde işletme başına rantabilite faktörü ortalama %43,36 olarak tespit edilmiştir. İşletmelerde her 100 TL'lik öz sermayeye karşılık 43,36 TL kar elde edilmektedir. Benzer şekilde Yılmaz (2019) yılında yaptığı çalışmada araştırma alanındaki keçi yetiştiricilik faaliyeti gösteren işletmelerde rantabilite faktörünü bölge ortalamasında %30,05 olarak tespit etmiştir.

6.3.14.1. Mali rantabilite

Safi kârın öz sermayeye oranlanması mali rantabiliteyi vermektedir. Mali rantabilite, işletmeciye ait olan öz sermayenin rantabilitesini ölçmek için kullanılır (Oğuz ve Bayramoğlu, 2014). İncelenen işletmelerde mali rantabilite Çizelge 6.53'de verilmiştir.

Çizelge 6.53. İncelenen işletmelerde mali rantabilite

	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Net Kar	32.507,23	36.543,07	33.811,12
Öz Sermaye Rantı	167.758,219	193.172,776	175.969,08
Öz Sermaye	2.562.025,681	2.725.302,321	2.614.776,60
Mali Rantabilite	7,82	8,43	8,01

İncelenen işletmelerde mali rantabilite 8,01 olarak tespit edilmiştir. Yani, inceleme alanındaki işletmeler, her 100 TL'lik öz sermayeye karşılık yaklaşık olarak ortalama 8,01 TL kâr etmektedirler. Oğuz ve Arısoy (2005) yılında yapılan çalışmada mali rantabilite %5,16 olarak tespit edilmiştir. Çelik ve ark. (2016) tarafından yapılan çalışmada mali rantabilite %4,33 olarak hesaplanmıştır. Aksoyak (2004) yılında yaptığı çalışmada mali rantabilite oranını işletme büyüklük gruplarında %5,40 ile %7,97 arasında değiştiğini ve işletmeler ortalamasında %6,87 olarak hesaplamıştır.

6.3.14.2. Ekonomik rantabilite

Ekonomik rantabilite saf hasılanın aktif sermayeye oranı olarak açıklanabilir. Ekonomik rantabilite işletmenin karlılığını ölçmek amacı ile hesaplanır. Ekonomik rantabilite toplam yatırım sermayesinin karlılığını vermektedir. İşletmecinin toplam sermayesi (aktif sermaye) ile buna karşılık elde edilen saf hasılaya oranıdır (Oğuz ve

Bayramoğlu, 2015). Çizelge 6.54'te incelenen işletmelerde ekonomik rantabiliteye ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çizelge 6.54. İncelenen işletmelerde ekonomik rantabilite

	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Saf Hasıla	180.940,04	206.494,20	189.196,00
Toplam İşletme Sermayesi	2.968.656,06	3.399.022,61	3.107.697,56
Ekonomik Rantabilite	6,10	6,08	6,09

İncelenen işletmelerde ekonomik rantabilite işletme başına %6,09 olarak tespit edilmiştir. Ekonomik rantabilite işletme gruplarına göre farklılık göstermektedir. Mali rantabilite oranının, ekonomik rantabilite oranından yüksek olması, öz sermayenin daha verimli kullanıldığını göstermektedir (Aydın, 2014). Oğuz ve Arısoy (2005) yılında yaptıkları çalışmada ekonomik rantabiliteyi %5,10 olarak tespit etmişlerdir. Çelik ve ark. (2016) ekonomik rantabiliteyi işletmeler ortalamasında %8,16 olarak hesaplamıştır. Mali ve ekonomik rantabilitenin değerlendirilmesinde her iki değer cari faiz oranı ile karşılaştırılır(Açıl ve Demirci, 1984).

İşletmelerde mali ve ekonomik rantabilite pozitif çıkmıştır. Mali ve ekonomik rantabilitenin fırsat maliyeti en az o yıl içerisinde piyasada uygulanan cari faiz oranı kadar olmalıdır. Araştırmanın yapıldığı dönemde (2020) bankaların tarımsal kredilere uyguladığı cari faiz oranı %10 olarak gerçekleşmiştir. Az topraklı, topraksız işletmelerde ve işletmeler ortalamasında mali ve ekonomik rantabilite cari faiz oranının altında kalmıştır.

İşletmelerin başarı performansı analiz edilirken ekonomik rantabilitenin mali rantabiliteden daha düşük seviyede olması istenir. İncelenen tüm işletme grupları içerisinde ekonomik rantabilitenin oranı mali rantabiliteden küçüktür. Ayrıca mali rantabilitenin ekonomik rantabiliteden büyük olması işletmelerin rantabl borçlandığını göstermektedir. İşletmeler düşük faiz karşılığında yüksek kar elde etmiştir(Yener, 2017; Düğmeci, 2020).

6.3.15. İşletmelerin sermaye devir oranı ve hızı

Sermaye devir oranı işletmelerin başarısının ölçülmesinde ve karşılaştırılmasında sık kullanılan bir başarı ölçütüdür. Sermaye devir oranının, işletmeye ait gayrisafi üretim değerinin işletmenin toplam sermayesine (aktif sermaye) oranıdır. Bu oran işletme

sermayesinin elde edilen gelir ile yıllık ne kadarının karşılanacağını açıklamaktadır. Gayrisafi üretim değeri toplam yatırıma oranlanarak bulunduğundan, gayrisafi üretim değerinin yatırım sermayesini karşılama süresi olarak tanımlanır (İnan, 2008). Çizelge 6.55'te incelenen işletmelerde sermaye devir oranı ve hızı verilmiştir.

Çizelge 6.55. İncelenen işletmelerde sermaye devir oranı ve hızı

	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
GSÜD	405.830,44	458.876,24	422.968,31
Toplam İşletme Sermayesi	2.968.656,06	3.399.022,61	3.107.697,56
Sermaye Devir Oranı	13,67	13,50	13,62
Sermaye Devir Hızı	7,32	7,41	7,34

İncelenen işletmelerde sermaye devir oranı işletme başına %13,62'tür. Bu oran düşük bulunmuş olup, üreticilerin toprak, hayvan, makine vb. üretim faktörlerine fazla yatırım yaptıklarının göstergesidir. Sermaye devir hızı işletmeler ortalamasında 7,34, olarak tespit edilmiştir. Buradan araştırma yapılan işletmelerin ortalama 7,34 yılda sermayeyi devir ettirdikleri görülmektedir. Tarım işletmelerinin yapısı gereği üretimin ancak belirli bir dönemde elde edilmesi sermaye devir hızının bu işletmelerde düşük olmasına sebep olmaktadır. Esen (2019) yaptığı çalışmada sermaye devir oranını %19,55, sermaye devir hızını ise 5,12 olarak hesaplamıştır.

7. ARAŞTIRMA ALANINDA İNCELENEN İŞLETMELERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

7.1. İşletmecilerin Tarımsal Örgütlere Üyelik Durumu

İncelenen işletmelerde tarımsal kuruluşlara üye olma durumu ve üye olunan tarımsal kuruluşlar ile ilgili bilgiler Çizelge 7.1'de verilmiştir.

Çizelge 7.1. Üye olunan tarımsal kuruluşlar (Sayı, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ziraat Odası	41.00	93.18	20.00	95.24	34.52	95.31
PANKOBİRLİK	35.00	79.55	14.00	66.67	28.43	76.41
Sulama Kooperatifi	31.00	70.45	2.00	9.52	21.66	50.92
Tarım Kredi Kooperatifi	22.00	50.00	-	-	14.89	33.85
DSYB	12.00	27.27	3.00	14.29	9.14	23.30
DKKYB	9.00	20.45	2.00	9.52	6.77	17.07
Tarımsal Kalkınma	-	-	1.00	4.76	0.34	1.61
HAYKOP	-	-	1.00	4.76	0.34	1.61
Toplam	44.00	340.91	21.00	204.76	65.00	300.07*

*Birden fazla cevap içermektedir.

İncelenen işletmelerin %200,07'si birden fazla tarımsal kurum/kuruluşa üye olduğunu bildirmiştir. Bu nedenle çizelge 7.1'de birden fazla cevap bulunmaktadır. İşletmecilerin %95,31'i ziraat odasına, %76,41'i Pankobirliğe, %50,92'si Türkmencamili sulama kooperatifine, %33,85'i tarım kredi kooperatifine, %23,30'u damızlık sığır yetiştiricileri birliğine (DSYB), %17,07'si damızlık koyun keçi yetiştiricileri birliğine (DKKYB), %1,61'i tarımsal kalkınma kooperatifine, %1,61'i ise hayvancılık kooperatifine (HAYKOP) üye olduğunu belirtmiştir.

7.2. Yetiştiricilik Konusunda Bilgi Kaynakları

İncelenen işletmelerde tarımsal üretim konusundaki bilgi kaynakları Çizelge 7.2'de verilmiştir. Araştırma alanında faaliyet gösteren işletmelerden %138,44'ü tarımsal üretim konusunda birden fazla bilgi kaynağına başvurmaktadır.

Çizelge 7.2. Tarımsal üretim konusundaki bilgi kaynakları (Sayı, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Aile üyeleri ve akrabalar	42,00	64,62	20,00	95,24	35,20	75,97
Tarım İl/İlçe Müdürlüğü	35,00	53,85	20,00	95,24	30,46	68,68
Başarılı yetiştiriciler	36,00	55,38	18,00	85,71	30,46	66,50
Serbest veterinerler	18,00	27,69	4,00	19,05	13,54	25,19
Veterinerlik Fakültesi	1,00	1,54	-	-	0,68	1,04
Serbest Ziraat Mühendisleri	1,00	1,54	-	-	0,68	1,04
Toplam	65,00	204,62	21,00	295,24	86,00	238,44*

*: Birden fazla cevap içermektedir.

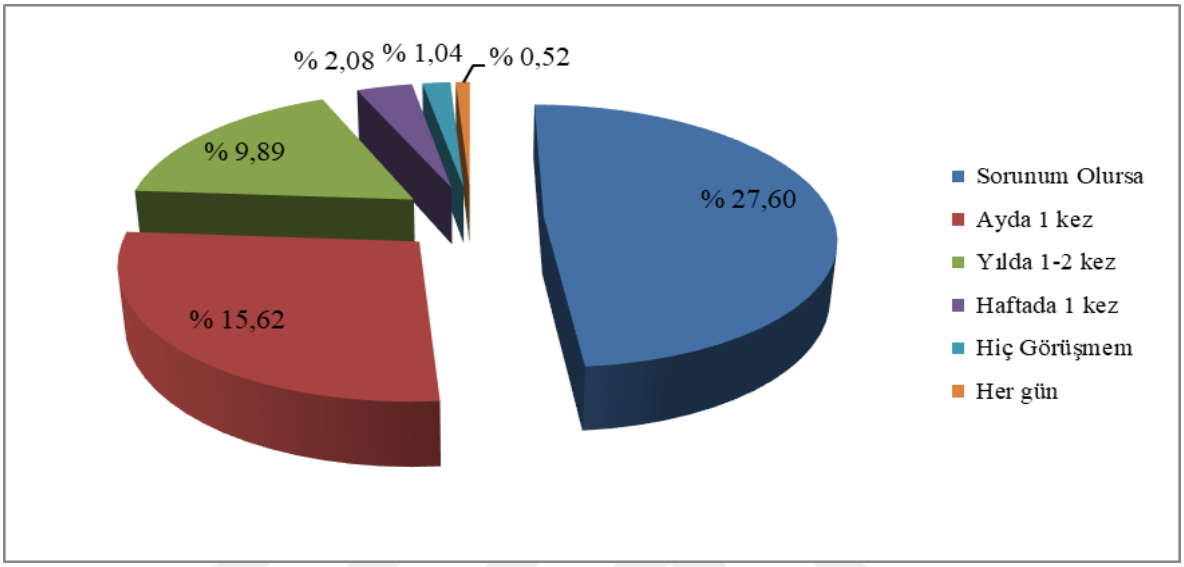
İşletmelerin %75,97'si aile üyeleri ve akrabalar ile fikir alışverişi yaparken, %68,68'i Tarım il/ilçe müdürlüğü, %66,50'si başarılı veterinerler, %25,19'u serbest veterinerler, %1,04'ü veterinerlik fakültesi, %1,04'ü serbest ziraat mühendisleri ile görüşmektedir. Çizelge 7.3'te veteriner hekim, ziraat mühendisi ve teknik elemanlar ile görüşme sıklığına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Çizelge 7.3. Veteriner hekim, ziraat mühendisi ve teknik elemanlar ile görüşme sıklığı (Sayı, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sorunum Olursa	18,00	40,91	17,00	80,95	17,94	27,60
Ayda 1 kez	14,00	31,82	2,00	9,52	10,15	15,62
Yılda 1-2 kez	9,00	20,45	1,00	4,76	6,43	9,89
Haftada bir	2,00	4,55	-	-	1,35	2,08
Hiç Görüşmem	1,00	2,27	-	-	0,68	1,04
Her gün	-	-	1,00	4,76	0,34	0,52
Toplam	44,00	100,00	21,00	100,00	65,00	100,00

Çiftçilerin kullanımına tahsis edilmeden önce atıl vaziyette bulunan hazineye ait arazilerde daha önce tarımsal faaliyette bulunulmazken 2007 yılı itibariyle bu alanlarda tarımsal üretime açılmıştır. Bu alanlarda kültür bitkisi yetiştiriciliği yapılmadığından dolayı toprak bitki ve besin elementi konusunda topraklar verimsizdi. Toprağı yetiştirilecek ürünlere hazır hale getirebilmek için araştırma alanında bulunan işletmeciler ziraat mühendisi gibi teknik personellerden yardım ve destek almıştır. Aynı zamanda

topraksız işletmeler dağıtım çalışması öncesinde tarımsal faaliyette bulunmadığından dolayı bu üreticilerin yetiştiricilik konusunda bilgi kaynakları arasında ziraat mühendisi ve veteriner hekim gibi teknik personeller yer almaktadır.

Grafik 7.1. Teknik elemanlar ile görüşme sıklığının dağılımı (%)

İncelenen işletmelerde işletmecilerin %27,60'ı sorunu olursa, %15,62'si ayda 1 kez, %9,89'u yılda 1-2 kez, %2,08'i haftada 1 kez, %0,52'si her gün veteriner hekim, ziraat mühendisi ve teknik elemanlar görüştüğünü, %1,04'ü ise hiç görüşmediğini belirtmiştir.

7.3. İncelenen İşletmelerin Tarımsal Kuruluşlarla Görüşme Sıklığı

Çizelge 7.4'te tarımsal kurum ve kuruluşlar ile görüşme sıklığı verilmiştir. Toprak dağıtımı sonrası arazi sahibi olan topraksız işletmeler ve mevcut arazi varlığını genişleten az topraklı işletmelerde çiftçi kayıt sistemine (ÇKS) kayıt olabilmek, tarımsal destek ödemelerinden yararlanabilmek ve sosyal güvence kapsamında çiftçilik mesleği için oluşturulan tarım bağkuruna kayıt olabilmek için ziraat odasına kayıt yaptırma gerekliliği bulunmaktadır. Bu bağlamda prosedür ve imza işlerinin yürütülebilmesi ve gerekli danışmanlık hizmetlerinin alınabilmesi için yıl içerisinde birçok kez ziraat odası ile görüşme gerçekleştirilmektedir.

Çizelge 7.4. Tarımsal kurum/kuruluşlar ile görüşme sıklığı (Sayı, %)

			Tarım İl Müdürlüğü	Tarım İlçe Müdürlüğü	Ziraat Odası	Ziraat Bankası	Kalkınma Kooperatifi	Üniversite
Az Topraklı İşletmeler	Hiç	Sayı	-	-	-	-	43,00	43,00
		%	-	-	-	-	97,73	97,73
	Haftada Bir	Sayı	-	1,00	7,00	1,00	-	-
		%	-	2,27	15,91	2,27	-	-
	Ayda Bir	Sayı	-	4,00	21,00	25,00	1,00	-
		%	-	9,09	47,73	56,82	2,27	-
	Yılda 1-3 kez	Sayı	29,00	14,00	8,00	10,00	-	1,00
		%	65,91	31,82	18,18	22,73	-	2,27
	Yılda 3'ten fazla	Sayı	15,00	25,00	8,00	8,00	-	-
		%	34,09	56,82	18,18	18,18	-	-
	Toplam	Sayı	44,00	44,00	44,00	44,00	44,00	44,00
		%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Topraksız İşletmeler	Hiç	Sayı	1,00	-	-	-	20,00	20,00
		%	4,76	-	-	-	95,24	95,24
	Haftada Bir	Sayı	1,00	1,00	1,00	-	-	-
		%	4,76	4,76	4,76	-	-	-
	Ayda Bir	Sayı	1,00	3,00	10,00	20,00	1,00	-
		%	4,76	14,29	47,62	95,24	4,76	-
	Yılda 1-3 kez	Sayı	13,00	-	2,00	1,00	-	1,00
		%	61,90	-	9,52	4,76	-	4,76
	Yılda 3'ten fazla	Sayı	5,00	17,00	8,00	-	-	-
		%	23,81	80,95	38,10	-	-	-
	Toplam	Sayı	21,00	21,00	21,00	21,00	21,00	21,00
		%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	Hiç	Sayı	0,32	-	-	-	35,57	35,57
		%	1,54	-	-	-	96,92	96,92
	Haftada Bir	Sayı	0,32	1,00	5,06	0,68	-	-
		%	1,54	3,08	12,31	1,54	-	-
	Ayda Bir	Sayı	0,32	3,68	17,45	23,38	1,00	-
		%	1,54	10,77	47,69	69,23	3,08	-
	Yılda 1-3 kez	Sayı	23,83	9,48	6,06	7,09	-	1,00
		%	64,62	21,54	15,38	16,92	-	3,08
	Yılda 3'ten fazla	Sayı	11,77	22,42	8,00	5,42	-	-
		%	30,77	64,62	24,62	12,31	-	-
	Toplam	Sayı	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00
		%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

İncelenen işletmelerin %64,62'si yılda 1-3 kez, %30,77'si yılda 3'ten fazla, %1,54'ü ayda bir, %1,54'ü haftada bir tarım il müdürlüğü ile görüşmekte, %1,54'ü ise hiç görüşmemektedir. İncelenen işletmelerin %64,62'si yılda 3'ten fazla, %21,54'ü yılda 1-3 kez, %10,77'si ayda bir, %3,08'i haftada bir tarım ilçe müdürlüğü ile görüşmektedir. İncelenen işletmelerin %47,69'u ayda bir, %24,62'si yılda 3'ten fazla, %15,38'i yılda 1-3 kez, %12,31'i haftada bir, ziraat odası ile görüşmektedir. İncelenen işletmelerin %69,23'ü ayda bir, %16,92'si yılda 1-3 kez, %12,31'i yılda 3'ten fazla, %1,54'ü ise haftada bir ziraat

bankası ile görüşmektedir. İncelenen işletmelerin %3,08'i ayda bir kalkınma kooperatifi ile görüşmekte iken %96,92'si hiç görüşmemektedir. İncelenen işletmelerin %3,08'i yılda 1-3 kez üniversitelerle görüşmekte iken, %96,92'si hiç görüşmemektedir.

7.4. İncelenen İşletmelerin Televizyon, Radyo, İnternet Kullanma Sıklığı

İncelenen işletmelerde işletmelerin televizyon izleme, radyo dinleme, internet kullanma, gazete, dergi, kitap okuma sıklığı Çizelge 7.5'te verilmiştir.

Çizelge 7.5. İncelenen işletmelerin televizyon, radyo, internet kullanma sıklığı

			Televizyon İzleme	Radyo Dinleme	İnternet Kullanma	Gazete Okuma	Dergi-Kitap Okuma
Az Topraklı İşletmeler	Her gün	Sayı	34,00	17,00	36,00	1,00	-
		%	77,27	38,64	81,82	2,27	-
	Haftada 1-2 kez	Sayı	5,00	7,00	2,00	3,00	-
		%	11,36	15,91	4,55	6,82	-
	Haftada 3'ten fazla	Sayı	5,00	10,00	-	1,00	-
		%	11,36	22,73	-	2,27	-
	Ayda 1 kez	Sayı	-	7,00	1,00	6,00	4,00
		%	-	15,91	2,27	13,64	9,09
	Yılda 1 kez	Sayı	-	3,00	5,00	33,00	40,00
		%	-	6,82	11,36	75,00	90,91
	Toplam	Sayı	44,00	44,00	44,00	44,00	44,00
		%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Topraksız İşletmeler	Her gün	Sayı	20,00	10,00	16,00	-	-
		%	95,24	47,62	76,19	-	-
	Haftada 1-2 kez	Sayı	-	1,00	-	-	-
		%	-	4,76	-	-	-
	Haftada 3'ten fazla	Sayı	-	9,00	2,00	-	-
		%	-	42,86	9,52	-	-
	Ayda 1 kez	Sayı	-	-	-	3,00	1,00
		%	-	-	-	14,29	4,76
	Yılda 1 kez	Sayı	1,00	1,00	3,00	18,00	20,00
		%	4,76	4,76	14,29	85,71	95,24
	Toplam	Sayı	21,00	21,00	21,00	21,00	21,00
		%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
İşletmeler Ortalaması	Her gün	Sayı	29,48	14,74	29,54	0,68	-
		%	83,08	41,54	80,00	1,54	-
	Haftada 1-2 kez	Sayı	3,38	5,06	1,35	2,03	-
		%	7,69	12,31	3,08	4,62	-
	Haftada 3'ten fazla	Sayı	3,38	9,68	0,65	0,68	-
		%	7,69	29,23	3,08	1,54	-
	Ayda 1 kez	Sayı	-	4,74	0,68	5,03	3,03
		%	-	10,77	1,54	13,85	7,69
	Yılda 1 kez	Sayı	0,32	2,35	4,35	28,15	33,54
		%	1,54	6,15	12,31	78,46	92,31
	Toplam	Sayı	65,00	65,00	65,00	65,00	65,00
		%	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

İncelenen işletmelerde işletmecilerin %83,03'ü her gün, %7,69'u haftada 1-2 kez, %7,69'u haftada 3'ten fazla, %1,54'ü ise yılda 1 kez televizyon izlediği tespit edilmiştir.

İşletmecilerin %41,54'ü her gün, %29,23'ü haftada 3'ten fazla, %12,31'i haftada 1-2 kez, %10,77'si ayda 1 kez, %6,15'i yılda 1 kez radyo dinlemektedir. İşletmecilerin %80'i her gün, %12,31'i yılda 1 kez, %3,08'i haftada 3'ten fazla, %3,08'i haftada 1-2 kez, %1,54'ü ise ayda 1 kez internet kullanmaktadır. İşletmecilerin %78,46'sı yılda 1 kez, %13,85'i ayda bir kez, %4,62'si haftada 2 kez, %1,54'ü her gün, %1,54'ü ise haftada 3'ten fazla gazete okuduğu tespit edilmiştir. İşletmecilerin %92,31'inin yılda 1 kez, %7,69'unun ayda 1 kez dergi-kitap okuduğu tespit edilmiştir.

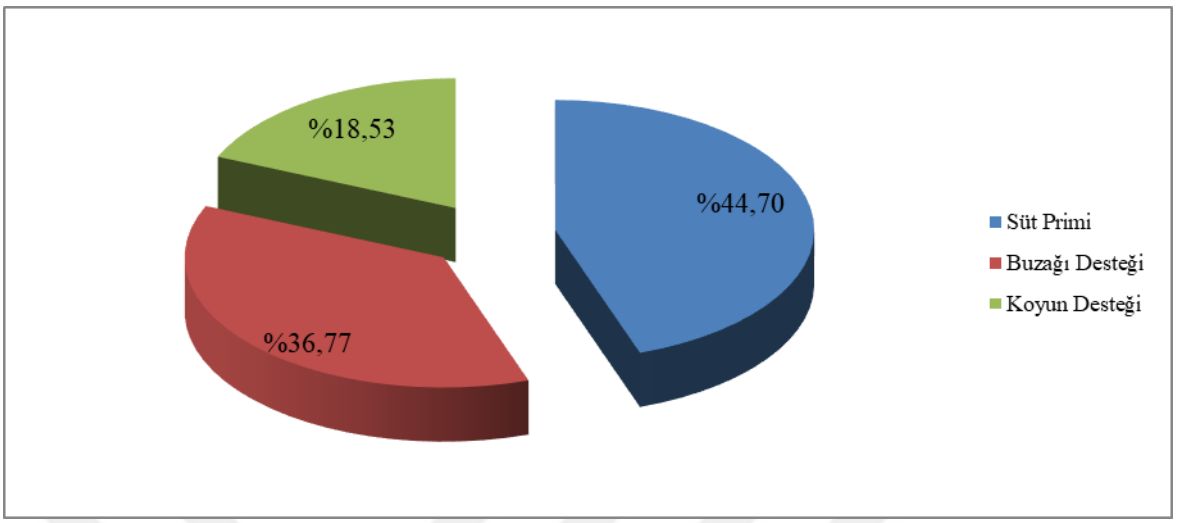
7.5. İşletmelerin Hayvancılık Desteklerinden Yararlanma Durumu

İncelenen işletmelerde hayvancılık yapan işletmelerde işletmecilerin desteklerden yararlanma durumları Çizelge 7.6'da verilmiştir.

Çizelge 7.6. Hayvancılık desteklerinden yararlanma durumu (TL, %)

	Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
	TL	%	TL	%	TL	%
Süt Primi	704,55	38,71	1.380,95	53,55	923,08	44,70
Buzağı Desteği	572,73	31,47	1.150,00	44,60	759,23	36,77
Koyun Desteği	542,61	29,82	47,62	1,85	382,69	18,53
Toplam	1.819,89	100,00	2.578,57	100,00	2.065,00	100,00

İşletmeciler ortalama 2.065,00 TL hayvancılık desteği almaktadır. Bu ödemelerin 923,08 TL'sini süt primi, 759,23'ünü buzağı, 382,69 TL'sini ise koyun desteği oluşturmaktadır. Toplam 2.578,57 TL destek ödemesi aldıkları belirlenen topraksız işletmelerde destek miktarının yarısından fazlasını %53,55'ini süt primi ödemesi, %44,60 ile buzağı, %1,85 ile koyun desteği oluşturmaktadır. Grafik 7.2'de hayvancılık destek ödemesini alan işletmelerde alınan destek türleri ve oranları verilmiştir.

Grafik 7.2. Hayvancılık destek türleri ve yararlanma oranları (%)

İşletmecilerin %44,70'i süt primi, %36,77'si buzağı, %18,53'ü ise koyun desteği almaktadır.

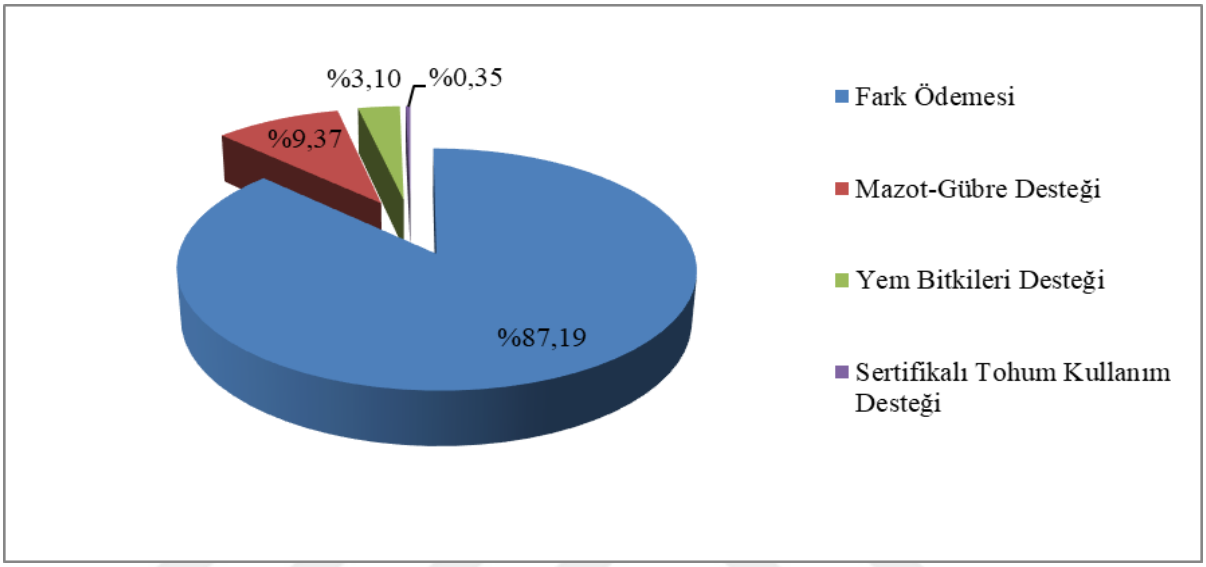
7.6. İşletmecilerin Bitkisel Üretim Desteklerinden Yararlanma Durumu

Çizelge 7.7'de bitkisel üretim desteklerinin türlere göre dağılımı verilmiştir.

Çizelge 7.7. Bitkisel üretim destek ödemesinin türlere göre dağılımı (TL, %)

		Az Topraklı İşletmeler		Topraksız İşletmeler		İşletmeler Ortalaması	
		TL	%	TL	%	TL	%
Fark Ödemeleri Desteği	Buğday, Arpa	2.660,23	7,65	3.701,90	10,65	2.996,77	8,43
	Dane Mısır	29.560,91	85,03	31.970,00	91,96	30.339,23	85,31
	Yağlık Ayçiçeği	2.100,68	6,04	1.376,76	3,96	1.866,80	5,25
	Kuru Fasulye	442,61	1,27	190,48	0,55	361,15	1, 02
	Toplam	34.764,43	100,00	37.239,14	107,12	35.563,95	100,00
	Genel %		87,37		86,83		87,19
Mazot-Gübre Desteği	Arpa ve Buğday	1.063,43	27,53	1.513,93	40,57	1.208,98	31,64
	Dane Mısır	1.592,20	41,21	1.515,60	40,61	1.567,45	41,02
	Fasulye	44,32	1,15	30,95	0,83	40,00	1,05
	Ayçiçeği	437,73	11,33	155,71	4,17	346,62	9,07
	Şeker Pancarı, Çerezlik Kabak	725,67	18,78	515,71	13,82	657,84	17,22
	Toplam	3.863,35	100,00	3.731,90	100,00	3.820,88	100,00
	Genel %		9,71		8,70		9,37
Yem Bitkileri Desteği	Silajlık Mısır	198,86	20,20	785,71	42,55	388,46	30,76
	Yonca	785,71	79,80	1.060,71	57,45	874,56	69,24
	Toplam	984,58	100,00	1.846,43	100,00	1.263,02	100,00
	Genel %		2,47		4,31		3,10
Sertifikalı Tohum Kullanım Desteği	Sertifikalı Tohum Kullanım	175,82	100,00	71,43	100,00	142,09	100,00
	Toplam	175,82	100,00	71,43	100,00	142,09	0,35
	Genel %		0,44		0,17		0,35
Genel Toplam		39,788.17	100,00	42.888,90	100,00	40.789,95	100,00

İncelenen işletmelerde işletmeciler toplam 1 (bir) yıl içinde 40.789,95 TL bitkisel üretim destek ödemesi almıştır. İşletmeciler ortalama olarak 35.563,95 TL fark ödemesi, 3.820,88 TL mazot gübre, 1.263,02 TL yem bitkileri, 142,09 TL ise sertifikalı tohum kullanım desteği almaktadır.

Grafik 7.3. İşletmelerin tarımsal üretim desteği alma durumu (%)

Grafik 7.3'te işletmelerin tarımsal üretim desteği alma durumu verilmiştir. Alınan destek miktarının %87,19'unu fark ödemesi, %9,37'sini mazot-gübre, %3,10'unu yem bitkileri, %0,35'ini ise sertifikalı tohum kullanım desteği oluşturmaktadır.

7.7. Üreticilerin Arazi Kanunları ve Hazine Arazileri ile İlgili Tutum ve Davranışları

Çizelge 7.8'de üreticilerin tarımsal üretim konusunda bilgi ve bilinç düzeyi verilmiştir.

Çizelge 7.8. Üreticilerin tarımsal üretim bilgi ve bilinç düzeyi

Faktör	1	2	3	4	5	Toplam	
	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Sayı	Likert Ortalaması	Oran
Tarımsal Üretim Konusunda Kendini Bilgili Görme Durumu	-	0,03	0,14	2,22	1,92	4,31	86,15

Bilgisiz (1) Az Bilgili (2) Orta (3) Bilgili (4) Tam Bilgili (5)

Üreticilerin tarımsal üretim konusunda kendilerini bilgili görme düzeyleri 5'li likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda üreticilerin %86,15'i tarımsal üretim konusunda kendini çok bilgili görmektedir. İncelenen işletmelerde faaliyet gösteren işletmecilerin Türkiye'de uygulanan toprak koruma kanunları hakkındaki görüş ve düşüncelere katılım durumu Çizelge 7.9'da verilmiştir.

Çizelge 7.9. Uygulanan toprak koruma kanunları hakkında görüş ve düşünceler

Faktörler	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Türkiye'de toprak kaynaklarının korunması ve kullanılmasına ilişkin yasal altyapı	3,91	3,57	3,80
Toprakların fiziksel, kimyasal ve biyolojik olarak bozulmasını önlemek amacıyla toprak korumaya yönelik alınan tedbirler	3,84	3,67	3,78
Basın ve yayında toprak kaynaklarının korunması ve etkin kullanılmasına yönelik tanıtıcı programlar	3,70	3,43	3,62

Çok Kötü (1) Kötü (2) Kararsız (3) İyi (4) Çok iyi (5)

Üreticilerin uygulanan toprak koruma kanunları hakkında görüş ve düşünceleri 5'li likert ölçeği ile değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucu işletmecilerin (3,80/5) Türkiye'de toprak kaynaklarının korunması ve kullanılmasına ilişkin yasal altyapı uygulaması konusunda kararsız olduğu belirlenmiştir. Toprakların fiziksel, kimyasal ve biyolojik olarak bozulmasını önlemek amacıyla toprak korumaya yönelik alınan tedbirler (3,78/5), basın ve yayında toprak kaynaklarının korunması ve etkin kullanılmasına yönelik tanıtıcı programlar başarıyla uygulandığı konusunda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Çizelge 7.10. Türkiye'de arazi kullanım durumuna yönelik politikalar ile ilgili ifadelere katılım durumu

	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Türkiye'de arazi kullanımına yönelik politikalar	3,89	3,71	3,83
Arazi Kullanım Planlarına yönelik uygulamalar	3,80	3,81	3,80
Sanayi, kent, turizm, enerji ve ulaştırma gibi her türlü imar planlarının yapılması sürecinde hazırlanan plan ve projelerde, Arazi Kullanım Planlarının göz önünde bulundurulması hususu	3,59	3,24	3,48

Çok Kötü (1) Kötü (2) Kararsız (3) İyi (4) Çok iyi (5)

Çizelge 7.10'da Türkiye'de arazi kullanım durumuna yönelik politikalar ile ilgili ifadelere katılım durumu verilmiştir. İşletmecilerin (3,83/5) Türkiye'de arazi kullanımına yönelik politikaları, (3,80/5) arazi kullanım planlarına yönelik uygulamaları iyi olarak değerlendirmekte, (3,48/5) sanayi, kent, turizm, enerji ve ulaştırma gibi her türlü imar planlarının yapılması sürecinde hazırlanan plan ve projelerde, arazi kullanım planlarının göz önünde bulundurulması konusunda kararsız kalmaktadır. Çizelge 7.11'de Türkiye'deki tarım arazilerinin en büyük sorunları verilmiştir.

Çizelge 7.11. Türkiye'deki tarım arazilerinin en büyük sorunu (Sayı, %)

		Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Tarım Dışı Kullanım	Sayı	32,00	16,00	26,83
	%	72,73	76,19	73,85
Tuzluluk ve Alkalilik	Sayı	22,00	7,00	17,15
	%	50,00	33,33	44,62
Taşlılık	Sayı	20,00	5,00	15,15
	%	45,45	23,81	38,46
Erozyon	Sayı	17,00	6,00	13,45
	%	38,64	28,57	35,38
Toplam	Sayı	44,00	21,00	65,00
	%	206,82	161,90	192,31*

*: Birden fazla cevap içermektedir.

Araştırma alanında faaliyet gösteren işletmecilerin %92,31'i Türkiye'de tarım arazilerinin birden fazla sorunu olduğunu belirtmiştir. İşletmecilerin %73,85'i tarım arazilerinin en büyük sorunun tarım dışı kullanım olduğunu belirtmiştir. İşletmecilerin %44,62'sini tuzluluk ve alkalilik, %38,46'sı taşlılık, %35,38'i erozyon sorunlarının varlığını ifade etmiştir.

Çizelge 7.12. Hazine arazileri için ödeme yapılan yıllar ve ödeme yapılan tutar (TL)

Yıllar	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
	TL	TL	TL
2011	4.213,98	5.915,29	4.763,63
2012	4.213,98	5.915,29	4.763,63
2013	4.213,98	5.915,29	4.763,63
2014	4.213,98	5.915,29	4.763,63
2015	4.213,98	5.915,29	4.763,63
2016	4.213,98	5.915,29	4.763,63
2017	4.213,98	5.915,29	4.763,63
2018	4.213,98	5.915,29	4.763,63
2019	4.213,98	5.915,29	4.763,63
2020	-	-	-

Üreticilerin hazineden tahsis edilen araziler için yıllık ödedikleri tutarlar ve ödeme yapılan yıllar Çizelge 7.12'de verilmiştir. İşletmeciler ortalama olarak yıllık 4.763,63 TL ödeme yapmaktadır. Az topraklı işletmelerin yıllık ödedikleri tutar 4.213,98 TL topraksız işletmelerin yıllık ödeme tutarı 5.915,29 TL'dir. Ödeme yapmaya 2011 yılında başlayan işletmecilerin taahhüt ettikleri 10 yıllık sürenin dolmasına 1 (bir) yıl kalmıştır. Çizelge 7.13'te hazine arazilerini satın almakta etkili olan faktörler verilmiştir.

Çizelge 7.13. Hazine arazilerini satın almaya karar vermekte etkili olan faktörler (Sayı, %)

		Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Tarım ve Orman İl Müdürlüğü tarafından yayımlanan listede adım mevcuttu	Sayı	36,00	16,00	29,54
	%	81,82	76,19	80,00
Diğer	Sayı	8,00	5,00	7,03
	%	18,18	23,81	20,00
Toplam	Sayı	44,00	21,00	65,00
	%	100,00	100,00	100,00

Araştırma alanında faaliyet gösteren işletmecilerin %80'i Tarım ve Orman İl Müdürlüğü tarafından yayımlanan listede zaten adım mevcuttu cevabını vermiştir. İşletmecilerin %20,00'si ise diğer nedenlerde arazi satın alma yoluna gitmişlerdir.

Çizelge 7.14. İşletme yöneticilerine göre yörede bir ailenin geçimin sağlaması için gerekli olan sulu arazi miktarı (da)

	Arazi Miktarı
Az Topraklı İşletmeler	144,03
Topraksız İşletmeler	117,14
İşletmeler Ortalaması	135,35

İncelenen işletmelerde işletmecilerin yörede yaşayan ailelerin geçimi sağlaması için gerekli olan arazi büyüklüğü Çizelge 7.14'de verilmiştir. İncelenen işletmelerde işletmecilerin ortalama 135,35 dekarının olması yörede geçim sağlamak için yeterli görülmektedir.

Çizelge 7.15. Hazine arazilerinin fiziksel durumu ile ilgili ifadelere katılım durumu

Faktörler	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Verim	4,30	4,86	4,48
Yola Yakınlık	4,36	4,62	4,45
Toprak Bünyesi	4,34	4,38	4,35
Sulama	4,34	4,29	4,32
Ulaşım	4,11	4,71	4,31

5: Çok iyi, 4: İyi, 3: Kararsız, 2: Kötü, 1: Çok Kötü

Çizelge 7.15'te hazine arazilerinin fiziksel durumu ile ilgili ifadelere katılım durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir. İşletmecilerinin tamamına yakını (4,48/5) arazilerin verimi, (4,45/5) yola yakınlığı, (4,35/5) toprak bünyesi, (4,32/5) sulama, (4,32/5) ulaşım durumlarını beğendiği belirlenmiştir.

8. TOPRAKSIZ VE AZ TOPRAKLI ÇİFTÇİLERİN MEMNUNİYET DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ

Araştırma alanında topraksız ve az topraklı çiftçilerin hazine arazisi tahsis edildikten sonra memnuniyet düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile ilgili likert ortalamaları ile tespit edilen faktörler belirlenerek faktör analizi yapılmış ve çiftçilerin hazine arazisi işlemekten dolayı elde ettikleri faydaları ve memnuniyet düzeyleri tespit edilmiştir.

Hazine Arazisi Tahsis Edilen Çiftçilerin Memnuniyet Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi

Hazine arazilerinin kullanımı ile ilgili faktörlere katılım durumu Çizelge 8.1'de verilmiştir. Araştırma alanında faaliyet gösteren işletmecilerin tamamı (4,91/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılmasından memnun olduğunu, (4,82/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılmasının vatandaşların devlete olan güvenini artırdığını, (4,78/5) dağıtılan hazine arazilerinin satışı, bölünmesi ve tarım dışı amaçla kullanımının kanunla engellenmesinden dolayı bu arazilerin sürekli olarak tarımda kullanımı sağladığı, (4,74/5) hazine arazilerinin tarıma açılmasının yöredeki tarımsal üretimde artışa sebep olduğunu, (4,72/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılmasının toprakları koruduğu, (4,68/5) az topraklı çiftçilerin arazilerini yeter büyüklüğe ulaştırmak suretiyle, işletme gelirleri ve rekabet güçlerini arttığını, (4,65/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması toprakların düzensiz kullanımını ortadan kaldırdığı, (4,65/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması üretimin sürekli olarak artırılmasını sağladığını, (4,63/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması bu ailelerin kazancını artırdığı, (4,62/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması bu çiftçilerin yetiştiricilik konusunda kendini eğitip geliştirdiğini, (4,62/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılmasının toprakların amaç dışı kullanımını engellediği, (4,60/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılmasını devletin bir desteği olarak gördüğünü, (4,57/5) tahsis edilen arazilerin ücretlerinin ilk 4 yıl ödemesiz sonraki 10 yıl 10 eşit taksitte ödeme şeklini beğendiğini, yine üreticilerin tamına yakını (4,38/5) hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere

dağıtılmasının köydeki işsizliği engellediği, (4,05/5) hazine arazilerinin dağıtılmasının köyden kente göçü etkilediği fikrine katıldığını belirtmiştir.

Çizelge 8.1. İşletmecilerin hazine arazilerinin kullanımı ile ilgili faktörlere katılım durumu

Faktörler	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılmasından memnunum.	4,91	4,90	4,91
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması vatandaşların devlete olan güvenini artırdı.	4,86	4,71	4,82
Dağıtılan hazine arazilerinin satışı, bölünmesi ve tarım dışı amaçla kullanımı 3083 sayılı kanunla engellendiğinden bu arazilerin sürekli olarak tarımda kullanımı sağlandı.	4,91	4,52	4,78
Hazine arazilerinin tarıma açılması köyünüzde tarımsal üretimde artışa sebep oldu.	4,73	4,76	4,74
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması toprakları korudu.	4,82	4,52	4,72
Az topraklı çiftçilerin arazilerini yeter büyüklüğe ulaştırmak suretiyle, işletme gelirleri ve rekabet güçleri arttı.	4,70	4,62	4,68
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması toprakların düzensiz kullanımını ortadan kaldırdı.	4,70	4,52	4,65
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması üretimin sürekli olarak artırılmasını sağladı.	4,68	4,57	4,65
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması bu ailelerin kazancını artırdı.	4,70	4,48	4,63
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması bu çiftçilerin yetiştiricilik konusunda kendini eğitip geliştirdiğini düşünüyorum.	4,61	4,62	4,62
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması toprakların amaç dışı kullanımını engelledi.	4,70	4,43	4,62
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılmasını devletin bir desteği olarak görüyorum.	4,59	4,62	4,60
Hazine arazisini alan çiftçiler: borçlandırma tarihinden itibaren ilk 4 yıl ödemesiz 10 yılda ve 10 eşit taksitte faizsiz olarak ödeyeceklerdir. Bu ödeme şeklini beğeniyorum.	4,59	4,52	4,57
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması köydeki işsizliği engelledi.	4,45	4,24	4,38
Hazine arazilerinin az topraklı veya topraksız çiftçilere dağıtılması köyden şehre göçü engelledi.	3,89	4,38	4,05
Dağıtım yapılan köylerden, kentlere olan kontrolsüz göçler önlenerek bunların köyde sağlıklı yerleşimleri ve köyleri dışında ucuz işgücü olarak çalışmaları önlendi.	3,39	3,38	3,38
Özellikle arazi toplulaştırma projeleri ile birlikte uygulanan dağıtım çalışmalarında TİGH (Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri) uygulanarak tarımsal altyapı gelişti.	2,73	3,14	2,86
Toprak dağıtımı yapılan çiftçilere gerekli tarımsal eğitimler sağlanarak daha üretken olmaları sağlandı.	1,95	1,38	1,77

5: Kesinlikle katılıyorum, 4: Katılıyorum, 3: Kararsızım, 2: Katılmıyorum,1: Kesinlikle katılmıyorum

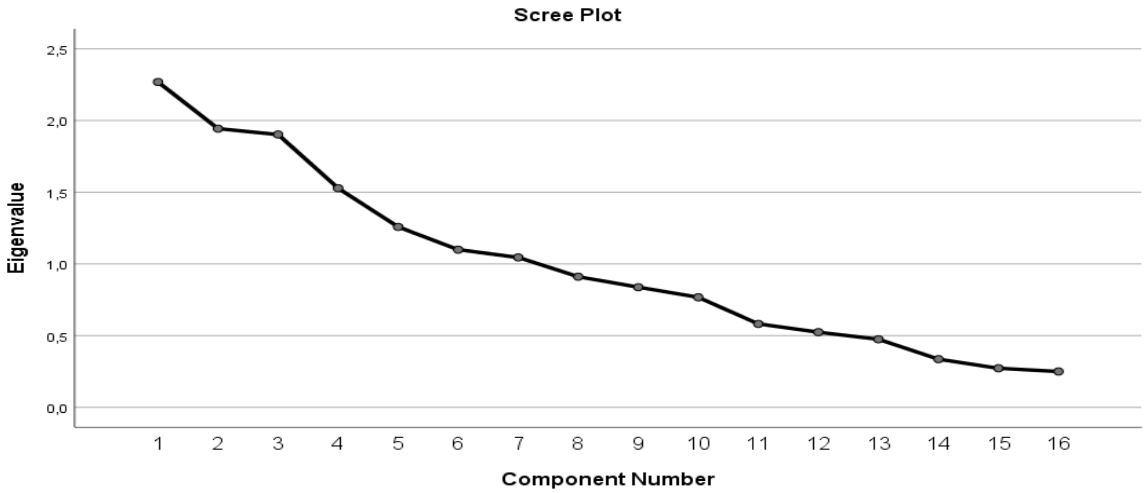
Araştırma alanında çiftçilerin hazine arazisi kullanımını etkileyen faktörlerin analizini yapmak için öncelikle tahsis edilen hazine arazileri ile ilgili tutum ve davranışlara etki eden 15 bağımsız değişkene faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde veriler her bir faktörün varyansı 1 olacak şekilde standartlaştırılır ve ölçekten bağımsızdır (Tatlıdil, 1996).

İncelenen tarım işletmelerinde, üreticilerin tahsis edilen hazine arazilerini ile ilgili tutum ve davranışları konusunda elde edilen verilerin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test değeri 0,505 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuç verilerin dağılımının analiz için uygun olduğunu göstermektedir (Çizelge 8.2). KMO testi, kısmi korelasyonların küçük olup olmadığını, dağılımın faktör analizi için uygun olup olmadığını test etmek için kullanılır. KMO değerinin 1'e yaklaşması mükemmel, 0.50'nin altında olması ise kabul edilemez (0.90'larda mükemmel, 0.80'lerde çok iyi, 0.70'lerde ve 0.60'larda orta, 0.50'lerde kötü olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 8.2. Hazine arazisi tahsis edilen çiftçilerin arazi kullanımını etkileyen faktörlerin analizi

Component	Öz Değer (Initial Eigenvalues)			Toplam Faktör Yükleri (Extraction Sums of Squared Loadings)			Faktör Yüklerinin Döndürülmüş Toplamları (Rotation Sums of Squared Loadings)		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	2,269	14,181	14,181	2,269	14,181	14,181	1,978	12,360	12,360
2	1,943	12,146	26,327	1,943	12,146	26,327	1,966	12,290	24,650
3	1,902	11,890	38,217	1,902	11,890	38,217	1,852	11,574	36,224
4	1,528	9,552	47,769	1,528	9,552	47,769	1,607	10,045	46,269
5	1,258	7,863	55,632	1,258	7,863	55,632	1,498	9,363	55,632
6	…..	….	….						
16	0,250	1,562	100,000						
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği							0,505		
Barlett's Test of Sphericity			Ki Kare Değeri				192,445		
			S Derecesi				120		
			p				0,000		

Barlett's testi sonucu (sig. 0,000) %1 'den küçük olduğu için anlamlı bulunmuştur. Bartlett's değerlerinin anlamlı olması verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldikleri hipotezini desteklemektedir. Faktör analizi aralarında ilişki bulunduğu düşünülen çok sayıdaki değişkenin arasındaki ilişkilerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için faktörleri daha az sayıdaki temel boyuta indirgemektedir (Kalaycı, 2017). Hazine arazisi tahsis edilen çiftçilerin arazi kullanımını etkileyen faktörleri gruplamak amacıyla faktör analizi yapılırken ölçeğin yapı geçerliği konusunda bilgi edinebilmek için, varimaks eksen döndürme yöntemiyle temel bileşenler analizi yapılmıştır. Çizelge 8.2 ve Grafik 8.1'de görüldüğü gibi Initial Eigenvalues değeri (Öz değer) 1,25 olarak alındığında ve tekrarlanan faktör analizi sonucunda 5 faktör belirlenmiştir.

Grafik 8.1. Öz değerlere ait yamaç grafiği

5 bağımsız değişkenin bütün maddeleri temsil etme oranı yani toplam varyansı %55,63 olup analiz için yeterli görülmektedir. Faktör analizi sonunda varyans oranlarının yüksek olması, ölçeğin faktör yapısının güçlü olduğunu göstermektedir (Tavşancıl, 2002).

Ortaya çıkan 5 değişken faktör yükleri dikkate alınarak 4 faktöre indirgenmiştir. Dört faktör diğer maddelerin faktör yükleri dikkate alınarak isimlendirilmiştir. 1. faktör amaç dışı kullanımın önlenmesi, 2. faktör memnuniyet durumu, 3. faktör işletme refahı, 4.faktör güven olarak isimlendirilmiştir.

Çizelge 8.3. İncelenen işletmelerde hazine arazisi kullanımını etkileyen faktörlerin belirlenmesi

	Amaç dışı kullanımın önlenmesi	Memnuniyet durumu	İşletme refahı	Güven
Arazilerin tarımda kullanılması	0,748			
Sürekli üretim yapılması	0,570			
Arazilerin düzensiz kullanımının önlenmesi	0,489			
Arazi satışında ödeme kolaylığı	0,424			
Devlet desteği	0,544			
Dağıtım çalışmasından memnuniyet durumu		0,696		
Çiftçi ailesinin kazancında artışı		0,567		
Tarımsal altyapının gelişmesi		0,529		
Tarımsal üretimde artış sağlanması		0,493		
Çiftçilerin daha üretken olması		-0,467		
Gelir ve rekabet gücü artışı			0,631	
İşsizliğin önlenmesi			0,527	
Tarımsal tecrübe artışı				0,643
Devlete olan güven artışı				0,560

Faktör analizinden elde edilen faktörler şu şekilde adlandırılmıştır. Amaç dışı kullanımın önlenmesi; Arazilerin tarımda kullanılması, sürekli üretim yapılması, arazilerin düzensiz kullanımının önlenmesi, arazi satışında ödeme kolaylığı, devlet desteği, Memnuniyet durumu; dağıtım çalışmasından memnuniyet durumu, kazanç artışı, tarımsal altyapının gelişmesi, tarımsal üretimde artış sağlanması, çiftçilerin daha üretken olması, işletme refahı; gelir ve rekabet gücü artışı, işsizliğin önlenmesi, Güven; tarımsal tecrübe artışı, devlete olan güven artışı bu faktörlerden oluşmaktadır.

Üreticilerin Hazine Arazilerinin Faydası ile İlgili Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi

Hazine arazilerinin çiftçilere tahsis edilmesinin faydalı olduğunu düşünme durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir. Az topraklı ve topraksız işletmeler ile bu işletmelere ait ortalama değerleri gösteren bütün verilerde işletmecilerin tamamı hazine arazilerinin tahsis edilmesi hakkında olumlu ve faydalı olduğunu düşünmektedir.

Çizelge 8.4. Tahsis edilen hazine arazilerinin kullanımı ile ortaya çıkan faydalara katılım durumu

Faktörler	Az Topraklı İşletmeler	Topraksız İşletmeler	İşletmeler Ortalaması
Tarım arazilerinin boş kalmasının önüne geçilmektedir.	5,00	4,95	4,98
Yörede çiftçilerin sahip olduğu tarım arazisi miktarı artmaktadır.	4,84	4,95	4,88
Normal satışa göre devlet arazileri daha uygun fiyata satmaktadır.	4,80	4,95	4,85
Devlete ait hazine arazileri işgal olmadan resmi olarak kullanılmaktadır.	4,89	4,71	4,83
Mevcut toprak varlığı ile kazanılan tarımsal gelirden daha fazla gelir elde edilmektedir	4,77	4,86	4,80
Topraksız çiftçilerin toprak sahibi olmaları ve az topraklı çiftçilerin topraklarını genişletmeleri sağlanmaktadır.	4,75	4,81	4,77
Arazi miktarının artması ile birlikte ürün çeşitliliği artmaktadır	4,70	4,90	4,77
Tarım arazileri amacına uygun kullanılmaktadır	4,70	4,76	4,72
Gençlere tarıma yönelik istihdam alanları açılmaktadır	4,30	4,24	4,28
Tarım arazisi olan üreticiler köyden kente göç etmemektedir	3,77	3,67	3,74

5: Kesinlikle katılıyorum, 4: Katılıyorum, 3: Kararsızım,2: Katılmıyorum,1: Kesinlikle katılmıyorum

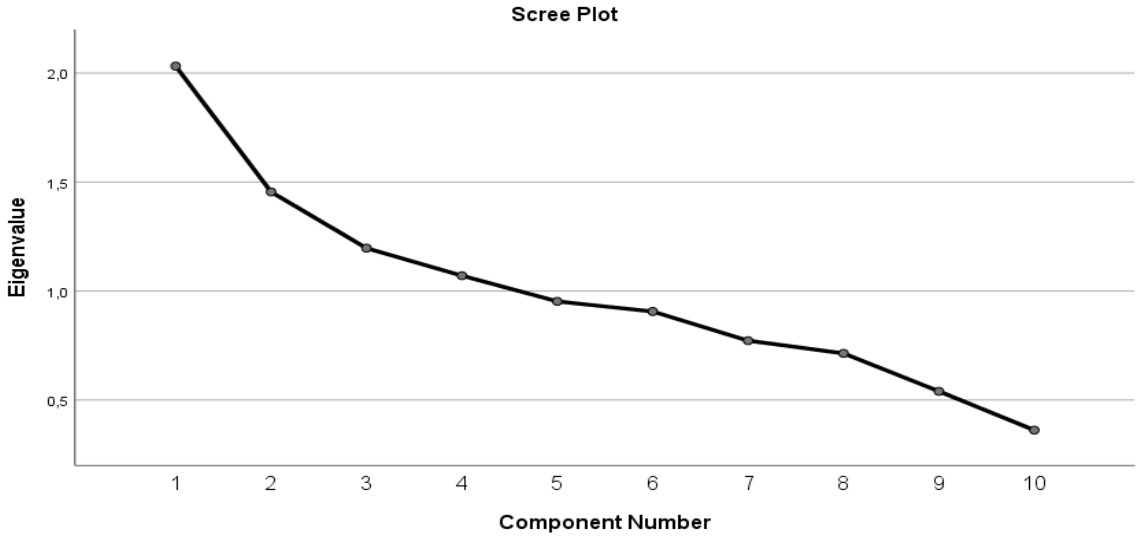
Çizelge 8.4'te tahsis edilen hazine arazilerinin kullanımı ile ortaya çıkan faydalara katılım durumu ile ilgili bilgiler verilmiştir. İncelenen işletmecilerin (4,98/5) tamamı tarım arazilerinin boş kalmasının önüne geçildiğini, (4,88/5) yörede çiftçilerin sahip olduğu tarım arazisi miktarının arttığını, (4,85/5) normal satış anında gerçekleşen piyasa fiyatlarından daha uygun fiyata devletin arazi tahsisi gerçekleştirdiğini, (4,83/5) devlete ait hazine arazilerinin işgal olmadan resmi olarak kullanıldığını, (4,80/5) mevcut toprak varlığı ile kazanılan tarımsal gelirden daha fazla gelir elde edildiğini, (4,77/5) arazi miktarının artması ile ürün çeşitliliğinin de arttığını, (4,77/5) toprak dağıtımı sayesinde az topraklı ve topraksız çiftçilerin topraklarını genişletmelerini sağlandığını vurgulamışlardır. Yine üreticilerin tamamına yakını (4,72/5) tarım arazilerinin amacına uygun kullanıldığını, (4,28/5) gençlere yönelik tarımda istihdam alanlarını açıldığını, (3,77/5) tarım arazisi olan üreticilerin köyden kente göç etmediğini ifade etmiştir. Hazine arazilerinin çiftçilere tahsisi gerçekleşmeden önce üreticiler tarafından kullanılma durumuna ilişkin bilgiler verilmiştir. Az topraklı ve topraksız işletmelerde işletme yöneticilerinin tamamının hazine arazisi tahsisi gerçekleşmeden önce hazineye ait söz konusu satışa konu olan tarım arazilerini kullanmadığı tespit edilmiştir. Araştırma alanında faaliyet gösteren tarım işletmelerinin hazineden tahsis edilen araziler sonucunda gelir değişiklik durumu incelenmiştir. Konya ili Çumra ilçesi Türkmencamili mahallesinde Resmi Gazete'de yayımlanan kararla az topraklı ve hiç arazisi olmayan topraksız işletmelerde kuru 154,00 da, sulu ise 50,00 da normal araziler tamamlanmıştır. İşletmecilerin tamamı hazineden tahsis edilen arazileri tarımsal üretimde kullanmaya başladıktan sonra gelirlerinde artış olduğunu ifade etmiştir.

Araştırma alanında üreticilerin hazine arazilerinin faydası ile ilgili yaklaşımları etkileyen faktörlerin analizini yapmak için öncelikle tahsis edilen hazine arazileri ile ilgili tutum ve davranışlara etki eden 10 bağımsız değişkene faktör analizi yapılmıştır. İncelenen tarım işletmelerinde, üreticilerin tahsis edilen hazine arazilerini ile ilgili tutum ve davranışları konusunda elde edilen verilerin Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) test değeri 0,510 olarak bulunmuştur. Elde edilen sonuç verilerin dağılımının analiz için uygun olduğunu göstermektedir (Çizelge 8.5). Barlett's testi sonucu sig.0,0 %1 'den küçük olduğu için anlamlı bulunmuştur. Bartlett's değerlerinin anlamlı olması verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldikleri hipotezini desteklemektedir.

Çizelge 8.5. Üreticilerin hazine arazilerinin faydası ile ilgili yaklaşımlarını etkileyen faktörlerin analizi

Component	Öz Değer (Initial Eigenvalues)			Toplam Faktör Yükleri (Extraction Sums of Squared Loadings)			Faktör Yüklerinin Döndürülmüş Toplamları (Rotation Sums of Squared Loadings)		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Total	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	% of Variance	Toplam
1	2,032	20,320	20,320	2,032	20,320	20,320	1,609	16,086	16,086
2	1,455	14,546	34,866	1,455	14,546	34,866	1,556	15,563	31,649
3	1,197	11,966	46,832	1,197	11,966	46,832	1,306	13,061	44,709
4	1,070	10,704	57,536	1,070	10,704	57,536	1,283	12,827	57,536
5	…	…	…						
10	0,362	3,617	100,000						
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği							0,510		
Barlett's Test of Sphericity			Ki Kare Değeri				62,504		
			S Derecesi				45		
			p				0,043		

Hazine arazisi tahsis edilen arazilerin faydası ile ilgili yaklaşımlarını etkileyen faktörleri gruplamak amacıyla faktör analizi yapılırken ölçeğin yapı geçerliği konusunda bilgi edinebilmek için, varimaks eksen döndürme yöntemiyle temel bileşenler analizi yapılmıştır. Çizelge 8.5 ve Grafik 8.2'de görüldüğü gibi Initial Eigenvalues değeri (Öz değer) 1 olarak alındığında ve tekrarlanan faktör analizi sonucunda 4 faktör belirlenmiştir.

Grafik 8.2. Öz değerlere ait yamaç grafiği

4 bağımsız değişkenin bütün değişkenleri temsil etme oranı yani toplam varyansı %57,54 olup analiz için yeterli görülmektedir. Faktörlerin açıkladıkları varyans miktarları ise sırasıyla birinci faktör için %16,086, ikinci faktör için %15,563, üçüncü faktör için %13,061 ve dördüncü faktör için %12,827 olarak belirlenmiştir. Dört faktör diğer

değişkenlerin faktör yükleri dikkate alınarak isimlendirilmiştir. 1. faktör üretim artışı, 2. faktör amaca uygun kullanım, 3. Faktör istihdam katkısı, 4.faktör arazi artışı olarak isimlendirilmiştir.

Çizelge 8.6. Üreticilerin hazine arazilerinin faydası ile ilgili yaklaşımlarını etkileyen faktörlerin yapısı

	Üretim Artışı	Amaca Uygun Kullanım	İstihdam Katkısı	Arazi Artışı
Uygun fiyata arazi temini	0,743	0,159	0,076	0,264
Göçün önlenmesi	-0,653	0,515	0,183	-0,205
Toprak artışı sağlanması	0,590	0,027	0,461	-0,045
Ürün çeşitliliği	0,482	0,006	-0,299	-0,277
Arazilerin amaca uygun kullanılması	0,123	0,687	-0,327	-0,162
Arazilerin işgal olmadan resmi olarak kullanılması	0,281	0,469	-0,192	-0,050
Tarıma yönelik istihdam alanları açılması	-0,329	0,411	0,607	0,244
Önceki arazi miktarına göre elde edilen tarımsal gelir artışı	0,472	0,025	0,555	-0,228
Mülk arazi miktarında artış	0,191	0,514	-0,184	0,609
Tarım arazilerinin boş kalmasının önlenmesi	-0,106	-0,348	-0,028	0,607

Faktör analizinden elde edilen faktörler aşağıdaki gibi adlandırılmıştır. Üretim artışı; uygun fiyata arazi temini, göçün önlenmesi, toprak artışı sağlanması, ürün çeşitliliği, Amaca Uygun Kullanım; arazilerin amaca uygun kullanılması, arazilerin işgal olmadan resmi olarak kullanılması, İstihdam katkısı; tarıma yönelik istihdam alanları açılması, önceki arazi miktarına göre elde edilen tarımsal gelir artışı, Arazi Artışı; mülk arazi miktarında artış, tarım arazilerinin boş kalmasının önlenmesi bu faktörlerden oluşmaktadır. Bu değişkenler ile işletmelerin hazine arazisi dağıtımından memnuniyetini etkileyen faktörlerin analizini yapmak için lojistik regresyon analizinden yararlanılmıştır.

Az Topraklı ve Topraksız İşletmelerin Yapısal Durumlarına Etki Eden Faktörlerin Analizi

Araştırma alanında az topraklı ve topraksız çiftçilerin memnuniyet düzeyini etkileyen faktörlerin analizinde lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Analizde bağımlı değişken, az topraklı işletmeler (1) ve topraksız işletmeler (0) olarak kodlanmıştır.

Lojistik regresyon analizi; cevap değişkeninin kategorik ve ikili, üçlü ve çoklu kategorilerde gözlendiği durumlarda açıklayıcı değişkenlerle neden sonuç ilişkisini gösteren açıklayıcı değişkenlere göre cevap değişkeninin beklenen değerlerinin olasılık

olarak elde edildiği bir regresyon yöntemidir. Bağımlı bir değişkende (hazine arazisi tahsis edilen çiftçilerin bu tahsisten memnuniyet düzeyini etkileyen faktörler), bağımlı değişken nominal ölçekli ise, kullanılabilen teknikler arasında logistik regresyon analizi yer almaktadır. Bu nedenle, ekonometrik analizde bağımlı değişkenin kesikli bir değişken olarak 0 ve 1 değerlerini almasına olanak sağlayan logistik regresyon analizi kullanılmıştır(Kalaycı, 2017; Özaydın, 2019).

Analize tabi tutulan değişkenler, görsel ve işitsel medyayı kullanma durumu, işletme yöneticisinin eğitim durumu, işletmecinin yaşı, amaç dışı kullanımın önlenmesi, memnuniyet durumu, işletme refahı, güven, üretim artışı, amaç dışı kullanım, arazi artışı, tarımsal gelir (dekar başına), net kar (dekar başına) faktörlerdir.

Çizelge 8.7. İncelenen az topraklı ve topraksız işletmelerin yapısal durumlarına etki eden faktörlere ilişkin regresyon analizi

Değişkenin Adı	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Görsel ve İşitsel Medyayı Kullanma Durumu	-0,266	0,883	0,09	1	0,764	0,767
İşletme Yöneticisinin Eğitim Durumu	**0,811**	**0,481**	**2,841**	**1**	**0,092**	**2,249**
İşletmecinin Yaşı	0,075	0,054	1,929	1	0,165	1,078
Arazinin Amaç Dışı Kullanımın Önlenmesi	0,251	0,386	0,422	1	0,516	1,285
Memnuniyet Durumu	-0,32	0,368	0,754	1	0,385	0,726
İşletme Refahı	**1,449**	**0,497**	**8,51**	**1**	**0,004**	**4,258**
Güven	**0,881**	**0,423**	**4,33**	**1**	**0,037**	**2,413**
Üretim Artışı	-0,35	0,405	0,748	1	0,387	0,705
Amaca Uygun Kullanım	0,7	0,43	2,653	1	0,103	2,014
Arazi Artışı	-0,334	0,403	0,687	1	0,407	0,716
Tarımsal Gelir (Dekar Başına)	**0,002**	**0,001**	**2,846**	**1**	**0,092**	**1,002**
Net Kar (Dekar Başına)	**-0,002**	**0,001**	**4,009**	**1**	**0,045**	**0,998**
Sabit	-6,239	4,006	2,425	1	0,119	0,002

Analiz sonucunda, 12 değişkenden 5'i istatistiki olarak anlamlı bulunmuştur. Bu değişkenler; işletme yöneticisinin eğitim durumu, tarımsal gelir (dekar başına), net kar (dekar başına), gelir artışı ve güvendir. Gelir artışı ve güven faktörleri ile net kar (dekara) %5 önem seviyesinde, işletme yöneticisinin eğitim durumu ve tarımsal gelir (dekara) değişkenleri %10 önem seviyesinde anlamlı bulunmuştur. Hazine arazisi almadan önce toprak sahibi olma durumu ile üreticilerin eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki

bulunmaktadır. Diğer bütün koşullar sabit kalmak şartıyla hazine arazisi almadan önce toprak sahibi olan az topraklı işletmelerin dağıtım çalışması öncesi topraksız olan işletmelere göre eğitim seviyesi daha yüksektir. İncelenen regresyon analizi sonuçlarına göre işletmelerin hazine arazisi almadan önce topraksız ve az topraklı olma durumu ile işletme refahı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Az topraklı işletmelerin topraksız işletmelere göre işletme refahı daha fazladır. Araştırma sonucunda elde edilen regresyon analizi sonuçlarına göre işletmelerin hazine arazisi almadan önce topraksız ve az topraklı olma durumu ile güven duygusu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Güven duygusu az topraklı işletmelerde topraksız işletmelere göre daha fazladır. Tarımsal gelir ve net kar değişkenleri ile işletmelerin hazine arazisi almadan önce topraksız ve az topraklı olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Az topraklı işletmelerde topraksız işletmelere göre dekara elde edilen tarımsal gelir ve net kar daha fazladır. Az topraklı çiftçilerin hazine arazisi dağıtım çalışmasından önce arazi sahibi olması, tarımsal işletme tecrübesine sahip olması, yetiştiricilik konusunda bilgi seviyelerinin topraksız işletmelere göre daha fazla olması bu sonucun anlamlı çıkmasında etkili olmuştur.

9. SONUÇ ve ÖNERİLER

Konya'da hazine arazisi dağıtımı yapılan Çumra ilçesi Türkmencamili mahallesinde, dağıtımdan faydalanan tarım işletmelerinin ekonomik analizinin yapıldığı bu çalışmada hazine arazisinin dağıtımına yönelik memnuniyet ve bilinç düzeyleri de belirlenmiştir.

Çalışmada tarım işletmelerinin sosyo-demografik yapılarını ortaya koymak amacıyla işletmelerin nüfus, eğitim, işgücü yapıları incelenmiştir. Söz konusu işletmelerde nüfus varlığının %4,55'inin 0-6 yaş, %14,61'inin 7-14 yaş, %64,29'unun 15-49 yaş, %16,56'sının ise 50 yaş grubunda bulunan kişilerden oluştuğu belirlenmiştir. İşletme için gerekli olan aktif nüfus %64,29 olup işletmelerin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Tarımda özellikle genç nüfus gelecek açısından önemli olup bu nüfusu tarımsal üretime yönlendirme konusunda birtakım önlemler alınmalıdır.

Araştırma alanında işletmelerde lise ve üniversite mezunu nüfusun toplamı %30,68 oranında olduğu tespit edilmiştir. Toprak dağıtımında puanlamayı etkileyen unsurlardan biride eğitim durumu olarak öne çıkmaktadır.

İşletme gruplarına göre aile işgücü varlığı 3,44 ile 3,75 EİB arasında değişmektedir. İncelenen işletmelerin sahip olduğu ortalama aile işgücü varlığı 3,54 EİB'dir. İşletmelerde kullanılabilir aile işgücü varlığı 990,77 EİG olarak belirlenmiş olup bu değerin %37,91'i işletmelerde, %7,79'u tarım dışında kullanılmaktadır. Kullanılabilir aile işgücü varlığının %54,29'u atıl kalmakta iken %45,71'i kullanılmaktadır. İşletmelerde bu denli yüksek atıl işgücünün değerlendirilebilmesi açısından, çeşitli üretim faaliyetleriyle desteklenmesi, işletmenin sürdürülebilirliğini ve karlılığını iyi yönlü etkileyecektir. Toplam kullanılabilir işgücü varlığı ise aile işgücü ve yabancı işgücünden oluşmaktadır. İncelenen işletmelerde toplam kullanılan işgücü varlığı 492,57 EİG olarak belirlenmiştir. Bu değerin %91,94'ü aile işgücünden, %8,06'sı ise yabancı işgücünden karşılanmaktadır.

Araştırma alanında mülk, kira ve tahsis edilen arazilerden oluşan işletme arazisi ortalama olarak 193,65 dekardır. İşletmelerin sahip olduğu arazilerin %50,64'ü tahsis edilen arazilerden, %32,64'ü mülk, %16,72'si kira arazilerden oluşmaktadır. Bölgede yaygın olarak buğday, arpa, dane mısır, şeker pancarı, silajlık mısır üretimi yapılmaktadır. Toplam 193,65 dekar arazinin %35,86'sında dane mısır, %22,03'ünde arpa, %21,51'inde şeker pancarı, %6,64'ünde ayçiçeği, %4,62'sinde yonca, %3,42'sinde buğday, %2,25'inde

çerezlik kabak, %2,01'inde silajlık mısır, %0,95'inde fasulye, %0,72'sinde ise fiğ yetiştirilmektedir.

Hazineye ait kullanılmayan tarım arazileri çiftçilerin kullanımına tahsis edilmiştir. Böylece tarım arazilerinden en etkin bir şekilde çiftçilerin yararlanması sağlanmıştır. Hububat, baklagiller, yağlı tohumlar ve yem bitkileri gibi stratejik öneme sahip ürünlerin yetiştirilmesine öncelik verilmesi hem bölge hem de ülke tarımına katkı sağlanacaktır. Dağıtılan toprakların, bölünemeyeceğini ve kamu yararı hariç tarımsal üretim dışında kullanılamayacağı, bu arazilerin anayasanın ilgili hükmü gereği miras hükümleri dışında başkalarına devredilemeyeceğini, ipotek edilemeyeceğini, satılamayacağını ve kiraya verilemeyeceği de göz önüne alınırsa söz konusu araziler sürekli olarak amacına uygun kullanılacak ve üretimin devamlılığı sağlanmış olacaktır.

Toplam üretim yapılan 193,65 dekar alanın 98,70 dekarı hazineden tahsis edilen alanlardan oluşmaktadır. Toplam arazi içindeki tahsis arazi de yapılan tarımsal üretimin payı %50,64'dür. Dane mısır yetiştirilen 69,43 da alanın %20,71'i, arpa yetiştirilen 42,66 da alanın %29,00'u, şeker pancarı yetiştirilen 41,65 da alanın %24,36'sı, ayçiçeği yetiştirilen 12,86 da alanın %7,34'ü, yonca yetiştirilen 8,95 da alanın %7,56'sı, buğday yetiştirilen 6,62 da alanın %4,13'ü, çerezlik kabak yetiştirilen 4,35 da alanın %2,69'u, silajlık mısır yetiştirilen 3,88 da alanın %2,57'sini, fasulye yetiştirilen 1,85 da alanın %0,39'unu, fiğ yetiştirilen 1,38 da alanın %1,25'ini hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünler oluşturmaktadır.

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen toprak (arazi) sermayesi 2.431.867,91 TL olarak tespit edilmiş olup bunun %32,64'ü mülk arazi, %16,72'si kiraya tutulan arazilerden, %50,64'ü tahsis edilen arazilerden oluşmaktadır. Çalışmada toplam arazi ıslahı sermayesi işletmeler ortalamasında 47.076,92 TL olarak, bina sermayesi ise işletme başına 264.538,46 TL değerinde bulunmuştur. Bu değerin oluşmasında en büyük pay konut sermayesine ait olup, bu sermaye kaleminin bina sermayesi içerisindeki payı %65,08 olarak tespit edilmiştir. Çiftlik sermayesi içinde yer alan bitki sermayesi, meyveli ve meyvesiz ağaçların kıymetleri ile gelecek üretim dönemi için tarlaya yapılmış harcamaları kapsayan tarla demirbaşı kıymeti toplamından oluşmaktadır. Yalnızca tarla demirbaşı sermayesi belirlenmiştir. İşletme başına toplam 11.658,46 TL bitki sermayesi düşmektedir. İşletme başına düşen ortalama alet-makine sermayesi 168.677,38 TL olarak hesaplanmıştır.

İşletmelerin ortalaması değerlendirildiğinde alet-makine sermayesinin en büyük payını 93.415,38 TL ile traktör değeri oluşturmaktadır.

Toplam hayvan varlığının %76,25'i küçükbaş, %23,75'i ise büyükbaş hayvan varlığından oluşmaktadır. Hayvan sermayesi iş ve gelir (irat) hayvanları olarak ikiye ayrılmaktadır. İncelenen işletmelerde hayvan sermayesi, iş hayvanlarına rastlanılmadığı için gelir hayvanlarının değerleri toplamından oluşmaktadır. İşletme başına 108.130,77 TL hayvan sermayesi düşmektedir. Bu değerin %68,89'unu büyükbaş, %31,11'ini ise küçükbaş hayvanlar oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvan varlığının fazla olmasına karşın büyükbaş hayvan sermayesinin fazla olmasının sebebi büyükbaş hayvanların birim değerinin daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

İşletmeler ortalamasında 352.555,81 TL olarak tespit edilen işletme sermayesinin %78,51'ini sabit işletme sermayesi oluştururken %21,49'unu ise döner işletme sermayesi oluşturmaktadır. İşletme başına toplam aktif sermaye 3.107.697,56 TL olarak tespit edilmiştir. Aktif sermayenin %88,66'sını arazi sermayesi, %8,91'ini sabit işletme sermayesi, %2,44'ünü ise döner işletme sermayesi oluşturmaktadır. Toplam aktif sermaye içerisinde en büyük payı %78,25 ile toprak sermayesi almaktadır.

Bilanço düzeninde aktif sermayenin kaynağını pasif sermaye göstermektedir. İncelenen işletmelerde işletme başına yabancı sermaye 492.290,97 TL'dir. İncelenen işletmelerin aktif sermayesinin %15,86'sını pasif sermaye ve %84,14'ünü öz sermaye oluşturmaktadır. Yabancı sermayenin ise %83,84'ü indi borçlardan ve %7,46'sı kısa vadeli borçlardan oluşmaktadır. Pasif sermaye içerisinde aktif sermayenin alt ve üst sınırı hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Bu durum işletmelerin ekonomik, ekolojik, sosyal ve teknik şartlarına göre değişmektedir.

Tarımsal işletmelerin gerçekleştirdikleri faaliyetleri sonucu ortaya çıkan başarı ölçüleri değerlendirilmiştir. Bu göstergelerden birincisi GSÜD olup, işletme başına 422.968,31 TL olarak belirlenmiştir. Bunun %76,32'sini bitkisel üretim değeri, %23,68'ini ise hayvansal üretim değeri oluşturmaktadır. Bitkisel üretim değeri içerisinde en yüksek payı şeker pancarı ve dane mısır almaktadır.

İşletme başına ortalama olarak elde edilen 322.800,48 TL olan bitkisel üretim değerinin 156.817,30 TL'si hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerden elde edilmektedir. Hazineden tahsis edilen alanlarda yetiştirilen ürünlerden elde edilen bitkisel

üretim değeri toplam bitkisel üretim değerinin %48,58'ini oluşturmaktadır. Arpadan elde edilen bitkisel üretim değerinin %64,69'u, buğdayın %58,89'u, şeker pancarının %59,92'si, dane mısırın %26,90'ı, silajlık mısırın %63,41'i yoncanın %84,09'u, çerezlik kabağın %62,46'sı, fasulyenin %21,38'i, ayçiçeğinin %57,74'ü fiğin ise %100,00'ü hazineden tahsis edilen arazilerde yetiştirilen ürünlerden oluşmaktadır. İşletme başına düşen hayvansal üretim değeri ortalama 100.167,83 TL'dir. Bu değerin %56,93'ünü PDKA, %32,28'ini süt üretim değeri oluşturmaktadır.

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen gayrisafi hasıla (GSH) 436.195,23 TL'dir. İşletme başına elde edilen GSH'nın aktif sermayeye oranı %14,04'dür. İşletme başına düşen GSH'nın (436.195,23 TL) %96,97'sini GSÜD, %3,03'ünü ise konut kira bedeli oluşturmaktadır.

İncelenen işletmelerde işletme başına düşen işletme masrafı 268.794,22 TL'dir. Bu değerin %55,19'unu sabit masraflar, %44,81'ini ise değişen masraflar oluşturmaktadır. İşletme başına 120.452,88 TL toplam değişen masraf düşmektedir. Bu masrafın %71,11'i bitkisel üretimde değişen masraflar, %28,89'unu hayvansal üretimde değişen masraflar oluşturmaktadır. İşletme başına 120.452,88 TL toplam değişen masraf düşmektedir. Bu masrafın %71,11'i bitkisel üretimde değişen masraflar, %28,89'unu hayvansal üretimde değişen masraflar oluşturmaktadır. Toplam sabit masraflar işletme başına 126.546,35 TL olarak tespit edilmiştir. Bu masrafların %62,63'ünü aile işgücü ücret karşılığı, %32,08'ini amortisman masrafları, %3,03'ünü bina tamir bakım masrafları, %2,25'ini ise daimi işçilik için ödenen ücretler oluşturmaktadır.

Saf hâsıla işletmenin ekonomik başarısını göstermekte olup incelenen işletmelerde işletme başına 189.196,00 TL olarak hesaplanmıştır. Aktif sermayeye oranı işletmeler ortalamasında %6,09 olarak tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerde işletme başına brüt kar 302.515,43 TL olarak hesaplanmıştır.

İşletme faaliyetinin kârlılığını ölçen temel gösterge olan net kar işletme başına 33.811,12 TL olarak hesaplanmıştır. Net kar bütün işletme gruplarında pozitif bulunmuştur.

İncelenen işletmelerde işletme başına tarımsal gelir 255.230,61 TL'dir. İncelenen işletmelerde toplam aile geliri işletme başına 262.933,69 TL olarak tespit edilmiştir. Bu değerin %97,07'sini tarımsal gelir, %2,93'ünü tarım dışı gelir oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda çiftçilerin elde ettiği tarımsal gelirleri az topraklı ve topraksız işletme olmasına göre farklılık göstermektedir. Topraksız işletmeler az topraklı işletmelere göre hazine arazilerinden daha fazla bitkisel üretim değeri elde etmektedir. Topraksız işletmelerin tahsis çalışması öncesi öz mülk olarak kullandığı işletme arazisi olmadığı için topraksız işletmeler az topraklı işletmelere göre hazineden tahsis edilen arazilerden daha fazla yararlanmaktadır. Nitekim bu durum t testi ile de ortaya konulmuştur. Az topraklı işletmelerde elde edilen tarımsal gelirin %47,30'u hazineden tahsis edilen alanlardan elde edilmekte iken, topraksız işletmelerde bu oran %57,63 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen gelir artışı orantılı olarak üreticilerin refah seviyesine de yansımıştır. Toprak dağıtımı sonrası topraksız ya da az topraklılar toprak sahibi kılınarak bunların eskisine göre daha çok ve sürekli gelir elde etmesi, ortakçılık payları ile kira bedellerinin azaltılarak çiftçi gelirlerinin yükseltilmesi, toprakta aracıların ortadan kaldırılması, kiracılık ve ortakçılık koşullarının iyileştirilmesi, topraklandırılan ortakçı ve kiracıların daha önce toprak sahiplerine ödedikleri payların bu grubun elinde kalarak gelirlerinin artması sağlanmıştır.

İncelenen işletmelerde işletme başına rantabilite faktörü ortalama %43,36 olarak tespit edilmiştir. İşletmelerde her 100 TL'lik öz sermayeye karşılık 43,36 TL kar elde edilmektedir. İncelenen işletmelerde mali rantabilite 8,01 olarak tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerde ekonomik rantabilite işletme başına %6,09 olarak tespit edilmiştir. Ekonomik rantabilite işletme gruplarına göre farklılık göstermektedir. Mali rantabilite oranının, ekonomik rantabilite oranından yüksek olması, öz sermayenin daha verimli kullanıldığını göstermektedir. İşletmelerde mali ve ekonomik rantabilite pozitif çıkmıştır. Mali ve ekonomik rantabilitenin fırsat maliyeti en az o yıl içerisinde piyasada uygulanan cari faiz oranı kadar olmalıdır. Araştırmanın yapıldığı dönemde (2019) bankaların tarımsal kredilere uyguladığı cari faiz oranı %10 olarak gerçekleşmiştir. Az topraklı, topraksız işletmelerde ve işletmeler ortalamasında mali ve ekonomik rantabilite cari faiz oranının altında kalmıştır.

İncelenen işletmelerde sermaye devir oranı işletme başına %13,62'tür. Bu oran düşük bulunmuş olup, üreticilerin toprak, hayvan, makine vb. üretim faktörlerine fazla yatırım yaptıklarının göstergesidir. Sermaye devir hızı işletmeler ortalamasında 7,34, az topraklı işletmelerde 7,32, topraksız işletmelerde ise 7,41'dir. Buradan araştırma yapılan işletmelerin ortalama 7,34 yılda sermayeyi devir ettirdikleri görülmektedir. Tarım

işletmelerinin yapısı gereği üretimin ancak belirli bir dönemde elde edilmesi sermaye devir hızının bu işletmelerde düşük olmasına sebep olmaktadır.

Az topraklı ve topraksız işletmeler ile bu işletmelere ait ortalama değerleri gösteren bütün verilerde işletmecilerin tamamını hazine arazilerinin tahsis edilmesi hakkında olumlu ve faydalı olduğunu düşünmektedir. Konya ili Çumra ilçesi Türkmencamili mahallesinde Resmi Gazete'de yayımlanan kararla az topraklı ve hiç arazisi olmayan topraksız işletmelerde kuru 154,00 da, sulu ise 50,00 da normal araziler tamamlanmıştır. İşletmecilerin tamamı hazineden tahsis edilen arazileri tarımsal üretimde kullanmaya başladıktan sonra gelirlerinde artış olduğunu ifade etmiştir. İşletmecilerin %80'i tahsis edilen araziler sonrasında arazi satın almamış iken %20'si tahsis arazilere ek arazi satın almıştır. Araştırma alanında faaliyet gösteren işletmecilerin %60'ı hazine arazilerinin tahsis edilmesinden sonra kullandığı tarımsal alet ve makineleri değiştirmiş, %40'ı ise alet-makinelerini sabit tutmuştur.

Araştırma alanında az topraklı ve topraksız çiftçilerin memnuniyet düzeyini etkileyen faktörlerin analizinde lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Analize tabi tutulan değişkenler, görsel ve işitsel medyayı kullanma durumu, işletme yöneticisinin eğitim durumu, işletmecinin yaşı, amaç dışı kullanımın önlenmesi, memnuniyet durumu, işletme refahı, güven, üretim artışı, amaç dışı kullanım, arazi artışı, tarımsal gelir (dekar başına), net kar (dekar başına) faktörlerdir.

Araştırma alanında az topraklı ve topraksız işletmelerin yapısal özelliklerinin etkileyen faktörlerden işletmecinin eğitim durumu, işletme refahı, güven ve dekara tarımsal gelir faktörleri az topraklı ve topraksız işletmelerin yapısal özelliklerini olumlu yönde, dekara net kar değişkeni ise negatif yönde etkilemektedir. Hazine arazisi tahsis edilmeden önce toprak sahibi olan az topraklı işletmelerin dağıtım çalışması öncesi topraksız olan işletmelere göre eğitim seviyesi daha yüksektir. Az topraklı işletmelerin topraksız işletmelere göre işletme refahı ve güven duygusu daha fazladır. Tarımsal gelir ve net kar değişkenleri ile işletmelerin hazine arazisi almadan önce topraksız ve az topraklı olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Az topraklı işletmelerde topraksız işletmelere göre dekara elde edilen tarımsal gelir ve net kar daha fazladır. Az topraklı çiftçilerin hazine arazisi dağıtım çalışmasından önce arazi sahibi olması, tarımsal işletme tecrübesine sahip olması, üretim yapabilecek alet ve ekipmana sahip olması, yetiştiricilik

konusunda bilgi seviyelerinin topraksız işletmelere göre daha fazla olması bu sonucun anlamlı çıkmasında etkili olmuştur.

Kırdan kente genç çiftçi göçünün azaltılmasına yönelik geliştirilen her proje ve yapılan her çalışma tarım ve kırsal alanların sürdürülebilirliği için son derece önemlidir. Bir yatırımda yatırım maliyetinin önemli bir kısmını yatırımın üzerinde yapıldığı arazinin değeri oluşturur. Arazi maliyeti ne kadar ortadan kaldırılırsa işletme sermayesi de o kadar büyük olur. Ki bu durum daha büyük yatırım daha çok istihdam gerçekleştirilmesini sağlar. Böylelikle hem atıl tarım arazileri ekonomiye kazandırılmış olur hem de yatırım ve istihdamın artırılmasına önemli katkıda bulunulmuş olur (Mat, 2020).

Bölgede hazine arazilerinin şahıslar adına tescil yapılarak tapularının verilme süreci toplamda 14 yıl olup bu sürecin sonucunda çiftçiler arazilerinin tapularını alabilmektedir. Tapuların tahsisi çiftçilerin tarım arazilerini daha verimli kullanmalarına ve arazi itilaflarının azalmasını sağlamaktadır. Dağıtım çalışması neticesinde mera arazileri ve şahıs arazilerinin de sınırları netleştirilmiş olmaktadır. Dağıtım projeleri uygulanan yerlerde hazine arazisi başka amaçlarla kullanılamamaktadır. Bu araziler tarıma kazandırılmış olmaktadır. Bunun yanı sıra norm kadar araziye sahip çiftçi aileleri yaşadıkları yerde istihdam edilmiş olmaktadırlar. Kendilerine ve ailelerine uygun ödeme koşullarında iş sahası oluşturulmuş olmaktadır. Ülkemizin birçok köy ve kasabasında dağıtım yapılabilecek hazine arazisi mevcuttur. Bu hazine arazilerinin bu uygun yöntemle dağıtımının yapılması, zaten kısıtlı olan tarım arazilerinin korunması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu hazine arazilerinin dağıtımı neticesinde maliyeye önemli miktarda gelir kazandırılmış olmaktadır. Özellikle parçalı hazine arazisinin olduğu yerleşim yerlerinde toplulaştırma projeleri tamamlandıktan sonra dağıtım projelerinin uygulanması ideal parsel büyüklüklerinin oluşturulması açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca hazineden tahsis edilen arazilerin daha önce tarımsal amaçlı olarak kullanılmaması ve boş olarak bulunması dağıtımı yapılan araziler organik madde ve yararlı mineraller açısından zengindir. Bu arazilerde yoğun şekilde kimyasal tarım ilacı kullanılmadığından dolayı organik tarım ve iyi tarım yapılmasına uygundur.

Hazine arazilerinin devlet eliyle dağıtımının yapılması vatandaşların sosyal ve adil devlet anlayışında olumlu katkılar sağlayacağı bir gerçektir. Hazine arazilerinden belirli grupların faydalanmasının önüne geçilmiş olacaktır. Az topraklı ve topraksız işletmelerin

geçimini sağlayacağı yeter gelirli işletme büyüklüğüne ulaştırılmasında hazineden tahsis edilen bu araziler etkili olup çiftçilerin gelir ve yaşam kalitelerine olumlu katkıda bulunacaktır. Nitekim gelire etkisi çoklu doğrusal regresyon analizi ile ortaya konmuştur.

10. KAYNAKLAR

Acar, M., 2003, Tarımsal işletmelerde finansal performans analizi, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (20).

Açıl, A. ve Demirci, R., 1984, Tarım ekonomisi kitabı, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları. Yayın* (880).

Adıgüzel, Ö., 2006, Tokat İli Turhal İlçesi Tarım İşletmelerinin Tarımsal Kredi Kullanım Durumları, Üreticiler Üzerine Etkileri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi*.

Ağızan, S., 2018, Tarımsal sulama sistemlerinin karşılaştırmalı yatırım analizi; konya ili çumra ilçesi örneği, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Akın, B., 1975, Iğdır ovasındaki İşletmelerin ekonomik analizi ve bölge İçin optimum İşletme planlarının tespiti, *Sevinç Matbaası, Ankara*.

Aksoy, S., 1984, Tarım hukuku, Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi.

Aksoyak, Ş., 2004, Konya ili sarayönü ilçesi tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve planlaması, *Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Aksöz, İ., 1971, Linear programlama metodunun nebraska'da bir bölgeye tatbiki.

Aksu, B. ve Coşkun, Ö., 2011, Market MarkalI Ürünler SatIn Alma Tercihinin Lojistik Regresyon İle İncelenmesi, *XI. Üretim Araştırmalar Sempozyumu*.

Aktaş, C. ve Erkuş, O., 2009, Lojistik regresyon analizi ile eskişehir'in sis kestiriminin incelenmesi.

Aliefendioğlu, Y. ve Aksu, N., 2017, Hazine taşınmazlarının ekonomiye kazandırılma yöntemleri ve uygulamalarının değerlendirilmesi, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 132-158.

Alpat, S., 2012, Türkiye'de Toprak Reformunun Sosyal Yönü, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* (26).

Altıntaş, G., 2006, Tokat İli erbaa ovasında arazi toplulaştırması yapılmış alanlardaki tarım İşletmelerinin ekonomik analizi ve optimum üretim planlarının belirlenmesi üzerine bir araştırma, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Tokat*.

Anonim, 1936, Tarım istatistikleri (1928-1934), *Yayın*.

Anonim, 1984, Resmi Gazete Sulama alanlarında arazi düzenlemesine dair tarım reformu kanunu, *TC Resmi Gazete*, 1, 1984.

Anonim, 2009, Toprak ve tarım reformu müsteşarlık dokümanları (Trgm-2009).

Anonim, 2014, Stratejik plan 2010-2014.

Anonim, 2017, Konya ili coğrafi yapısı, https://www.kso.org.tr/en/sayfa/cografi-durum-ve-ulasim-: [21.03.2021].

Anonim, 2019a, 16 binden fazla topraksız çiftçi toprak sahibi oldu, https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/4256/16-Binden-Fazla-Topraksiz-Ciftci-Toprak-Sahibi-Oldu:

Anonim, 2019b, 2018 yılı şube/İlçe faaliyetleri değerlendirme ve 2019 yılı koordinasyon toplantısı, 19.

Anonim, 2020a, Milli emlak genel müdürlüğü 2019 yılı faaliyet raporu.

Anonim, 2020b, Çumra tarım İlçe müdürlüğü verileri.

Aras, A., 1988, Tarım Muhasebesi, Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Yayınları No: 486, Ege Üniv, *Basımevi, Bornova-İzmir*.

Arısoy, H., 2004, Tarımsal araştırma enstitüleri tarafından yeni geliştirilen buğday çeşitlerinin tarım işletmelerinde kullanım düzeyi ve geleneksel çeşitler ile karşılaştırmalı ekonomik analizi-Konya ili örneği, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Arısoy, H. ve Oğuz, C., 2005, Tarımsal araştırma enstitüleri tarafından yeni geliştirilen buğday çeşitlerinin tarım işletmelerinde kullanım düzeyi ve geleneksel çeşitler ile karşılaştırmalı ekonomik analizi-Konya ili örneği, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Arslan, A., 2006, Hazine arazileri yönetim bilgi sistemi tasarımı; çankaya örneği.

Aşkan, E., 2015, Tra1 düzey 2 bölgesinde destek ve teşvik alan süt sığırcılığı İşletmelerinde süt üretim maliyeti ve karlılık durumu, *Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Aydın, B., 2014, Trakya bölgesinde faaliyet gösteren tarım işletmelerinin yapısal özellikleri ve etkinliklerinin belirlenmesi.

Başer, K., 2013, 1923-1950 yılları arasındaki türkiye'de toprak dağılımı ve toprak reformu politikasının sonuçları, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (38).

Bayaner, A., 1995, Konya ili buğday yetiştiren tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve bu işletmelerde buğday üretiminde gübre kullanımının fonksiyonel olarak araştırılması, *AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara*.

Bozdemir, M., 2017, Dane mısır üretiminde kaynak kullanım etkinliğinin belirlenmesi: konya ili örneği, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Bülbül, M., 1979, Bafra ilçesi tütün işletmelerinin ekonomik yapısı yatırım ve cari harcamaların dağılımı ve bunların gelir üzerine etkisi, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları*, 710.

Büyükarıkan, U., 2014, Ilıman iklim meyve türlerinde sertifikalı fidan üreten işletmelerin ekonomik analizi: Isparta ili örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Cevizci, Ş., 2019, Süpermarketlerdeki Satış Danışmanlarının İş Memnuniyeti ve İş Sorunları: Konya İli Adese Örneği.

Cinemre, H. A., 1994, Tarımsal üretim ekonomisi ders notları (basılmamış).

Çavuşoğlu, S., 2020, Türkiye'de hazine arazilerinin dağıtımına ilişkin yasal düzenlemeler ve politikalar.

Çelik, Y., 2014, Türkiye'de tarım işletmelerinde farklı muhasebe sistemlerine göre masraf ve gelir hesaplama yöntemleri, *Turkish Journal of Agricultural Economics*, 20 (1).

Çelik, Y., Bayramoğlu, Z., Gündüz, O. ve Karakayacı, Z., 2016, Konya ilinde farklı işletme tiplerinin yıllık faaliyet sonuçları ve karlı işletme tipinin tespiti, *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 161-171.

Çelik, Z., 2016, Cumhuriyet türkiye'sinde toprak reformu ve uygulamaları, *Türkler, Editörler: Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca*, 17, 1199-1217.

Çolak, E., 2002, Koşullu ve sınırlandırılmış lojistik regresyon yöntemlerinin karşılaştırılması ve bir uygulama, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir*.

ÇTK, 1956, Çiftçiyi topraklandırma kanunu ve teşkilat kanunları.

Demirci, R. ve Özçelik, A., 1986, Tarım tarihi, Ankara Üniversitesi, p.

Dinler, Z., 1996, Tarım ekonomisi iv, *Basım, Ekin Yayınları, Bursa*.

Doğan, N. ve Başokçu, T. O., 2010, İstatistik tutum ölçeği için uygulanan faktör analizi ve aşamalı kümeleme analizi sonuçlarının karşılaştırılması, *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 1 (2), 65-71.

Doğan, V. ve Yılmaz, C., 2015, Çoklu Doğrusal Regresyon Modellerinde Bağımsız Değişkenlerin Karşılaştırılması ve Bastırıcı Etki Tespiti.

Doğrul, Ü., 2009, Finansal Başarısızlık ve Finanasal Başarısızlık Tahmini: Hisse Senetleri İMKB'de İşlem Gören Sınai İşletmeler Üzerinde Bir Uygulama, *Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.

Doll, J. ve Orazem, F., 2005, Teorik ve uygulamalı üretim ekonomisi (çeviri: Alemdar, t. ve akdemir, ş.), Ankara.

Düğmeci, H. Y., 2020, Yağlık ayçiçeği üreten tarım İşletmelerinin ekonomik analizi; konya İli çumra İlçesi örneği, *Selçuk Üniversitesi*.

Erkuş, A., 1977, Tarım Ekonomisinin Bazı Teorik Esasları ve Bunların Tarım İşletmelerine Uygulanması, *Publication of Türkiye Ziraî Donatım Kurumu, Ankara*, 52.

Erkuş, A., 1979, Ankara ili yenimahalle ilçesinde kontrollü kredi uygulaması yapılan tarım işletmelerinin planlanması üzerine bir araştırma, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları*, 709.

Erkuş, A. ve Demirci, R., 1985, Tarımsal işletmecilik ve planlama, *AÜ Basımevi, Ankara*.

Erkuş, A., Bülbül, M., Kıral, T., Açıl, A. F. ve Demirci, R., 1995, Tarım ekonomisi, *Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları*, 5, 298.

Esen, S., 2019, Süt sığırcılığında döl verimi kayıplarının işletme gelirine etkisi.

Esengün, K., 1990, Tokat ilinde meyve yetiştiriciliği yapan işletmelerin ekonomik durumu ve işletme sonuçlarını etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma, *Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir*.

Evcim, N., Güneş, S. ve Karaalp-Orhan, H. S., 2020, Türkiye'de Hanehalkı Göreli Yoksulluğunu Etkileyen Faktörler: Lojistik Regresyon Analizi, *Sosyoekonomi*, 28 (43), 11-32.

Fidan, H., 1996, Kütahya merkez ilçede bünyesinde pazara yönelik süt sığırcılığına yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve planlaması, *Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı*.

Girginer, N. ve Cankuş, B., 2008, Tramvay Yolcu Memnuniyetinin Lojistik Regresyon Analiziyle Ölçülmesi: Estram Örneği, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (1), 181-193.

Gök, A. C., 2010, İşletmelerin Tahminleme Sürecinde Bulanık Doğrusal Regresyon Analizi ve Lojistik Regresyon Analizinin Uygulanması, *DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü*.

Gök, A. C. ve Özdemir, A., 2011, Lojistik Regresyon Analizi ile Banka Sektör Paylarının Tahminlenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 43-51.

Gökdül, A., 2017, 1861 rus toprak reformu ve etkileri, *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 1-12.

Gujarati, D. N., 1999, Temel Ekonometri,(Çev: Ü. Şenesen ve GG Şenesen), Literatür Yayınları, 1, *Baskı, İstanbul*.

Gül, M., 2005, Toros dağları geçit bölgelerinde elma üretiminin ekonomik analizi, Doktora, *Çukurova Üniversitesi*.

Gür, M. B., 2020, Kırklareli ili demirköy İlçesinde meşe balı üreticilerinin sosyo-ekonomik analizi, *Samsun Üniversitesi*.

Gürbüz, M., 1989, Tarım, orman ve köy İşleri bakanlığı'nın tarihi gelişimi, *TODAİ Uzmanlık Tezi, Ankara*.

Gürses, M., 2009, Türkiye'de hazine arazilerinin yönetimi ve nizip örneği, *Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans*.

Hatipoğlu, Ş. R., 1936, Türkiyede ziraî buhran, Yüksek ziraat enstitüsü, p.
Hazneci, K., 2007, Amasya ili suluova ilçesinde sığır besiciliği yapan işletmelerin etkinlik analizi, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*.
Hosmer, D. ve Lemeshow, S., 2000, Applied Logistic Regression Second Editon John Willey & Sons, *New York*.
Hosmer, D. W., Lemeshow, S. ve Sturdivant, R. X., 2000, Applied logistic regression, Wiley New York, p.
İbrahim, İ., 2010, Atatürk dönemi türkiye'sinde toprak mülkiyet dağılımı ili İlgili bazı düzenlemeler, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (44), 345-359.
İnan, İ., 1994, Tarım ekonomisi, 30, p.
İnan, İ. H., 1998, Tarım ekonomisi ve işletmeciliği, *Baskı, Tekirdağ*.
İnan, İ. H., 2008, Tarımsal işletme yönetimi ve planlaması, *Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Ders Notu, Sf*, 75.
İnce, E., 2006, Köylüyü topraklandırma kanununun türk siyasal yapısının oluşumu üzerindeki etkileri, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5 (13), 59-78.
Işığıçok, E., 2004, Toplam Kalite Yönetimi Bakış Açısıyla İstatistiksel Kalite Kontrol, *Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa*.
Işığıçok, E., 2012, Toplam Kalite Yönetimi Bakış Açısıyla İstatistiksel Kalite Kontrol, Ezgi Kitabevi Yayınları, p.
Kabukçu, M. A. ve Oğuz, C., 1998, Tarım ekonomisi, *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü*, Damla Ofser, p.
Kaiser, H. F. ve Rice, J., 1974, Little jiffy, mark IV, *Educational and psychological measurement*, 34 (1), 111-117.
Kalaycı, Ş., 2017, SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri, Asil Yayın Dağıtım Ankara, Turkey, p.
Kan, A. ve Direk, M., 2006, Konya ili merkez ilçelerindeki sığır besiciliğine yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizi, *Selcuk Journal of Agriculture and Food Sciences*, 20 (40), 43-52.
Kara, D., 2017, Türkiye'de hazine taşınmazlarının ekonomik kalkınma üzerindeki rolü, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 9 (1), 93-107.
Kara, Ö. S., 2015, Lojistik Regresyon Analizi ve Kadın İşgücü Üzerine Bir Uygulama, *Uludağ Üniversitesi*.
Karacan, A. R., 1991, Tarım işletmelerinin finansmanı ve tarımsal kredi, *Ege üniversitesi ziraat fakültesi yayınları* (498).
Karagölge, C., 1973, Arazi tasarruf şekillerine göre erzurum ilindeki tarım işletmelerinin ekonometrik analizi, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3 (2).
Karagölge, C., 1987, Tarım ekonomisi, p.
Karakuş, S., 2017, Toprak mahsulleri ofisi'nin üretici kararları üzerindeki etkisi; konya ili çumra ilçesi örneği, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.
Kaştan, Y., 2006, Cumhuriyet döneminde nüfus hareketlerinin fonksiyonu, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 65-76.
Kaya, E., 2020, Çerezlik kabak üretimi yapan tarım işletmelerinin ekonomik faaliyet sonuçları ve nispi karlılığı: konya ili çumra ilçesi örneği, *Selçuk Üniversitesi*, Fen Bilimleri Enstitüsü.
Kayıran, M. ve Metintaş, M. Y., 2018, 1945 çiftçiyi topraklandırma kanunu ve uygulanması, *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 647-666.

Kerem, U., Gürarda, Ş. ve Önemli, M. B., 2015, Lojistik Regresyon Modeli İle Finansal Başarısızlık Tahminlemesi: Borsa İstanbul'da Faaliyet Gösteren Gıda, İçki ve Tütün Şirketlerinde Uygulama, *Muhasebe ve Finansman Dergisi* (67), 85-100.

Keşli, Y., 2010, 3083 sayılı kanun kapsamında çiftçileri topraklandırma çalışmaları, *Ziraat Mühendisliği* (354), 28-33.

Kıral, T., Kasnakoğlu, H., Tatlıdil, F., Fidan, H. ve Gündoğmuş, E., 1999, Tarımsal ürünler için maliyet hesaplama metodolojisi ve veri tabanı rehberi, *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Yayın*, 37, 1-143.

KOP, 2013, Kop bölgesinde arazi toplulaştırması ve tarla İçi geliştirme hizmetleri eylem planı önerisi.

Korkut, S., 1984, Toprak reformu ve türkiye, TBMM, p.

Köylü, K., 1957, Ziraat iktisadi ziraî işletmecilik i, Ankara.

Kumaş, H. ve Çağlar, A., 2017, Tabakalı İşgücü Piyasası Teorisine Göre Türkiye'de Özel-Hizmet Sektöründe İstihdamın Kalitesi, *Is, Guc: The Journal of Industrial Relations & Human Resources*, 19 (1).

Kutlu, H., 2017, Konya ilinde yerel tohumların kullanılması ve sürdürülebilirliğine etki eden faktörlerin analizi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Küzeci, N., 2008, Avrupa birliği üyelik sürecinde türkiye'de arazi toplulaştırma çalışmaları, *Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Sulama Anabilim Dalı. Y üksek Lisans Tezi. Erzurum*.

Lüküslü, D., 2006, Hazine arazilerinin edinimi, kullanımı, kullanımındaki değer tespit İşlemleri, sorunlar ve çözüm önerileri, *Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Makeham, J. P. ve Malcolm, L., 1986, The economics of tropical farm management, Cambridge University Press, p.

Mat, H., 2020, Hazine Arazilerinde Yatırım Fırsatları (2. BASKI), Astana Yayınları, p.

Memnun, D. ve Kalaycı, Ş., 2006, SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ankara: Asil Yayın Dağıtım, *İlköğretim Online*, 12 (1).

Mertler, C. A. ve Vannatta, R. A., 2005, Advanced And Multivariate Statistical Methods: Practical Application And İnterpretation, *Pyrczak Publishing,Glendale, CA*.

MEVKA, 2014, Çumra ilçe raporu.

Moradi, M. M., 2018, Afganistan'da safran üreten işletmelerin ekonomik analizi, *Uludağ Üniversitesi*.

Oguz, C., Yilmaz, R. ve Ozer, H., 2020, Comparison of economic analysis results of sheep and goat enterprises: the case of Konya province, Turkey, *CUSTOS E AGRONEGOCIO ON LINE*, 16 (2), 38-54.

Oğuz, A., 2010, Hazine taşınmazlarının tasarrufuna ilişkin bir araştırma: adıyaman örneği, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi*.

Oğuz, C., 1991, Konya ilinde kuru şartlarda tahıl mercimek yetiştiren tarım işletmeleri İle tahıl yetiştiren tarım işletmelerinin ekonomik faaliyet sonuçlarının değerlendirilmesi, *Çukurova Üniversitesi*.

Oğuz, C. ve Mülayim, A., 1997, Konya'da sözleşmeli şeker pancarı yetiştiren tarım işletmelerinin ekonomik durumu, *SS Konya Pancar Ekicileri Eğitim ve Sağlık Vakfı Yayınları, Yayın*, 4.

Oğuz, C. ve Arısoy, H., 2005, Tarımsal araştırma enstitüleri tarafından yeni geliştirilen buğday çeşitlerinin tarım İşletmelerinde kullanım düzeyi ve geleneksel çeşitler ile karşılaştırmalı ekonomik analizi-konya İli örneği, *TEAE, Ankara*.

Oğuz, C. ve Bayramoğlu, Z., 2014, Tarım ekonomisi, 1.Basım, p.

Oğuz, C. ve Bayramoğlu, Z., 2015, Tarım Ekonomisi, Atlas Kitabevi, p.
Oğuz, C. ve Karakayacı, Z., 2017, Tarım ekonomisinde araştırma ve örnekleme metodolojisi, *Konya, Atlas Akademi*, 183.
Oğuz, C., Arısoy, H. ve Bozdemir, M., 2020, Tarım işletmeleri tipolojisine göre mevsimlik iş gücü etkinliğinin belirlenmesi: konya İli örneği.
Orhan, A., 2019, Konya ili merkez ilçelerinde ziraat bankasından kredi kullanan tarım İşletmelerinin finansal yapısının ve sürdürülebilir borçlanma stratejisinin belirlenmesi, *Selçuk Üniversitesi*.
Öğel, H., 2018, Şırnak ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin ekonomik yapısı ve sorunları, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta*, 314s.
Özaydın, G., 2019, Gıda sanayinde ar-ge yönetimini etkileyen faktörler üzerine bir araştırma; Konya ili örneği, *Selçuk Üniversitesi*.
Öztürk, D. ve Karkacıer, O., 2008, Süt sığırcılığı yapan işletmelerin ekonomik analizi (Tokat ili Yeşilyurt ilçesi örneği), *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 2008 (1), 15-22.
Paksoy, M., 2007, Kahramanmaraş ilinde süt üretimine yönelik keçi yetiştiricliğine yer veren tarım işletmecilerinin ekonomik analizi, *Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara*, 157.
Pamak, M., 1980, türkiye'de Toprak Reformu, *Sosyoloji Konferansları* (18), 127-162.
Parlakay, O., 2011, Türkiye'de yerfıstığı tarımında teknik ve ekonomik etkinlik, *Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi. Adana*.
Peker, A. E. ve Oğuz, C., 2008, Konya ilinde domates üreten tarım işletmelerinin ekonomik analizi (çumra İlçesi örneği).
Peker, K., 1997, Erzurum ilindeki tarım işletmelerinin brüt üretim değeri kriterine göre tiplendirilmesi ve planlanması, *Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı,(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum*.
Rehber, E. ve Tipi, T., 1993, Tarımsal işletmecilik ve planlama, *Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın* (84), 31.
Sheather, S., 2009, A modern approach to regression with R, Springer Science & Business Media, p.
Silier, O., 1981, Türkiye'de tarımsal yapının gelişimi, *Istanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayinlari*.
Sıray, E. ve Akçay, Y., 2010, Giresun ili merkez ilçede fındık yetiştiren işletmelerin ekonomik analizi, üretim ve pazarlama sorunlarının belirlenmesi üzerine bir araştırma.
Söyler, İ., 2011, Kamu malları teorisi açısından devletin hüküm ve tasarrufundaki yerler, *Sayıştay Dergisi* (83), 57-83.
Şahin, A., Cankurt, M., Günden, C., Miran, B. ve Meral, Y., 2013, Türkiye'de tarımsal kalkınma kooperatiflerinde; ortak–kooperatif ilişkileri, *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, 16 (2), 21-33.
Şahinli, M. A., 2011, Konya ilinde koyunculuk faaliyetine yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve koyunculuk faaliyetinde etkili olan unsurların saptanması, *Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı*.
Tanrıverdi, K. ve Çelik, Y., 2016, Konya ili çumra İlçesi tarım işletmelerinde üreticilerin toprak analizi yaptırma nedenleri ve yaklaşımları, *Bahri Dağdaş Bitkisel Araştırma Dergisi*, 5 (1), 35-44.

Taşcı, R., 2018, Arpa üretim, pazarlama ve işleme yapısının analizi: konya ili örneği, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.
Tatlıdil, H., 1996, Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz, Cem Ofset Ltd, *Şti. Eylül, Ankara*.
Tatlıdil, H., 2002, Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz. Ankara: Ziraat Matbaacılık A, *Ş. Ankara*.
Tavşancıl, E., 2002, Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi, *Nobel Yayıncılık, Ankara*.
Tekelioğlu, Y., 2010, Toprak reformu ve türkiye uygulamaları, *Akdeniz İİBF Dergisi*, 10 (19), 43-80.
Tezbaşaran, A., 1997, Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu, *Ankara Türk Psikologlar Derneği Yayınları II. Baskı.*, 4.
Tunç, T., 2012, A new hybrid method logistic regression and feedforward neural network for lung cancer data, *Mathematical problems in engineering*, 2012.
Turan, T., 2006, Amerika birleşik devletleri'nde federal devlete ait taşınmaz malların yönetimi, *Sayıştay Dergisi* (63), 107-123.
TÜİK, 2021a, Hayvancılık istatistikleri, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr: [08.03.2021].
TÜİK, 2021b, Bitkisel üretim istatistikleri, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr: [05.03.2021].
TÜİK, 2021c, Ulusal eğitim istatistikleri, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr: [05.03.2021].
TÜİK, 2021d, Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr: [05.03.2021].
Türker, M., 2010, Dünya'da ve ülkemizde toprak ve tarım reformu uygulamaları, *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik*, 45 (3), 38-57.
Uzer, Z., 2010, Kamulaştırma uygulamalarında hazine arazilerinden yararlanma ve sit alanlarına ilişkin uygulamaların incelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.
Üçpınar, F., 2016, Konya ili derbent ilçesi taze fasulye üretimi yapılan tarım işletmelerinin ekonomik analizi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.
Ülkü, 1944, Devrimin büyük eseri: toprak kanunu.
Vural, H., 2012, Tarım ve gıda ekonomisi istatistiği, *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Notları* (107).
Woermann, E., 1958, Der einfluß der preisentwicklung und technischen fort-schritte auf die struktur landwirtschaftlicher betriebe: Neuzeitliche betriebsführung braucht neuzeitliche buchführung; die stellung der steuerpflichtigen und dritter personen im steuerermittlungs-, steueraufsichts-und steuerstrafverfahren unter berücksichtigung der rechtsstaatlichen grenzen; die steuerreform 1958; vorträge der landwirtschaftlich-betriebswirtschaftlichen tagung des hauptverbandes am 12. Mai 1958 in aachen, Pflug und Feder, p.
Yavuz, F., 2005, Türkiye'de tarım, *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara*, 1-252.
Yener, A., 2013, Konya İli Ereğli İlçesi Süt İşletmelerinin Ekonomik Faaliyetleri ve Yenilikleri Benimseme Düzeyleri, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.
Yener, A., 2017, Konya ilinde süt sığırcılığı yapan aile işletmelerinde yeniliklerin benimsenmesi ve yayılmasına etki eden faktörler, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Yeteroğlu, K., 2010, Tokat ili niksar ilçesinde süt sığırcılığı yapan tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve pazarlama sorunları, *Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*.

Yıldırım, İ., 1993, Van ili çatak ilçesi koyunculuk İşletmelerinin üretim ekonomisi, *Doktora Tezi, (Yayınlanmamış). EÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Bornova, İzmir*.

Yılmaz, İ., Dağıstan, E., Koç, B. ve Özel, R., 2003, Hatay ilinde projeli ve projesiz süt sığırcılığı yapan işletmelerin süt sığırcılığı üretim faaliyetlerinin ve faktör verimliliklerinin analizi, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 16 (2), 169-178.

Yılmaz, Ş. G., 2019, Küçükbaş hayvan İşletmelerinin sosyo-ekonomik analizi ve etkinliği: batı akdeniz bölgesi örneği, *Isparta UygulamalıBilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*.

Yulafcı, A., 2007, Samsun ili tarım işletmelerinin sermaye yapısı, *Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Samsun*.

11. Ekler-1

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

Hazine Arazilerini İşleyen Az Topraklı ve Topraksız Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi; Konya İli Türkmencamili Örneği Anketi

---

İli :Konya

İlçe :Çumra

Mahalle :Türkmencamili

Anketör :

Tarih :

Tablo 1. İşletmelerin Nüfus ve İşgücü Varlığı

No	Aile Fert Yaşı		Eğitim Durum	İşletmede Çalıştığı Süre (Gün)	İşletme Dışında Tarımsal İşlerde Çalışma Durumu			Tarım Dışı İşlerde Çalışma Durumu		
	E	K			Yaptığı işin adı	Çalıştığı sure(gün)	Aldığı ücret (TL/gün)	Yaptığı işin Adı	Çalıştığı Sure (Gün)	Aldığı ücret (TL/Gün)
1*										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										
11										
12										
13										
14										

*: İşletme yöneticisinin tarımsal faaliyetle uğraşma süresi:……

Varsa 1) Emekli Maaş:..……..TL/Ay 2) Emekli Maaş:…….…. TL/Ay 3) Emekli Maaş:…….…..… TL/Ay

Tablo 2. Yabancı İşçi Çalıştırma Durumu

Yaş	Sayı		Daimi İşçi						Geçici İşçi						Toplam Ücret
	E	K	Çalışılan Süre (gün)	Yapılan İş			Ödenen Ücret		Çalışılan Süre (gün)	Yapılan İş			Ödenen Ücret		
				Küçükbaş	Diğer Hayvancılık	Bitkisel	Ayni (TL)	Nakdi (TL/ay)		Küçükbaş	Diğer Hayvancılık	Bitkisel	Ayni (TL)	Nakdi (TL/ay)	

Tablo 3. İşletmenin arazi varlığı ve kullanım durumu

Parsel Kodu	Parselin Hazine Arazisi Olma Durumu (1: Evet 2: Hayır)	Hazine arazisi kullanım durumu 1:Satın alma 2:Kiralama 3:İşgal 4:Hazine arazisi değil	Parsel Genişliği (da)	Mülkiyeti (1:mülk, 2:kira, 3:ortak, 4:zilyet)	Arazi Nevi 1:sulu tarla, 2:kuru tarla,	Parselde Yetiştirilen Ürünün Adı	Kira/Ortakçılıkla İşlenen Parsel İse, Yıllık Kira Bedeli (TL/Da) ve Ortakçılık Bedeli (TL)	1 dekar arazi değeri
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								

- Hazine arazisi satın almadan önce sahip olduğu arazi miktarı …….. da
- Hazine arazisi satın aldıktan sonra sahip olduğu arazi miktarı …….. da
- Kendi Arazisinden Kiraya/Ortağa Verdiği Miktar:……Da; Kira/Ortakçılık Bedeli:……..….. TL Kira Alınan Tarih:……..

Tablo 4. Bitkisel Üretim ve Değerlendirme Durumu

Ürünün Adı*	Ekiliş Alanı	Verim * (Kg/Da)	Üretim Kg	Satış Miktarı (kg)	Satış Fiyatı TL/Kg	Satış Yeri	Ailede Tüketilen (kg)	İşletmede Kullanılan Miktar	İşçilere Verilen (Kg)	Ambarda Stok
Kırsal turizm gelirleri										
Ormancılık gelirleri										

:** Ürün verimlerinde yan ürün varsa alınacak (saman vb). *:** Farklı aylarda satılan ürünlerin aylar itibariyle satış miktarı.

Tablo.5. Bitkisel Üretimde Fiziki Girdi Kullanımı ve Üretim Durumu

				1. Ürün	2. Ürün	3. Ürün	4. Ürün	5. Ürün	6. Ürün
			Ürün Adı						
		Yapılış Zamanı(Ay)	Alan(da)						
Üretim Miktarı	Ana Ürün		Miktar						
			Fiyat						
	Yan Ürün		Miktar						
			Fiyat						
Toprak Hazırlığı	1. Sürüm		İşçilik						
			Yakıt						
	2. Sürüm		İşçilik						
			Yakıt						
	3. Sürüm		İşçilik						
			Yakıt						
	4. Sürüm		İşçilik						
			Yakıt						
	Ekim		İşçilik						
			Yakıt						
	Tohum		Miktar						
			Fiyat						
	Gübre		Miktar						
			Fiyat						
Bakım	Gübreleme		İşçilik						
			Yakıt						
			Miktar						
			Fiyat						
	İlaçlama		İşçilik						
			Yakıt						
			Miktar						
			Fiyat						
	Sulama		İşçilik						
			Yakıt						
			Su Ücreti						
	Çapalama		İşçilik						
			Yakıt						
	Diğer:……..		Miktar						
			Fiyat						
	Diğer:……		Miktar						
			Fiyat						
Hasat	Hasat		İşçilik						
	Mak.Kirası		Fiyat						
	Taşıma		İşçilik						
			Yakıt						
			Kira						
			Komisyon						
			Paket.Vs						
Diğer Mas.			Sigorta						

Tablo 6. İşletmelerin Hayvan Varlığı Artış ve Eksilişleri (Hayvan Hareket Tablosu)

Cinsi	**Irkı** Y: yerli M: melez K: kültür	Sene Başı		Satın Alınan		Doğan	Satılanlar		Ölen	Eve Kesilen	Sene sonu		
		Adet	Tutarı (TL)	Adet	Tutar (TL)		Adet	Tutar			Adet	Beher kıymet	Tutarı (TL)
İrat hayv.													
Boğa (24 + Ay													
İnek (24-+Ay)													
Düve (12-24)													
Tosun (12-24)													
Dişi dana 6-12													
Erkek dana6-12													
Dişi buzağı 0-6													
Erkek buzağı0-6													
Koç 18 Ay-+													
Koyun 18*+Ay													
Toklu (6-18 Ay)													
Dişi kuzu 0-6													
Erkek kuzu 0-6													
Teke 18-+ Ay													
Keçi 18-+Ay													
Çebiç 6-18													
Dişi Oğlak 0-6													
Erkek oğlak 0-6													
Kümes Hay.													
Tavuk													
Kaz													
Ördek													
Hindi													
Arı (kovan)													
Diğer……													

Tablo 7. Hayvansal Üretim Değeri

Ürünler	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Fiyat (TL/Kg)	Evde Tüketilen (kg)	İşçilere verilen (kg)
Süt Sığırcılığı					
- Süt					
-Gübre					
-Diğer					
Besi Sığırcılığı					
-Et (karkas)					
-Gübre					
-Diğer					
Koyunculuk					
-Süt					
-Peynir					
-Yapağı					
-Gübre					
-Diğer					
Keçicilik					
Süt					
-Peynir					
-Gübre					
-Diğer					

*: Farklı tarihlerde satış yapılıyorsa satılan ürünün aylar itibariyle dağılımı

Tablo 8.Hayvansal Üretimde Özel Değişen Masraflar

Yapılan Masraflar	Hayvancılık Üretim Faaliyetleri							
	Koyunculuk		Süt Sığırcılığı		Sığır Besiciliği		Keçicilik	
	Miktar	Fiyat	Miktar	Fiyat	Miktar	Fiyat	Miktar	Fiyat
HAYVAN ALIM BEDELİ								
YEM MASRAFI								
(Satın Alınan)								
Kesif Yem Masrafı								
Süt veya besi yemi								
Arpa Kırması								
Buğday Kırması								
Kepek								
Pancar Posası								
Diğer(……..)								
Kaba Yem Masrafı								
(Satın Alınan)								
Pancar Posası								
Saman								
Kuru Ot								
Kuru Yonca								
Sap-saman								
İşletmede Üretilen Kaba Yem								
Saman								
Yonca								
Diğer(:……..)								
Daimi İşçi Masrafı								
Daimi olmayan İşçi Masrafı								
Veteriner Ücreti								
Doğal Aşım veya suni tohum								
Aşı ve İlaç Masrafı								
Hayvan Sigortası Pirimi								
Pazarlama masrafları*								
Diğer Masraflar (ısıtma, aydınlatma, su, temizlik vb)								
Elektrik								
Tamir-bakım								
Diğer (……)								
Hayvan Sayısı								

*Dereceleme, temizleme, paketleme ve işleme için yapılan materyal masrafları, yükleme, taşıma, komisyon giderleridir.

Tablo 9. İşletmelerin arazi ıslahı sermayesi

Islah Nevi	Yapıldığı Yıl	Bugünkü Değeri veya Yeniden İnşa Değeri (TL)	Daha Kaç Yıl Kullanılabilir	Tamir-bakım, sigorta vb. masrafı
1. Sulama Tesisi				
-Bent				
-Kanal				
-Ark				
-Su kuyusu				
-Diğerleri				
2. Muhafaza Tesisi				
-Duvar				
-Çit				
-Hendek				
-Drenaj				
-Teras				
-Tesviye				
-Diğerleri				

Tablo 10. Bina Varlığı

İşletme Binalarının Nev'i	Yapılış Tarihi	Bugünkü Değeri veya Yeniden İnşa Değeri* (TL)	Kaç Yıl Daha Kullanılabilir	Nitelik (taş, tuğla, kerpiç, tahta vs.)	Tamir Bakım Masrafı
Ev					
Ambar					
Ahır					
Samanlık					
Ağıl					
Kümes					
Hangar					
Depo					

*: Bugünkü değeri bilinmiyorsa aynı nitelikte binanın bugünkü maliyeti.

Tablo 11. Alet Makina Varlığı:

Nev'i*	Adet	Bugünkü Değeri	Daha Kaç Yıl Kullanılabilir	Başka İşletmede Kullanıldı İse Kirası	Tarih (Ay)	Tamir Bakım (TL)	Yıllık Vergisi (TL)
A.Motorlu ve Ekipmanlar							
Traktör							
Traktör							
Traktör Pulluğu							
Diskarov							
Kültüvatör							
Mibzer							
Biçerdöver							
Römork							
Su Motoru							
Süt Makinesi							
B.Küçük Çiftçi Ekipmanları							
ElAletleri (bel vs.)							
Diğer							

Tablo 12. Nakit Borçların Detayı

			Dönem İçi Değişmeler									
			Alınan Borç							**Bir önceki Yıl ve Dönem Borcu Ödemeleri**		
			Miktarı	Faiz	Vade	**Alınma Tarihi**	Teminat	Amacı	Alınan Yer	**Ana Para**	**Faiz**	**Tarih**
Şahıslar	Akraba											
	Faizle Borç Veren											
Esnaf	Girdi											
	Aile İhtiyacı											
Kurumlar	Zir. Bank											
	TKK	Ayni										
		Nakdi										
Özel Bankalar												
Diğer												

Tablo 13. İşletmelerin bitki sermayesi

Bitki Sermayesi	Sene Başı				Sene Sonu			
	Da	Yaşı	Adet	Değeri TL	Da	Yaşı	Adet	Değeri TL
Ağaç Sermayesi								
1. Meyveli Ağaçlar (**Türler**)								
2. Meyvesiz Ağaçlar (**Türler**)								

Tarla Demirbaşı (…… ve ……..Da)

Tarla Demirbaşı Unsurları	İşgücü		Çekigücü		Kullanılan Ekipman	Materyal Kullanımı		**Yapıldığı Ay**
	Saat	Tutar (TL)	Saat	Tutar (TL)*		Miktar (Kg)**	Tutarı (TL)	
a.Nadas (Birinci sürüm)								
b.İkinci Sürüm								
c.Üçüncü Sürüm								
d.Dördüncü Sürüm								
e.Ekimi (Tohum+İşçilik)								
f.Gübreleme (Gübre+İşçilik)								
g.İlaçlama (İlaç ve İşçilik)								
h.Diğerleri								
-								
-								
-								
-								
-								

:**Kira ise kira tutarı. *:** Kendi traktörü ise yakıt miktarı.

Tablo 14. Kasa Mevcudu

Cinsi	Yıl Sonu Değeri	Yılbaşı Değeri	Açıklama
TKK Ortaklık Payı			
Diğer Koop. Ortak. Payı			
Banka Mevcudu			
Alacaklar			
Kasa Mevcudu			
Toplam			

Tablo 15. İşletmenin ambar mevcudu ve yardımcı maddeler varlığı

Grubu	Malzemenin Cinsi	**Dönem Sonu**		
		Miktarı (kg)	Birim Fiyatı (TL/kg)	Tutarı (TL)
1-Tohumluk	Buğday			
	Arpa			
2-Yemler	Arpa Kırması			
	Buğday Kırması			
	Saman			
	Kuru Ot			
	Pancar Posası			
	Besi Yemi			
	Süt Yemi			
	TOPLAM			
3-Gübre	Kimyevi gübre			
	Çiftlik gübresi			
	TOPLAM			
4-Tarımsal İlaç				
5-Yiyecek Maddeleri*				
6-Yakacak	Odun			
	Kömür			
	Tezek			
	TOPLAM			
7-Aydınlatma ve Temizlik				
8-Pazarda Satılacak Ürünler	Buğday			
	Arpa			
	Patates			
	Üzüm			
	Fiğ			
	Havuç			
	TOPLAM			
9. Malzemeler, Yağ ve Yakıt				
	TOPLAM			
GENEL TOPLAM				

Tablo 16. Tarımsal Üretim ile ilgili alınan destekler (2019 Yılı Alınan Destekler)

Destek Türleri	**Destek Tutarı**	**Alınma Zamanı**
1. Alan Bazlı Destekler		
Mazot ve gübre desteği		
Organik Tarım Desteği		
Organik Hayvancılık Desteği		
İyi Tarım Desteği		
2.Fark Ödemesi Destekleri (Arpa, Aspir, Buğday, Çavdar, Dane Mısır, Kanola, Kuru Fasulye, Mercimek, Nohut, Soya Fasulyesi, Tritikale, Yağlık Ayçiçeği, Yulaf)		
3.Hayvancılık Destekleri		
Süt sığırı		
Buzağı-Malak Destekleri		
Halk Elinde Küçükbaş Islah Projesi Desteği		
Koyun Destekleri		
Keçi Destekleri		
Arıcılık Desteği		
Yem Bitkileri Desteği		
Bombus Arısı Desteği		
Atık Desteği		
Hastalıktan Ari İşletme Desteği		
Aşı Desteği		
Biyolojik ve Biyoteknik Mücadele Desteği		
Hayvan Gen Kaynakları Desteği		
4.Telafi Edici Ödeme Destekleri		
5. Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler		
Sertifikalı tohum kullanım desteği		
Sertifikalı fidan, Çilek Fidesi ve Standart Fidan Kullanım Desteği		
Sertifikalı Tohum Üretim Desteği		
Sertifikalı Fidan Üretim Desteği		
Varsa Alınan Yatırım Hibe ve Desteği		
Diğer (……)		

1. Hangi tarımsal kuruluşa (örgüte) üyesiniz?

( ) DKKYB ( ) Ziraat odası ( ) Tarımsal Kalkınma ( ) Tarım Kredi
( ) Tarım Satış ( ) Sulama ( ) PANKOBİRLİK ( )Diğer(…….)

2. Veteriner Hekim, Ziraat mühendisi gibi teknik elemanlarla görüşme sıklığınız nedir?

( ) Hiç görüşmem ( ) Sorunum olursa ( ) Her gün
( ) Haftada bir ( ) Ayda 1-2 kez ( ) Yılda 1-2 kez

3. Tarımsal üretim konusunda bilgi kaynaklarınız nelerdir?

( ) Tarım İl/ilçe Müdürlüğü ( ) Aile üyeleri ve akrabalar ( ) Serbest veterinerler
( ) Veterinerlik Fakültesi ( ) Başarılı yetiştiriciler ( ) Diğer

Tablo 17. Tarımsal Kuruluşlara Hangi Sıklıkta Ziyaret Edersiniz?

	Hiç	Haftada Bir	Ayda Bir	Yılda 1-3 Kez	Yılda 3'ten fazla	Nedeni
Tarım İl Müdürlüğü						
Tarım İlçe Müdürlüğü						
Birlik						
Ziraat Odası						
T.C. Ziraat Bankası						
Kalkınma Kooperatifleri						
Üniversite						

Tablo 18. Görsel ve İşitsel Medyayı Kullanma Durumunuz ve Nedir?

	Her gün	Haftada 1-2 kez	Haftada 3'ten fazla	Ayda bir	Yılda bir
Televizyon					
Radyo					
İnternet					
Gazete					
Dergi ve kitap					

Tablo 19.Tarımsal üretim konusunda kendinizi ne ölçüde bilgili görüyorsunuz?

Bilgisiz	Az Bilgili	Orta	Bilgili	Tam bilgili
1	2	3	4	5

Tablo 20.Toprak Koruma

Toprak Koruma	**Çok kötü**	**Kötü**	**Kararsı**	**İyi**	**Çok İyi**
Türkiye'de toprak kaynaklarının korunması ve kullanılmasına ilişkin yasal altyapı					
Toprakların fiziksel, kimyasal ve biyolojik olarak bozulmasını önlemek amacıyla toprak korumaya yönelik alınan tedbirler					
Basın ve yayında toprak kaynaklarının korunması ve etkin kullanılmasına yönelik tanıtıcı programlar					

Tablo 21.Arazi Kullanımı ve Tarım Arazileri

Arazi Kullanımı ve Tarım Arazileri	**Çok kötü**	**Kötü**	**Kararsız**	**İyi**	**Çok İyi**
Türkiye'de arazi kullanımına yönelik politikalar					
Arazi Kullanım Planları'na yönelik uygulamalar					
Sanayi, kent, turizm, enerji ve ulaştırma gibi her türlü imar planlarının yapılması sürecinde hazırlanan plan ve projelerde, Arazi Kullanım Planları'nın göz önünde bulundurulması hususu					

4. Sizce Türkiye'de tarım arazilerinin en büyük sorunu nedir?

( )Tuzluluk ve Alkalilik ( ) Erozyon
( ) Taşlılık ( ) Tarım Dışı Kullanım

5. Hazine arazileri hariç arazi kiralıyor musunuz?

( )Evet ( ) Hayır

6. Evet ise; hangi mahalleden arazi kiralıyorsunuz?

( ) Türkmencamili ( ) Diğer(……..)
( ) Diğer(……..…..) ( ) Diğer(……..)

Tablo 22. Hazine arazileri satışı kaç yılında oldu? (…….)

Yıllar	Ödenen Ay	Ödenen Miktar

7.Hazine arazisi satın almaya nasıl karar verdiniz?
( ) Kendim zaten hazine arazisi işliyordum satılınca almaya karar verdim
( ) Arkadaşlarım/Komşularım alınca bende almak istedim
( ) Tarım İl Müdürlüğü tarafından yayımlanan listede zaten adım mevcuttu
( )Diğer(…….)

7. Hazine arazilerinin çiftçilere satışının faydalı olduğunu düşünüyor musunuz?
( ) Evet ( ) Hayır

Tablo 23. Evet ise ne faydaları nelerdir?

Faktörler	5	4	3	2	1
Tarım arazilerinin boş kalmasının önüne geçilmektedir.	5	4	3	2	1
Devlete ait hazine arazileri işgal olmadan resmi olarak kullanılmaktadır.	5	4	3	2	1
Tarım arazileri amacına uygun kullanılmaktadır.	5	4	3	2	1
Topraksız çiftçilerin toprak sahibi olmaları ve az topraklı çiftçilerin topraklarını genişletmeleri sağlanmaktadır.	5	4	3	2	1
Tarım arazisi olan üreticiler köyden kente göç etmemektedir.	5	4	3	2	1
Gençlere tarıma yönelik istihdam alanları açılmaktadır.	5	4	3	2	1
Arazi miktarının artması ile birlikte ürün çeşitliliği artmaktadır.	5	4	3	2	1
Mevcut toprak varlığı ile kazanılan tarımsal gelirden daha fazla gelir elde edilmektedir.	5	4	3	2	1
Yörede çiftçilerin sahip olduğu tarım arazisi miktarı artmaktadır.	5	4	3	2	1
Normal satışa göre devlet arazileri daha uygun fiyata satmaktadır.	5	4	3	2	1

5: Kesinlikle katılıyorum, 4: Katılıyorum, 3: Kararsızım,2: Katılmıyorum,1: Kesinlikle katılmıyorum

Tablo 24.Hayır, ise ne gibi sorunlar yaşamaktasınız?

	5	4	3	2	1
Ödemeler konusunda sıkıntı yaşamaktayım.	5	4	3	2	1
Kuralarda çıkan araziyi beğenmedim.	5	4	3	2	1
İstediğim araziye sahip olamadım.	5	4	3	2	1
Arazinin sulama koşulları kötü durumdadır.	5	4	3	2	1
Arazinin verim durumu kötü durumdadır.	5	4	3	2	1
Arazinin toprak koşulları kötü durumdadır.	5	4	3	2	1
Arazinin ulaşım şekli kötü durumdadır.	5	4	3	2	1
Tarımsal ekipmanlar arazide rahatlıkla çalışılamamaktadır.	5	4	3	2	1

5: Kesinlikle katılıyorum, 4: Katılıyorum, 3: Kararsızım,2: Katılmıyorum,1: Kesinlikle katılmıyorum

8. Hazine arazileri satışı olmadan önce de hazine arazisi işliyor muydunuz?

( ) Evet ( ) Hayır

Tablo 25.Hazine arazileri ile ilgili aşağıdaki ifadelere katılım durumu

Faktörler	5	4	3	2	1
Verim	5	4	3	2	1
Ulaşım	5	4	3	2	1
Yola Yakınlık	5	4	3	2	1
Sulama	5	4	3	2	1
Toprak Bünyesi	5	4	3	2	1

5: Çok iyi, 4: İyi, 3: Kararsız, 2: Kötü, 1: Çok Kötü

9. Hazine arazilerini satın almanızla gelirinizde bir değişiklik oldu mu?

( ) Evet ( ) Hayır

10. Hazine arazisi aldıktan sonrasında arazi satın aldınız mı?

( ) Evet ( ) Hayır

11. Hazine arazisi satın aldıktan sonra kullandığınız tarımsal alet ve makineleri değiştirdiniz mi?

( ) Evet ( ) Hayır

Evet ise Hangileri……

12. Sizce yörede geçiminizi rahatlıkla sağlayabilmek için kaç dekar arazinin olması gerekmektedir?.....

Tablo 26. Hazine arazilerinin kullanımı ile ilgili aşağıdaki faktörlere katılım durumunuzu belirtiniz.

Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılmasından memnunum.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin tarıma açılması köyünüzde tarımsal üretimde artışa sebep oldu.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılması bu ailelerin kazancını artırdı.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılması köyden şehre göçü engelledi.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılması toprakların düzensiz kullanımını ortadan kaldırdı.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılması toprakları korudu.	5	4	3	2	1
Hazine arazisini alan çiftçiler: borçlandırma tarihinden itibaren ilk 4 yıl ödemesiz 10 yılda ve 10 eşit taksitte faizsiz olarak ödeyeceklerdir. Bu ödeme şeklini beğeniyorum.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılması üretimin sürekli olarak artırılmasını sağladı.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılmasını devletin bir desteği olarak görüyorum.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılması bu çiftçilerin yetiştiricilik konusunda kendini eğitip geliştirdiğini düşünüyorum.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılması toprakların amaç dışı kullanımını engelledi.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılması köydeki işsizliği engelledi.	5	4	3	2	1
Az topraklı çiftçilerin arazilerini yeter büyüklüğe ulaştırmak suretiyle, işletme gelirleri ve rekabet güçleri arttı.	5	4	3	2	1
Dağıtım yapılan köylerden, kentlere olan kontrolsüz göçler önlenerek bunların köyde sağlıklı yerleşimleri ve köyleri dışında ucuz işgücü olarak çalışmaları önlendi.	5	4	3	2	1
Toprak dağıtımı yapılan çiftçilere gerekli tarımsal eğitimler sağlanarak daha üretken olmaları sağlandı.	5	4	3	2	1
Dağıtılan hazine arazilerinin satışı, bölünmesi ve tarım dışı amaçla kullanımı 3083 sayılı kanunla engellendiğinden bu arazilerin sürekli olarak tarımda kullanımı sağlandı.	5	4	3	2	1
Özellikle arazi toplulaştırma projeleri ile birlikte uygulanan dağıtım çalışmalarında TİGH (Tarla İçi Geliştirme Hizmetleri) uygulanarak tarımsal altyapı gelişti.	5	4	3	2	1
Hazine arazilerinin Az Topraklı veya Topraksız Çiftçilere dağıtılması vatandaşların devlete olan güvenini artırdı.	5	4	3	2	1

5: Kesinlikle katılıyorum, 4: Katılıyorum, 3: Kararsızım,2: Katılmıyorum,1: Kesinlikle katılmıyorum